

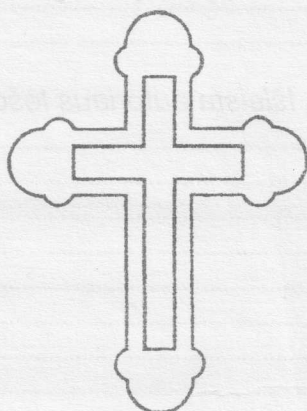
TADAS NAVICKAS

KATALIKŲ BAŽNYČIOS
ISTORIJOS PAGRINDAI

TADAS NAVICKAS

KATALIKŲ BAŽNYČIOS ISTORIJOS PAGRINDAI

KRIKŠČIONIS
Kaunas, 1995

Vertė Emilija Bagdonaitė

Išleista autoriaus lėšomis

ISBN 9986-655-00-5

© Viršelis Romo Lukšo, 1995
© Tadas Navickas, 1995

Turinys

ŽEMĖLAPIAI

1. Bibliniai Vidurinieji Rytai	V
2. Šventoji Žemė Kristaus laikais	VI
3. Jeruzalės senamiestis	VII
IŽANGA	VIII
Santrumpos	IX
Žodynėlis	X

KAIMYBINĖS ŠALYS

Babilonija	1
Egiptas	1
Sirija	2

SENASIS TESTAMENTAS

Bendros žinios	3
Didieji pranašai	4
Mažieji pranašai	5
Pradžios knyga	5
Išėjimo knyga	6
Levitų knyga	7
Skaičių knyga	7
Pakartoto įstatymo knyga	7

ISTORINĖS KNYGOS

Jošuos knyga	7
Teisėjų knyga	8
Rutos knyga	8
I ir II Samuelio knygos	8
I ir II Karalių knygos	8
I ir II Kronikų knygos	8
Esdras ir Nehemijas	8
Tobijas, Judita, Esterė	8
I ir II Makabėjų knygos	9

IZRAELIO KARALYSTĖ	9
Karalystės skilimas 930 pr. Kr.	9
Judėjos Karalystė (930-587 pr. Kr.)	10
Babilonijos nelaisvė (587-517 pr. Kr.)	10
Persijos valdžioje (538-332 pr. Kr.)	10
Makedonų arba graikų valdžioje (332-323 pr. Kr.)	10
Sirijos valdžioje (164-142 pr. Kr.)	11
Nepriklausoma Judėja (142-63 pr. Kr.)	11

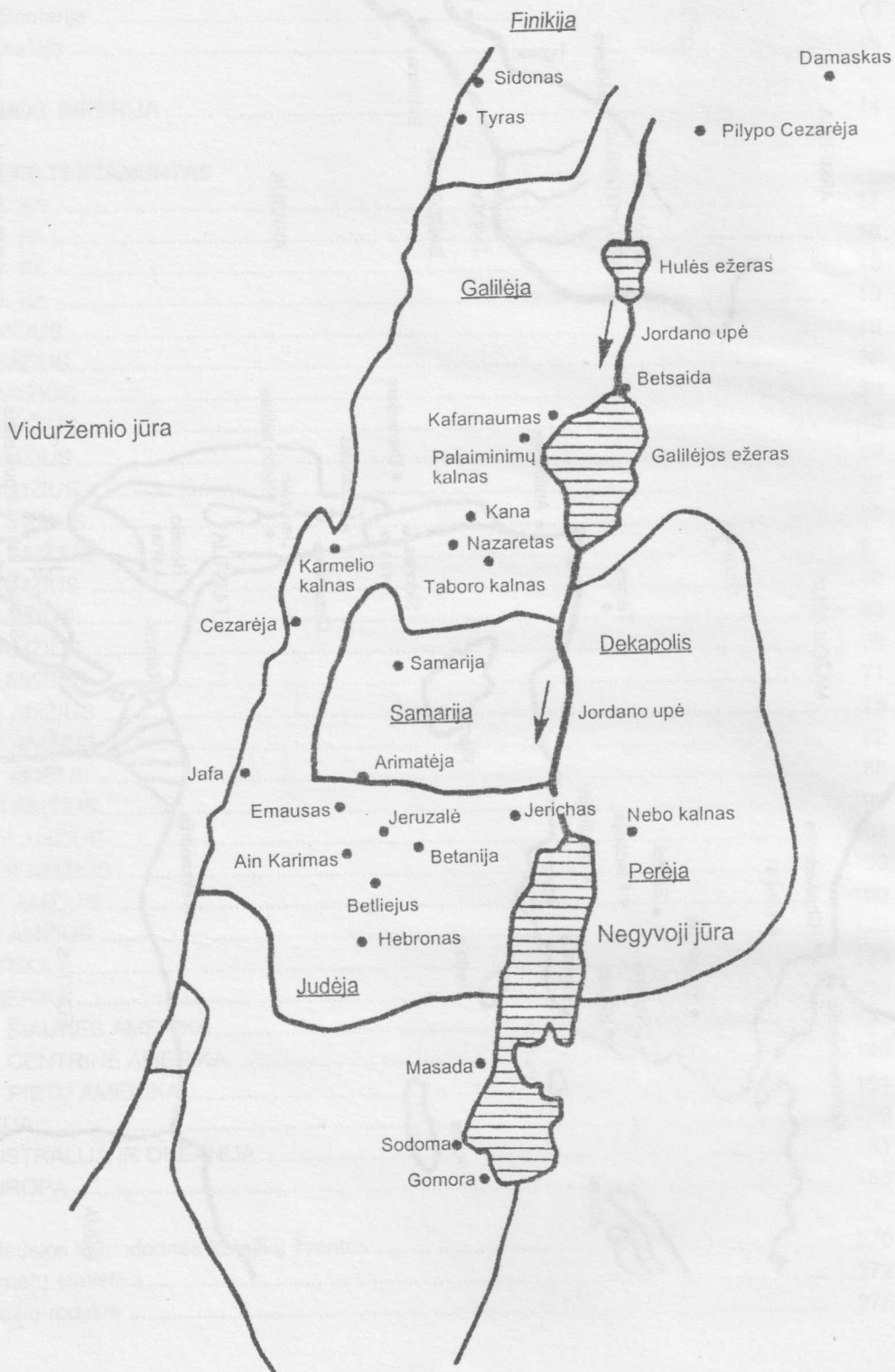
ŽYDŲ ŠVENTĖS	11
PAŽADĖTOSIOS ŽEMĖS GEOGRAFIJA	12
Galilėja	13
Samarija	13
Judėja	13
ROMOS IMPERIJA	14
NAUJASIS TESTAMENTAS	
6 pr. Kr.	17
5 pr. Kr.	18
4 pr. Kr.	18
2 pr. Kr.	19
I AMŽIUS	19
II AMŽIUS	38
III AMŽIUS	39
IV AMŽIUS	42
V AMŽIUS	49
VI AMŽIUS	52
VII AMŽIUS	55
VIII AMŽIUS	57
IX AMŽIUS	60
X AMŽIUS	63
XI AMŽIUS	66
XII AMŽIUS	71
XIII AMŽIUS	75
XIV AMŽIUS	82
XV AMŽIUS	86
XVI AMŽIUS	90
XVII AMŽIUS	101
XVIII AMŽIUS	106
XIX AMŽIUS	109
XX AMŽIUS	123
AFRIKA	123
AMERIKA	136
ŠIAURĖS AMERIKA	137
CENTRINĖ AMERIKA	149
PIETŲ AMERIKA	151
AZIJA	159
AUSTRALIJA IR OKEANIJA	181
EUROPA	183
Svarbiausios kalendorinės katalikų šventės	270
1990 metų statistika	272
Pavardžių rodyklė	275

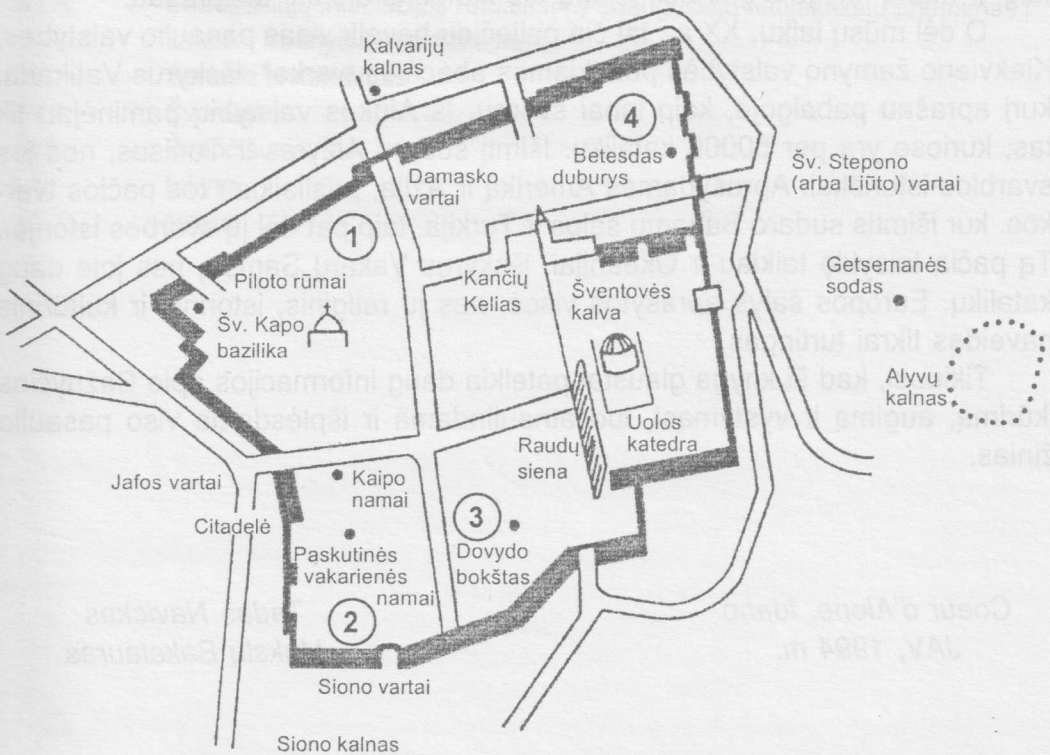
BIBLINIAI VIDURINIEJI RYTAI

ŠVENTOJI ŽEMĖ KRISTAUS LAIKAIS

JERUZALĖS SENAMIESTIS

1. Krikščionių kvartalas;
2. Armėnų kvartalas;
3. Žydų kvartalas;
4. Musulmonų kvartalas.

IŽANGA

Ši knyga - tai glausta Romos Katalikų Bažnyčios istorija, pateikta beveik chronologine tvarka. Stengiausi išvardyti tik svarbiausius jos momentus, nes teko apimti be galo daug. Vis dėlto, šen bei ten pasitaikė iš tikrųjų įdomių dalykų, kuriuos nesinorėjo praleisti, kad vaizdas būtų pilnesnis.

Didesnė dalis knygų, skirtų Katalikų Bažnyčios istorijai, labai mažai vietos skiria Rytų Europai. Stengdamasis užpildyti šią spragą, jai čia skyriau didesnį dėmesį.

Galima Kristaus gimimo data laiku 6 pr. Kr., kadangi buvo padaryta klaida ją užrašant. Atrodo, jog ši data bus beveik autentiška, nors tikrai to niekas nežino.

Rašydamas šią knygą, peržvelgiau ir patikrinau tiek daug šaltinių, kad net negaliu jų išvardyti. Kai kurie jų yra netikslūs, kartais prieštarauja vienas kitam, taigi ir mano knygoje gali būti klaidų, už kurias iš anksto atsiprašau.

O dėl mūsų laikų, XX a., tai čia paliečiau beveik visas pasaulio valstybes. Kiekvieno žemyno valstybės pateikiamos abėcėlės tvarka*, išskyrus Vatikaną, kurį aprašau pabaigoje, kaip labai svarbų. Iš Afrikos valstybių paminėjau tik tas, kuriose yra per 50000 katalikų. Išimti sudaro Alžyras ir Tunisas, nes jos svarbios istoriškai. Aprašydamas Ameriką ir Aziją, prisilaikiau tos pačios tvarkos, kur išimtis sudaro Bahamų salos ir Turkija, taip pat dėl jų svarbos istorijai. Tą pačią taisyklę taikiau ir Okeanijai, išskyrus Vakarų Samoa, nes joje daug katalikų. Europos šalys aprašytos visos, nes jų religinis, istorinis ir kultūrinis paveldas tikrai turtingas.

Tikiuosi, kad ši knyga glaustai pateikia daug informacijos apie Bažnyčios įkūrimą, augimą ir vystymąsi, tuo atnaujindama ir išplėsdama viso pasaulio žinias.

*Coeur d'Alene, Idaho
JAV, 1994 m.*

*Tadas Navickas
Mokslų Bakalauras*

*) Verčiant knygą, ši tvarka neišsaugota

Santrumpos

a.	-	amžius
gr.	-	graikų kalba
hebr.	-	hebrajų kalba
I.N.R.I.	-	Jesus Nazarenus Rex Indeorum, Jėzus Nazaretis žydų karalius (lot.)
IHS	-	Iota, Eta, Sigma, t.y. trys pirmosios Jėzaus vardo raidės graikų kalboje
KDB	-	Krikščionių Doktrinos Brolija, religijos mokymas mokyklose nuo 1566
lot.	-	lotynų kalba
m.	-	metai
NT	-	Naujasis testamentas
pal.	-	palaimintasis, - oji
pav.	-	pavyzdžiui
pr. Kr.	-	metai prieš Kristų
s.	-	sala
S.I.R.	-	Suaugusiųjų Iniiciacijos Ritualas, t.y. suaugusiųjų naujakrikštų priėmimas į katalikų Bažnyčią nuo 1972 m.
ST	-	Senasis testamentas
Šv.	-	Šventas
Švč.	-	Švenčiausia, -as
t. y.	-	tai yra
žr.	-	žiūrėti

Žodynėlis

Adventas	- 4 savaitių liturginis laikotarpis, kurio prasmė dvejopa: Kristaus antrojo atėjimo laukimas ir pasirengimas Kalėdoms
Agape	- meilės šventė (gr.)
Agnus Dei	- Dievo Avinėlis, kaip šį terminą vartojo Jonas Krikštytojas (lot.)
Alleluia	- visa šlovė Jam (hebr.)
Amen	- tebūnie (hebr.)
Antifonai	- trumpi tekstai, giedami prieš psalmes ir po jų
Apeigos	- 1. Išklmės - pilna liturgija, 2. Atlaidai - žemesnio rango religinės apeigos. 3. Pamaldos už mirusius - dar žemesnio rango paminėjimas
Apokrifai	- krikščionių evangelijos, apaštalų laišakai ir kt., kurių autorystė abejotina (gr.)
Apologetika	- tikėjimo gynimas
Aramėjų kalba	- hebrajų kalbos tarmė, kuria kalbėjo žydai po IV a. pr. Kr., taip pat ir Jėzus
Bažnyčios susirinkimas	- ekumeninis arba visuotinis Bažnyčios susirinkimas
Biblija	- knyga (gr.). ST sudaro 78,6%, o NT - 21,4%
Graikų Bažnyčia	- Bizantiškoji bažnyčia - 1. Stačiatikių Bažnyčia, nesusijusi su Roma. 2. Suvienyta Graikų Bažnyčia - unitai, arba Rytų katalikai, susiję su Roma, nebūtinai yra Graikijoje
Cenaklis	- Paskutinės vakarienės namų aukštutinis kambarys arba valgoma-sis (lot.)
Dangun žengimas	- išskilmingas Kristaus žengimas į dangų 40 dienų po Velykų sek-madienio
Dogma	- Bažnyčios mokymas, atskleistas Šventuoju Raštu ar Šventąja tra-dicija
Doksologija	- garbinimas
Doktrina	- tikėjimo ir moralės dalykai, kuriuos skleisti Kristus pavedė Bažny-čiai
Ecce Homo	- „Štai žmogus“ (lot.). Taip erškėčiais vainikuotą Jėzų Pilotas pri-statė vyriausiems žydų kunigams
Egzegeze	- filologinis Šventojo Rašto aiškinimas (gr.)
Ekumenizmas	- pasaulio krikščionių vienybės propagavimas (gr. ir lot.)
Emmanuel	- Dievas su mumis (hebr.)
Erezija	- atskalūnai (gr.), pavyzdžiui adaptionistai, anabaptistai, arijonistai, gnostikai, ikonoklastai, jansenistai, marcianistai, montanistai, mo-nofizitai ir kt.
Eschatologija	- žmogaus, žmonijos ir pasaulio pabaigos mistinė teorija (gr.)
Eucharistija	- dėkojimas (gr.)
Eugenika	- palikuonių tobulinimas (gr.)
Evangelija	- Dievo žodis (anglo - saksų kalba) ar Geroji naujiena (gr.)
Garbinimas	- pagarba Švenčiausiajai Mergelei Marijai, šventiesiems ar ange-lams.

Gavėnia	- 40 dienų liturginis periodas, pradedamas Pelenų trečiadienį ir baigiamas Didžiąją Savaitę, per Verbų sekmadienį, yra pasiruošimas Velykoms
Hebrajų kalba	- seniausioji kalba, ją buvo kalbama Palestinoje iki IV a. pr. Kr., vėliau ją pakeitė aramėjų kalba. Šiuolaikinė hebrajų kalba, dabar vartojama Izraelyje, yra visai skirtinga
Hermeneutika	- metodologinis Biblijos aiškinimas (gr.)
Hipostazė	- dieviškojo ir žmogiškojo pradų junginys viename Jėzaus Kristaus asmenyje (lot., gr.)
Hossanna	- Dievo malonės meldžiame (hebr.)
Ikonoklastai	- paveikslų naikintojai (gr.)
Imprimatur	- pagal Kongregacijos Dekretą dėl tikėjimo doktrinų, išleistą 1975 balandžio 9 d., leidimas spausdinti religinio turinio darbus, kurį išduoda vyskupas tos vyskupijos, kurioje gyvena autorius, arba kurioje knyga spausdinama. Leidimą sudaro „Nihil obstat“ - „Neprieštarauju“ (cenzoriaus įrašas) ir „Imprimatur“ - „Leista spausdinti“, kurį tvirtina vyskupas. Toks leidimas nebūtinai reiškia pritarimą autoriaus mintims ir dėstymo būdai. „Imprimatur“ reikalingas visiems religinio turinio leidiniams: katekizams, maldaknygėms, teologijos, Bažnyčios istorijos, Šventojo Rašto studijoms ir kt. Dabar jau nėra įstatymo, verčiančio būtinai turėti „Imprimatur“, tačiau jis pageidautinas. Įstatymu reikalaujama, kad visi Šventojo Rašto leidimai, taip pat vertimai ir liturginės knygos turėtų Šventojo Sosto arba Vyskupų Konferencijos pritarimą.
Indulgencija	- laikinas visos bausmės arba jos dalies atšaukimas
Indultas	- privilegija, pagal kurią Popiežius arba kitas aukštas pareigūnas leidžia daryti tai, ką šiaip Bažnyčios įstatymai draudžia.
Jėzus	- išgelbėtojas aramėjų klaba, krikščioniškai - išganytojas
Kalnai	- Sinajus - yra Sinajaus pusiasalyje, dabar priklauso Egiptui, Sionas - ant jo pastatyta Jeruzalė, dabar priklauso Izraeliui
Kalvarija	- Kaukolės kalnas (lot.), Golgota (hebr.)
Kanonas	- įstatymas, taisyklė, standartas (gr.): 1. Mišių kanonas - liturginis mišių pagrindas. 2. Šventojo Rašto kanonas - knygos, kurias pripažįsta Bažnyčia. 3. Įstatymų kanonas (redaguotas 1983 lapkričio 27 d.), Bažnyčios valdymo ir administravimo normos. 4. Kanauninikas - katedros šventiko titulas. 5. Kanonas - polifoninis muzikos stilius
Katalikiškas	- visuotinis (gr.)
Katechetas	- mokytojas (gr.)
Katechumenas	- suaugęs asmuo, pasiruošęs krikštui (gr.)
Kristus	- Christos (gr.), Mesijas (hebr.)
Liturgija	- viešos apeigos bažnyčioje
Mameliukai	- Egipto kariuomenė, kurią sudarė baltieji vergai, paversti musulmonais. Jie turėjo didelę politinę įtaką Egipte 1250-1517 m.
Maurai	- viena iš musulmonų tautų Šiaurės Afrikoje
Mišparai	- vakarinės pamaldos (lot.)
Musulmonai	- islamo išpažinėjai

Ordinai	- a) <i>šventieji</i> - trys sakramentiniai ordinai: dekanatas, kunigystė, vyskupystė, b) <i>mažieji ordinai</i> - diakonų ir lektorių (nuo 1972 m.), c) <i>pasaulietiški vienuoliai</i> , kurie verčiasi darbu ir išmalda, bet gyvena pasaulietišškai, pavyzdžiui pamokslininkai. Toks buvo pranciškonų ordinas, kurį įsteigė Pranciškus Asyžietis, ir dominikonų ordinas, kurį įsteigė Šv. Dominikas de Guzman, d) <i>vienuoliški</i> - pavieniai atsiskyrėliai ar bendruomenės, visai izoliuotos nuo pasaulio.
Parakletas	- advokatas ar Šventoji Dvasia (gr.)
Parousia	- Kristaus atėjimas arba išganymo istorijos pabaiga (gr.)
Pasaulietiškos investicijos	- su bažnyčia siejamų pastatų pirkimas ir pardavimas
Patristika	- pirmųjų krikščionybės tėvų raštų ir doktrinų tyrimas
Religija	- tikėjimas, kurio ištikimai ir stropiai laikomasi, garbinant Dievą ar kitą nežemišką būtybę. Religijos skirstomos į abraomiškas ir neabraomiškas. 1. Abraomiškos religijos: Judaizmas, įkurtas 1218 pr. Kr. ir paremtas ST. Krikščionybė, įkurta 33 m., remiasi ST bei NT. Islamas, įkurtas 622 m., remiasi Koranu. 2. Neabraomiškos religijos: Induizmas gyvuoja nuo 1500 pr. Kr., Sintoizmas - 660 pr. Kr., Taoizmas gyvuoja nuo 604 pr. Kr., Budizmas gyvuoja nuo 483 pr. Kr. Konfucionizmas - 479 pr. Kr.
Romos Kurija	- Bažnyčios administracijos įstaigos (žr. XX a., Vatikanas)
Saracėnai	- arabai-musulmonai, o vėliau visi musulmonai
Sekminės	- septintas sekmadienis, arba 50 dienų po Velykų, Šventosios Dvasios atėjimas pas apaštalus, Katalikų Bažnyčios gimimas
Septuaginta	- ST vertimas iš hebrajų į graikų kalbą, kurį apie 270 - 100 pr. Kr. Egipte, Aleksandrijoje atliko 70 žydų rabinų. Iš tikrųjų jų buvo 72.
Sionizmas	- žydų judėjimas už Palestinos kolonizavimą. Pavadinimas siejamas su Siono kalva, ant kurios stovi Jeruzalė
Skaičiaus 3 pasikartojimas	ST: - trys Adomo sūnūs: Kainas, Abelis, Setas; trys Nojaus sūnūs: Semas, Chamas, Jafetas, trys žydų karaliai: Saulius, Dovydas, Saliamonas; trys arkangelai: Mykolas, Gabrielius, Rapolas; trys Šventyklos lobiai: Sendoros skrynčia, Aarono lazda, dangiškoji manna, ir kt. Skaičiaus 3 pasikartojimas NT: - Šventoji Trejybė, Šventoji Šeima, trys išminčiai, aplankę Jėzų, trys asmenys, kuriuos Jėzus prikėlė iš mirusių, Jėzus išbuvo palaidotas tris dienas ir kt. Skaičiaus 7 pasikartojimas ST: - pasaulis sukurtas per septynias dienas, po 7 dienų, kai Nojus įžengė į laivą, prasidėjo tvanas, o po septynių mėnesių plaukiojimo jie sustojo ant Ararato kalno; Jetras turėjo septynias dukras, septynios atgailos psalmės, su Danieliumi narve buvo septyni liūtai ir kt. Skaičiaus 7 pasikartojimas NT: - Naujajame Įstatyme yra septyni sakramentai, Švenčiausioji Mergelė Marija patyrė septynis džiaugsmus ir septynis sielvartus, septyni paskutiniai Viešpaties

žodžiai, ištarti ant kryžiaus, septynios kūniškos ir septynios dvasiškos malonės, septyni žydai - NT autoriai, septynios Bažnyčios apokalipsės ir kt.

- Sofija
Sutartys:
- šventoji išmintis (gr.)
    1. ST Dievas sudarė sutartis su Abraomu, Nojumi, Moze, Leviu ir Dovydu. **Pagal sutartį su Moze ant Sinajaus kalvos Izraelis tapo Dievo išrinktąja tauta**, jei laikysis Dešimties Dievo Įsakymų, bus ištikimi tikrajam tikėjimui ir garbins Dievą.
    2. NT per Kristų Dievas pradėjo **naująjį bendravimą. Jis skirtas visiems, yra tobulas ir amžinas, sutvirtintas Kristaus krauju ir jo auka.**
  - trečiasis Šv. Trejybės asmuo šalia Tėvo ir Sūnaus, vienodai šventas ir visais atžvilgiais lygus,
    - a) keturios nuodėmės Šventosios Dvasios atžvilgiu:
      - 1) netikėjimas išganymu,
      - 2) Dievo malonės ir atlaidumo prezumpcija,
      - 3) Tikėjimo tiesų neigimas,
      - 4) Atgailos ir grįžimo pas Dievą atsisakymas. Jos yra sunkiausios.
    - b) Septynios Šventosios Dvasios dovanos (Kor. 12,4): atjauta, išmintis, parama, stiprybė, supratimas, gailestingumas, Dievo baimė.
    - c) devynios Šventosios Dvasios gėrybės (Galat. 5,22-23): meilė, džiaugsmas, ramybė, kantrybė, maloningumas, gerumas, ištikimybė, švelnumas, savitvarda.
  - Tikrasis Dievas, vienas trijuose asmenyse: Tėvas - pirmasis asmuo, arba Visagalis, Sūnus - antrasis asmuo, arba Jėzus Kristus, Mesijas, Šventoji Dvasia - trečiasis asmuo, arba Užtarėjas.
  - Romos Katalikų Bažnyčios eucharistinis ritualas, maldų ir veiksmų seka, kurioje duona ir vynas simbolizuoja Kristaus Kūno ir Kraujo auką. Mišias 33 metais įvedė Jėzus Kristus per Didįjį Ketvirtadienį
  - *Tridento mišios* - vyksta pagal Popiežiaus Šv. Pijaus V (1566-72) sudarytą Romos Mišiолą po Tridento susirinkimo 1563. Pagal specialų 1984 m. indultą Šventasis Sostas leido laikyti mišias pagal senąjį 1962 m. Mišiолą, su sąlyga, kad tikintieji pripažįsta ir Naująjį Mišiолą. Norint šias mišias aukoti, reikia gauti savo vyskupo leidimą.
  - *Naujosios mišios* - sudarytos pagal Popiežiaus Pauliaus VI (1963-78) Romos mišiолą, oficialiai įvestos **1969 lapkričio 30 d.** Jį išplatino Popiežius Paulius VI, 1970. Mišios laikomos vietinėmis kalbomis arba lotynų kalba.
  - *Pontifikacinės mišios* - mišios, kurias aukoja vyskupas.
  - *Gedulingos mišios* - krikščioniškų laidotuvių mišios arba mišios už mirusius, Requiem.
  - *Grigališkosios mišios* - 30 mišių, laikomų 30 dienų už mirusį, seka.
  - *Sutuoktusių mišios* - laikomos už jaunavedžius prieš sutuoktuves arba po jų.
  - *Ritualinės mišios* - skirtos įvairiems sakramentams ir t.t.
  - *Tikrinimo mišios* - laikomos gavėnios 3-ią, 4-ą ir 5-ą sekmadienį formaliam seminaristo arba katecheto įvertinimui.

- *Vigilija* - mišios svarbių švenčių išvakarėse.
  - *Votyva* - skiriama vienam iš Trejybės asmenų, šventajam, arba specialiai pragai.
  - *Privačios mišios* - mišios be maldininkų, jas aukoja kunigas vienas arba su patarnautoju.
  - *Vaikų mišios* - įvestos laikinai 1973 m., o 1980 m. patvirtintos ir nuo tada vyksta pastoviai.
- Šventumas
- Šventumas pasiekiamas 4 etapais :
    1. Pavyzdingo gyvenimo, pasižyminčio 4 pagrindinėmis ir 3 teologinėmis dorybėmis.
    2. Garbingojo, jei žmogus šių dorybių laikėsi didvyriškai iki galo ar tapo kankiniu.
    3. Palaimintojo, kai atlikta palaimintojo vardo suteikimo ceremonija. Reikia, kad kandidatas būtų padaręs bent vieną stebuklą. Tai netaikoma jei kandidatas buvo kankinys.
    4. Šventojo, kai atliktas kanonizavimo procesas, reikia dviejų stebuklų.
- Tabernakulis
- palapinė (hebr.).
- Turkai: - seldžiukai
- turkų seldžiukų klajoklių gentys, kurios XI-XIII a. valdė Vakarų Aziją,
  - otomanų turkai - Otmonų imperija (1453 - 1922).
- Viatikum
- paskutinis patepimas, paruošimas kelionei (lot.).
- Žydų išminčiai
- apokaliptai - laukiantys Mesijo,
  - esėjai - religinė bendruomenė prie Negyvosios Jūros, kurios pergamentai buvo rasti 1947 m.,
  - levitai - šventikų padėjėjai,
  - fariziejai - mokytojai, kurie sinagogoje aiškina įstatymus,
  - sadukėjai - Jeruzalės šventikai, kurie nepripažino prisikėlimo, dvasios nemirtingumo, paskutiniojo teismo, likimo, angelų ir skelbė visuotinę valios laisvę,
  - zelotai - kovotojai už tautos nepriklausomybę.

KAIMYNNINĖS ŠALYS

Asirija

Asirai kaip ir babiloniečiai, žydai, armėnai, finikiečiai bei arabai buvo Kaukazo rasės semitai. Biblijos laikais asirų žemės buvo į šiaurės rytus nuo Sirijos, kur dabar yra šiaurės rytų Irakas. Jų sostinė **Ninevė**, arba Ninevija, buvo prie Tigro upės. Šio miesto, turinčio apie 120 000 gyventojų, kartą pasigailėjo Dievas. Jis pasiuntė pranašą Joną (930-908 pr. Kr.) paraginti, kad jie atgailautų, ir šie jo paklausė.

Asirai buvo karinga tauta, 1300 pr. Kr., jie pradėjo plėstis. 721 pr. Kr. užkariavo Izraelio karalystę, paversdami jos gyventojus „dešimčia prarastų Izraelio genčių“, nes jie išsisklaidė tarp kitų genčių. Kurį laiką (670-662 pr. Kr.) asirai valdė ir Egiptą. Bet 612 pr. Kr. Asiriją sugriovė chaldėjai, arba naujieji babiloniečiai, o 117 m. ji tapo Romos imperijos provincija ir pamažu išnyko iš žemėlapio. Šiais laikais ji yra Irako dalis.

Babilonija

Apie 2000 pr. Kr. semitų tauta, amoritai, arba senieji babiloniečiai, atklydo nuo Arabų dykumos pakraščių. Jie padarė **Babilono** kaimą, buvusį prie Eufrato upės, savo imperijos sostine.

1790 pr. Kr. Abraomas gimė Ūro mieste, buvusiame į pietryčius nuo Babilono, o 1750 pr. Kr. senieji babiloniečiai buvo užkariauti.

Apie 612 pr. Kr. kita semitų tauta - chaldėjai, arba naujieji babiloniečiai, nugalėjo asirus ir užėmė jų sostinę Ninevę. Jų garsiausias valdovas Nabuchodonosaras (605-562 pr. Kr.) 587 pr. Kr. užkariavo Judėją ir išvarė žydus į Babilonijos nelaisvę (587-517 pr. Kr.). Tačiau 538 pr. Kr. babiloniečius užkariavo Persijos valdovas Kiras. Taigi Babilonijos plėtimasis truko nepilną šimtmetį (612-538 pr. Kr.).

Egiptas

Egiptas - viena seniausių civilizacijų. Apie 3400 pr. Kr. Egiptą sudarė Šiaurės ir Pietų Karalystės, o 3200 pr. Kr. abi šios karalystės susijungė, ir prasidėjo pirmoji faraonų dinastija. Apie 1750 pr. Kr. į Egiptą įsiveržė hiksai - „Piemenių karaliai“ iš Vakarų Azijos, bet 1580 pr. Kr. jie jau buvo išvaryti. Taip susikūrė Egipto Imperija, kuri gyvavo iki 1090 pr. Kr. Dar anksčiau, 1608 pr. Kr. į Egiptą atklydo bėgė nuo bado izraelitai, kur jie tapo egiptiečių vergais. Izraelitai išbuvo

Egipte 380 metų. Ten 1268 pr. Kr. gimė jų vadas Mozė. (Yra ir kita versija, kad Mozė gimė 1308 pr. Kr.). Po 40 metų, t. y. 1228 pr. Kr., Mozė išvedė izraelitus iš Egipto miesto Ramzio per Raudonąją Jūrą į Sinajaus pusiasalį. **Po 10 metų, t. y. 1218 pr. Kr., Mozė Sinajaus kalne gavo iš Dievo Dešimt Įsakymų. Taip atsirado judaizmas.** Po 30 metų Mozė išvedė izraelitus iš Sinajaus pusiasalio į Pažadėtąją Žemę, arba Kanaaną. Tačiau pats mirė dar jos nepasiekęs ant Nebo kalno 1188 pr. Kr. Pagal vieną versiją, jam tada buvo 80 metų, pagal kitą - net 120. Po daugelio metų, 4 pr. Kr., į Egiptą pabėgo Švč. Mergelė Marija ir Juozapas su kūdikėliu Jėzumi.

Sirija

Sirija yra į šiaurės rytus nuo Palestinos. Ji X a. pr. Kr. sudarė dalį Dovydo-Saliamono karalystės. Nuo 301 iki 164 pr. Kr. juos valdė seleukidai, palikuonys graikų vado Seleuko Nikatoro, kuris buvo vienas iš Aleksandro Didžiojo karo vadų. Nuo 164 iki 63 pr. Kr. Sirija buvo nepriklausoma, o nuo 63 pr. Kr. kartu su Palestina tapo Romos Imperijos provincija. Jos pirmoji sostinė **Antiochija** dabar yra Turkijoje, vėlesnė sostinė - **Damaskas**. Abu šie miestai labai reikšmingi istorijai. Antiochija žinoma tuo, kad joje 39-49 m. buvo Šv. Petro Sostas, tik vėliau jis buvo perkeltas į Romą. Pagal savo laiko mastą tai buvo didelis miestas su apie 500 000 gyventojų. Jis tapo krikščionybės lopšiu, čia pirmą kartą Kristaus išpažinėjai gavo krikščionių vardą. Antiochija buvo Šv. Pauliaus ir kitų vieta, iš kurio jie keliaudavo į Mažąją Aziją ir į kitas šalis. Damaskas žinomas tuo, kad jame atsivertė Saulius (jis tuo metu keliavo į Damaską). Ten taip pat gyveno graikų pamokslininkas Šv. Jonas iš Damasko (apie 675 - apie 749 m.).

Egiptas

SENASIS TESTAMENTAS

Bendros žinios

ST žydišką kanoną sudaro 24 knygos. Jos parašytos hebrajų ir aramėjų kalbomis. Žydai jas laikė Jeruzalės šventykloje. Penkiaknygė (pirmosios 5 knygų) priskiriama Mozei. Manoma, kad jis jas parašė XII a. pr. Kr. Tačiau dabar sakoma, kad jas X a. pr. Kr. parašė senovės žydų vyresnieji. Savo dabartinę formą ST įgavo IV a. pr. Kr.

Nuo 250 iki 100 pr. Kr. jį į graikų kalbą Egipte, Aleksandrijoje, išvertė 70 ar 72 rabinai. Šis vertimas vadinamas Septuagintu.

Protestantai pripažįsta visus žydų kanonus ir turi 39 knygas. Katalikai 46 knygas laiko autentiškomis.

(Priminsime, kad NT buvo parašytas graikiškai 52-98 m. išskyrus Šventąją Evangeliją pagal Matą, kuri parašyta aramėjų kalba. Jį sudaro 27 knygos, ir visi krikščionys jas pripažįsta.)

Ir ST, ir NT iš graikų į lotynų kalbą 382-406 m. išvertė Šv. Jeronimas. O pirmą kartą 1454 m. atspausdino Johanas Gutenbergas Vokietijoje, Maince.

NT buvo išverstas į anglų kalbą Reimso mieste 1582 m., o ST - Duė mieste Prancūzijoje 1609 m.. Viskas kartu vadinama Duė-Reimso leidimu. Jį 1750 m. patikrino vyskupas Ričardas Čaloneris. (Protestantams Duė-Reimso bibliją atitinka karaliaus Jokūbo biblija.) 1970 buvo baigtas naujas vertimas iš originalų. Jis vadinamas Naująja Amerikos biblija. Vertimas iš prancūzų į anglų kalbą vadinamas Jeruzalės biblija.

Žydų kalendorius prasideda nuo pasaulio sutvėrimo, o krikščionių - nuo Kristaus gimimo. Pagal žydų kalendorių, pasaulis buvo sutvertas 3761 pr. Kr., o pagal krikščionių - 3738 pr. Kr. (23 metais vėliau).

I. **Penkiaknygė** - (graik. - įstatymas, hebr. - Tora) ta ST dalis, kurią pripažįsta ir katalikai, ir žydai.

1. **Pradžios knyga.** Ji apima visą 2369 metų laikotarpį nuo pasaulio sukūrimo. Prasideda nuo Adomo ir levos, aprašo Nojų, Abraomą, Izaoką ir baigiasi tuo, kaip Jokūbas įvedė Izraelio pavadinimą, o 12 jo sūnų sudarė 12 Izraelio genčių (3761-1392 pr. Kr.).

2. **Išėjimo knyga.** Ji apima 40 metų periodą - nuo 1228 iki 1188 pr. Kr.

3. **Kunigų knyga.** Joje aprašomos levitų apeigos ir jų elgesio taisyklės.

4. **Skaičių knyga.** Tai Išėjimo knygos tęsinys, joje dar išvardijamos tautos, išplečiamos levitų taisyklės ir paliečiami kai kurie kiti dalykai.

5. **Pakartoto įstatymo knyga.** Joje Mozė surašė paskutiniuosius nurodymus prieš savo mirtį 1188 pr. Kr.

- II. Istorinės knygos.** 16 jų sudaro katalikų ST, o 11 ir 2/3 - žydų ST.
- 1. Jošue** tampa Mozės įpėdiniu (1188-1180 pr. Kr.).
  - 2. Teisėjai** valdė izraelitus nuo 1180 iki 1031 pr. Kr.
  - 3. Ruta** tampa Dovydo prosenelė.
  - 4. Pirmoji ir Antroji Samuelio knygos, Pirmoji ir Antroji Karalių knygos, Pirmoji ir Antroji Kronikų knygos.**
  - 5. Esdras ir Nehemijas.**
  - 6. Tobijas, Judita ir Esterė.** Dviejų pirmųjų nėra žydų ST. Esterės knygos tik 62,5%, arba 10 skyrių iš 16, įeina į žydų ST.
  - 7. Pirmoji ir Antroji Makabėjų knygos** neįeina į žydų ST.
- III. Išminties knygos.** Katalikų ST yra 7, žydų - tik 5.
- 1. Jobo knyga**, kurią parašė Jobas arba kuris nors kitas pranašas.
  - 2. Dovydo psalmės**, jų yra 150, bet tik pusę jų sukūrė pats Dovydas.
  - 3. Saliamono patarlės.**
  - 4. Ekleziasto knyga**, sukurta arba Saliamono, arba kurio kito pamokslininko.
  - 5. Saliamono Giesmių giesmė.**
  - 6. Saliamono Išminties knyga.**
  - 7. Siracho knyga**, joje Sirachas aiškina žydų dvasingumo idealus.
- Žydų ST nepripažįsta dviejų paskutiniųjų Išminties knygų.
- IV. Pranašų knygos.** Katalikų ST jų yra 18, o žydų - 17.

Didieji pranašai

- 1. Izaijas** gyveno 750-1700 pr. Kr. Judėjų karalystėje. Tai labiausiai žinomas ir garbinamas pranašas.
- 2. Jeremijas** 587-517 pr. Kr. gyveno Jeruzalėje, skelbė naująją religijos dvasią.
- 3. Jeremijo raudos** sukurtos po to, kai babiloniečiai sugriovė Jeruzalę.
- 4. Baruchas** 587-517 pr. Kr. gyveno Babilonijos nelaisvėje. Jis aiškino, kad žydai kenčia todėl, kad nebelaiko Toros išminties šaltiniu.
- 5. Ezechielis** 587-517 pr. Kr. gyveno Babilonijos nelaisvėje. Jis skelbė, jog teisingas Dievas nubaudė nuodėmingąją tautą.
- 6. Danielius** 587-517 pr. Kr. gyveno Babilonijos nelaisvėje ir tapo išminties, doros ir stiprybės pavyzdžiu visiems tikintiesiems.

Žydai nepripažįsta trijų Danieliaus skyrių. Tai 3, 24-90, 13 ir 14. Jie nelaiko Barucho vienu svarbiausių pranašų.

Mažieji pranašai

7. **Ožėjas** gyveno 750-700 pr. Kr. Izraelio karalystėje.
8. **Joelis** „ 750-700 pr. Kr. Judėjos karalystėje.
9. **Amosas** „ 750-700 pr. Kr. Izraelio karalystėje.
10. **Abdijas** „ 750-700 pr. Kr. (užrašytas tik vienas skyrius)
11. **Jonas** gyveno 930-908 pr. Kr. Asirijoje, pranašaudavo nenoriai, buvo vienintelis pamokslininkas pagonis, tris paras praleido banginio pilve.
12. **Mikas gyveno 750-700 pr. Kr., pranašavo Mesijo gimimą.**
13. **Naumas** pranašavo po 721 m., kai 10 izraelitų genčių buvo išvestos į Asirijos nelaisvę.
14. **Habakukas** pranašavo Judėjos karalystėje prieš Babilonijos nelaisvę.
15. **Sofonijas** pranašavo 640-630 pr. Kr.
16. **Agėjus** veikė 538 pr. Kr., kai žydai grįžo iš Babilonijos nelaisvės ir buvo valdomi Persijos; užrašyti tik du skyriai.
17. **Zacharijas** pranašavo 538 pr. Kr. Nepainiokite su Jono Krikštytojo tėvu Zacharijumi.
18. **Malachijas** 400 pr. Kr. buvo paskutinis pranašas.

ST buvo 4 didieji pranašai: Izaijas, Jeremijas, Ezechielis ir Danielius. Tačiau dar prieš juos IX a. pr. Kr. buvo du svarbūs pranašai: Elisas ir jo pasekėjas Elizejus.

Biblijos matriarchatą sudaro: Sara, Rebeka, Rachelė, Lija.

Biblijos patriarchai: Abraomas, Izaokas ir Jokūbas arba Izraelis. Abraomas buvo vedęs Sarą, Izaokas - Rebeką, o Jokūbas - Rachelę ir Liją.

PRADŽIOS KNYGA

Pagal žydų kalendorių pasaulis buvo sukurtas 3761 pr. Kr., o pagal krikščionių kalendorių - 3738 pr. Kr. **Adomas** buvo sutvertas pirmosios savaitės penktadienį (išgyveno 930 m.). Po jo buvo sutverta **leva**. Nepaklausę Dievo, jie abu buvo išvaryti iš Žemiškojo Rojaus.

Nojus gimė 2682 pr. Kr. ir gyveno net 950 metų. Kai jis persikėlė į savo laivą, po 7 dienų prasidėjo liūtis ir tvanas. Laivas plaukiojo 7 mėnesius ir tik tada sustojo ant Ararato kalno Armėnijoje. (Jeruzalė buvo įkurta 1900 pr. Kr.)

Abraomas gimė 1790 pr. Kr. Ūro mieste, pietų Babilonijoje. Jis vedė Sarą ir su savo gimine persikėlė į šiaurės vakarų Mesopotamiją. Kai jam buvo 75 metai, Dievas įsakė persikelti į Kanaaną, ir jis apsigyveno Hebrone. Viešpats sudarė su juo sutartį. Abraomas mirė būdamas 175 metų ir buvo palaidotas Hebrone šalia savo pirmosios žmonos Saros.

Abraomas buvo žymiausias patriarchas, giliai tikintis. Juo remiasi trys

religijos: judaizmas, islamas, krikščionybė. Jo sūnus Izaokas turėjo sūnų **Jo-kūbą, dar vadinamą Izraeliu**, o šis turėjo 12 sūnų, iš kurių kilo 12 Izraelio genčių ir kurie pradėjo Palestinos užkariavimą. Abraomas laikomas judaizmo patriarchu, tačiau svarbiausi šios religijos šaltiniai - tai Tora, arba Mozės Penkiaknygė.

1608 pr. Kr., norėdami išvengti bado, izraelitai persikėlė į Egiptą ir tapo egiptiečių vergais.

1308 pr. Kr.(?) Egipte gimė **Mozė**. Jis buvo pranašas, vadas, įstatymų skelbėjas ir Penkiaknygės autorius. (Tiesa, vokiečių mokslininkas Julius Velhauzenas įtikinamai įrodė, kad Mozė nėra Penkiaknygės autorius.) Čia pateikiama Mozės gimimo data yra teisinga, jei laikysime, kad jis mirė būdamas 120 metų. Jei jis išgyveno 80 metų, tai bus gimęs 1268 pr. Kr.

IŠĖJIMO KNYGA

1228 pr. Kr. Mozė vadovavo izraelitų išėjimui iš Egipto per Raudonąją jūrą į Sinajaus pusiasalį (tai žydų šventė).

1218 pr. Kr. Mozė davė izraelitams 10 Dievo įsakymų, kuriuos buvo gavęs ant Sinajaus kalno, ir tai buvo judaizmo pradžia (tai žydų šventė Šivotas).

Dekalogas, arba Dešimt Dievo įsakymų (katalikiškai)

1. Aš esu Viešpats, tavo Dievas...
Neturėk kitų dievų, tik mane vieną...
Nekurk sau stabų...
2. Netark savo Viešpaties vardo be reikalo.
3. Šventadienius švęsk.
4. Gerbk savo tėvą ir motiną.
5. Nežudyk.
6. Nesvetimoteriauk.
7. Nevok.
8. Neliudyk prieš savo artimą.
9. Negeisk savo artimo moters.
10. Negeisk savo artimo turto.

Protestantiškame išdėstyme iš pirmojo įsakymo padaryti du: pirmąjį sudaro pirmoji eilutė, o antrąjį - antroji ir trečioji. Devintasis ir dešimtas įsakymai sujungti į vieną.

Mozė paėmė dvi plokštes, ant kurių buvo užrašyti įsakymai, ir sudėjo jas į Sendoros skrynią. Jis nunešė ją į Tabernakulį - palapinę, kurią sudarė Švenčiausioji vieta ir Šventoji vieta. Sendoros skrynią jis padėjo Švenčiausioje

vietoje, į kurią galėjo įeiti tik vyriausieji kunigai. Šventoje vietoje pastatė stalą, o ant jo priešais Viešpatį padėjo duonos. Mozė pastatė aukso altorių, ant kurio buvo deginami smilkalai.

Vykdydamas Dievo įsakymą, jis išventino savo brolių **Aaroną vyriausiuoju kunigu**, o savo sūnus - kunigais. Visi Levio genties sūnūs pradėjo tarnauti Tabernakulyje; nuo tada vadinami **levitais**.

Dar 30 metų, t.y. nuo 1218 iki 1188 pr. Kr., izraelitai gyveno Sinajaus dykumoje palapinėse. Jie maitinosi putpelėmis, mana ir vandeniu, kuriuos jiems parūpindavo Dievas. (Šis periodas - tai Suhoto, arba Tabernakulio, šventė.)

LEVITŲ KNYGA

Tai liturginė kunigų knyga, šiuo atveju vyriausiojo kunigo Aarono ir kitų kunigų knyga.

SKAIČIŲ KNYGA

1189 pr. Kr. mirė Mozės brolis, vyriausiasis kunigas Aaronas. Jį palaidojo ant Horebo kalno, kurio buvimo vieta neaiški, vietoj jo Mozė paskyrė savo sūnų **Eleazarą**. Po metų Mozė mirė.

PAKARTOTO ĮSTATYMO KNYGA

Mozė kartodavo Dešimt Dievo įsakymų ir juos aiškindavo, ypač perspėdavo negarbinti stabų, nes yra pažadėtas Didžiojo pranašo Kristaus atėjimas.

1188 pr. Kr. Mozė ir izraelitai pasiekė **Pažadėtąją žemę** - Kanaaną arba Palestiną (pavadinimas kilęs iš žodžio filistinai). Mozė pažvelgė į šią žemę, palaimino Izraelio gentis ir pasakė atsisveikinimo kalbą. Savo įpėdiniu jis paskyrė **Jošų** ir numirė ant Nebo kalno, kuris yra Negyvosios jūros šiaurės rytų pusėje. Jam tuomet buvo 80 arba 120 metų.

ISTORINĖS KNYGOS

Jošų knyga

1188 pr. Kr. Jošū, Mozės įpėdinis, pradėjo ruošti Palestinos užkariavimui, o 1184 pr. Kr. jis nuvedė izraelitus į Palestiną per Jordano upę, kurią Dievas stebuklingai išdžiovino.

Jie prisiartino prie Jerichono miesto. Po 7 dienų procesijų šventikai papūtė trimitais, ir miesto sienos griuvo. Jošū užėmė ne tik miestą, bet ir visą šalį. Prieš savo mirtį 1180 pr. Kr. Jošū atnaujino savo tautos bendravimą su Dievu.

Teisėjų knyga

Mirus Jošuei, izraelitus valdė teisėjai (1180-1031 pr. Kr. ar 1020 pr. Kr.). Apie 1125 pr. Kr. jų pranašė **Debora** įkvėpė izraelitus pergalei prieš Kanaaną. Nuo tada ji žinoma Izraelio Motinos vardu.

Vėliau Dievas pašaukė **Gedeoną** išvaduoti izraelitus iš madianitų, ir jis su Dievo pagalba tai padarė. Po to 40 m. krašte buvo ramu.

Samsonas valdė Izraelį 20 metų. Prie jo mirties prisidėjo Dalila. Jis buvo siųstas Dievo išvaduoti izraelitus iš filistinų.

Rutos knyga

Ruta priklausė nežydų moabitų genčiai. Ji ištekėjo už Boazo Betliejuje ir taip tapo izraelite bei Dovydo prosenele.

I ir II Samuelio knygos

Šiose knygose aprašomas periodas apima 1031-970 pr. Kr., t.y. Izraelio karalių Sauliaus ir Dovydo valdymą.

Samuelis buvo ištikimas pranašas, su Dievo parama nugalėjęs filistiniečius ir, prašant izraelitams, 1031 pr. Kr. patepė pirmąjį Izraelio karalių Saulių.

I ir II Karalių knygos

Tai dvi knygos (970-587 pr. Kr.), apimančios periodą nuo karaliaus Salliamono iki Izraelio ir Judėjos karalysčių žlugimo (atitinkamai 721 pr. Kr. ir 587 pr. Kr.).

I ir II Kronikų knygos

Šios knygos apima 1031-538 pr. Kr. periodą nuo karaliaus Sauliaus valdymo iki tada, kai Kiras Didysis išvadavo žydus iš Babilonijos nelaisvės.

Esdras ir Nehemijas

Šios knygos apima 458-397 pr. Kr., žydų religijos ir jų politinės bendruomenės atsinaujinimą, dar bebūnant persų valdžioje.

Tobijas, Judita, Esterė

Šios knygos primena religinius romanus.

I ir II Makabėjų knygos

Šios knygos apima laikotarpį nuo 168 pr. Kr. iki 142 pr. Kr. Jose aprašoma Judo Makabėjaus pergalė prieš seleukidus 165 pr. Kr. ir religijos laisvės pradžia (Hanukos, arba Šviesų šventė).

Izraelio karalystė

1031 pr. Kr. **Saulius tapo pirmuoju žydų karaliumi** ir valdė iki 1011 pr. Kr. 1011 pr. Kr. jį pakeitė **karalius Dovydas**, kuris valdė iki 970 pr. Kr. Jis gimė Betliejuje. Būdamas dar visai jaunas, Dovydas užmušė Galijotą su svaidykle. Savo arfos muzika jis sužavėjo karalių Saulių. Jo svarbiausi darbai:

1. sujungė 12 Izraelio genčių į vieną tautą (žydų tautinis simbolis yra Dovydo žvaigždė);
2. padarė Jeruzalę sostine;
3. pradėjo planuoti Didžiosios šventyklos statybą;
4. nugalėjo filistiniečius;
5. sukūrė apie 75 psalmes iš 150, esančių ST Psalmių knygoje. Viena iš žinomiausių yra 45-oji: „Dievas mūsų tvirtovė ir stiprybė...”

Krikščionių požiūriu, Švč. Mergelė Marija buvo karališkosios Dovydo giminės palikuonė, todėl mūsų Viešpatis Jėzus kartais vadinamas „Dovydo sūnumi“. Palaimintosios Mergelės litanijoje ji vadinama „Dovydo bokštu“. (Be to Šv. Dovydas buvo ir airis, gyvenęs III a.)

970 pr. Kr. **karalius Saliamonas**, Dovydo sūnus, paveldėjo sostą ir valdė iki 930 pr. Kr. Jo svarbiausi pasiekimai:

1. Pastatė pirmąją Jeruzalės šventyklą;
2. Gavo iš Dievo išminties dovaną;
3. Parašė keturias ST knygas: Patarlių knygą, Giesmių giesmę, Ekleziasto pamokslininko knygą ir Išminties knygą.

Saliamono ženklas - toks pat mistinis simbolis, kaip ir Dovydo žvaigždė. Maždaug jo valdymo metu senųjų žydų kunigai rašė ST.

Karalystės skilimas 930 pr. Kr.

Judėjos karalystė (930-587 pr. Kr.)

1. Ją sudarė dvi pietinės gentys (**Pietų**).
2. Sostinė - **Jeruzalė**.
3. Valdė 20 valdovų.
4. Joje 750-700 pr. Kr. gyveno pranašai Izaijas ir Joelis, o prieš 587 pr. Kr. taip pat ir Habakukas.

Izraelio karalystė (930-721 pr. Kr.)

1. Ją sudarė 10 šiaurės genčių (**Šiaurės**).
2. Sostinė - **Samarija**.
3. Valdė 18 valdovų.
4. Izraelyje 750-700 pr. Kr. gyveno pranašai Ožėjas, Amosas ir Naumas.

800 pr. Kr. pranašas **Elijas** užkopė į **Karmelio** šventąjį kalną Palestinoje ir ten ilgai gyveno mąstydamas ir besimelsdamas. Šv. Elijas ir jo pasekėjai mistiškai pasišventė būsimai Dievo Motinai **Marijai, Karmelio kalno karalienei** (žiūr. I a.).

(753 pr. Kr. **Romulas** ant 7 kalvų įsteigė Romos miestą. Tai legendinis asmuo, pirmasis Romos karalius, užmušęs savo brolių dvynį Remą. Vėliau Roma tapo miestu-valstybe.)

721 pr. Kr. Izraelio karalystę užkariavo asirai, ji virto „prarastosiomis Izraelio gentimis“, nes jos išsisklaidė ir susiliejo su kitomis tautomis. Kai kurie situokė su kitataučiais Samarijoje, juos imta vadinti samariečiais. Tarp žmonių, patekusių Asirijos nelaisvėn, buvo **Tobijas**, žinomas savo gerais darbais, ir jo sūnus **Tobijas Jaunesnysis**. Tai jų dėka apsireiškė arkangelas **Rapolas**.

Judėjos Karalystė (930-587 pr. Kr.)

Izraelio karalystė išnyko, gyvavusi 200 metų, o Judėjos karalystė buvo nepriklausoma dar 134 metus, iki 587 pr. Kr. Tada ją užkariavo **Nabuchodonosaras**, Babilonijos valdovas. Jis sugriovė Jeruzalę, o jos gyventojus išsivedė į **Babilonijos nelaisvę**. (Maždaug tada, apie 660 pr. Kr., graikai įkūrė Bizantiją.)

Babilonijos nelaisvėje (587-517 pr. Kr.)

Žydai išbuvo Babilonijos nelaisvėje 70 metų. Buvo ištremti ir pranašai Baruchas, Ezechielis bei Danielius, o pranašas Jeremijas liko Izraelyje; jo „Raudos“ tapo religinio dvasinio atsinaujinimo šaltiniu. Faktiškai jau po 49 metų, t.y. **538 pr. Kr.** žydus iš Babilono nelaisvės išlaisvino **Persijos valdovas Kiras Didysis**. Šį įvykį mini **Purimo** šventė. Tais pačiais metais jų pranašui Agėjui pavyko grįžti į tėvynę, tačiau daugelis į Palestiną sugrįžo tik 517 pr. Kr., o kai kurie pasiliko visiems laikams.

Persijos valdžioje (538-332 pr. Kr.)

Jeruzalės šventykla buvo atstatyta 515 pr. Kr. (sugriauta 587 pr. Kr.). Palyginus su pirmąja, kurią statė Saliamonas, ji buvo labai kukli. Nuo 458 iki 397 pr. Kr. žydų religijoje ir politiniame gyvenime vyko atgimimas ir reformos. 439 pr. Kr. buvo atstatytos Jeruzalės sienos, o per 400-300 pr. Kr. galutinai susiformavo penkios ST knygos - Penkiaknygė.

Makedonų arba graikų valdžioje (332-323 pr. Kr.)

1. Aleksandras Didysis (332-323 pr. Kr.). Jis užkariavo Judėjos karalystę 332 pr. Kr., bet po 9 metų mirė. Jo kariuomenės vadai ėmė dalytis imperijos žemes.

2. Graikų vadai (323-301 pr. Kr.). Jie kariavo tarpusavyje net 22 metus. Viskas baigėsi lemiamu mūšiu 301 pr. Kr., kai Ptolemėjas užėmė Egiptą, o seleukas Nikatorius - Siriją ir Palestiną.

3. Seleukidai ir Viduriniųjų Rytų Imperija (301-164 pr. Kr.). Karo vad-
as seleukas Nikatorius pradėjo Seleukidų dinastiją. Jis įsteigė Viduriniųjų Rytų
imperiją. Į ją įėjo Palestina, Sirija, Mesopotamija, Babilonija, Persija ir Mažoji
Azija. Imperija turėjo dvi sostines - Antiochiją Sirijoje ir Seleukiją Babilone prie
Tigro upės.

191 pr. Kr. romėnai nugalėjo Seleukidų karalių Antiochą III prie Termopilų.
Taip prasidėjo Romos įtakos plėtimasis po visą pasaulį.

Jo įpėdinis Antiochas IV (175-164 pr. Kr.) pasidarė labai priešiškas žy-
dams, nes pasiskelbė dieviškuoju; 168 pr. Kr. jis išniekino Jeruzalės šventyklą
ir pastatė joje pagonišką altorių. Pagaliau 167 pr. Kr. žydai sukilo, vadovaujami
Judo Makabėjaus, nugalėjo seleukidus ir 165 pr. Kr. vėl atidarė Jeruzalės
šventyklą. (Tai mini Hanukos šventė.) 164 pr. Kr. Antiochas IV mirė, o Judėjos
karalystė pateko Sirijos valdžion.

Sirijos valdžioje (164-142 pr. Kr.)

Judas Makabėjus, žydų pasipriešinimo vado Matatijo sūnus, kartu su savo
broliais kovojo prieš naują pavergėją - Siriją.

Nepriklausoma Judėja (142-63 pr. Kr.)

Pagaliau 142 pr. Kr. Sirijos karalius Demetrijus II garantavo Judėjos kara-
lystei nepriklausomybę.

Žydų šventės

Švenčiamos pagal žydų kalendorių, kuris prasideda nuo Pasaulio sutvė-
rimo, arba 3761 pr. Kr.

Naujųjų metų šventė (Roš Hašana)

Švenčiama rugsėjo arba spalio mėnesį.

Permaldavimo diena (Jom Kipur)

Naujųjų metų 10-oji diena, nuodėmių išpirkimo diena.

Palapinių šventė (Sukot)

Naujųjų metų 15-oji diena, Tabernakulio šventė. Ji trunka 7 dienas, pažymi 40 metų laikotarpį, kai izraeliečiai gyveno palapinėse Sinajaus dykumoje.

Testamento šventė (Simat Tora)

Testamento šventė švenčiama spalio mėnesį.

Šviesų šventė (Hanuka)

Paminėjimo, arba Jeruzalės šventyklos, šventė, šviesų šventė. Ji trunka 8 dienas, pažymi Jeruzalės šventyklos atstatymą 165 pr. Kr. po to, kai Judas Makabėjus nugalėjo seleukidus. Švenčiama lapkritį arba gruodį.

Burtų šventė (Purimo)

Ši šventė mini žydų išvadavimą iš Babilonijos nelaisvės. Tai padarė Persijos Karalius Kiras Didysis. Ji švenčiama kovo 14-ąją dieną.

. Velykos (Pascha)

Neraugintos duonos šventė, pažymi žydų išėjimą iš Egipto nelaisvės. Klajodami žydai maitinosi macais, nerauginta duona. Švenčiama kovo arba balandžio mėnesį.

Pirmųjų vaisių šventė (Šavot)

Pirmienų, arba pirmųjų vaisių, šventė pažymi, kad Sinajaus kalne Dievas davė Mozei Torą, arba Dešimt Įsakymų. Švenčiama gegužės arba birželio mėnesį.

Pažadėtosios žemės geografija

(Ji dar vadinama Kanaanu arba Palestina, žr. žemėlapi). Dalijama į tris pagrindines dalis:

1. Šiaurės - Galilėja.
2. Vidurinė - Samarija (kartais Samarija laikoma ne Palestinos dalimi, o kitos valstybės, Izraelio karalystės, dalimi).
3. Pietinė - Judėja.

Galilėja

- Miestai. **Nazaretas**, Švč. Mergėlės Marijos gimimo vieta; gyveno Jėzus ir Šventoji šeima.
Betsaida: ten gimė Šv. Petras, jo broliai Andriejus ir Pilypas.
Kana: Jėzus parodė savo pirmąjį stebuklą.
Kafarnaumas: Jėzaus misijos centras Galilėjoje.
- Kalnai. **Karmelis**: ant jo atsiskyrėliškai gyveno pranašas Elisas.
Taboras: ant jo mūsų Viešpats pakeitė pavidalą.
Palaiminimų kalnas: ant jo Jėzus sakė pamokslą.
- Ežerai. **Galilėjos ežeras**, arba Tiberiada, arba Genezaretas: jame Jėzus parodė daug stebuklų.
Hulėjaus ežeras, arba Hulė, iš jo išteka **Jordano upė**.

Samarija

Samarijos gyventojai buvo pagonys, nors ir nesutarė su žydais, jie turėjo žydų kraujo. Samarija garsi savo „**geruoju samariečiu**“ ir „**moterim samariete**“. Ją Jėzus sutiko prie šulinio ir pasakė: „Turėtum paprašyti **gyvybės vandens**, jei žinotum, ką jis tau reiškia“.

Samarijos miestas anksčiau buvo Izraelio karalystės sostinė. **Jordano upė** išteka šiaurėje iš Hulės ežero, teka į pietus per Samarijos miestą ir įteka į Negyvąją Jūrą Judėjoje, suformuodama jos rytinę pakrantę.

Iš Kristaus mokinių Pilypas tapo pirmuoju misionieriumi. Jo pirmoji misija vyko Samarijoje, ir jam ten neblogai sekėsi.

Judėja

Miestai. **Betliejus**: ten gimė Jėzus ir Dovydas, palaidota Rachelė, Rutos vestuvių miestas.

Jeruzalė: judaizmo centras. Žydų, krikščionių, musulmonų šventasis miestas. Senamiestis padalytas į 4 kvartalus: krikščionių, armėnų, žydų ir musulmonų. Senovinis pavadinimas - **Salemas**, (žr. žemėlapi).

Ain Karimas: Šv. Jono Krikštytojo gimtinė.

Betanija: Jėzus lankėsi ten daug kartų.

Emausas: Jėzus pasirodė savo mokiniams, kai jie keliavo į Emausą. Emause vyko viena iš vakarienių.

Hebronas: palaidoti Abraomas ir jo pirmoji žmona Sara.

Jerichas: tikriausiai seniausias pasaulio miestas, minimas ST ir NT. Jošuos knygoje aprašoma, kaip XII a. pr. Kr. Jericho sienos subyrėjo nuo dūdų, kurias pūtė žydų kunigai. NT aprašyta, kaip Jeriche Jėzus išgydė akląjį (Mk 10, 46-52).

Masada: žydų tvirtovė ant Negyvosios jūros pietvakarinio kranto, Judėjos pietuose. 73 m. buvo paskutinis stiprus pasipriešinimas prieš romėnus.

Sodai. **Getsemanės sodas:** Jėzaus kančių vieta.

Jūros. **Negyvoji jūra:** sūrus ežeras, 1292 pėdos žemiau Viduržemio jūros lygio. Jos dugne paskendę du miestai: Sodoma ir Gomora.
Viduržemio jūra: ją supa Europa, Azija ir Afrika.

Kalnai. **Kalvarijų** (lot.), arba **Golgotos** (hebr.): ant jo buvo nukryžiuotas Jėzus.

Alyvų: nuo jo Jėzus nužengė į dangų.

Sionas: judaizmo simbolis, ant jo pastatyta Jeruzalė.

ROMOS IMPERIJA

Roma buvo įkurta 753 pr. Kr. Ji tapo miestu-valstybe. VI a. pr. Kr. buvo panaikinta monarchija, Roma tapo respublika. 265 pr. Kr. romėnai jau buvo užkariavę visą Italijos pusiasalį. Tarp 264 ir 146 pr. Kr. Roma tris kartus kariavo su savo konkurente Kartagina ir visus tris kartus laimėjo. Baigiantis II a. pr. Kr. Romai jau priklausė Graikija, Mažoji Azija ir Egiptas, o 63 pr. Kr. Roma užkariavo Siriją ir Palestiną. 27 pr. Kr. Romos respublika tapo Romos imperija.

Romos valdžia (63 pr. Kr.-324 m.)

Pompėjus ir Julijus Cezaris (79-52 pr. Kr.)

Judėjos karalystei pavyko išsaugoti nepriklausomybę nuo 142 pr. Kr. apie 80 metų. Bet 63 pr. Kr. ją su Sirija užkariavo Pompėjus, ji tapo Romos protektoratu. Tuo laiku (58-49 pr. Kr.) Julijus Cezaris užkariavo Galiją, t. y. dabartinę Prancūziją ir Belgiją.

Pompėjus (52-49 pr. Kr.)

52 pr. Kr. Julijus Cezaris buvo paskelbtas valstybės priešu, prasidėjo jo kova dėl valdžios su Pompėjumi. Pompėjus buvo nugalėtas ir Julijus Cezaris 48 pr. Kr. tapo vienvaldžiu Romos imperijos valdovu.

Julijus Cezaris (48-44 pr. Kr.)

Po 4 metų Julijų Cezarį nužudė, vietoj jo ėmė valdyti triumviratas: jo įsūnys įpėdinis, brolio sūnus Oktavianas, Markas Antonijus ir Lepidas.

Triumviratas (43-31 pr. Kr.)

Triumviratas valdė 12 metų, bet greitai pradėjo nesutarti. 37 pr. Kr., **Ero-das Didysis** buvo paskirtas buvusios Judėjos karalystės valdytoju.

Cezaris Augustas (31 pr. Kr.-14 m.)

31 pr. Kr. iš triumvirato valdžią perėmė Julijaus Cezario įpėdinis Okta-vianas. Jis pasivadino Cezariu Augustu, kaip Romos respublikos valdovas. Ju-dėjos valdytoju iki 4 pr. Kr. vis dar buvo Erodas Didysis, bet 27 pr. Kr. Roma jau tapo imperija.

22 pr. Kr.

Tų metų gruodžio mėnesio 8 dieną Dievo Motina Marija buvo pradėta savo motinos Onos iščiose (**Nekaltas prasidėjimas**). Tai buvo nekaltos mergelės pradėjimas, bet jo neslegia tikroji nuodėmė.

21 pr. Kr.

Tų metų rugsėjo 8 dieną Nazarete gimė Marija. (**Šv. Mergelės Marijos gimimo šventė.**) Jos turtingi ir kilmingi tėvai buvo Ona ir Joachimas. Ar Marija buvo krikštyta, Bažnyčios nėra aiškiai apibrėžta. Ji galėjo būti pakrikštyta Šv. Jono Krikštytojo kartu su kitais atgailautojais arba gerokai vėliau pagal krikšto sakramentą, kurį įvedė jos sūnus Jėzus.

Rugsėjo 12 dieną Joachimas jai parinko vardą Mariam, t. y. „ponia“ ara-mėjų kalba, arba Miriam, kas hebrajiškai reiškia „marių žvaigždė“. Ji buvo iš karaliaus Dovydo giminės ir pagal motiną, ir pagal tėvą.

20 pr. Kr.

Judėjos valdytojas Erodas Didysis pradėjo restauruoti antrąją Jeruzalės šventyklą, kuri buvo kukliai atstatyta 515 pr. Kr. po to, kai ją 587 pr. Kr. sugriovė Babilono karalius Nabuchodonosaras. (Pirmąją buvo pastatęs karalius Salia-monas.)

18 pr. Kr.

Tais metais Marija, kuri tada buvo 3 metų, su tėvais išvyko iš Nazareto į Jeruzalę. Ten lapkričio 21 dieną ją nuvedė į šventyklą. (**Marijos pristatymas.**) Tai jau buvo trečioji šventykla. Erodas Didysis mirė (4 pr. Kr.), kai jos išplėtimo darbai dar nebuvo baigti. Tai įvyko tik 64 m. Marija ten išgyveno 11 metų. Jos gimtoji kalba buvo aramėjų, bet ji mokėjo dar graikų ir hebrajų. (Hebrajų kalba

laikoma seniausia pasaulio kalba, ja kalbėjo Adomas ir Ieva, kol jie dar buvo Rojuje. Aramėjų kalba - tai vėlesnių laikų hebrajų kalbos tarmė.)

9 pr. Kr.

Rugsėjo 8 dieną, kai Marijai buvo 12 metų, mirė jos tėvas Joachim.

8 pr. Kr.

Liepos 26 dieną mirė jos motina Ona, Marija liko našlaite.

7 pr. Kr.

Rugsėjo 8 dieną, būdama 14 metų, Marija susižadėjo su Juozapu. Jis buvo jos giminitis, motinos brolio Jokūbo sūnus.

NAUJASIS TESTAMENTAS

Buvo rašomas nuo 67 iki 98 m. po Kr. graikų kalba; tik Šventoji Evangelija pagal Matą parašyta aramėjų kalba. Šv. Jeronimas 382-406 m. išvertė NT į lotynų kalbą, ir jis buvo pavadintas Vulgatu. Jį 1592 m. redagavo Popiežius Klemensas VIII, o 1908 m. - Popiežius Šv. Pijus X.

NT sudaro 27 knygos, jas pripažįsta visi krikščionys. Jo autoriai - graikas Šv. Lukas ir septyni žydai. NT sudaro:

1. Keturios evangelijos - pagal Matą, Morkų, Luką, Joną.
2. Luko Apaštalų darbai.
3. 14 apaštališkųjų Pauliaus laiškų: vienas romiečiams, du korintiečiams, po vieną galams, efeziečiams, filipiečiams ir kolosiečiams, po du tesalonikiečiams ir Timotiejui, po vieną Titui, Filemonui ir žydams.
4. Septyni katalikiški apaštalų laiškai: vienas Jokūbo, du Petro, trys Jono ir vienas Judo.
5. Apreiškimas Jonui.

6 pr. Kr.

Sausio mėnesio 23 dieną keturiolikmetė Marija susituokė su Juozapu. (**Marijos sužadėtuvs.**) Juozapas tada jau buvo 30 metų. Jie gyveno kaip brolis ir sesuo.

Po dviejų mėnesių kovo 25 dieną, arkangelas Gabrielius pasirodė jos namuose Nazarete ir išpranašavo, kad ji turės sūnų vardu Jėzus, ir tai Šventosios Dvasios galia bus Dievo Sūnus. (**Apreiškimas.**) Savo kalbą jis pradėjo žodžiais Ave Maria... (Įžymūs kompozitoriai - Guno, Šubertas ir kt. jiems parašė muziką.) Tą pačią dieną vaisius buvo pradėtas.

Namelis Nazarete tapo žinomas kaip **Nekalto Prasidėjimo namai** (22 pr. Kr.), **Šv. Mergelės Marijos namai** (21 pr. Kr.) ir **Įsikūnijimo Namai** (6 pr. Kr.). 1291 m. jis stebuklingu būdu buvo perkeltas už kelių šimtų mylių, į Dalmatiją, o 1294 m. jį angelai perkėlė į Loreto miestelį Italijos šiaurės rytuose. Nuo tada jį vadina **Šventuoju Loreto namu** (žr. XIII a.). Jam paskirta šventė būna gruodžio 10 dieną.

Kovo 29 dieną Marija kartu su Juozapu išvyko iš Nazareto, esančio Galilėjoje, į Ain Karimą Judėjoje (į šiaurės vakarus nuo Jeruzalės). Ten gyveno Elzbieta ir jos vyras Zacharijus. Jie atvyko balandžio mėnesio 2 dieną ir išbuvo tris mėnesius. Pasveikinta Elzbietos, Marija spontaniškai sukūrė gražią maldą - giesmę „Magnificat“ (**Apsilankymas**). (Jai J. S. Bachas sukūrė muziką.)

Birželio 24 dieną Elzbieta pagimdė sūnų, **Joną Krikštytoją**. Iki Jėzaus

gimimo buvo likę 6 mėnesiai. Gimus sūnui, Zacharijus giedojo giesmę „Benedictus“. Liepos 2 dieną Marija ir Juozapas vėl grįžo į Nazaretą. Taigi 3 savo nėštumo mėnesius Marija praleido Judėjoje, Ain Karime, o kitus 6 - Galilėjoje, Nazarete.

Baigiantis 6 pr. Kr., Romos imperatorius Cezaris Augustas išleido įsakymą visiems, kuriuos valdo Roma, užsiregistruoti savo gimtose vietose. Marija ir Juozapas buvo iš Dovydo giminės, ir jų protėvių miestas buvo Betliejus, arba Duonos namai. Todėl ir Marija su Juozapu iškeliavo ten iš Nazareto. Jiems nepavyko gauti nakvynės namuose, todėl jie apsistojo oloje netoli **Betliejaus**.

Gruodžio mėnesio 25 dieną šioje tamsioje oloje, kuria apšvietė tik žvaigždės, gimė mūsų Viešpats Jėzus. Tai Viešpaties gimimo diena - Kalėdos. Ši data yra svarbiausia pasaulio istorijoje. Nuo jos krikščionys pradėjo savo kalendorių, skaičiuodami Viešpaties metus - Anno Domini, nes, kaip sakoma Apreiškime Jonui, gimė tada Alfa ir Omega (1,8), Judėjos Liūtas (5,5), Žmogaus Sūnus (14,14), Karalių Karalius (17,14) ir Aušrinė Žvaigždė (22,16).

Tačiau žydai ir toliau laikosi savo kalendoriaus, pagal kurį metai skaičiuojami nuo pasaulio sutvėrimo, t. y. nuo 3761 pr. Kr.

Bet vienuolis **Dionizas Egzigijus**, sudarydamas krikščioniškąjį kalendorių, suklydo. Iš tikrųjų Jėzus gimė ne nuliniais metais, o, greičiausiai, 6 pr. Kr.

5 pr. Kr.

Sausio 1 dieną kūdikėlis Jėzus buvo apipjaustytas pagal žydų įstatymą. Tačiau II Vatikano Bažnyčios Susirinkimas šią pirmąją Naujųjų Metų dieną paskyrė **Marijos, Dievo Motinos, garbei**.

Sausio 2 dieną jam buvo duotas vardas **Jėzus**, kuris armėjų kalba reiškia „Gelbėtojas“, o krikščioniškai - „Išganytojas“. (Jėzų Jonas Krikštytojas krikštijo tik 30-aisiais metais, tačiau tai buvo ne išgelbėjimo, o atgailos krikštas.)

4 pr. Kr.

Sausio 6 dieną trys karaliai, arba trys žyniai, arba trys išminčiai, vedami žvaigždės, atvyko iš rytų į Jeruzalę. (**Trijų Karalių šventė**.) Jiems prisiartinus prie miesto, žvaigždė išnyko. Tada jie pasiteiravo karaliaus Erodo, Judėjos valdytojo, kur gimė žydų Karalius. Erodas to nežinojo, todėl pasikvietė žydų kunigus, kurie jam pasakė, jog yra išpranašauta, kad jis, Mesijas, gims Judėjoje, Betliejuje. Tada Erodas liepė žyniams vykti į Betliejų ir įsitikinti, ar tikrai Mesijas gimė, o jeigu tai pasitvirtintų, grįžti ir jam pranešti, kad ir jis galėtų Jį pagarbinti, nors iš tikrųjų jis neketino to daryti.

Žvaigždė vėl pasirodė ir nuvedė žynius prie olos. Jie buvo **Kasparas** iš Tarso, **Melchioras** iš Arabijos ir **Baltazaras** iš Sabos. Jų atneštos dovanos - **auksas**, reiškė, kad Jėzus yra karalius, **smilkalai** - kad Jėzus yra Dievas, ir kvapnioji derva **mira** - kad Jis yra žmogus.

Vasario 2 d., savo gyvenimo 40 dieną, Jėzus buvo nuvestas į Jeruzalės šventyklą (**Viešpaties pristatymo šventė**). Tuo pačiu metu Švč. Mergelė Marija pagal žydų įstatymus atliko apsivalymo apeigas (**Mergelės Marijos apsisivalymo šventė**).

Senolis Simeonas labai džiaugėsi, kad pamatė Viešpatį. Jo malda „Nunc Dimittis“, žinoma kaip himnas arba giesmė. Dabar jis jau buvo pasiruošęs mirti.

Tačiau žydų Sinedrijonas - Aukščiausioji žydų taryba ir tribunolas, ragino Romos valdytoją Erodą išžudyti visus žydų naujagimius berniukus iki 2 metų amžiaus Betliejuje bei kituose miestuose - ir taip atsikratyti naujuoju žydų karaliumi. Erodas tai padarė anksti pavasarį (**Nekaltųjų vaikelių diena**). Tačiau arkangelas Gabrielius pasirodė Juozapui sapne dar tada, kai vaikų žudynės buvo planuojamos, liepė jam pasiimti Jėzų su jo motina ir bėgti į Egiptą. Taip Jėzaus gyvybė buvo išgelbėta. Netrukus Erodas mirė.

2 pr. Kr.

Pragyvenusi Egipte dvejus metus, Šventoji Šeima grįžo į Nazaretą. Čia Jėzų vadino „Dailidės Sūnumi“. Jis gyveno ir dirbo Nazarete iki kol jam sukako 35 metai.

I AMŽIUS

6 m.

Kai Jėzui sukako 12 metų, jis su tėvais išvyko iš Nazareto į Jeruzalę. Jiems nežinant, jis nuėjo į Šventyklą ir pradėjo kalbėtis su žydų kunigais. Tris dienas ieškojusi, Švč. Mergelė Marija rado jį Šventykloje (**Jėzus Šventykloje**). Jis pasakė, jog užsiėmęs savo Tėvo reikalais, bet tuoj pat išėjo iš Šventyklos ir grįžo su tėvais į Nazaretą.

10 m.

Tarse gimė **Saulius**, vėliau tapęs apaštalu Pauliumi. Tarsas - tai graikų miestas Romos imperijos provincijoje, Kilikijoje (dabartinė pietryčių Turkija).

14 m.

Mirė Cezaris Augustas. Jo įpėdiniu tapo Cezaris Tiberijus.

29 m.

Jėzui sukako 34 metai, ir jis pradėjo viešą veiklą. Tuo metu Jonas Krikštytojas pradėjo kviesti atgailauti ir krikštyti. Vyriausiasis žydų kunigas klausė, ar jis ne Mesijas, bet šis kategoriškai išsiginė.

Tuo metu mirė Jėzaus tėvis Juozapas, ir Marija našlavo 21 metus.

Tų pačių metų rudenį Jėzus iš Nazareto nuvyko į Judėją, kur jį **Jonas Krikštytojas pakrikštijo Jordano upėje. Tai nebuvo išsigelbėjimo krikštas, o atgaila už nusidėjėlius. Taip Jėzus pašventino vandenį Krikšto sakramentui**, ir tai buvo Jo misijos pradžios ženklas. Po to Jėzus pasišalino į dykumą ir 40 dienų pasninkavo. Ten Jį gundė velnias, bet pasirodė angelai ir padėjo Jam.

30 m.

Nuo tada Jėzus keliavo skersai ir išilgai po visą šalį mokydamas, pamokslaudamas, gydydamas, darydamas stebuklus ir taip kurdamas žemėje Dievo Karalystę. Šios misijos metu jis bendravo su paprastais žmonėmis, sadukėjais, fariziejais, ezeniečiais, apokaliptais, zelotais ir kt. Nepaisant to, dauguma žydų nepripažino jo kaip Mesijo. **Savo pirmąjį stebuklą jis parodė Galilėjoje, Kana- noje**, kur vandenį pavertė vynu.

Judėjoje pas Jėzų atėjo žydų fariziejus **Nikodemas**. Jėzus jam paaiškino, ką reiškia žodžiai „gimti iš naujo“. Tada Jonas Krikštytojas Jordano upėje pradėjo krikštyti Jėzaus mokinius.

31 m.

Naujasis Romos įgaliotinis Erodas Antipas nukirsdino galvą Jonui Krikštytojui. To pareikalavo jo žmona Erodijada kaip atlyginimo už savo dukros Salomėjos šokį.

Tuo metu Jėzus sau pasirinko 12 mokinių, kuriuos pavadino apaštalais. Vieni pirmųjų buvo Šv. Adriejus ir jo brolis Šv. Petras iš Galilėjos, Betsaidos.

Mokydamas žmones, Jėzus pasakė savo garsųjį Kalno pamokslą, t.y. ant Palaiminimų kalno Galilėjoje. Šiame pamoksle jis išdėstė **krikščioniškosios moralės doktrinas**, kurios surašytos Evangelijoje pagal Matą:

V dalis

1. Palaiminimai

Palaiminti:

- turintys vargdienių dvasią: jų yra dangaus karalystė,
- romieji: jie paveldės žemę,
- liūdintys: jie bus paguosti,
- alkstantys ir trokštantys teisybės: jie bus pasotinti,
- gailestingieji: jie susilauks gailestingumo,
- tyraširdžiai: jie bus vadinami Dievo vaikais,
- persekiojami dėl teisybės: jų yra dangaus karalystė,
- jūs, kai dėl manęs jus niekina ir persekioja bei meluodami visaip šmeižia.

2. Krikščionys - tai žemės druska ir pasaulio šviesa.
3. Patvirtinami Dešimt Dievo Įsakymų, kuriuos Mozė gavo iš Dangiškojo Tėvo ant Sinajaus kalno 1218 pr. Kr.
4. Draudžiami: rūstybė, svetimavimas, skyrybos, neteisingos priesaikos, kerštas ir neapykanta priešams.

VI skyrius

1. Auksinė taisyklė:
- elkis su kitais taip, kaip norėtum, kad su tavimi būtų elgiamasi.
2. Neteisk ir nebūsi teisiamas.
3. Vertink tai, kas šventa.
4. Maldose prašyk, ieškok ir belskis.
5. Dangaus vartai siauri.
6. „Pažinsi juos iš jų darbų“.
7. Tikrieji ir netikrieji sekėjai.
8. Namas, pastatytas ir ant uolos ar ant smėlio.

Šv. Lukas šią Krikščioniškosios Moralės Doktriną pateikia sutrumpintą, ją pavadindamas

Kristaus mokymo pagrindai

1. Dievas - Tėvas, o žmonės - broliai.
2. Aukso Taisyklė.
3. Atleiskite savo priešams ir mylėkite juos.
4. Už blogą atsilyginama geru.
5. Pasiaukojimas.
6. Smerkiami veidmainystė ir godumas.
7. Religijos esmė svarbesnė už apeigas.
8. **Mirusiųjų prisikėlimas ir Paskutinysis Teismas, tačiau pirmiausia mirusįjį teisia Jėzus, o Paskutiniajame Teisme šis nuosprendis patvirtinamas.**
9. Pagal nuopelnus vėlė siunčiama į dangų, į skaistyklą arba į pragarą.

Kasdieniniame gyvenime krikščioniui galioja šios taisyklės:

namie - gerumas
versle - sąžiningumas
visuomenėje - paslaugumas
darbe - teisingumas
nuskriaustiesiems - užuojauta
silpniems - pagalba
klastingiems - pasipriešinimas
stipriems - pasitikėjimas

atgailaujantiems - atlaidumas
sėkmingiems - sveikinimas
Dievui - pagarba ir paklusnumas

32 m.

Jėzus padėjo Bažnyčios pamatus, kai Simonui Petriui pasakė: „**Tu esi uola, ir ant šios uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės**”.

Jis įteikė jam Dangaus karalystės raktus.

Jis samarietei pasisakė esąs Dievas.

Jis pažadėjo savo pasekėjams savo Kūną ir Kraują kaip tikrąjį maistą.

33 m.

Jėzus pasirodė kitu pavidalu ant Taboro kalno šalia Nazareto, turėdamas šiuos tikslus:

1. Sutvirtinti Apaštalų tikėjimą;
2. Įrodyti savo dieviškumą;
3. Priminti krikščionims jų pačių didybę.

Kančių ir Verbų Sekmadienis (kovo 29 d.)

1. Garbinimas su palmės šakomis.

Jėzus įjojo ant asilo į Jeruzalę, kur žydai sveikino jį kaip Viešpatį, Dovydo sūnų, Pasaulio Atpirkėją, mojuodami jam palmių šakomis ir t. t.

2. Kančios.

Ši dalis, kuri apima Didžiojo Ketvirtadienio antrąją pusę, aprašyta Evangelijoje pagal Joną.

Didysis Pirmadienis (kovo 30 d.)

Jėzus atvyko į Betaniją, į rytus nuo Jeruzalės, aplankyti Lozoriaus, kurį buvo prikėlęs iš numirusiųjų. Čia jis sutiko savo apaštalą Judą Iskariotą, kuris apsimetė vargšų gynėju. Vėliau Jėzus nuėjo į Getsemanės sodą ir ten meldėsi.

Didysis Antradienis (kovo 31 d.)

Jėzus nuėjo į Jeruzalės šventyklą, o vakare vėl išvyko į Betaniją ir vėl meldėsi Getsemanės sode.

Didysis Trečiadienis (balandžio 1 d.)

Jėzus darė viską taip, kaip ir antradienį. Tuo metu Judas Iskariotas susiderėjo su vyriausiais kunigais, kad jiems išduos Jėzų už 30 sidabrinių.

Didysis Ketvirtadienis (balandžio 2 d.)

Paskutinis pasiruošimas Jeruzalėje

Tą popietę Jėzus pasiuntė savo mokinius atnešti **Velykų Avinėlį**. Prieš vakarienę jis pateikė **Meilės įsakymą**, nuplaudamas jų kojas. Po saulėlydžio kartu su 12 savo apaštalų jis valgė **Paskutinę Vakarienę Cenaklyje** ar aukštutiniame kambaryje.

Po vakarienės Jėzus įsteigė **Švenčiausiąjį Sakramentą**, paversdamas duoną ir vyną savo kūnu ir krauju. Šis sakramentas vadinamas **Eucharistija**, jis sudaro **Bažnyčios galios pagrindą**. Po vakarienės Jėzus taip pat įsteigė **Šventąsias Mišias**, vienintelę ir galingiausią **Bažnyčios kūrimo priemonę**. Jos sudaro **katalikiškojo gyvenimo pagrindą ir svarbiausią išraišką**. Šventąsias Mišias, arba Viešpaties Vakarienę, sudaro trys vienodai svarbios dalys:

1. Aukojimas.
2. Viešpaties mirties ir prisikėlimo prisiminimas.
3. Šventasis maistas.

Trumpai, **Šventosios Mišios - Eucharistijos šventimas**, arba **liturginis Kalvarijų ir Paskutinės Vakarienės pakartojimas**. Per kiekvienas mišias pasikartoja duonos ir vyno stebuklas.

Galiausiai Jėzus suteikė apaštalams **kunigystės teises**.

Kančia

Jėzus tris kartus meldėsi Getsemanės sode. (**Kančia sode**.) Judas Iskariotas jį išdavė, ir Jėzus buvo suimtas.

Jį nuvedė pas Aną, o vėliau pas vyriausiąjį kunigą **Kajifą**, kuris jį apkaltino šventvagyste, nes Jėzus sakėsi esąs Dievo Sūnus.

Tai įvyko Romą valdant **Cezariui Tiberijui**, Judėją - jo įgaliotiniui **Pontijui Pilotui**, o Galilėją - Erodiui Antipui.

Didysis Penktadienis (balandžio 3 d.)

Penktadienio rytą Jėzų atvedė pas Pontijų Pilotą, kuris pasakė, kad nemato jo kaltės. Tačiau vyriausieji žydų kunigai reikalavo, kad Jėzų nuteistų. Tada Pontijus Pilotas, kuris bijojo pasirodyti priešiškas Cezariui, pasmerkė Jėzų mirti ant kryžiaus.

Jėzų labai išplakė. (**Kankinimas prie stulpo**.) Tada jam ant galvos uždė-

jo erškėčių vainiką (**Vainikavimas erškėčiais**) ir privertė nešti ant pečių sunkų kryžių iki Kalvarijų (**Kryžiaus kelias**). Kai jis parpuolė pirmą kartą, kurį laiką nešti kryžių privertė Simoną iš Kirenės. Pakeliui į Kalvariją, arba Golgotą, jis parpuolė dar du kartus. (**Via Dolorosa**). Pakeliui Veronika nušluostė jam veidą, ir ant skraistės liko jo atvaizdas (**Veronikos skraistė**).

Tragedijos viršūnė - kalimas prie kryžiaus Kalvarijų kalne Jeruzalės Šiaurėje tarp dviejų vagių. Tai įvyko 3 valandą po pietų. Būdamas ant kryžiaus, Jėzus ištarė šiuos **paskutiniuosius septynis žodžius**, kurie Evangelijoje užrašyti įvairiose vietose:

1. „Tėve, atleisk jiems, nes jie nežino, ką darą“ (Lk 23, 34a).
2. „Iš tikrųjų sakau tau, dar šiandien tu būsi su manimi rojuje“ (Lk 23, 43b). Tai buvo skirta atgailaujančiam vagiui, kuris dabar yra **Šv. Dismas**.
3. Savo motinai: „Moterie, štai tavo sūnus“, ir mokiniui Jonui: „Štai tavo motina“ (Jn 19,26b-27a.)
4. „Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?“ (Mt 27,46b; Mk 15,34b).
5. „Trokštu“ (Jn, 19,28b).
6. „Atlikta“ (Jn, 19,30b).
7. „Tėve, į tavo rankas atiduodu savo dvasią“ (Lk 23,46b).

Jėzus išbuvo ant kryžiaus šešias valandas ir kančiose mirė devintą valandą. (**Nukryžiovimas**.) Jam mirus, vienas iš karių, vardu **Lionginas**, pradūrė Jėzui šoną ietimi, ir iš jo pasipylė kraujas bei vanduo. Visą kančią stebėjo Švč. Mergelė Marija ir dar daug kitų. Šia tema lotynų kalba buvo sukurtas himnas, vadinamas „Stabat Mater“. (Jam muziką parašė Haidnas, Pergoleziš, Rossinis, Vivaldis ir kiti garsūs kompozitoriai.)

Šv. Juozapas iš Arimatijos miesto, esančio į šiaurės vakarus nuo Jeruzalės, buvo slaptas Jėzaus pasekėjas, turtingas žmogus, Sinedriono - Žydų Aukščiausiosios Tarybos narys. Jis buvo nusipirkęs vietą sau palaidoti. (Yra legenda, kad Šv. Juozapas iš Arimatijos vėliau skelbė krikščionybę Prancūzijoje ir Anglijoje.) **Nikodemus, kuris pirmą kartą atėjo pas Jėzų naktį, dabar atnešė Jėzui laidojimo miros ir aliejų. Šv. Juozapas iš Arimatijos ir Nikodemus susuko Jėzaus kūną į drobulę ir palaidojo. Ši drobulė vėliau tapo žinoma Turino Drobulės vardu.**

Didysis Penktadienis - tai Jėzaus aukos už žmoniją viršūnė. Savo noru jis pasirinko kančią ir mirtį ant kryžiaus, kad atpirktų žmonijos nuodėmes ir suteiktų jiems amžinąjį gyvenimą. (Aišku, atpirkimas suteikiamas įvertinant kiekvieno žmogaus asmeninius nuopelnus.)

Tai vienintelė diena metuose, kai pagal Bažnyčios kalendorių nebūna Šv. Mišių. Vietoj to meldžiamasi:

1. Už Šventąjį Dievą Bažnyčią;
2. Už popiežių;
3. Už visus kunigus ir tikinčiuosius;

4. Už tautos vadovus;
5. Už katechumenus;
6. Už pasaulio gerbūvj;
7. Už krikščionių vienybę;
8. Už žydų grįžimą į katalikų tikėjimą;
9. Už pagonių atsivertimą.

Iki tų dienų medinis kryžius buvo laikomas gėdos simboliu, bet nuo tada jis tapo šventumo, pergalės, garbės ir triumfo simboliu. XV a. Europoje atvirose šventyklose buvo pastatytos stacijos, kryžiaus kelio stotys - 14 religinių paveikslų, vaizduojančių Kristaus kančių kelią į Golgotą. Vėliau jie buvo perkelti į bažnyčias. Mikelandželas ir kiti dailininkai įamžino Mariją su nukankintu Jėzumi, gulinčiu ant jos kelių, savo kūrinuose (Pieta).

Didysis Šeštadienis (balandžio 4 d.)

Tai gedulo diena. Bažnyčia yra prie Jėzaus, savo vadovo, kapo, meldžiasi, medituoja ir laukia Jo prisikėlimo.

Šalia medinio kryžiaus įvedami dar du simboliai: šviesa - tai Kristus ir vanduo - tai krikštas.

Mirdamas ant Kryžiaus, Jėzus tapo **Pasaulio Šviesa**. Bažnyčioje giedamas džiaugsmo himnas „Exultet“.

Krikšto vanduo šventinamas ir sustiprinamas krikšto aliejais ir sutvirtinimo sakramentu. Po to vyksta katechumenų krikštijimo apeigos.

Pabaigoje pasipuošę Bažnyčios nariai iškilmingai skelbia **savo krikšto priesaikos atnaujinimą**.

Velykų Sekmadienis (balandžio 5 d.)

Prisikėlimas

Trečią dieną Jėzus prisikėlė iš numirusiųjų ir išbuvo žemėje 40 dienų. Marijai Magdalenai, kuri pirmoji jį pamatė, jis pasakė: „**Noli Mi Tangere**“ (nėlies manęs), nes jis dar nebuvo matęs savo Tėvo. Ši frazė tapo plačiai žinoma.

Jėzus pasirodė Petriui ir Jonui, kai jie keliavo į Emausą. Vėliau jis du kartus pasirodė savo mokiniams Cenaklije, Paskutinės vakarienės name. Pirmą kartą ten nebuvo apaštalo **Tomo**, kuris nepatikėjo Jėzaus prisikėlimu. Pasirodęs antrą kartą, Jėzus jam tarė: „**Tu įtikėjai, nes pamatei. Palaiminti, kurie tiki nematę**“.

Jėzus taip pat pasirodė prie Galilėjos ežero. Ant kalno Galilėjoje jis apaštalams davė paskutinius nurodymus:

1. Krikštyti visas tautas;
2. Atleisti nuodėmes;
3. Šv. Petriui - vadovauti Jo bažnyčiai.

Jėzus pažadėjo būti kartu su Savo Bažnyčia iki pasaulio pabaigos.

(Trys paskutinės dienos prieš Dangun žengimą minimos specialiai, jos vadinamos **Rogacijos dienomis**.)

Dangun žengimas (gegužės 15 d.)

Po 40 dienų Jėzus apaštalų akivaizdoje įžengė į Dangų nuo Alyvų kalno. Šis kalnas yra Jeruzalės senamiesčio rytuose. Tačiau Bažnyčioje Jėzus išlieka nematomas. Apaštalai išsirinko Matą vietoj Judo Iskarijoto, kuris nusižudė.

APAŠTALŲ LAIKAI 33-180 m.

SEKMINĖS (33 m. gegužės 25 d.)
KATALIKŲ BAŽNYČIOS ĮSTEIGIMAS

Šv. Petras, Kristaus vikaras, Romos Vyskupas, pirmasis
popiežius 33-67 m.

Šv. Juozapas - Visuotinės Bažnyčios patronas nuo 1870 m.

Jėzus Kristus įsteigė naują Bažnyčią, kuri yra:

1. Vienintelė;
2. Šventa;
3. Katalikiška, arba visuotinė;
4. Apaštališkoji, t.y. jos valdžia nenutrūkstama grandine perduodama nuo apaštalų iki dabartinio popiežiaus.

Kitas Katalikų Bažnyčios apibrėžimas:

1. Mistinis Kristaus Kūnas.
2. Matoma visuomeninė istorinė institucija.
3. Paslaptinga žmonių vienybė su Kristumi istorijoje ir kultūroje.
4. Monarchinė, hierarchinė, bet **ne demokratinės** prigimties institucija.
5. Lygintina su karine institucija, reikalaujančia paklusnumo. (Taip ją apibrėžė popiežius Šv. Klemensas, kuris valdė 88-97m.)

Po 10 dienų Šventoji Dvasia nužengė ant Švč. Megelės Marijos, apaštalų ir Lozoriaus Jeruzalėje, Paskutinės Vakarienės namuose, aukštutiniame kambaryje, Cenaklyje (**Sekminių diena**). Apaštalai įsidrąsino ir ėmėsi mokyti. Pirmoji Bažnyčios kalba buvo aramėjų, bet greitai oficialiąja kalba tapo graikų kalba, o 196 m. vakarų šalyse ją pakeitė lotynų kalba.

Vieną dieną Šv. Petras atvertė į tikrąjį tikėjimą 3000 žmonių, o kitą - net 5000. Dauguma jų liko gyventi Jeruzalėje ir kartu su apaštalais sudarė **pirmąją krikščionių bendruomenę**. Kiti išsiskirstė po savo namus ir tapo **pirmaisiais Bažnyčios misionieriais**. Iš apaštalų pirmuoju misionieriumi tapo **Šv. Pilypas**. Padedant angelui, jis atvertė Etiopijos karalienės Kandancijos dvirškį. Po metų jis nuvyko į Samariją ir ten sėkmingai veikė kaip misionierius.

Sekminių dieną Galilėjoje nuo **Karmelio kalno** nusileido pranašo Elijo dvasiniai palikuonys ir jie priėmė krikščionybę. Juos krikštijo apaštalai, o po to priėmė Švč. Mergelė Marija. Grižę į savo šventąjį kalną ant jo pastatė **pirmąją koplyčią Švč. Mergelės Marijos garbei**. Nuo tada Karmelio kalno atsiskyrėliai perduoda ir brangina dvasinį atsidavimą Dievo Motinai (žr. XIII a., Šv. Simonas Stulpininkas).

Tuo metu **Šv. Steponas** tapo pirmuoju Bažnyčios kankiniu: Jeruzalėje jį užmėtė akmenimis.

Naujosios Bažnyčios požiūriu svarbiausias gyvenimo tikslas - sielos išgelbėjimas. Visi kiti dalykai yra ne tokie svarbūs. Bėgant laikui susidarė trys sąvokos:

1. Karingoji Bažnyčia žemėje.
2. Kenčiančioji Bažnyčia Skaistykloje.
3. Triumfuojančioji Bažnyčia Danguje.

34 m.

Saulius iš Tarso, Šv. Stepono ir kitų krikščionių persekiotojas, keliavo į Damaską. Stėbuklingu būdu jis buvo atverstas į tikrąjį tikėjimą. Vėliau jis tapo **Šv. Paulium**, svarbiausiu Bažnyčios ideologu, vienu jos aktyviausių pamokslininku ir kitataučių apaštalų. Prieš tapdamas misionieriumi, jis trejus metus praleido Arabijos dykumoje, o vėliau prisijungė prie apaštalų.

Tais pačiais metais Šv. Pilypas jau sėkmingai pamokslavo Samarijoje Palestinos kitataučių rajone, tačiau jo **pirmasis atverstasis kitatautis buvo iš Etiopijos.**

37 m.

Šv. Paulius pradėjo misionieriaus veiklą, nuvyko į Arabiją ir į Siriją, kur išbuvo trejus metus.

39 m.

Šv. Petras priėmė į Bažnyčią **pirmąjį atsivertusį romėną.** Tai buvo centurionas Kornelijus su šeima. Po jo sekė kiti nežydai. Tai buvo **Bažnyčios misijos visose tautose pradžia.**

Tais metais Šv. Petras iš Jeruzalės persikėlė į Siriją, į Antiochiją, kur įsteigė vyskupystę, **Šv. Petro Sostą.** Jis ten gyveno iki 49 m., pamokslaudamas Mažojoje Azijoje.

40 m.

Tais metais pasirodė pirmieji krikščionys Imperijos sostinėje Romoje. Vėliau jų skaičius sparčiai augo. Šv. Paulius ir Šv. Petras pirmą kartą susitiko Jeruzalėje. Išbuvę ten 15 dienų, jie išvyko į Siriją ir į Mažąją Aziją, į Kilikiją.

41 m.

Šv. Barnabą iš Kipro apaštalai pasiuntė iš Jeruzalės į Antiochiją, kur jis pasikvietė Šv. Paulių iš Tarsos, kad šis atvyktų iš Kilikijos jam padėti. Vienerius

metus jie kartu dirbo Antiochijoje, turinčioje pusę milijono gyventojų. Kaip tik čia tikinčiuosius pradėta vadinti **krikščionimis**, anksčiau juos vadino galilėjiečiais arba nazariečiais.

42 m.

Kai Palestiną valdė Romos įgaliotinis Erodas Agripa (41-44 m.), prasidėjo krikščionių persekiojimas. Šv. Petruį būnant Jeruzalėje, jis pateko į kalėjimą, bet išsilaisvino per stebuklą ir išvyko į **Romą, kur įsteigė pirmąją krikščionių bendruomenę**. Bėgdami nuo persekiojimų, daug krikščionių pateko į Antiochiją (Sirijoje), o Švč. Mergelė Marija pabėgo į Efezą (Mažojoje Azijoje). Su ja buvo Šv. Jonas. Efeze ją aplankė Šv. Lukas, nors tai ir nėra tikrai įrodyta. Efezą išgarsino Švč. Mergelės Marijos namai ir Šv. Jono bažnyčia.

44 m.

Šv. Jokūbas Vyresnysis buvo nukankintas Jeruzalėje. Tai buvo **pirmasis apaštalas, kuris mirė kankinio mirtimi**. Legenda sako, kad prieš tai jis buvo nuvykęs į Ispaniją ir ten, Kompostelos Šv. Jokūbo katedroje paliko savo ženklą. Dar kita legenda sako, kad mokiniai slapčia atvežė jo kūną į Ispanijos šiaurės vakarus ir palaidojo nuošalioje vietoje prie Atlanto vandenyno. Beveik 800 metų apie jo kapą niekas nežinojo, tačiau 812 m. ją surado piemuo. Ten buvo pastatyta katedra, o aplink ją išaugo **Kompostelos Santjago** miestas. Jis tapo vienodai šventu kaip Roma ir Jeruzalė. (1957 m. jį aplankė būsimasis Popiežius Jonas XXIII, o 1989 m. - Popiežius Jonas Paulius II.)

Tais pačiais metais mirė Erodas Agripa, todėl Švč. Mergelė Marija galėjo grįžti į Jeruzalę.

46 m.

Šv. Lozorius su seserimis Morta ir Marija, bėgdami nuo persekiojimo, persikėlė iš Betanės į Jafą. Ten žydai juos susodino į kiaurą valtį ir paleido į jūrą. Audra juos atnešė prie pietų Prancūzijos miesto Marselio. Čia Lozorius įsteigė pirmąją krikščionišką parapiją ir vyskupiją, pats tapo jos vyskupu ir išdirbo čia 30 metų. 76 m. buvo suimtas ir nukankintas.

Tik tais metais Saulius pakeitė savo vardą į Paulių ir kartu su Šv. Barnabu **išvyko į pirmąją ilgą misiją** iš Antiochijos, kur buvo jų būstinė. Pirmiausia jie nukeliavo į Kiprą, Šv. Barnabo gimtinę, o vėliau į Mažosios Azijos pietvakarius.

47 m.

Šv. Paulius grįžo iš savo pirmosios ilgos kelionės į Antiochiją. Kitus trejus metus jis praleido Damaske ir Arabijoje.

48 m.

Gyvendamas Antiochijoje, Šv. Petras parašė savo pirmąjį apaštališkąjį laišką.

49 m.

Šv. Petras persikėlė iš Antiochijos į Romą ir ėmė vadovauti jos krikščionių bendruomenei, kuri buvo sukurta 42 m. Jis tapo **pirmuoju Romos vyskupu arba Popiežiumi**. Taip krikščionybės centras buvo perkeltas iš Jeruzalės į Antiochiją, o vėliau visam laikui į Romą, nors po dvejų metų dar buvo susirinkęs Jeruzalės Visuotinis bažnyčios susirinkimas Jeruzalėje.

(Įdomu paminėti, kad po to, kai romėnai 70 m. sugriovė Jeruzalę ir jos šventyklą, judaizmo centras Jeruzalėje taip pat buvo panaikintas. Jis suskilo į daugybę nedidelių žydų diasporos centrų. Tik kai 1948 m. Izraelis paskelbė savo nepriklausomybę, Jeruzalė vėl tapo Judaizmo centru.)

Tuo metu Romoje krikščionis laikė žydų sekta, o imperatorius Klaudijus uždraudė „žydų pamaldas“.

50 m.

Rugpjūčio 13 dieną, sulaukusi 70 metų, Jeruzalėje Paskutinės Vakariinės namuose, mirė Švč. Mergelė Marija. Apaštalai ją palaidojo šalia Getsemanės sodo, ten dabar Dangun Ėmimo Šventovė. Šv. Tomas atvyko tik po dvejų dienų ir panoro ją dar kartą pamatyti, tačiau, kai atidarė Dievo Motinos kapą, jos kūno nerado. Jie iš karto suprato, kad jis paimtas į Dangų. Apie Švč. Mergelę Mariją sakoma, jog ji užmigo. Dabar Jeruzalėje ir bažnyčia vadinama Dievo Motinos Miego bažnyčia.

Po to, kai Dievo Motina buvo paimta Dangun rugpjūčio mėnesio 15 dieną, Ji buvo **karūnuota** Dangaus ir Žemės Karaliene. Pagal kitą versiją, ji užmigo Efeze, bet tai labai abejotina.

51 m.

Buvo sušauktas **Jeruzalės bažnyčios susirinkimas**. Pirmininkavo Šv. Petras, dalyvavo beveik visi apaštalai, tarp jų ir **Šv. Jokūbas Jaunesnysis**, Jeruzalės vyskupas. Buvo nutarta, jog apipjaustymas, pasninkai ir kiti Mozės įvesti dalykai neprivalomi kitataučiams krikščionims. Po šio susirinkimo Šv. Petras grįžo į Romą, o Šv. Paulius - į savo antrąją misiją kelionę į Mažąją Aziją ir pirmą kartą į Graikiją, į Atėnus.

52 m.

Būdamas Graikijoje Šv. Paulius parašė savo pirmąjį laišką tesalonikiečiams, o po to ir antrąjį. Be to jis praleido dar 18 mėnesių Korinte.

53 m.

Tais metais Šv. Paulius išvyko iš Graikijos ir grįžo į Antiochiją per Efezą, Cezarėją ir Jeruzalę. Tada jis išvyko į trečią ilgą misionierišką kelionę. Jis vėl grįžo į Efezą ir Korintą ir buvo ten 3 mėnesius. Po to 3 metus gyveno Efeze, kur parašė 14 apaštališkų laiškų. Jis taip pat aplankė kitus Mažosios Azijos ir Graikijos miestus.

58 m.

Šv. Paulius grįžo iš Graikijos į Jeruzalę. Ten jį žydai neteisingai apkaltino ir suėmė šventykloje. Šv. Paulių išgelbėjo romėnai, tačiau jis dvejus metus buvo kalinamas.

60 m.

Šv. Paulius kreipėsi į Cezario tribunolą ir jį su kitais kaliniais išsiuntė į Romą. Tai jau nebuvo misionieriaus kelionė, o **sukaustyto kalinio** kelionė.

Tuo metu nežinomas autorius Sirijoje parašė "**Didach**". Tai nedidelis, bet labai svarbus darbas, nes šešiolikoje skyrių išdėstyti krikščionybės moraliniai pagrindai.

61 m.

Laivas, kuriuo vežė Šv. Paulių, sudužo prie Maltos krantų, tačiau visi 276 kaliniai buvo išgelbėti. Pagaliau Šv. Paulius pasiekė Romą, kur buvo dvejus metus kalinamas.

62 m.

Dar būdamas kalėjime, Šv. Paulius atvertė į krikščionybę vergą Onesimą, per kurį pasiuntė laišką jo šeimnininkui Filemonui. Jis dar parašė laiškus filipiečiams į Graikiją ir kolosiečiams į Mažąją Aziją.

63 m.

Pagaliau Romoje Šv. Paulių paleido į laisvę ir jis parašė laišką žydams. Iš viso jis parašė 14 laiškų, kuriuose aiškinamos Bažnyčios tiesos ir mokoma šventai gyventi.

64 m.

Imperiją valdant imperatoriui Neronui, Romoje įvyko didelis gaisras. Neronas suvertė kaltę krikščionims ir pradėjo **pirmąjį nepagrįstą jų persekioji-**

ma, kuris truko 4 metus. (Po to įvairūs imperatoriai iki 314 m. 9 kartus persekiojo krikščionis.) Tuo metu Šv. Paulius nuvyko į Ispaniją. Tais metais pasibaigė 84 metus trukusi Jeruzalės šventyklos restauracija, ji vėl tapo tokia pat puošni, kaip ir Saliamono laikais.

65 m.

Iš Ispanijos Šv. Paulius išvyko į ketvirtąją kelionę, į Efezą ir į Kretą.

66 m.

Būdamas Efeze, Šv. Paulius paskyrė Timotiejų Efezo vyskupu. Iš ten jis išvyko į Makedoniją, kur parašė du laiškus Timotiejui ir vieną Titui į Kretą.

Jeruzalės vyskupas Šv. Jokūbas Jaunesnysis parašė vieną laišką, bet po to nukankintas. Tuo metu Šv. Petras parašė antrąjį savo laišką. Tada jis susitiko su Šv. Pauliumi Korinte, o vėliau jie abu nuvyko į Romą. Tais metais žydai zelotai pradėjo pasipriešinimą Romai.

67 m.

Kai Šv. Petras ir Šv. Paulius grįžo iš Graikijos į Romą, ten jau buvo įsisiautėjęs krikščionių persekiojimas (Nerono nurodymu). Netrukus juos abu suėmė ir birželio 29 d. nukankino. Šv. Petras, jam prašant, buvo nukryžiuotas žemyn galva, o Šv. Povilui nukirto galvą kardu. (Visa tai labai gyvai aprašė Henrikas Sinkievičius 1895 m. išėjusiame romane „Quo Vadis“.)

Taigi Šv. Petras valdė Bažnyčią iš trijų miestų: Jeruzalės (33-39 m.), Antiochijos (39-49 m.) ir Romos (49-67 m.).

Maždaug tuo metu **Šv. Morkus**, būdamas Romoje, **baigė rašyti Evangeliją. Ji yra pirmoji ir trumpiausia**, tačiau Bažnyčios kanonuose ji eina antroje vietoje.

Antrasis Popiežius Šv. Linas (67-76 m.)

Jis buvo pirmasis italų popiežius (kilęs iš Toskanos provincijos) ir buvo išrinktas Romoje. Tapo kankiniu ir šventuoju.

68 m.

Nusižudė imperatorius Neronas, kuris buvo apkaltinęs krikščionis dėl Romos gaisro.

Tais metais Šv. Jonas Evangelistas apsigyveno Efeze ir ėmė valdyti (iki 96 m.) visas septynias krikščionių bažnyčias: Efezo, Smirnos, Pergamo, Tiatyry, Sardų, Filadelfijos ir Laodikėjos. Dar jam esant Romoje, jį įmetė į katilą su verdančiu aliejumi, tačiau jis stebuklingai liko gyvas.

Žydų pasipriešinimas, romėnams prasidėjęs 66 m. dėl didelių mokesčių, persimetė į Jeruzalę. Miestą apgulė romėnų kariuomenė, kuriai vadovavo Titas. Tūkstančiai žydų mirė nuo bado, troškulio ir ligų. Romėnai užėmė miestą, išžudė likusius gyventojus, sugriovė vos prieš 6 metus atstatytą šventyklą ir nušlavė miestą nuo žemės paviršiaus. Sugriovus Jeruzalę, žydai-krikščionys suprato, jog senojo tikėjimo laikai pasibaigė. Paskutinė žydų tvirtovė **Masada** žlugo 73 m. o Palestina iš Romos protektorato tapo jos provincija.

Tačiau judaizmas vystėsi toliau, prasidėjo **Rabinų periodas**, kuris tęsėsi nuo 70 m. iki 400 m. Apie 100-uosius metus buvo susistemintas Šventasis Raštas. Kadangi nebebuvo šventovės, jos vietą užėmė sinagoga - susirinkimo namai, kur meldžiamasi ir pamokslaujama. Centrinę vietą apeigose užėmė **Toros (Penkiaknygės) ir Pranašų knygų** skaitymas. Religinis gyvenimas buvo tvarkomas pagal Toroje surašytus įsakymus. **Talmudas**, arba Toros mokymas, susidarė per šimtmečius. Jo yra du variantai - babiloniškasis (didesnis) ir palestinietiškas (mažesnis). Jie buvo parašyti aramėjų kalba. Talmudas tapo jėga, jungiančia visą žydų diasporą, t.y. po pasaulį išsisklaidžiusius jos atstovus.

Šiuo metu yra keturios judaizmo teologijos mokyklos: ortodoksinė, reforminė, konservatyvioji ir rekonstrukcinė. **Ortodoksinė** mokykla yra konservatyviausia, **reforminė** labiau liberali, jos pagrindą sudaro 13 tikėjimo straipsnių, kuriuos XII a. surašė filosofas-racionalistas Mošė Maimonidas. **Konservatyvioji** teologija pripažįsta mažiau religinių praktikos naujovių, o **rekonstrukcija** teikia pirmenybę naujovėms.

70 m. Palestinos vyskupo sostas jau buvo **Cezarijoje** (prie Viduržemio jūros, į šiaurės vakarus nuo Jeruzalės), o ne pačioje Jeruzalėje. Sirijos vyskupas gyveno **Antiochijoje**, Egipto - **Aleksandrijoje**, Mažosios Azijos - **Efeze**, Šiaurės vakarų Afrikos - **Kartagenoje**.

75 m.

Pagal kai kuriuos šaltinius Sv. Matas Antiochijoje parašė antrąją Evangeliją, tačiau Bažnyčios kanonuose ji eina pirmąją.

Trečiasis Popiežius Šv. Anakletas (76-88 m.)

Jis buvo pirmasis popiežius iš Romos miesto, taip pat kankinys ir šventasis. Tais pačiais metais Prancūzijoje kankinio mirtim mirė Marsėlio vyskupas Šv. Lozorius.

78 m.

Graikų gydytojas Šv. Lukas parašė trečiąją Evangeliją ir Apaštalų darbus.

Ketvirtasis Popiežius Šv. Klemensas (88-97 m.)

Jis buvo ne tik apaštalų tėvas, bet taip pat kankinys ir šventasis. (Apaštalų tėvais vadino I-II a. rašytojus, kurių kūriniai atkartojo apaštalų mokymo žanrą.) Jis parašė laišką korintiečiams, kuriame gynė **Romos vyskupo teisę vadintis Bažnyčios galva**.

Penktasis Popiežius Šv. Evaristas (97-105 m.)

Kilęs iš Graikijos, jis taip pat tapo šventuoju ir kankiniu. Jo išrinkimo metais Šv. Jonas Evangelistas buvo ištremtas į Patmo salą, esančią netoli Mažosios Azijos krantų. Ten jis matė vizijas, ir aprašė jas **Apreiškimų knygoje** ir septyniems Mažosios Azijos vyskupsams. Šv. Jonas 98 m. iš Patmo persikėlė į Efezą ir ten parašė paskutiniąją, ketvirtąją, Evangeliją, o kitais metais dar tris apaštalų laiškus. Ten 100-aisiais m. jis mirė. Šv. Jonas vienintelis apaštalas, kuris nebuvo nukankintas. Taigi 100 m. visi apaštalai ir visi evangelistai jau buvo mirę.

Apaštalai ir evangelistai (pagal Šv. Mato evangeliją)

Šv. Petras (? - 67 m.)

Simonas Petras, arba kefas (gr. galva), buvo žvejas iš Betsaidos, kuri yra Galilėjoje. Jis tapo apaštalų vadu, Romos vyskupu, Kristaus vikaru, Bažnyčios galva, pirmuoju ir tikriausiai paskutiniu žydų kilmės popiežiumi. Tai žymiausias I a. popiežius, šventasis ir kankinys. Jis parašė du laiškus Mažosios Azijos krikščionims. Palaidotas ant Vatikano kalno. Konstantinas Didysis ant jo kapo pastatė pirmąją baziliką. Dabartinė Šv. Petro Bazilika statyta 1506-1626 m., o jo kapas yra po didžiuoju altoriumi.

Jam buvo skiriamos keturios šventės: Šv. Petro Sosto Romoje (sausio 18 d.), Šv. Petro Sosto Antiochijoje (vasario 22 d.), Šv. Petro ir Pauliaus (birželio 29 d.) ir Šv. Petro grandinių (rugpjūčio 1 d.).

Šv. Paulius (10-67 m.)

Jis buvo Graikijos žydas, priėmęs krikščionybę ir tapęs nežydų apaštalu, svarbiausias Bažnyčios teologas ir žymiausias misionierius, atlikęs tris dideles misijų keliones, 14 apaštališkųjų laiškų autorius:

1. 6 laišakai į Graikiją: du korintiečiams, vienas filipiečiams, du tesalonikiečiams ir vienas vyskupui Titui į Kretos salą.

2. 6 laišakai į Mažąją Aziją: po vieną galatams, efeziečiams, kolosiečiams, Filemonui iš Kolosų ir du Efezo vyskupui Timotiejui.

3. Vienas romiečiams,

4. Vienas žydams.

Visi laišškai tarp 52 ir 67 m. Tarp kitko, laiške filipiečiams jis rašė: „Dėl Jo aš ryžausi visko netekti ir viską laikau niekenu, kad tik laimėčiau“ (Fil. 3,8).

Gimė Mažojejo Azijoje, Tarse, kaip Romos pilietis, gamino palapines. Mirė kankinio mirtimi ir tapo šventuoju.

Viena žymiausių jo vardo bažnyčių yra Šv. Pauliaus bazilika statyta V a. už Romos sienos. Londone yra anglikoniška Šv. Pauliaus katedra, statyta XIII a. Žinomi ir jo vardu pavadinti miestai - San Paulas Brazilijoje, Mineapolis - Sent Polis Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Šv. Andriejus (?-70 m.)

Tai Jono Krikštytojo mokinyš, pirmasis apaštalas, kurį pašaukė Jėzus. Buvo misionierium Graikijoje ir Mažojejo Azijoje: kankinyš ir šventasis. Jį nukryžijo Graikijoje, Patruose ant X pavidalo kryžiaus, kuris nuo tada vadinamas Šv. Andriejaus Kryžiumi. Šventasis Rusijos ir Škotijos globėjas.

Kaip ir jo brolis Šv. Petras, jis gimė Galijėje, Betsaidoje, ir tapo žveju. 1965 m. jo galvą iš Šv. Petro bazilikos Romoje perkėlė atgal į Šv. Andriejaus bažnyčią Patrų mieste Graikijoje.

Šv. Matas - Levis

Jis buvo mokesčių rinkėjas iš Galilėjos, tapo evangelistu, apaštalu, kankiniu Graikijoje, Patrų mieste, ir šventuoju. Apie 75 m. jis Antiochijoje (?) parašė antrąją Evangeliją, kurią Bažnyčia laiko pirmąją. Jos aramėjiškas originalas neišliko, yra tik vertimas į graikų kalbą. Dažnai vaizduojamas su sparnais arba kaip angelas.

Šv. Morkus (?-68 m.)

67 m. Romoje jis parašė **pirmą**, pačią trumpiausią Evangeliją, tačiau pagal Bažnyčios kanonus ji eina antra. Gimė Jeruzalėje, vėliau tapo evangelistu ir Apaštalų kolegijos nariu, Šv. Petro mokiniu ir jo darbų aiškintoju, buvo misionieriumi kartu su Šv. Paulium ir Šv. Barnabu, Aleksandrijos vyskupu. Ten jis ir mirė kankinio mirtimi. Jis yra šventasis Venecijos miesto globėjas, nes ten skelbė Evangeliją. Jo palaikus 815 m. perkėlė į Veneciją ir XII a. ten pastatė Šv. Morkaus katedrą. Vaizduojamas su Evangelija ir su sparnuotu liūtu, kuris yra Jono Krikštytojo simbolis.

Šv. Lukas

Graikų gydytojas ir dailininkas iš Antiochijos, kuri tuo metu buvo Sirijos sostinė. Misijose jis lydėjo Šv. Paulių, kuris buvo jį atvertęs į krikščionybę, vė-

liau tapo evangelistu ir Apaštalų kolegijos nariu. 78 m. parašė graikiškai trečiąją Evangeliją ir Apaštalų darbus, iš viso 12 skyrių apie Šv. Petro pamokslus ir darbus ir 16 - apie Šv. Paulių. Vaizduojamas kaip rašytojas arba kaip jautis, nes jo Evangelija prasideda nuo jaučio aukojimo šventykloje.

Šventos evangelijos pagal Morkų, Matą, Luką vadinamos sinoptinėmis, nes tarp jų yra daug bendro.

Šv. Jonas (? - 100 m.)

Šv. Jokūbo Vyresniojo brolis, žvejas iš Galilėjos. Jis tapo evangelistu, apaštalų, o po Jėzaus mirties - Švč. Mergelės Marijos globėju. Jį vadino „dieviškuoju“ ir „mylimuoju mokiniu“.

97 m. jis parašė Apreiškimų knygą, 98 m. - ketvirtąją evangeliją, o 99 m. - tris laiškus. Šv. Jono evangelijoje Jėzus aprašomas tokiais žodžiais:

„Aš esu gyvybės duona (Jn 6,55);

Aš esu vartai (Jn 10,9);

Aš esu gerasis ganytojas (Jn 10,14);

Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas (Jn 14,6);

Aš esu tikrasis vynmedis (Jn 15,1).“

Šv. Jonas vaizduojamas kaip erelis. Šv. Jono bazilika Romoje yra Popiežiaus katedra. Šv. Jono Pranašo katedra Niujorke (1892-1992 m.) yra didžiausia pasaulyje, tiesa, ji ne katalikiška.

Šv. Jokūbas Vyresnysis (?-44 m.)

Tai žvejas iš Galilėjos, Šv. Jono Evangelisto brolis, apaštalas, kankinys ir šventasis. Iš apaštalų jis pirmasis žuvo už tikėjimą. Kaip „Šv. Jokūbas iš Kompostelos“ jis tapo Ispanijos patronu. Jo palaikai yra Ispanijoje (Kompostelo Santjagas).

Šv. Jokūbas Jaunesnysis (?-66 m.)

Jis buvo jaunesnis ir žemesnis už Šv. Jokūbą Vyresnįjį. Tai apaštalas, „Viešpaties brolis“, Jeruzalės vyskupas, kankinys ir šventasis. Parašė vieną „Katalikišką, arba visuotinį“ laišką, skelbė, jog tikėjimas negyvuoja be gerų darbų.

Šv. Judas Tadas

Šv. Jokūbo Jaunesniojo brolis, tapo apaštalų, buvo misionierius Mesopotamijoje, kur pagydė Edesos karalių, taip pat Libijoje ir Persijoje kartu su Šv. Simonu. Parašė trumpą vieno skyriaus „Katalikišką“ laišką. Mirė kankinio mirtimi Persijoje, bet jo palaikai perkelti į Šv. Petro baziliką Romoje. Tai vilties netekusių žmonių patronas.

Šv. Simonas

Apaštalas ir misionierius kartu su Šv. Judu Tadu aukščiau paminėtose šalyse, zelotas, kovotojas už įstatymus, kankinys ir šventasis.

Šv. Tomas Didimas (?-73 m.)

Apaštalas, kuris ne iš karto patikėjo Jėzaus prisikėlimu. Vėliau jis buvo misionieriumi Persijoje ir Indijoje. Nukankintas netoli Madraso; ten ant jo kapo yra akmeninis kryžius. Indijoje jo pasekėjų palikuonys tebesivadina „Tomo krikščionimis“. Šv. Tomas turėjo dvynę seserį, todėl ir buvo vadinamas Didimu. 1945 m. Egipte buvo rasta Šv. Tomo evangelija. Ji skiriasi nuo kitų keturių Evangelijų, nes tai 114 Jėzaus posakių rinkinys. Jie užrašyti ne vėliau kaip 140 m. tikriausiai Sirijoje.

Šv. Pilypas (?-80 m.)

Gimė Galilėjoje, Betsaidoje, kaip ir Šv. Petras bei jo brolis Šv. Andriejus. Šv. Pilypas buvo apaštalas ir tarp apaštalo pirmasis misionierius. Jis atvertė pirmą kitatautį Etiopijoje, dirbo tarp kitataučių Samarijoje ir Mažojoje Azijoje, kur ir buvo nukryžiuotas.

Šv. Baltramiejus Natanielis

Gimė Galilėjoje, Kanoje ir buvo Šv. Pilypo draugas. Tapo apaštalu, o vėliau keliavo kaip misionierius po Etiopiją, Indiją, Persiją ir Armėniją, kur buvo nukankintas.

Šv. Barnabas (?-68 m.)

Gimė Kipro saloje, žydų išeivių šeimoje, Šv. Morkaus pusbrolis. Tai jis įtikino kitus apaštalus, kad pripažintų Šv. Paulių. Pats taip pat buvo vadinamas apaštalu. Dirbo misionieriumi kartu su Šv. Pauliumi Mažojoje Azijoje ir Kipre, kur buvo nukankintas. Ant jo kapo pastatyta koplyčia.

Šv. Matas

Tapo apaštalu vietoj Judo Iskarijoto, dirbo Palestinoje, po to misionieriumi Mažojoje Azijoje ir Etiopijoje. Kankinys ir šventasis.

Judas Iskarijotas (?-33 m.)

Vienintelis kilęs ne iš Galilėjos, o iš pietų Judėjos. Tai jis išdavė Jėzų už 30 sidabrinų, o vėliau nusižudė.

Apaštalų tikybos išpažinimas

„Tikiu į Dievą Tėvą visagalį, dangaus ir žemės Sutvėrėją, ir Jėzų Kristų, vienatinį Jo Sūnų, mūsų Viešpatį, kuris prasidėjo iš Šventosios Dvasios, gimė iš Mergelės Marijos, kentėjo prie Pontijaus Piloto, buvo prikaltas prie kryžiaus, numiręs ir palaidotas, nužengė į pragarus; trečiąją dieną kėlėsi iš numirusųjų, įžengė į dangų, sėdi visagalio Dievo Tėvo dešinėje iš ten ateis gyvųjų ir mirusiųjų teisti.

Tikiu į Šventąją Dvasią, šventąją Visuotinę Bažnyčią, Šventųjų bendravimą, nuodėmių atleidimą, kūno iš numirusųjų prisikėlimą ir amžinąjį gyvenimą. Amen.”

Apaštalų tikėjimo išpažinimas **nėra apaštalų kūrinys**, tik atspindi visą apaštalų mokslą. Jis atsirado II a. Rytų bažnyčios jo nenaudoja. Yra ir kiti išpažinimai: Nikėjos tikėjimo išpažinimas maždaug nuo 325 m., Atanazo tikėjimo išpažinimas maždaug nuo 400 m., Pijaus IV tikėjimo išpažinimas nuo 1564 m.

Apaštalų tikybos išpažinimą sudaro 12 punktų arba tikėjimo tiesų, kurios yra pagrindinės krikščionybės doktrinos.

II AMŽIUS

Prasidėjo nuo 5-ojo popiežiaus, Šv. Evaristo iš Graikijos (97-105 m.), bet nei jis, nei kiti popiežiai niekuo ypatingu nepasižymėjo. Romos imperatorius Trajanas (98-117 m.) pasidarė vienu iš aršiausių krikščionių persekiotojų. Dėl jo **Šv. Simonas**, Jeruzalės vyskupas ir Šv. Jokūbo Jaunesniojo brolis, buvo nukryžiuotas 112 m. **Šv. Ignotas**, išbuvęs beveik 50 metų Antiochijos vyskupu, taip pat buvo nukankintas: 107 m. Romoje jį atidavė liūtams sudraskyti. Jis pirmasis panaudojo terminą „**Katalikų Bažnyčia**”. Parašė **7 laiškus**, kuriuose apibrėžė beveik visas Katalikų doktrinas. Dėl to jį imta vadinti Apaštališkuoju Tėvu.

Šio amžiaus pradžioje pradėta skirti svarbesnių miestų vyskopus, kuriems buvo pavaldūs visi dirbantys toje apylinkėje kunigai. Didžiausių miestų vyskopus imta vadinti **metropolitais**.

112 m. vienas Romos įgaliotinis Mažojoje Azijoje parašė imperatoriui, kad jau apleistos beveik visos pagonių šventyklos. Tačiau jau tame amžiuje pasirodė pirmosios erezijos, tokios kaip gnosticizmas, marcionizmas, montanizmas.

Bažnyčiai teko gintis nuo pagonių. Gynėjus vadino **apologetais**. Vienas jų - **Šv. Apolinaras**, Hierapolio vyskupas Mažojoje Azijoje, Frygijos mieste. Jis 177 m. įteikė Romos imperatoriui Markui Aurelijui knygą, pavadintą „Apologetika”. Po to imperatorius išleido įsakymą, draudžiantį persekioti krikščionis dėl jų tikėjimo, tačiau nesiryžo pakeisti įstatymų, nukreiptų prieš krikščionis. Šv. Apolinaras mirė 180 m.

Šv. Irenijus (177-202 m.) buvo graikas, ir Lijono vyskupas Prancūzijoje. Be kitų dalykų, parašė **seniausią Bažnyčios katekizmą**, pavadintą „**Apaštalų mokslo įrodymai**”.

Trečiasis apologetas buvo **Tertulijonas** (160-230 m.), atsivertęs 197 m., o vėliau prisidėjęs prie montanistų. Jis parašė labai svarbų traktatą „**Apologetika**“, kurioje įrodinėjo, kad krikščionių religija ir jos mokslas yra viršesnis už kitus. Tai buvo **pirmasis įžymus ekleziastas, rašęs lotynų kalba**.

Nepaisant apologetų pastangų, buvo nužudyti šie įžymūs krikščionys:

Šv. Polikarpas, Smirnos vyskupas ir Mažosios Azijos bažnyčios vadovas, Šv. Jono Evangelisto mokinys, Apaštališkasis Tėvas, nukankintas 155 m.

Šv. Cecilija, bažnytinės muzikos globėja (mirė 232 m.).

Šv. Perpetua ir **Šv. Felicija** pagal Mišių kanoną paskelbtos nemirtingomis.

Šv. Justinas, įžymus krikščionių rašytojas, 165 m. buvo nukankintas Romoje.

Šv. Felicija iš Romos, kuri skatino savo 7 sūnus laikytis tikėjimo, visi jie buvo nukankinti („**Septyni kankiniai**“, maždaug 161-180 m.).

180 m. prasidėjo **Poapaštališkasis laikotarpis (180-313 m.)**. 196 m. Vakaruose lotynų kalba tapo liturgine. Rytuose išliko aramėjų ir graikų kalbos.

III AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 15 popiežių, visi jie buvo kankiniai ir šventieji, bet nė vienas netapo įžymybe. Tais laikais daug popiežių buvo palaidota požemiuose - katakombose. Atrasta 70 katakombų, iš jų žymiausia - popiežiaus **Šv. Kaliksto katakomba**. Be jau minėtų popiežių, kankiniais tapo:

Šv. Kiprijonas, Kartagenos vyskupas (Šiaurės Afrika), Šv. Laurynas, Bažnyčios išdininkas ir diakonas, Šv. Sebastijonas, Romos karys, Šv. Tarcisijus, bažnyčios patarnautojas, Palaiminimo Sakramento kankinys, Šv. Liucija, 20 metų amžiaus mergelė iš Sicilijos (žr. Šv. Liucijos sala, Karibų jūroje), Šv. Kosmas ir Šv. Domijonas, arabų kilmės gydytojai. Šv. Agnietė, 12 metų kilminga mergaitė iš Romos. Šv. Agota, kuri dar būdama 4 metų amžiaus, apsaugojo Katanijos ir Sicilijos miestus nuo Etnos ugnikalnio išsiveržimo. Šv. Valentinas, neaišku, ar kunigas, nukankintas Romoje, ar Ternijos (Italija) vyskupas. Vėliau šis vardas išbrauktas iš bažnytinio kalendoriaus. Dar kiti šaltiniai mini, jog buvo du Šv. Valentinai, abu kankiniai.

Pirmoji Bažnyčia

201 m. Sirijoje, Edesoje, buvo pastatyta pirmoji bažnyčia.

Pirmoji malda Marijai

„Tavo užtarimo šaukiamės, o Šventoji Dievo Motina. Mūsų maldų neatmesk, mūsų varguose, bet nuo visokių pavojų mus visados gelbėk, o garbingoji palaimintoji Mergele.“

Kryžiaus ženklas

Apologetas Tertulijonas (160-230 m.) kartagenos kunigas patvirtino žegnojimąsi, kai kryžiaus ženklu žymima kakta. Vėliau įsigalėjo **mišių ženklas**, kai dešinė ranka dedama prie kaktos, prie krūtinės ir paeiliui prie pečių, kartu vadinant Dievą Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią, t.y. Šventąją Trejybę. Vėliau pradėta taip žegnotis švęstu vandeniu, įeinant į bažnyčią. Tai krikšto atnaujinimo simbolis. Kiekvieno krikščionio gyvenimą pradeda Šventosios Trejybės ženklas per **krikštą**, ir baigia tas pats Šventosios Trejybės ženklas per **paskutinį paltėpimą**.

III a. scholastai

Klemensas Aleksandrietis (150-215 m.) parašė epochinį veikalą „Įvadą į krikščionybę“, taip pat „Himną Kristui Karaliui“, abu graikų kalba.

Jo mokinyš **Origenas** (185-253m.) 232m. tapo Palestinoje Cezarėjos Kunigų mokyklos vadovu. Palestinoje Jis vienas iš tų, kurie padėjo sistemingos teologijos pagrindus; parašė apie 800 knygų, tačiau neišvengė ir eretiškų teiginių. Origenas ir jo mokytojas Klemensas Aleksandrietis tapo racionalistinės krypties atstovais. Jie daug kuo tikėjo, bet kartu pripažino mokslo pagrindų svarbą. Graikijos vyskupas **Eusebijus Cezarietis** (260?-340? m.) parašė „Palestinos kankinių istoriją“ ir tapo žinomas kaip „Krikščionių Herodotas“ ir Bažnyčios istorijos tėvas. Buvo imperatoriaus Konstantino Didžiojo artimas draugas.

Romos imperatoriai

Imperatorius **Galijenas** 261m. išleido Tolerancijos Ediktą, tuo užbaigdamas visuotinį krikščionių persekiojimą, kuris truko beveik 40 metų.

Imperatorius **Diokletijonas** apie 292 m. padalijo Romos Imperiją į Rytų ir Vakarų dalis, bet imperijos centras iki 330 m. išliko Romoje.

Antipopiežiai

Šv. Ipolitas 217 m. tapo pirmuoju antipopiežium, tačiau 235 m. jis susitaikė. Iš viso buvo 37 antipopiežiai.

Armėnija

286 m. Armėnija tapo pirmąją krikščioniška tauta. Jos apaštalas buvo Šv. Grigalius Švietėjas, kuris atvertė į krikščionybę karalių Tiridatą III. Jo karališkuoju dekretu krikščionybė tapo valstybės religija. Tačiau 320 m. krikščionis pradėta persekioti. Štai 40 karių atsisakė garbinti pagonių stabus ir tapo „40-

čia tikėjimo kankinių". V a. pabaigoje visa tauta nuklydo į monofizmo ereziją. Armėnijoje yra Ararato kalnas, ant kurio, kaip galvojama, užplaukė Nojaus laivas (žr. XX a. Armėnija).

Portugalija

III a. pabaigoje Portugalijoje buvo įvesta krikščionybė. Vėliau, V-VIII a. Portugalijos Bažnyčia pergyveno įvairių erezijų įtaką ir beduinų įsiveržimą. Apie 1500 m. Portugalija tapo misionierių baze, iš kurios jie vykdavo į naujai atrastas kolonijas.

Šv. Mikalojus iš Myros ar iš Bario (270-352 m.)

Gimė Mažojoje Azijoje ir ten tapo Myros vyskupu. 325 m. dalyvavo Nikėjos Bažnyčios susirinkime. 1087 m. jo palaikai perkelti į Italiją, Bario miestą. 1096 m. Popiežius Urbonas II paskelbė visai Bažnyčiai jo šventę gruodžio 6 dieną. Jį ypač garbino Rusijoje. Šis faktas rodo, kad rusų stačiatikiai dar buvo lojalūs popiežiui, nors graikų stačiatikiai atsiskyrė jau 1054 m. Legenda apie **Santa Klausą** remiasi Šv. Mikalojumi dėl jo labdaringumo.

Šv. Jurgis

Gimęs Mažojoje Azijoje III a. pabaigoje, mirė kankinio mirtimi 303 m. Tai Maltos, Anglijos, Lietuvos, kaip ir Barselonos, Genujos ir Aragonos (Ispanija) miestų globėjas taip pat, visų karių, ūkininkų, skautų globėjas. Vaizduojamas kaip karys, nudūręs drakoną.

Šv. Januarijus

Italijos miesto Beneveto vyskupas, 304 m. mirė kankinio mirtimi. Jo galva ir indas su jo krauju saugomi vienoje Neapolio bažnyčioje. Stiklo inde yra 2 colių sluoksnis kraujo, bet kai jį pastato šalia galvos, jis suplonėja. Šis stebuklas kartojasi tris kartus per metus jau daugiau kaip 400 metų.

Šv. Kristoforas (miręs 250 m.)

Jo vardas graikų kalboje (Christophores) reiškia „Kristaus nešėjas“. Yra legenda apie tai, kad jis pernešė mažametį Jėzų ant pečių per upę, o Jėzus jam pasakė, jog jis neša viso pasaulio nuodėmes, štai kodėl jam taip sunku. Jis tapo šventuoju ir kankiniu bei visų keleivių globėju.

Vakarų Indijoje jo vardu yra pavadinta sala, kuri kartu su Nevito sala nuo 1983 m. tapo nepriklausomomis valstybėmis. Katalikų jose yra tik 5000, arba 11%.

IV AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 9 popiežiai, visi tapo šventaisiais, tik Marcelinas I buvo kankinys (309 m.).

Buvo įteisintas dar aukštesnis laipsnis - patriarchas. Jį gaudavo vyskupai, kurie valdė seniausias ir didžiausias krikščionių bendruomenes: Romos, Konstantinopolio, Antiochijos, Aleksandrijos miestų ir jų apylinkių. Taigi iki 400-ųjų metų krikščionių klerikalinę hierarchiją jau sudarė patriarchai, metropolitai, vyskupai ir kunigai.

Celibatas

Vietinis celibato įstatymas pirmą kartą buvo įvestas apie 306 m. per susirinkimą, kuris vyko Ispanijos mieste Elvyroje.

Šv. Elfrimas Sirijietis (apie 306-373 m.)

Kūrė poemas ir himnus, taip kovodamas su gnosticizmu ir arijonizmu, rašė apie eucharistiją ir apie Švč. Mergelę Mariją. Taigi, kad mūsų mirties priežastis buvo leva, o amžinojo gyvenimo - Švč. Mergelė Marija. Jį vadino Edesos diakonu, Šventosios Dvasios arfa. 1920 m. paskelbtas Bažnyčios Mokytoju.

Imperatorius Konstantinas Didysis (306-337 m.)

306 m. Romos Imperijoje atsirado du priešai: Maksencijus ir Konstantinas. Jų karo mūšis įvyko 312 m. Romoje. Išvakarių naktį danguje Konstantinui pasirodė ugnies kryžius, o aplink jį žodžiai: „In Hoc Signo Vincis“, t.y. „Su šiuo ženklu laimėsi“. Danguaus balsas jam paliepė erelį Romos herbe pakeisti kryžiumi. Ir Konstantinas iš tikrųjų laimėjo. Jis nuvyko į Milaną ir ten su Licinijumi **313 m. paskelbė Milano ediktą, dar vadinamą Tolerancijos ediktu.** Juo buvo garantuojama tikėjimo laisvė ir pagonims, ir krikščionims. Taip Romos Imperijoje krikščionybė tapo teisėta religija. Šiuo ediktu baigiasi poapaštališkasis bažnyčios laikotarpis, kuris truko nuo 180 m. iki 313 m.

324 m. Konstantinas įsteigė Konstantinopolio miestą, (buvusi graikų Bizantija), o 330 m. perkėlė į ten imperijos centrą, pavadindamas jį „Naująja Roma“. Nuo tada senoji Roma tapo „Popiežių miestu“. Konstantinas pasikrikštijo, o kai 337 m. mirė, buvo pavadintas Didžiuoju. Graikų Stačiatikių Bažnyčia jį laiko šventuoju.

395 m. Romos imperija buvo padalyta į Vakarų imperiją su centru Romoje ir Rytų imperiją su centru Konstantinopolyje. (Palestina 395-614 m. priklausė Rytų Romos imperijai.)

Šv. Elena (apie 250-330 m.)

Elena buvo imperatoriaus Konstantino motina. Ją į krikščionybę 313 m. atvertė jos sūnus, ir ji tapo uolia krikščione. 326 m. Elena surado **Tikrąjį Kryžių**, ant kurio buvo nukryžiuotas Jėzus. Ši kryžiaus suradimo šventė būdavo minima gegužės 3 dieną. Šiuo metu rugsėjo mėnesio 14 dieną kartu minimas Tikrojo Kryžiaus garbinimas ir jo suradimas.

613 m. didelę to kryžiaus dalį iš Jeruzalės išsivežė Persijos karalius Chosrojus, o 627 m. Romos imperatorius Heraklijus atėmė jį ir gražino į Jeruzalę. Vėliau jis buvo perkeltas į Konstantinopolį, o dar vėliau, jo dalis - į Romą. Dabar kryžius saugomas Šv. Petro Bazilikoje kartu su Veronikos skraiste ir centuriono Liongino ietimi. Viena Tikrojo Kryžiaus dalelė yra Vokietijoje, Limburgo Katedroje.

Šv. Elena taip pat surado Trijų Karalių palaikus ir juos perkėlė į Konstantinopolį. Vėliau jie buvo perkelti į Italiją, Milaną, o dar vėliau - į Kelną Vokietijoje.

IV a. architektūra

Šv. Elenos raginamas, imperatorius Konstantinas pradėjo šventose vietose statyti bažnyčias: Užgimimo bažnyčią Betliejuje, Šventojo Kapo ir Prisikėlimo bažnyčią Jeruzalėje, Dangun Žengimo bažnyčią ant Alyvų kalno prie Jeruzalės, Pirmąją Šv. Petro Baziliką ant jo kapo Romoje.

Visos šios bažnyčios yra bazilikos stiliaus, t.y. paprastos pailgo stačiakampio formos. Tokio paties stiliaus bažnyčias Romoje statė ir kiti. Tai Šv. Marijos Didžioji, Šv. Pauliaus už sienų, Šv. Agnietės, Šv. Sabinos. Vėliau atsirado ir kitokie stiliai: bizantiškas (VI a.), romaniškas (XI a.), gotiškas (XII-XIII a.), renesanso (XIV a.), baroko (XVI a.).

Arijonizmas

318 m. kunigas Arijus iš Aleksandrijos pradėjo skleisti neteisingą doktriną, kad Kristus nebuvo Dievas. Ši erezija labai paplito, ir greitai arijų atsirado visame pasaulyje. Šios erezijos, vadinamos arijonizmu, neigiamas poveikis Bažnyčiai truko kelis šimtmečius.

Visuotiniai susirinkimai

Ekumentiniai, arba visuotiniai susirinkimai yra privalomi visai Bažnyčiai. Pirmasis visuotinis susirinkimas 325 m. įvyko Nikėjoje (Mažoji Azija), o pasutinis - Vatikane 1962-1965 m. Iš viso įvyko 21 visuotinis Bažnyčios susirinkimas. Regioniniai susirinkimai apima kelias valstybes, (nuo II a.), o plenariniai - tai vienos valstybės vyskupų susirinkimas. Provinciniuose susirinkimuose dalyvauja vienos provincijos vyskupai.

Pirmuosius 8 susirinkimus sušaukė imperatoriai, jie įvyko Rytuose. Popiežių sušaukti kiti 13 visuotinių susirinkimų vyko Vakaruose. Dauguma Rytų arba protestantų bažnyčių pripažįsta tik septynis pirmuosius susirinkimus, monofizitai, armėnai, sirai ir koptai - tris pirmuosius, o nestoriečiai - tik du pirmuosius.

Nikėjos Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas 325 m.

325 m. imperatorius Konstantinas Didysis sukvietė visus vyskopus į Nikėją (Mažosios Azijos šiaurės vakaruose). Susirinkimui vadovavo popiežiaus atstovai, dalyvavo 318 vyskupų. Susirinkimas paskelbė, jog Jėzus Kristus yra Tikrasis Dievas, ir apibrėžė tikėjimo pagrindus, vadinamus **Nikėjos tikėjimo išpažinimu**:

„Tikime į vieną Dievą, Tėvą, Visagalį, kuris sutvėrė dangų ir žemę iš visko, kas matoma ir kas nematoma.

Tikime į vieną Viešpatį, Jėzų Kristų, vienatinį Dievo Sūnų, amžiams kilusį iš Dievo Tėvo, Dievą iš Dievo, Šviesą iš Šviesos, tikrą Dievą iš tikro Dievo kilusį, o nesutvertą, kuris gyvuoja kaip vienas su Tėvu, visų daiktų kūrėju. Už mus, žmones, ir už mūsų išgelbėjimą jis atėjo iš dangaus. Šventosios Dvasios galia jis gimė iš Mergelės Marijos ir tapo žmogumi. Už mus jis buvo nukryžiuotas prie Pontijaus Piloto, kentėjo, numirė ir buvo palaidotas. Trečią dieną prisikėlė, kaip buvo pranašauta, įžengė į dangų ir sėdi Tėvo dešinėje. Ateis garbės apsuptas gyvųjų ir mirusiųjų teisti ir jo karalystei nebus pabaigos.

Tikime į Šventąją Dvasią, Viešpatį, gyvybės davėją, kuris pratęsia Tėvą ir Sūnų.

Tikime į vieną šventą Katalikų ir Apaštalų Bažnyčią.

Pripažįstame vieną Krikštą, kuris atleidžia nuodėmes. Laukiame mirusiųjų prisikėlimo ir būsimojo gyvenimo. Amen.”

Šis išpažinimas sudėtingesnis negu II a. Apaštalų tikėjimo išpažinimas. Rytų Bažnyčios pripažįsta tik šį variantą.

Taigi Nikėjos I Visuotinio Bažnyčios susirinkimo darbai yra šie: 1. Išleistas Nikėjos tikėjimo išpažinimas; 2. Pasmerktas arijonizmas; 3. Nurodyta Velykų data; 4. Sudarytos dvasininkų disciplinos taisyklės; 5. Civilinės Romos imperijos pasidalijimas pritaikytas juridikinei Bažnyčios organizacijai; 6. Pirmą kartą Švč. Mergelė Marija pavadinta Dievo motina.

Šv. Atanasas (apie 297-373 m.)

Šv. Atanasas buvo Aleksandrijos patriarchas. Nikėjos Bažnyčios susirinkime jis gynė Bažnyčios doktriną nuo arijų ir dar ilgai su jais kovojo. Gavo Stačiatikių Tėvo ar Bažnyčios Mokytojo titulą.

Jo vardu pavadintą tikėjimo išpažinimą, Atanazo išpažinimą, tikriausiai po jo mirties užrašė Šv. Ambrozijus. Tai dviejų dalių doktrinos santrauka apie Trejybę ir Įsikūnijimą. Joje išvardinamos tiesos, kurios reikalingos išganymui. Ankščiau jį vartojo Vakaruose, o Rytuose jo nepriėmė.

Šv. Kirilas Jeruzalietis (apie 315-386 m.)

Jeruzalės patriarchas (350-386 m.), įžymus katechetas. Pagrindinis darbas „Katekizmas“ yra aiškinimas apie Jeruzalės tikėjimą prieš krikštą. 1882 m. jis paskelbtas teologijos daktaru.

Šv. Jilarijus Puantjietis (apie 315-368 m.)

Buvo vyskupu Prancūzijos mieste Puantje (apie 353-386 m.), parašė pirmą didelį rašinį lotynų kalba apie Trejybės doktriną, įvedė Rytų teologiją Vakaruose ir prisidėjo prie himnologijos vystymo. Vadinamas Vakarų Atanazu, 1851 m. paskelbtas Bažnyčios Daktaru.

Šv. Martynas Tūrietis (316-397 m.)

Tūro miesto Prancūzijoje vyskupas. Vakaruose pradėjo kurti vienuolynus dar prieš Šv. Benediktą. Kareivių globėjas.

Persijos kankiniai

IV a. Persijos valdovas Saporas II (310-380 m.) išžudė beveik 100 kunigų ir 16 000 Persijos krikščionių.

Šv. Frumencijus (?-383 m.)

340 m. buvo Aksumo, vėliau tapusio Etiopijos sostinėje, vyskupu. Jis pakrikštijo Etiopijos karalių ir plačiai skleidė krikščionybę. Išvertė NT į vietinių žmonių kalbą.

Trys kapadokiai iš Mažosios Azijos

1. Šv. Bazilijus Didysis (apie 329-379 m.)

Cezarėjos (Mažojoje Azijoje) vyskupas (370-379 m.). Savo trijose knygos, kritikavo arijonizmą, parašė traktatą apie Šventąjį Dvasią, taip pat daug pamokslų ir vienuolyno taisyklių. Jį vadino **Rytų Vienuolių Tėvu**, nors šiaip jau pirmojo vienuolyno steigėju laikomas Šv. Pachomijus (apie 290-345 m.), kuris 318 m. Egipte įsteigė pirmąją atsiskyrėlišką bendriją; iki tol ten buvo tik pavieniai atsiskyrėliai. Vakarų Europoje vienuolynai atsirado gerokai vėliau, kai Romoje Egipto pavyzdžiu buvo įsteigtos asketiškos bendruomenės. Šv. Bazilijus paskelbtas, „Bažnyčios Tėvu ir Mokytoju“. 1555-1560 m. Rusijoje, Maskvoje rusų stačiatikių pastatyta Šv. Bazilijaus katedra.

2. Šv. Grigalius Nisietis (apie 335-395m.)

Šv. Bazilijaus jaunesnysis brolis, Nisos ir Armėnijos vyskupas. Jo pagrindinis teologinis darbas - „Didysis Katekizmas“.

3. Šv. Grigalius (apie 330-apie 390 m.)

Konstantinopolio vyskupas (381-390 m.), parašė 5 teologijos traktatus apie Nikėjos tikėjimo pažinimą ir Trejybę, o taip pat eilėraščių ir laiškų. Iš jo šeimos kilo 5 šventieji, jis taip pat paskelbtas Bažnyčios Tėvu ir Mokytoju bei Rytų Bažnyčios teologu, vadinamas krikščionių Demostenu.

Šv. Jeronimas Šventojo Rašto vertėjas (330-420 m.)

Šv. Jeronimas gimė Dalmatijoje. Tapo vienu iš mokyčiausių kunigų visoje Bažnyčios istorijoje. Romoje studijavo lotynų ir graikų raštus. Paprašius Popiežiui Damazui I (367-384 m.), išvertė į lotynų kalbą visą Bibliją, kuri šiuo metu vadinama **Vulgata**. Darbas truko nuo 382 iki 406 m. Tai buvo antrasis vertimas. Pirmasis, išverstas gerokai ankščiau, vadinamas „Itala Vetus“ arba „Itale“, yra netikslus.

Nuo IV a. Šv. Jeronimo Vulgata tebėra oficialus lotyniškas Bažnyčios Šv. Raštas, o jis pats vadinamas Biblijos mokslų tėvu. Vulgatą 1592 m. redagavo Popiežius Klemensas VIII, o 1908 m. - Popiežius Šv. Pijus X.

(Vakaruose lotynų kalba buvo įvesta į liturgiją 196 m., o maždaug nuo 350 m. ji yra oficiali apeigų kalba.)

Šv. Ambrozijus Milanietis (340-397 m.)

Gimė Vokietijoje, Tryro mieste. Per 8 dienas nuo katechumeno pakilo iki Milano vyskupo, o vėliau ir arkivyskupo (374-397 m.). Tai buvo katalikybės apaštalas, vienas didžiausių arijonizmo oponentų. Jis teigė, jog ar mes esame vargšai, ar turtuoliai, prieš Kristų „esame visi lygūs“. Sukūrė kelis himnus, kurie vadinami „Ambrozijaus giesmėmis“, parašė laiškų ir kitų darbų apie Bažnyčios mokymą. Visi šeši jo darbų tomai išleisti 1878 m. Milane. Jis yra Bažnyčios Tėvas ir Mokytojas, **teologinės moralės autorius**.

Šv. Jonas Auksaburnis (344-407 m.)

Gimė Sirijoje, Antiochijoje, buvo žinomas pamokslininkas, todėl ir vadinamas Krizostomu, t.y. Auksaburniu. 397 m. išrinktas Konstantinopolio patriarchu, parašė knygą „Apie kunigystę“. Tai paskutinis iš didžiųjų Graikiškosios Bažnyčios Tėvų, Rytų krikščionių genijus.

Šv. Augustinas Hiponietis (354-430 m.)

Gimė Šiaurės Afrikoje. Jaunystėje pasidavė tuštybei ir nuodėmėms. Jo motina **Šv. Monika** meldėsi už jį 14 metų, ir Dievas išklausė jos maldų. Augustinas tapo katechumenu ir pasikrikštijo būdamas 33 metų, o 37 metų aplankė Hipono miestą Afrikoje, kur vietinis vyskupas jį įkalbėjo tapti kunigu. 396 m. Augustinas tapo Hipono vyskupu ir ėjo tas pareigas 35 metus. Parašė 15 esė, knygas „Išpažinimai“ ir „Dievo Miestas“. Jis pajuto poreikį savo protu suvokti viską, kuo tikėjo. Tapo žinomas savo Išankstinės Lemties ir Betarpiškos Malonės doktrinomis. Jį vadino Malonės Daktaru. Šv. Augustinas teigė, jog pradėjus interpretuoti Bibliją, niekas teisingai jos nesuprato, todėl atsirado tiek sektų. (Čia galima papildyti, jog **neužtenka žinoti vien tik Bibliją, kaip teigia protestantai, yra dar ir tradicijos. Šv. Jono pasakyta (Jn. 21,15): „neužtenka žinoti Bibliją, reikia žinoti ir tradicijas, nes daug to, ką sakė Jėzus, liko neužrašyta“.**)

Šv. Augustinas teigė: „Tu mus sukūrei, o Viešpatie, ir mūsų širdys niekur neranda ramybės, tik Tavyje“. Eusebijus Cezarietis ir Šv. Augustinas Hiponietis yra pirmieji krikščionybės istorikai. Štai trys Šv. Augustino kūrybos pavyzdžiai:

VIEŠPATIE JĖZAU,

Noriu pažinti save, noriu pažinti Tave, ir Tave vieną.
Noriu mylėti save, tik mylėdamas Tave, ir viską daryti Tavo vardu.
Noriu būti kuklus ir garbinti Tave, ir galvoti tik apie Tave.
Noriu numirti savyje ir gyventi tik Tavyje, ir priimti iš Tavęs, ką besiųstum.
Noriu išsižadėti savęs ir sekti Tave, ir visada trokštu sekti Tave.
Noriu pabėgti nuo savęs ir įeiti į Tave, ir būti Tavo apsaugotas.
Noriu bijoti savęs, bijoti Tavęs, ir būti tarp Tavo išrinktųjų.
Noriu netikėti savimi, bet tikėti Tavimi, visada Tavęs klausyti ir Tave mylėti.
Noriu tarnauti tik Tau ir dėl Tavęs likti beturtis.
Pasižiūrėk į mane, kad galėčiau matyti Tave, pašauk mane, kad matyčiau Tave, ir visada Tave turėti, per amžių amžius.

MALDA UŽ ŠVELNUMĄ

Įkvėpk mane, o Šventoji Dvasia, kad mano mintys būtų šventos,
Būk manyje, o Šventoji Dvasia, kad ir mano darbai būtų šventi,
Paimk mano širdį, o Šventoji Dvasia, kad mylėčiau, kas šventa,
Stiprink mane, o Šventoji Dvasia, kad ginčiau, kas šventa,
Saugok mane, Šventoji Dvasia, kad visada būčiau šventas. Amen.

VAKARO MALDA

Saugok, Viešpatie, tuos, kurie budi, laukia ar verkia šiąnakt ir pavesk savo angelams ir šventiesiems tuos, kurie miega. Globok ligonius, o Viešpatie Kristau, Duok atilsį pavargėliams. Palaimink mirštančius, Paguosk kenčiančius, Nuramink sielvartaujančius, Apsaugok džiūgaujančius ir visus Tavo meilės vardu. Amen.

Šv. Marija Snieginė

366 m. rugpjūčio 5 d. Švč. Mergelė Marija padengė sniegu vieną iš Romos kalvų, tuo parodydama italų kilmingajam ir jo žmonai, kur statyti jos garbei bažnyčią. Jie išpildė jos norą ir pastatė ten Šv. Marijos Didžiąją Baziliką, itališkai - Basilica Santa Maria Maggiore.

Šv. Kirilas Aleksandrietis (apie 376-444 m.)

Gimė Egipte, nuo 412 m. iki mirties buvo Aleksandrijos patriarchas. Rašė traktatus apie Trejybę, apie Įsikūnijimą ir kt., kovojo su nestorizmo klaidomis, prisidėjo prie mokslo apie Kristų vystymo. 431 m. vadovavo Efezo Visuotiniam Bažnyčios susirinkimui. Nuo 1882 m. Bažnyčios daktaras.

Romos imperatoriai, veikę Konstantinopolyje

Julijonas Apostatas (355-363 m.) nesėkmingai priešinosi Bažnyčiai, norėjo grąžinti pagonybę, kaip Imperijos religiją.

Teodosijus I (378-395 m.) 380 m. išleido įsakymą, kad jo visi pavaldiniai privalo būti tradiciniai krikščionys. Bet 392 m. krikščionybė buvo pripažinta Romos Imperijos valstybine religija, o 395 m., kai jis mirė, Romos Imperija galutinai suskilo į Vakarų ir Rytų Imperijos šakas.

I Konstantinopolio Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (381 m.)

Čia buvo galutinai suformuluotas Nikėjos tikėjimo išpažinimas, patvirtintas Šventosios Dvasios statusas, galutinai suformuluojant Šventosios Trejybės doktriną. Pasmerktos įvairios arijonizmo ir makedonianizmo šakos, kurios nepripažino Šventosios Dvasios.

Kelno kankinės

383 m. Vokietijoje, Kelne, veikė anglo-saksų misija, kurioje dirbo 11 vienuolių iš Anglijos. Jos visos žinomos kaip Kelno mergelės kankinės. Tarp jų buvo **Šv. Uršulė**. Pasakojimas apie tai, kad ji buvo viena iš 11000 katalikių mergelių, kurios bėgo nuo saksų ir žuvo nuo hunų, - tikrai legenda.

Valstybių atsivertimas

Italija

313 m. Milano ediktas gali būti laikomas Italijos atsivertimo data.

Graikija

Jos atsivertimo data galima laikyti 380 metus, kai imperatorius Teodosijus I iš Konstantinopolio įsakė, kad visi jo pavaldiniai turi būti tradiciniai krikščionys, t.y. lojalūs popiežiui. Tai buvo patvirtinta 392 m., kai krikščionybė tapo vienintele teisėta religija.

537 m. imperatorius Justinianas Didysis Konstantinopolyje baigė statyti Šv. Sofijos baziliką ir uždarė paskutines pagonių mokyklas Atėnuose.

Belgija

Krikščionybė įvesta IV a. pradžioje, o evangelizacija baigėsi 730 m.

Šveicarija

Krikščionybė įvesta IV a., o gal dar anksčiau. Ji jau buvo įsitvirtinusi, kai VI a. prasidėjo barbarų įsiveržimas (žr. XVI a. reformacija Šveicarijoje).

Albanija

Krikščionybė įvesta IV a. pirmoje pusėje, kol Albanija dar buvo Rytų Romos Imperijos dalimi. 1054 m. Albanija atsiskyrė nuo Romos kartu su Bizantijos Bažnyčia. XV-XVII a. daugelį jos gyventojų turkai privertė priimti islamą.

V AMŽIUS

Per tą šimtmetį Bažnyčią valdė 11 popiežių. Išskyrus vieną, visi dabar šventieji. Visi buvo italai, tik išskyrus vieną iš Afrikos, vieną iš Graikijos ir vieną iš Albanijos (Popiežius Šv. Inocentas I).

Popiežius Šv. Inocentas I (401-417 m.)

405 m. jis tvirtai įteisino ST kanoną ir patvirtino NT kanoną. Jau būnant popiežiumi, 410 m. Romą buvo apsūpę Aliaricho vadovaujami vestgotai.

Šv. Petras Auksažodis (apie 400-450 m.)

Gimė Italijoje, buvo Ravenos miesto vyskupu (apie 433-450 m.). Pelnė sau Auksažodžio - chrizologo vardą, nes sukūrė 176 pamokslus ir dar kitų pastoralinių bei praktinių rašinių. Kovojo su monofizizmu. 1729 m. paskelbtas Bažnyčios Mokytoju.

Nestorizmas

428 m. Konstantinopolio patriarchas Nestorijus ėmė skelbti doktriną, kad Kristus - tai du asmenys, o Švč. Mergelė Marija nebuvo Dievo Motina. Dėl to buvo ištremtas į Egiptą, kur 440 m. mirė. Jo rimčiausias oponentas buvo Šv. Kirilas, Aleksandrijos patriarchas.

Efezo Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas 431 m.

Jame buvo pasmerkti nestorizmas ir pelagianizmas, o iškilmingai patvirtinta, jog Švč. Mergelė Marija tikrai yra Dievo Motina.

Airijos atsivertimas. Šv. Patrikas (389-461 m.)

Šv. Patrikas buvo kilęs iš vakarų Britanijos. 432 m. atvyko į Airiją ir buvo įšventintas Airijos vyskupu. Tvirtai tikėdamas, kad jis yra Dievo išrinktas keliauti misionierium į Airiją, šiai užduočiai jis ruošėsi 15 metų, gyvendamas vienuolyne šiaurės Prancūzijoje. Tada jį vienas iš Prancūzijos vyskupų įšventino vyskupu ir pasiuntė dirbti į Airiją.

(Šv. Patriko bandymas evangelizuoti airius nebuvo pirmasis. 431 m. Popiežius Celestinas pasiuntė vyskupą **Paladijų**, kuris ten įsteigė tris nedideles bažnyčias, tačiau jo misija nepavyko. Dar tais pačiais metais jis grįžo, nežinia ar į Britaniją, ar į Prancūziją.)

Kai Šv. Patrikas mirė 461 m., beveik visi airiai jau buvo atsivertę. Jis paliko daug uolių misionierių. 600 m. visa Airija buvo krikščioniška, tuo metu joje buvo didesnė krikščionių bendruomenė negu bet kur kitur pasaulyje. Taip prasidėjo Airijos katalikų įtaka kitoms Europos tautoms, o vėliau ir Amerikai.

Šv. Patrikas parašė gražią maldą „Mano krūtinės šarvas“. Žemiau pateikiame jos ištrauką:

„Kristau, būk su manim, Kristau, būk manyje,
Kristau, Būk už manęs, Kristau, būk priešais mane,
Kristau, būk šalia, Kristau, valdyk mane,
Kristau, paguosk ir stiprink mane,
Kristau, būk po manim ir virš manęs,
Kristau, būk kai ramu ir kai pavojus,
Kristau, būk širdyse tų, kurie myli mane,
Kristau, kalbėk ir draugo, ir nepažįstamojo lūpomis“.

Be Šv. Patrikui skirtų bažnyčių Airijoje, 1879 m. Niujorke pastatyta Šv. Patriko Katedra. Šv. Patriko diena (kovo 17 d.) yra valstybinė šventė Airijoje ir beveik valstybinė šventė JAV, ją iškilmingai mini ir išeivijos airiai.

Popiežius Šv. Leonas I Didysis (apie 440-461 m.)

450 m. barbarų tauta **hunai**, kuriuos vedė **Atila**, užpuolė Vakarų Romos Imperiją. Popiežius Leonas I, norėdamas išvengti ilgo apgulimo, 452 m. išėjo pasitikti hunų vado, įtikino jį pasitraukti iš Italijos ir taikiai gyventi su Roma. Bet 455 m. iš jūros Italiją užpuolė **vandalai**, ir Popiežius Leonas I vėl nuvyko susitikti su jų vadu **Genseriku**. Šis apiplėšė Romą, bet iš pagarbos popiežiui jos žmonių nežudė ir neišplėšė bažnyčių.

Chalkedono Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (451 m.)

Jo svarbiausias rezultatas - monofizitizmo pasmerkimas, kuris neigė Kristaus žmogišką prigimtį. (Chalkedono miestas yra Mažojoje Azijoje, priešais Konstantinopolį.)

Vakarų Romos Imperijos žlugimas 476 m.

Romos Imperija gyvavo apie 622 metus, t.y. nuo 146 pr. Kr. iki 476 m. Tais metais germanų būrio vadas **Odoakras** užėmė Romą ir nuvertė jos paskutinį imperatorių Romulą Augustą.

Palestina buvo Romos Imperijos valdžioje nuo 63 pr. Kr. iki 395 m. Tada ją perėmė Rytų, arba Bizantijos Imperija. Rytų Romos Imperija gyvavo nuo 395 m. po Kr. iki 1453. Po to ją užkariavo Otomanų Turkai. Trumpą laiką, nuo 1204 m. iki 1261 m. egzistavo vadinamoji Lotynų Konstantinopolio imperija, kurią įsteigė kryžiuočiai. Bažnyčia iš Vakarų Romos Imperijos paveldėjo lotynų kalbą.

Odoakras valdė tai, kas buvo likę iš Vakarų Romos Imperijos nuo 476 m. iki 493 m. Jį nugalėjo **Teodorikas Didysis**, ostgotų vadas. Jis ir jo įpėdiniai valdė iki 552 m. Nuo 568 m. iki 752 m. Romai pavojų kėlė kita germanų gentis - **lombardai**.

Šv. Mykolas Arkangelas

Nuo 490 m. iki 494 m. pietų Italijoje ant Gargano kalno apsireikšdavo Šv. Mykolas Arkangelas. (Nuo 1961 iki 1965 m. jis dar apsireikšdavo Ispanijoje, Garabandale.) Dabar ant Gargano yra Šv. Mykolo Arkangelo ola.

Prancūzijos atsivertimas 496 m.

Pirmoji didelė valstybė, priėmusi krikščionybę, buvo Italija. Po jos sekė Prancūzija. 496 m. frankų karalius **Chlodvigas** vedė **Klotildą**, kuri buvo katalikė. **Šv. Remigijus** (437-533 m.), Reimso arkivyskupas, pakrikštijo ir jį. Šv. Remigijus kovojo su arijonizmu. Tuo metu Tūro vyskupas Grigalius parašė

„Frankų istorija“. Pamažu buvo pakrikštyti visi frankai. Šalis tuo metu vadinosi Frankija.

VI AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 14 popiežių, daugiausia iš Romos, tik vienas iš Frizijos, t.y. Nyderlandų. Du iš jų tapo kankiniais, septyni - šventaisiais. Iš jų žinomiausias **Popiežius Šv. Grigalius Didysis**. Popiežius Jonas VI, tapęs popiežiumi, pirmasis pakeitė savo vardą. Nuo XII a. taip jau darė visi.

Lombardai

568 m. germanų barbarų gentis lombardai įsikūrė šiaurės Italijoje ir ėmė dažnai pulti Romą bei kitus miestus į pietus. Jų žymiausias karalius buvo Liutprandas (712-744 m.).

Šv. Benediktas Nursietis (480-543 m.)

529 m. jis atidarė Benediktinų vienuolyną **Monte Kasino** (tarp Neapolio ir Romos) ir tapo jo abatu. Šis ordinas suvaidino svarbų vaidmenį Europos istorijoje. Benediktinų vienuolynai tapo mokslo centrais. Keli garsūs viduramžių universitetai buvo tikri vienuolynai. **1964 m. Šv. Paulius VI paskelbė Benediktą Europos globėju**. Jis žinomas kaip **Vakarų Vienuolynų Tėvas**. Benediktinų prievolės panašios į tas, kurias įvedė Šv. Bazilijus Didysis: skurdas, nuolankumas ir religingumas.

Viduramžiais vienuoliai buvo geriausi ūkininkai, amatininkai, rašytojai, knygų perrašinėtojai, bibliotekininkai ir slaugytojai ligoninėse.

Tuo metu dvasininkija buvo pradėta skirstyti į vienuolius ir pasauliečius. 595 m. Monte Kasino vienuolyną sugriovė lombardai. Benediktinai persikėlė į Romą.

Šv. Dionizijus (?-545 m.)

Jis pirmasis pradėjo skaičiuoti metus nuo Kristaus gimimo; įvedė santrumpas pr. Kr. (Prieš Kristų) ir po Kr. (AD - Anno Domini). Atrodo, jog jis apsiriko 6 metais, ir dabar išeina, kad Jėzus gimė ne nuliniaisiais metais, bet 6 m. pr. Kr.

Imperatorius Justinianas Didysis (527-565 m.)

Rytų Romos imperatorius Justinianas Didysis atėmė nekrikštams visas teises ir Atėnuose uždarė filosofines mokyklas kaip pagoniškas. Nuo 532 m. iki 537 m. jis statė Šv. Sofijos (**Šventosios išminties**) katedrą Konstantinopolyje. Tai Bizantijos civilizacijos ir stiliaus viršūnė. Jis vėl prijungė prie savo Imperijos Italiją, Afriką ir dalį Ispanijos, bet neilgam (nuo 555 m. iki 568 m.).

Šv. Fortunatas (530-609 m.)

Gimė Italijoje, tapo vyskupu Prancūzijos mieste Puantje. Tai garsių himnų „Pange lingua“ ir „Vexilla Regis“ autorius ir poetas. Jo eilės, giesmės, himnai, darbai apie tautas ir istorinius įvykius buvo surinkti ir 1881-1885 m. išleisti Vokietijoje, Berlyne. Jis dar vadinamas Venancius Honorius Clementianus.

Šv. Galas (546-641 m.)

Tai kilmingas airis, kuris buvo Šv. Kolambo mokinys ir atsiskyrėlis. Jis buvo prisirišęs prie germanų (būsimų Šveicarijos gyventojų.) Įkūrė Šv. Galo vienuolyną. Tris šimtmečius tai buvo vienas iš mokslo ir mokymo centrų Europoje. Jo biblioteka - viena iš garsiausių pasaulyje. Aplink vienuolyną atsirado Šv. Galo miestas, dabar vadinamas Sankt Galenu.

II Konstantinopolio visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (553 m.)

Buvo pasmerkti trijų teologų darbai, pagrįsti nestorizmu.

Šv. Izidorius Sevilijietis (apie 560-636 m.)

Gimė Ispanijoje, buvo Sevilijos vyskupas (apie 600-636 m.). Jo svarbiausias rašinys - „Etimologija“ - buvo viso to meto mokslo enciklopedija. Šv. Izidorius - vienas mokyčiausių savo meto žmonių. 1722 m. paskelbtas Bažnyčios Mokytoju. Jo nereikia painioti su **Šv. Izidorium Artoju** (mirė 1170 m.) iš Ispanijos, visų ūkininkų globėju.

Popiežius Grigalius Didysis (apie 590-604 m.)

Gimė Romoje, daugelio straipsnių, laiškų, komentarų autorius, dėl savo didelių pasiekimų vadinamas Didžiuoju. Per 13 su puse jo valdymo metų Bažnyčia dėl savo vienybės ir tvarkos buvo galingiausia pasaulio jėga. Žmonės kreipdavosi į jį prašydami patarimų ir paramos. Jis labai rėmė drausmę vienuolynuose ir kunigų celibatą, grąžino Ispaniją iš arijonizmo į tikrąjį tikėjimą, nugalėjo pagonybę Korsikoje ir Sardinijoje, padėjo pagrindus lombardų, germanų genties, gyvenusios Italijoje ir buvusios arijais, atsivertimui. Tai, kaip jis garbino Dievą, atsispindi muzikoje, vadinamoje **grigališkuoju giedojimu** ir kūrinyje „**Regina Coeli**“. Jo dėka atsivertė Anglija, nes jis ten pasiuntė italų misionierių Šv. Augustiną Kentenberietį. Grigalius labai pabrėždavo atgailos ir skaistyklos svarbą. Tai buvo **pirmasis vienuolis** (šiuo atveju benediktinas), **tapęs popiežiumi**, Bažnyčios Tėvu ir Mokytoju. (Grigališkąjį kalendorių 1582 m. sudarė kitas popiežius - Grigalius XIII.)

Trijų valstybių atsivertimas

1. Škotija 563 m.

Škotijos apaštalu laikomas Šv. Kolamba (521-597 m.), vienuolis iš Airijos. Gavęs Škotijos karaliaus leidimą, **Ionos** salelėje įsteigė vienuolyną, kuris tapo žinomu visoje Europoje. Taip prasidėjo šiaurės Škotijos evangelizacija. Šv. Kolamba mirė 597 m., atlikęs savo užduotį.

2. Ispanija 589 m.

200 metais Iberijos pusiasalyje jau buvo krikščionių, tačiau V a. vandalai čia išplatino arijonizmą. Popiežiaus Grigaliaus Didžiojo dėka apie 589 m. pasikrikštijo ispanų karalius **Rekaredas**, o su juo ir visi ispanai. Bažnyčios organizatorium buvo **Šv. Leandras**. (Karalius Rekaredas buvo vestgotas ir arijas.) 589 m. Trečiame Toledo Sinode jis priėmė tikrąją krikščionybę. Ten pirmą kartą buvo panaudotas terminas „Filiq“, **reiškiantis, kad šventoji Dvasia ateina kartu iš Tėvo ir Sūnaus**. Apie 1000 metų Romos bažnyčia tai priėmė kaip vieną iš oficialių doktrinų. Tuo metu Rytų Bažnyčiose buvo priimta, kad Šventoji Dvasia ateina **per** Sūnų, o ne **iš** Jo. Vėliau Ispanija tapo valstybe, kuri pasiuntė daugiausia misionierių visoje žmonijos istorijoje.

3. Anglija 597 m.

Londono vyskupija buvo įsteigta jau 314 m., tačiau didžioji gyventojų dalis buvo pagonys. Popiežius Grigalius Didysis 597 m. atsirinko 40 vienuolių, jų vadu paskyrė **Šv. Augustiną, vėliau tapusį Anglijos apaštalu, ir pasiuntė juos į Angliją. Po kelerių metų jis nukeliavo į Prancūziją, kur buvo išventintas vyskupu, o grįžęs tapo Kenterberio arkivyskupu** ir nuo tada yra žinomas kaip Šv. Augustinas Kenterberietis. Kai jis mirė 605 m., tikėjimas Anglijoje jau buvo įleidęs šaknis. Vėliau joje iškilo dar du žinomi vienuoliai-misionieriai - **Šv. Vilibrordas ir Vinfridas** arba Šv. Bonifacas, Vokietijos apaštalas.

Šv. Kolamba ar Kolambanas (545-615 m.)

Dar vienas aktyvus vienuolis, Šv. Kolamba iš Airijos, 589 m. atvyko į Prancūziją su 12 vienuolių. Jis pastatė vienuolyną **Liukselyje**, kuris tapo gimtaisiais namais Vakarų Europos vienuolynų judėjimui. Jo misionieriai daug padarė, kad atgaivintų tikėjimą Prancūzijoje, Šveicarijoje, Vokietijoje ir Šiaurės Italijoje.

VII AMŽIUS

Per tą šimtmetį bažnyčią valdė net 19 popiežių, iš jų devyni paskelbti šventaisiais, o vienas buvo kankinys. Tai - Šv. Martynas I (649-55 m.). Du buvo iš Sirijos, du iš Sicilijos, po vieną iš Graikijos ir Dalmantijos, visi kiti iš Italijos. Šis amžius įymių popiežių neturėjo.

Bavarijos atsivertimas 600 m.

Iš visų germanų genčių pirmaisiais krikščionimis tapo Reino žemės ir Bavarijos gyventojai. Tryro mieste prie Reino jau 400-aisiais metais buvo vyskupas, bet jis buvo pavaldus frankams, o šie tapo krikščionimis tik 496 m. Bavariai, kuriuos taip pat valdė frankai, priėmė krikščionybę gerokai vėliau, apie 600 m. Bavarijos Bažnyčia buvo blogai organizuota, ją reikėjo reformuoti (žr. Vokietija VIII amžiuje).

Monofizitai

Jie neigė Kristaus žmogišką prigimtį, sakydami, jog jis buvo tik Dievas. VII a. jie atsiskyrė nuo Rytų Bažnyčios. Ši sekta iki dabar sudaro svarbią krikščioniškojo pasaulio dalį Egipte, Sirijoje ir Armėnijoje.

Islamo susikūrimas 622 m.

622 m. Pranašas **Mahomedas** (570-632 m.) 622 m. pradėjo naują erą su musulmonų religija, arba islamu. Tais metais jis atkeliavo iš Mekos į Mediną Saudo Arabijoje (ši kelionė vadinasi Hegira). Jis suformulavo naujosios religijos teiginius: neigė Šventąją Trejybę ir pripažino tik vieną Dievą, arba Alachą, o pats sakė esąs jo pranašas. Islamas - tai krikščionybės, judaizmo ir pagonybės mišinys. Visas jo mokslas išdėstytas **Korane**. 630 m. Mahomedas grįžo į **Meką** ir paskelbė ją šventuoju musulmonų Tikėjimo miestu. Naujoji religija išplito Viduriniuosiuose Rytuose, pasiekė ir Tolimuosius Rytus bei Afriką. Jo trys svarbiausios šakos: šiitai, sunitai ir sufritai.

Vienintelė Mahomedo dukra buvo **Fatima**. Pagal islamą, Jėzus yra vienas iš pranašų, tačiau Švč. Mergelė Marija garbinama kaip Jo motina.

Tikrasis kryžius

628 m. Bizantijos Imperatorius Heraklijus atėmė iš Persų Tikrąjį Kryžių ir pastatė Jeruzalėje visuotiniam garbinimui.

Šventoji Žemė

63 pr. Kr. Palestina tapo Romos Imperijos protektoratu, o 330 m. Imperijos centras buvo perkeltas iš Romos į Konstantinopolį. 395 m. Romos Imperija suskilo į Rytų ir Vakarų dalis; Palestina tapo Rytų, arba Bizantijos imperijos, dalimi ir tokia išliko iki 614 m., kai ją užgrobė persai ir valdė iki 637 m. Tada pirmą kartą ją užėmė musulmonai, o būtent Kairo saracėnų kalifai, ir valdė iki 1071. 691 m. jie pastatė Omaro mečetę, vadinamą „Uolos katedra“, ten, kur anksčiau buvo Jeruzalės šventykla.

Mažosios Azijos atsivertimas ir jos netekimas

Mažojoje Azijoje, dabartinėje Turkijoje, dar apaštalų laikais įsisteigė krikščionių bendruomenės. I a. pabaigoje ten buvo septynios vyskupystės: Efeze, Smirnoje, Pergrame, Tiatruose, Sarduose, Filadelfijoje ir Leodikėjoje (žr. žemėlapyje „Bibliniai Viduriniai Rytai“). Tais laikais Mažoji Azija buvo Romos Imperijos dalis, o nuo 395 m. - Rytų ar Bizantijos Imperijos dalis su centru Konstantinopolyje, kai nuo 476 m. Vakarų Romos Imperijos dalis jau nebeegzistavo. Tada Mažoji Azija tapo krikščionybės tvirtove. VII a. pabaigoje ten buvo per 450 vyskupijų. Joje vyko 8 Visuotiniai Bažnyčios susirinkimai: Nikėjoje 325 m. ir 787 m., Efeze 431 m., Chalkedone 451 m., Konstantinopolyje 381 m., 553 m., 680 m. ir 869-870 m.

Nuo 1204 iki 1261 m. Konstantinopolį valdė kryžiuočiai, tačiau **1453 m. visą šią teritoriją užkariavo Otomanų Turkija; dauguma gyventojų tapo musulmonais.**

Efezo miestas žinomas Švč. Mergelės Marijos Namais ir Šv. Jono bažnyčios griuvėsiais. Čia 42 m. Švč. Mergelė Marija ir Šv. Jonas Evangelistas slėpėsi nuo krikščionių persekiojimo, tada vykusio Jeruzalėje. Šv. Paulius čia parašė vieną laišką efeziečiams, ir du Efezo vyskupui Timotiejui. Pats Šv. Paulius Efeze gyveno 3 metus. Šv. Jonas Evangelistas Efeze gyveno nuo 98 m. iki 100 m. ir ten parašė ketvirtą Evangeliją bei tris laiškus. Švč. Mergelės Marijos Namus Efeze 1967 m. aplankė popiežius Paulius VI, o 1979 m. - Popiežius Jonas Paulius II.

Garbingasis Šv. Beda (apie 673-735 m.)

Gimė Anglijoje, buvo kunigas. Jo pagrindinis darbas yra „Bažnytinė anglų tautos istorija“ (697-731 m.). Jį vadina Anglų Istorijos Tėvu, rašė šventųjų raštų aiškinimus ir eiles. Kitas svarbus jo darbas - įvedimas kalendoriaus, kuriuo metai skaičiuojami nuo Kristaus gimimo, o ne nuo pasaulio sutvėrimo kaip žydų kalendoriuje. Jo vardu pavadinta Romoje esanti Anglų kolegija. 1899 m. Popiežius Leonas XIII paskelbė jį Bažnyčios Mokytoju.

Šv. Jonas Damaskietis (apie 675-749 m.)

Vienuolis, kilęs iš Damasko. Parašė knygas „Pažinimo šaltinis“, tris „Samprotavimus prieš ikonoklastus“, pamokslus apie Švč. Mergele Mariją ir kt. Dėl iškaltinimo buvo vadinamas „Auksaburniu“. 1890 m. paskelbtas Bažnyčios Mokytoju.

III Konstantinopolio Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas 680-681 m.

Jame buvo pasmerktas monotelitizmas, kuris teigė, kad Kristus turėjo tik dieviškąjį pradą. Taip pat buvo pasmerktas popiežius Honorijus I.

Fryzijos ir Liuksemburgo atsivertimas

689 m. anglų vienuolis Vilibrordas - Šv. Klemensas nuvyko į Fryziją (dabar Nyderlandai). Jį lydėjo 11 vienuolių. Jie veikė labai sėkmingai, jis tapo Utrechto vyskupu. Tačiau po kurio laiko įvyko sukilimas, ir fryzai grįžo į pagonybę. Vėliau Šv. Klemensas įsteigė Echternache vienuolyną (dabar Liuksemburgo grafystė). Šiuo metu ten yra Vilibrordo bazilika.

VIII AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 10 popiežių, 4 iš jų tapo šventaisiais, 3 popiežiai buvo iš Sirijos, o kiti 3 iš Graikijos. Nuo amžiaus vidurio popiežiai tapo ir žemiškais valdovais. Daugiau jie niekuo nepasižymėjo.

Musulmonų įsiveržimas į Ispaniją

711 m. islamo išpažinėjai maurai pradėjo veržtis į Ispaniją, o 716 m. jų imperija jau išsiplėtė nuo Kinijos iki Portugalijos. **Tik 732 m. Prancūzijos valdovas Karolis Martelis sustabdė jų veržimąsi į Vakarus.**

Vokietijos atsivertimas ir Šv. Bonifacas

Germaniškos gentys priėmė krikščionybę III a., o gal ir dar ankščiau. Jau 400 m. Reino žemėje, **Tryro** mieste, buvo vyskupas. Šis miestas tapo misionierių centru.

Arijonizmas išplito V a., tačiau VII a. misionieriai jį panaikino. 689 m. Vokietijoje kankiniais tapo misionieriai iš Airijos: Šv. Kilianas, Šv. Kolmanas ir Šv. Totmanas.

Šv. Bonifacas (675-754 m.) gimė Anglijoje ir gavo **Vinfrido** vardą. Tapęs kunigu, jis sužinojo, kad Fryzijos gyventojai grįžo į pagonybę. Todėl 716 m. jis išvyko ten su kitu misionieriumi Vilibrordu, bet greitai grįžo į savo vienuolyną.

718-719 m. Vinfridas nuvyko į Romą, kur jį priėmė popiežius Grigalius II ir davė jam Bonifaco vardą bei pasiūlė būti misionieriumi centrinėje Vokietijoje, Tiuringijoje. Jis nuvyko į Vokietiją, bet taip pat dar 2 metus dirbo Fryzijoje vadovaujamas Vilibordo. Po to jis grįžo į Vokietiją ir **721 m. pastatė Heseno provincijos Amoneburgo mieste pirmąjį Vokietijos vienuolyną**. Per kitus 16 metų Bonifacas atvertė į krikščionybę apie 100 000 žmonių, o 722 m. jį pakvietė į Romą ir įšventino vyskupu. 725 m. Friclare, Heseno provincijoje jis įsteigė antrą vienuolyną, o vėliau - pirmą vienuolyną Tiuringijoje, **Ordrufe**, kurį padarė savo vyskupijos rezidencija.

731 m. mirė popiežius Grigalius II; jį pakeitė Grigalius III, kuris valdė 10 metų. Jis pakėlė Šv. Bonifacą arkivyskupu.

737 m. Šv. Bonifacas vėl nuvyko į Romą. Iš ten jis grįžo kaip **popiežiaus legatas Austrazijai**, tai yra, frankų dominijai, į kurią įėjo Belgija, Liuksemburgas, Vakarų ir Pietų Vokietija bei Šveicarija. Ją valdė Karolis. Šv. Bonifacas įvedė kai kurias organizacines reformas. Pietų Bavariją jis padalijo į 4 vyskupijas: Zalcburgo, Pasau, Fraizingo ir Ratizbono (Regensburgo). Šiaurės Bavariją ir Tiuringiją jis padalijo į 3 vyskupijas: Viurcburgo, Erfurto ir Buraburgo (pastarosios dvi vėliau buvo sujungtos į Aichšteto vyskupiją). Visi vyskupai šioms vyskupijoms buvo įšventinti 741 m.

742 m. buvo sušauktas pirmasis Austrazijos Vokiečių Sinodas, kuris labai sustiprino Bažnyčią.

743 m. vienas iš Karolio Martelio sūnų - Pipinas - tapo Neustrijos, t.y. šiaurės Prancūzijos, valdovu. Tais pačiais metais jis pakvietė Šv. Bonifacą pertvarkyti savo valdas. **744 m. buvo sušauktas pirmasis Neustrijos Frankų Sinodas**. Jame buvo priimti beveik tie patys nutarimai kaip Austrazijos Vokiečių Sinode. Tuo metu Šv. Bonifacas **Fuldoje įsteigė vienuolyną**, kuris buvo tiesiogiai pavaldus Šventajam Sostui ir tapo pagrindiniu religiniu centru į šiaurę nuo Alpių. Po 10 metų jame jau buvo 400 vienuolių. Dėl visų šių darbų Šv. Bonifacas vadinamas **Vokietijos apaštalu**. Jo giminaitė **Šv. Lioba** įsteigė vienuolynus pietų Vokietijoje. Šv. Bonifacas buvo jos patarėjas ir globėjas. Ji gavo **vokiečių apaštalės vardą**.

745 m. buvo sušauktas bendras Austrazijos ir Neustrijos Bažnyčių susirinkimas. Šv. Bonifacas buvo paskirtas Kelno arkivyskupu, tačiau dėl nežinomų priežasčių tapo **Mainco arkivyskupu**.

747 m. jis sušaukė Frankų Karalystės vyskupų sinodą. Jame dalyvavo ne tik 13 vyskupų iš Austrazijos ir Neustrijos, bet ir jų padėjėjai, abatai ir kt. Šv. Bonifacas pasiekė, kad frankų valdovai tvarkytų visus Bažnyčios reikalus pagal Romos nurodymus.

751 m. su popiežiaus leidimu jis paskyrė Pipiną Neustrijos karaliumi.

753 m. Šv. Bonifacas vėl nuvyko į Fryziją.

754 m. jo pastangų dėka popiežius ir frankų monarchai sudarė sąjungą. Tais pačiais metais Šv. Bonifacą Olandijoje užpuolė pagonių fryzijų minia ir nukankino. Tačiau tuo metu vokiečių Bažnyčia jau buvo įsitvirtinusi Austrazijoje,

o Neustrijoje frankų Bažnyčia buvo visiškai reorganizuota. Be to, Šv. Bonifacas religijos pagalba suvienijo germanų gentis, tuo padėdamas būsimos vokiečių tautos pagrindus.

Taigi vokiečių atsivertimas į krikščionybę vyko taip:

1. Reino Žemėje: Tryro vyskupija (400m.) ir Kelno arkivyskupija (745m.).
2. Pietų Bavarijoje: Vyskupijos Regensburge, Pasau, Fraizinge (t.y. Miunchene) ir Zalcburge (741 m.). 744 m. Zalcburgas tapo arkivyskupija ir nuo tada laikomas Austrijos dalimi.
3. Tiuringija ir Šiaurės Bavarija: Erfurtas, Buraburgas, Viurburgas (741 m.). Vėliau Erfurtą ir Buraburgą pakeitė Eichštaeto vyskupija.
4. Hesenas: arkivyskupija Maince (745 m.). Vienu žymiausių jos arkivyskupų 847 m. tapo **Rabanas Mauras** (apie 784-856 m.). Tai buvo Fuldos vienuolyno penktasis abatas, teologas, filosofas, patristikos mokytojas, vadinamas dar „Primus Germaniae preceptor“.
5. Žemutinė Saksonija: arkivyskupija Bremene (787 m.).

Austrijos atsivertimas ir Šv. Virgilijus

Austrijoje krikščionybė įvesta III a. pabaigoje. Ji sustiprėjo po to, kai apie 600 m. kaimyninė Bavarija tapo krikščioniška.

745 m. airis Šv. Virgilijus nuvyko į Neustariją, t.y. Šiaurės Prancūziją. Ten jis sutiko Bavarijos prinčą Otoną, kuris pasikvietė jį į Zalcburgą. Kai 754 m. mirė Šv. Bonifacas, Šv. Virgilijus tapo Zalcburgo vyskupu, o nuo 774 m. - arkivyskupu. Zalcburgas tapo centru, iš kurio krikščionybė plito ne tik po Austriją, bet ir po kitas kaimynines šalis.

Slovėnijos atsivertimas

Slovėnai tapo krikščionimis Zalcburgo arkivyskupo dėka VIII a. pabaigoje.

Ikonoklazmas

726 m. Bizantijos imperatorius Leonas III pradėjo kovą prieš šventųjų paveikslų ir relikvijų garbinimą. Tai buvo vadinama ikonoklazmu - paveikslų naikinimu. 731 m. ikonoklazmą pasmerkė popiežius Grigalius III ir Romos sinodas, tačiau 754 m. per 300 Bizantijos vyskupų savo susirinkime parėmė ikonoklazmą. Neramumai Rytuose tęsėsi iki 843 m.

Popiežiai - žemės valdovai (752 m.)

VIII a. lombardai ir toliau grasino Romai. Popiežius Steponas II paprašė frankų karalių Pipiną paramos. Karalius Pipinas du kartus nugalėjo lombardus ir visą jų žemę perdavė popiežiui. Taigi nuo 752 m. popiežiai tapo ir žemiški

valdovai. Jiems priklausė Romos miestas, Ravenos miestas ir jo apylinkės su dar penkiaais miestais. Karalius Pipinas mirė 768 m., ir jo sūnus Karolis liko vieninteliu paveldėtoju. Jis išgelbėjo Romą nuo lombardų ir tapo popiežiaus gynėju.

II Nikėjos Bažnyčios susirinkimas (787 m.)

Tai buvo septintas visuotinis pasitarimas ir paskutinis, kurį dar pripažino Rytų Pravoslavų Bažnyčia. Jame buvo pasmerktas ikonoklazmas ir adopcionizmas, kuris teigė, jog Kristus buvo Dievo įsūnis, o ne tikrasis sūnus. Adopcionizmą 792 m. pasmerkė ir plenarinis susirinkimas Bavarijoje, Ratisbone.

IX AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 21 popiežius ir beveik visi iš Romos. Keturi iš jų tapo šventaisiais. Popiežius **Šv. Leonas III (795-816 m.) įvedė privalomus vyskupų vizitus į Romą, vadinamus „ad limina“**. Nuo tada šie vizitai kartojasi reguliariai kas penki metai. Dėl didelių pasiekimų, Popiežius Šv. Mikalojus I (858-867 m.) gavo Didžiojo vardą.

846 m. Italiją užėmė musulmonai. Jie puolė Romą, bet iki 915 m. popiežius Jonas X (914-928 m.) juos išvijo. Per šį ir per ateinančius amžius daug tautų tapo krikščionimis.

Romos imperatorius Karolis Didysis (800-814 m.)

800 m. Prancūzijos valdovas Karolis Didysis atvyko į Romą, kur Popiežiaus Leono III buvo vainikuotas **pirmuoju Šv. Romos Imperijos imperatoriumi**. Naujoji imperija turėjo tapti visuotine krikščionybės monarchija, kurią kartu valdys popiežius ir imperatorius, pasidaliję valdymo sferas. Imperatorius Karolis Didysis pasižymėjo kaip mokslo ir meno globėjas. Jis mirė 814 m., būdamas 70 metų. Viską paveldėjo jo vienintelis sūnus Liudvikas.

Popiežius Mikalojus I Didysis (858-867 m.)

Savo valdymo metu jis pašalino ir pasmerkė pasaulietį Fotijų, kuris užėmė Šv. Ignato, tikrojo Konstantinopolio Patriarcho vietą. Fotijus savo ruožtu, ekskomunikavo visą Romos Bažnyčią ir „nuvertė“ popiežių. Galiausiai imperatorius ištrėmė jį į vienuolyną Armėnijoje.

Danijos atsivertimas ir Šv. Ansgaras

Karolio Didžiojo įpėdinis Liudvikas 822 m. Saksonijoje, Korvėjuje, įkūrė vienuolyną, kuriam vadovavo Ansgaras (826-865). Jis labai troško skelbti Evangeliją Skandinavijoje.

826 m. Danijos karaliui Heroldui teko ieškoti prieglobščio Prancūzijos karaliaus Liudviko dvare. Liudvikas pažadėjo savo paramą susigražinant sostą, jei Heroldas pasikrikštytų. Heroldas šią sąlygą priėmė, pasikrikštijo su visa šeima ir buvo priimtas Bažnyčios globon.

Tada, globojamas Danijos karaliaus Heroldo, Ansgaras 40 metų dirbo misionieriumi tarp danų ir švedų. **Jį paskyrė Hamburgo arkivyskupu, imperatoriaus ambasadoriumi Danijoje ir Švedijoje, Šventojo Sosto legatu Šiaurės tautoms.** 865 m. jis mirė Bremene, apgailestaudamas dėl vieno - kad nebuvo vertas kankinio vainiko. Tačiau po jo mirties Bažnyčia, kurią jis buvo įsteigęs Švedijoje, suiro, ir daugiau kaip 100 metų Švedijoje nebebuvo misinierių (žr. XI a.):

Šv. Kirilas ir Šv. Metodijus

Rytų Europoje misionieriais dirbo du graikų vienuoliai, kilmingi broliai Šv. Kirilas (827-869) ir Šv. Metodijus (?-885). Jie tapo **slavų apaštalais, arba Rytų Europos šventaisiais globėjais (Vakarų Europos šventuoju globėju tapo Šv. Benediktas).**

Moravijos atsivertimas

850 m. Moravija, buvusi Karolio Didžiojo imperijos dalis, pasiskelbė nepriklausoma ir sudarė sąjungą su Bizantijos Imperija. Moravijos kunigaikštis susipažino su graikais vienuoliais Kirilu ir Metodijumi. Jo pakviesti jie 863 m. atvyko į Moraviją skelbti Evangeliją, išmoko moravų kalbą ir vartojo ją mišių apeigose. Kai kurie misionieriai iš Vokietijos tam prieštaravo, bet popiežius jiems pritarė.

855 m. Šv. Kirilas sukūrė graikų abėcėlės variantą, kuris nuo tada vadinamas **Kirilo abėcėle**. Naudodamiesi ja, broliai išvertė Evangeliją į slavų kalbą. (Šią abėcėlę ir dabar naudoja rusai, bulgarai bei serbai.) 869 m. Šv. Kirilas pasitraukė į Romos vienuolyną ir ten mirė. Tais pačiais metais jo brolis Metodijus tapo Moravijos ir Panonijos arkivyskupu. Mirė 885 m. Po jo mirties slavų liturgijoje vėl įsivyravo lotynų kalba.

973 m. Moravija tapo naujai sukurtos Prahos arkivyskupijos dalimi ir iki XI a. neturėjo savo vyskupo.

(Panoniečiai - tai daugiausia slavai, kilę iš buvusios Romos provincijos, vadinamos Panonija. Dabar ten Slovėnija, Kroatija ir Vakarų Vengrija.)

Slovakijos atsivertimas

Slovakijoje krikščionybė buvo įvesta VIII a. misionierių iš Airijos ir Vokietijos. Ji tapo vokiečių vyskupijų dalimi. Pirmoji krikščioniška bažnyčia buvo pastatyta 833 m., o 863 m. slovākų valdovas **Rastislavas** pakvietė ganytojiškam

ir misionieriškam darbui Šv. Kirilą ir Šv. Metodijų. Čia jie įvedė į liturgiją senąją slovą kalbą ir taip uoliai platino krikščionybę, kad juos pradėjo garbinti kaip **Slovakijos apaštalus**. Pirmoji vyskupija **880 m.** buvo įsteigta **Nitroje**.

Kroatijos atsivertimas

Čia krikščionybė buvo įvesta VII a., bet tik IX a. pradžioje visi gyventojai tapo krikščionimis. Jiems buvo leista laikyti mišias ne tik lotynų, bet ir savo kalba.

Serbijos atsivertimas

Jau VII a. graikai vertė serbus išpažinti krikščionybę, tačiau pagonybė išnyko tik 867 m. Dabar dauguma jų priklauso serbų stačiatikių Bažnyčiai, kuri nebendrauja su Roma.

Bulgarijos atsivertimas

Bulgarijos princas Borisas I pasikrikštijo apie 865 m. Šv. Kirilo ir Šv. Metodijaus dėka. Bulgarija tapo krikščioniška, bet su bizantiškom apeigom ir priėmė Kirilo abėcėlę. Nuo XI a. joje vyrauja stačiatikių Bažnyčia, kuri paklūsta Konstantinopolui, o ne Romai. Bulgarai labai garbina Šv. Kirilą ir Šv. Metodijų, Šv. Konstantiną (jų Bažnyčioje Konstantinas yra šventasis) ir Šv. Elena, Šv. Sofiją, (net jų sostinė vadinasi Sofija), Šv. Dimitrijų, Šv. Klementijų Ochridietį, Šv. Ivaną Rilskį ir kt.

Rumunijos atsivertimas

Lotynų krikščionybė buvo įvesta III a., tačiau ji visai išnyko barbarų įsiveržimų metu. Bulgarai bizantiškas apeigas įvedė Rumunijoje IX a. pabaigoje. Rumunai tapo stačiatikiais, bet vėliau apie 6% grįžo į sąjungą su Romos katalikų Bažnyčia.

Einsydelno šventovė ir Šv. Meinradas

861 m. du plėšikai užmušė atsiskyrėlį Šv. Meinradą, kuris jiems buvo suteikęs pastogę. Po 40 metų, t.y. 1001 m. toje vietoje buvo pastatytas šveicarų vienuolynas ir Einsydelno bažnyčia, kurioje yra garsi Madonos statula.

IV Konstantinopolio Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (869-870 m.)

Tai buvo paskutinis ekumeninis susirinkimas Rytuose. Bulgarijos Bažnyčia buvo priskirta prie Konstantinopolio, išleistas antras ikonoklazmio pasmer-

kimas, pasmerktas ir nušalintas apsišaukėlis Fotijus, o Konstantinopolio patriarchu vėl paskirtas Ignotas.

X AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė net 23 popiežiai, beveik visi iš Romos, bet tarp jų pirmą kartą popiežius iš Vokietijos - Grigalius V (996-999). Jonas XV buvo pirmasis popiežius, 993 m. įvedęs oficialų šventųjų kanonizavimo aktą Visuotinei Bažnyčiai. Jis paskelbė visuotinės Bažnyčios šventuoju Augsburguro vyskupą Ulrichą.

Bohemijos atsivertimas

Šimtmečio pradžioje Bohemijoje sėkmingai veikė misionieriai iš Moravijos. Labai daug žmonių pasikrikštijo valdant **Šv. Vaclovui** (903-929), kuris tapo šventuoju Bohemijos globėju. Jį 929 m. nužudė jo brolis Boleslovas, kuris iš savo valdų išvarė visus katalikų kunigus. Imperatorius Otonas Didysis privertė Boleslovą I atstatyti krikščionybę. Pats Boleslovas I pasikrikštijo prieš savo mirtį, o jo sūnus Boleslovas II (967-999) savo karalystę padarė katalikiška. **973 m. buvo įsteigta Prahos Romos katalikų vyskupija.** Pirmuoju vyskupu buvo Adalbertas, bet dėl įvairių priežasčių greitai atsistatydino. **Šv. Adalbertas** (956-997), Bohemijoje dar vadintas Voiceku-Vaitiekumi, tapo antruoju Prahos vyskupu.

Kliuni vienuolynas

Akvitanijos kunigaikštis Viljamas 910 m. įsteigė benediktinų vienuolyną Prancūzijos mieste Kliuni. Jis tapo pavyzdinis, todėl kiti 300 vienuolynų sekė jo pavyzdžiu. Žymiausi vienuolyno abatai buvo **Šv. Odilas** (994-1049), popiežių ir vyskupų mokytojas, ir jo pasekėjas **Šv. Hugas Didysis**, kuris pastatė didelį vienuolyną. Kol dar nebuvo pastatyta Šv. Petro bazilika, Kliuni vienuolynas buvo didžiausias pastatas visame krikščionių pasaulyje. Iš šio vienuolyno abatų šventaisiais tapo abatai Bernas, Odas, Majolis, palaimintasis Aimardas, ir garbingasis Šv. Petras.

Vokietijos karaliai - Šventosios Romos

Imperijos Imperatoriai (962-1806)

Imperatorius Otonas I Didysis (936-973)

Su Prancūzijos imperatoriaus Karolio Didžiojo mirtimi 814 m. mirė ir Dievo Karalystės, kurią sudarytų Bažnyčia ir valstybė, idėja. Nebeliko tokios stiprios karalystės, kuri būtų valdoma kartu su Bažnyčia.

Bet, kai 936 m. Otonas I padėjo popiežiui, **962 m. buvo karūnuotas**

Šventosios Romos imperijos imperatorium. Nuo tada visi Romos imperatoriai buvo Vokietijos-Austrijos karaliai. Taip atsirado vokiškoji Šventoji Romos imperija, kuri gyvavo 844 metus, t.y. iki 1806 m. (Šios vokiškosios Šv. Romos Imperijos, kuri gyvavo 800-814 m. ir 962-1806 m. negalima painioti su Vakarų Romos imperija (146 pr.Kr.-476 m.) ar Rytų Romos imperija (395-1453)).

Otonas I Didysis - tai pirmas Vokietijos karalius, karūnuotas Šv. Romos Imperijos imperatoriumi. Jis pasistengė, kad **Bohemijoje** vėl būtų įvestas krikščionių tikėjimas. Tai įvyko netrukus po jo karūnavimo, 936 m. Jo įtakos dėka **966 m.** Lenkija taip pat tapo krikščionių tauta, o 968 m. jis įsteigė **Magdeburgo arkivyskupiją** su trimis vyskupijomis. Otonas I Didysis visai stipriai stengėsi plėsti krikščionybę Rytuose.

Graikija

963 m. Šv. Atanasas **Atos kalne** įsteigė vienuolyną, kuriame buvo kelios bažnyčios: Steigėjo bažnyčia, Didžiosios Lavros bažnyčia, taip pat keli vienuolynai, tarp jų - Šv. Pauliaus. (Šis 6.670 pėdų kalnas yra Graikijos provincijoje, Makedonijoje, į pietryčius nuo Tesalonikų miesto, pačiame pusiasalio pakraštyje.)

Vėliau Graikijos provincijoje Tesalijoje buvo įsteigti **Meteoros vienuolynai**, kurie yra netoli Trikalos miesto. Vienas jų buvo Šv. Simono Petro vienuolynas. Tada graikai dar buvo Romos katalikai. Visi šie vienuolynai išgarsino Graikiją.

Lenkijos atsivertimas 966 m.

Pirmoji lenkų pažintis su krikščionyste vyko per ateivius iš Moravijos. Tačiau krikščionybė neplito, kol Lenkija netapo Vokietijos dalimi ir valdoma jos valdovo karaliaus Otono Didžiojo. Lenkų kunigaikštis **Mieško ar Mečislovas** (962-992) 966 m. vedė Bohemijos karaliaus Boleslovo I dukrą, kuri įtikino jį tapti krikščioniu. Greitai tapo krikščionimis ir daugelis lenkų. Mečislovo įpėdinis **Boleslovas I Drąsūs** (992-1025) lenkai laiko savo tautos didvyriu, nes jis paskelbė pagonybę už įstatymo ribų ir kur tik galėjo skleidė Evangeliją.

997 m. **Šv. Adalbertas (arba Šv. Vaitiekus), antrasis Prahos vyskupas,** nuvyko skleisti Evangeliją tarp prūsų, kurių žemės buvo prie lietuvų, tačiau jie gyveno į vakarus nuo jų prie Lenkijos sienos. Senieji prūsai Šv. Adalbertu nepasitikėjo ir jį nužudė netoli Karaliaučiaus. Boleslovas I Drąsusis išpirko jo kūną ir palaidojo Gniezno bažnyčios rūsyje. Vokiečių karaliui Otonui III tai labai patiko, jis net atvyko į Gniezną pasimelsti prie šio kankinio kapo, o kartu atliko dar du svarbius dalykus: paskyrė Boleslovą I Lenkijos karalium ir 1000 m. įsteigė Gniezno arkivyskupiją. Taip lenkų Bažnyčia tapo nepriklausoma nuo Vokietijos. Mirus karaliui Boleslovui I, įvyko stiprus pagonių sukilimas, tačiau juos numalšino naujas karalius Kazimieras (1040-1058).

Rusijos, Ukrainos ir Baltarusijos atsivertimas 988 m.

Rosų, Švedų vikingų genties, vadas **Rurikas** įsikūrė Ukrainoje, o Kijeva padarė savo valstybės - **Kijevo Rusios** - sostinę. Šią naują valstybę jis pavadino **Rusia**, nors tai iš tikrųjų buvo Ukraina. Krikščionybė atėjo į šią naują valstybę iš Konstantinopolio.

Ruriko mirtį Olga pasikrikštijo 955 m., o jos anūkas **Vladimiras** vedė graikų imperatoriaus Bazilijaus II dukterį ir tą dieną buvo pakrikštytas.

988 m. Vladimiras įsakė visiems pavaldiniams eiti prie Dniepro upės, kur graikai vyskupai ir kunigai juos pakrikštijo. Po to Vladimiras pastatė Šv. Bazilijaus bažnyčią. Konstantinopolio patriarchas paskyrė Kijeve sau pavaldų arkivyskupą. Kitus 66 metus - nuo 988 m. iki 1054 m., o gal ir dar ilgiau - rusai ir ukrainiečiai buvo lojalūs popiežiui. Tačiau 1054 m. nuo Romos bažnyčios atsiskyrė graikai, o po kurio laiko ir rusai, baltarusiai bei ukrainiečiai. Pirmuosius 200 metų visi arkivyskupai, kuriuos Konstantinopolio patriarchas skyrė į Kijeva, buvo graikai. Kijevo kunigaikštis Vladimiras (apie 957-1015) dėl savo pavyzdingo gyvenimo buvo paskelbtas šventuoju kartu su savo sūnumis **Borису ir Glebu** (?-1015). Bibliją rusai perėmė iš bulgarų, kurią į senąją slavų kalbą buvo išvertė Šv. Kirilas ir Šv. Metodijus.

Norvegijos, Islandijos ir Grenlandijos atsivertimas 1000 m.

Su vikingais keliavo ir nuotykių mėgėjas **Olafas Trigvasenas**, kurį vienas atsiskyrėlis atvertė į krikščionybę. Išgirdęs, kad norvegai nepatenkinti savo valdovu, jis grįžo į Norvegiją, pasiskelbė karalium **Olafu I** ir valdė iki 1016 m. Gyventojai, sekdami jo pavyzdžiu, taip pat pasikrikštijo, ir 1000 m. Norvegija jau buvo krikščioniška valstybė. Jo įpėdinis **Olafas II** (1016-1029) buvo kanonizuotas 1164 m. ir paskelbtas šventuoju Norvegijos globėju. Jis įvedė krikščionybę Orknio, Šetlendo ir Farerų salose. Oslo vyskupija buvo įsteigta 1071 m., o Nidaro (dabar Trondheimo) arkivyskupija - 1153 m. Po šios katedros altoriumi buvo palaidoti Šv. Olafo, kankinio, pasaulietišškai vadinamo karaliumi Olafu Haraldsonu, palaikai.

Islandiją 850 m. atrado skandinavai, o 1000 m. tas pats Olafas Trigvasenas prisidėjo prie Islandijos žmonių atsivertimo. Jis taip pat įtikino **Leifą Eriksoną**, kuris tapo krikščioniu ir išplatino krikščionybę Grenlandijoje. Po 50 metų Grenlandijoje jau buvo 10 000 krikščionių ir jiems buvo paskirtas vyskupas.

Vengrijos atsivertimas 997 m.

Vengrai - tai mongolų gentis, kuri įsiveržė į Europą IX a., o vėliau įsikūrė dabartinės Vengrijos teritorijoje. Jų karalius **Steponas Šventasis** (975?-1038) 997 m. užėmė sostą ir paskelbė karą stabmeldystei, įsteigė 10 vyskupijų, kelis vienuolynus, savo valstybės globėja paskelbė Švč. Mergelę Mariją ir sudarė krikščionišką savo valstybės įstatymų kodeksą.

1000 m. jis gavo iš Popiežiaus Silvestro II ir imperatoriaus Otono III nepriklausomybės aktą. Popiežius pasiuntė jam pašventintą karūną, kuri nuo tada vadinama **Šv. Stepono karūna**, ir suteikė jam „Apaštališkojo Karaliaus“ titulą.

Po Stepono Šventojo mirties 1038 m. trumpam vėl buvo atgijusi pagonybė, krikščionys buvo persekiojami, daug jų mirė kankinio mirtimi. Pagaliau **Vladislovas I Šventasis** (1077-1095) visiems laikams panaikino pagonybę.

XI AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 19 popiežių, iš jų penki buvo vokiečiai ir trys - prancūzai. Vokiečių kilmės Popiežius Klemensas II yra vienintelis popiežius, palaidotas Vokietijoje. Pasižymėjo penki to amžiaus popiežiai.

Popiežius Silvestras II (999-1003)

Tai įžymus prancūzų mokslininkas, muzikas, matematikas, astronomas, pasižymėjo kaip teologijos ir filosofijos žinovas.

Popiežius Leonas IX (1049-1054)

Pagarsėjo savo dorybėmis ir stebuklais, labai daug keliavo po Europą, rengdamas pasitarimus, taisydamas skriaudas, šalindamas nusidėjusius vyskopus, šventindamas bažnyčias ir vienuolynus.

Popiežius Mikalojus II (1059-1061)

Taip pat žymus prancūzas. **1059 m. jis įsteigė Kardinolų kolegiją**, kuri rinkdavo popiežių, tuo išlaisvindamas Bažnyčią nuo politinių veikėjų įtakos. Buvo apibrėžtos popiežiaus rinkimo taisyklės:

1. Pageidautina, kad kandidatas būtų Romos Bažnyčios kunigas.
2. Jį turi pasiūlyti kardinolas ar vyskupas.
3. Rinkimuose gali balsuoti tik kardinolai.
4. Imperatorius, Romos gyventojai ir kunigai turi tik pritarimo teisę.

Popiežius Šv. Grigalius VII - Hildebrandas (1073-1085)

Tai žymiausias iš penkių vokiečių kilmės popiežių, kuris 23 metus išbuvo popiežiaus vyriausybės patarėju, o per 12 savo pontifikato metų atkakliai kovavo su simonija, t.y. bažnytinių pareigų pardavinėjimu, su kunigų santuoka ir su pasaulietine investitūra. Jį vadino „Amžiaus stebuklu“ ar net „Didžiausiu iš popiežių“. 1077 m. imperatorius Henrikas V, kurį pontifikatas buvo atskyręs nuo Bažnyčios, nes jis nenorėjo atsisakyti teisės skirti vyskopus, atliko savo garsų atgailos žygį pas Šv. Grigalių VII į Kanosos pilį Toskanijoje. Nuo tada „**Kano-**

sa" tapo bendrinio daiktavardžiu, reiškiančiu popiežiaus prestižo viršūnę. (Posakis „eiti į Kanosą", reiškia nusižeminti.)

Popiežius Urbonas II (1088-1099)

Taip pat įžymus popiežius, kilęs iš Prancūzijos. Jis ragino nekovoti tarpusavyje, o pradėti kryžiaus karą su musulmonais. Popiežius išjudino visą Europą. Mirė 1099 m., tais metais, kai kryžiaus karo dalyviai užėmė Jeruzalę.

Imperatorius Šv. Henrikas II (972-1024) ir imperatorienė Šv. Kunegunda (?-1040)

Kunigaikštis Henrikas II gimė Bavarijoje, vedė Liuksemburgo kunigaikštę Kunigundą, o 1002 m. tapo Vokietijos karaliumi. Tačiau jie gyveno kaip brolis ir sesuo. Jis įsteigė Bavarijoje **Bambergo vyskupiją**, statė ligonines ir slaugos namus. 1015 m. Popiežius Benediktas VIII karūnavo juos Romoje kaip Romos imperatoriais. Per trumpą savo gyvenimą imperatorius pasiekė ne tik laikiną, bet ir amžinąją šlovę, nes tapo šventuoju. Mirė 1024 m. ir buvo palaidotas Bambergo katedroje. Po jo mirties Kunegunda įstojo į vienuolyną, kur mirė 1040 m. Ją palaidojo šalia vyro ir taip pat kanonizavo.

(Bambergas pagarsėjo ir kitame šimtmetyje, kai **Šv. Otas Bambergietis** pasireiškė kaip vienas žymiausių visų laikų misionierių.)

Šv. Petras Damijonas, benediktinas (1007-1072)

Kilęs iš Italijos, tapo kardinolu ir Bažnyčios reformatoriumi, buvo keturių popiežių legatu. Jo literatūriniai kūriniai ir pamokslai buvo pastoraliniai ir praktiški. 1828 m. paskelbtas Bažnyčios mokytoju.

Šv. Hildegarda Bingenietė (1008-1079)

Gimė Reino žemėje. Pasižymėjo įvairiapusiškais gabumais, tapo pirmąja vokiečių botanike, zoologe, gydytoja. Turėjo pranašės dovaną, matė apsieiškimus. Taip pat poetė, muzikė ir rašytoja. Jos veikalai: „Dievo kelių pažinimas“, „Ligų priežastys ir gydymas“, „Gamtos studijos“, dvasinė melodrama „Dorybių šokis“, apie 70 himnų, sekvencijų, antifonų ir kt.

Senieji prūsai

Senieji prūsai buvo ne germanų, o baltų gentis, gimininga lietuviams ir latviams. Pirmasis misionierius, kuris bandė juos atversti į krikščionybę, buvo **Šv. Adalbertas II iš Prahos**, bet 997 m. jis žuvo nuo prūsų kankinio mirtimi. Antras misionierius buvo **Šv. Brunonas (Šv. Bonifacas Kerfurtietis)** iš Vokietijos. Jis taip pat žuvo 1009 m. Vėliau jie abu tapo prūsų globėjais.

(**Senieji prūsai** buvo baltai, o **vėlesnieji prūsai** - tai germanų gentis, kuri juos užkariavo ir prisiėmė jų vardą.)

Lenkija

Gėdingas įvykis atsitiko karaliaus Boleslovo II (1058-1079) laikais. Karalius gyveno nuodėmingai, ir Krokuvos vyskupas **Šv. Stanislovas** (1030-1079), tarp kitko, prūsų kilmės, buvo priverstas atskirti jį nuo Bažnyčios. Įtūžęs karalius atvyko į katedrą ir savo rankomis užmušė Šv. Stanislovą. Sužinoję apie šį baisų įvykį, žmonės sukilo prieš karalių, ir jam teko bėgti. Jis pasislėpė vienuolyne ir ten greitai mirė. Šv. Stanislovas tapo šventuoju Lenkijos globėju.

Keturiolika šventųjų gelbėtojų

Viduramžiais Vokietijoje atsirado keturiolikos šventųjų gelbėtojų kultas, o iš ten paplito po kitas šalis. Tai buvo šventieji: Achatijus, Barbora, Blažiejus, Kotryna, Kristoforas, Kirijakas, Denisas, Erazmas, Eustachas, Jurgis, Gilas, Margarita, Pantaleonas ir Vitas. Jų užtarimo žmonės šaukdavosi tam tikrais atvejais ar sirgdami. Pavyzdžiui, Šv. Blažiejus gelbsti nuo gerklės ligų, Šv. Vitas - nuo nuomario ir traukulių (Šv. Vito šokio).

Šv. Barbora

Jos biografija remiasi legenda, tačiau viduramžiais Šv. Barbora buvo ypač populiari. Ją pasmerkė už krikščionybę ir užmušė jos pačios tėvas. Ji yra viena iš 14 šventų gelbėtojų, sauganti nuo žaibo, gaisro, sprogimų ir staigios mirties. Jos vardas graikiškai reiškia „svetimšalė“, „keistuolė“.

Ispanija

975 m. šiaurės rytų Ispanijos mieste Geronoje buvo pastatyta katedra. (1975 m. buvo minimas jos 1000 metų jubiliejus.) 1031 m. **Montserate** pastatytas vienuolynas, kuriame saugomas Šv. Luko išdrožtas **Juodosios Mergelės Marijos** atvaizdas. 1881 m. jį karūnavo popiežius Leonas XIII. (Montseratas - tai 4000 pėdų aukščio kalnas netoli Barselonos.)

Galutinis Švedijos atsivertimas

Danijos apaštalas Šv. Ansgaras dirbo misionieriumi ir Švedijoje, tačiau kai jis 865 m. mirė, jo sukurta Bažnyčia iširo.

1000 m. Švedijos karalių Olafą III pakrikštijo vienas Anglijos vyskupas. Po to jis įvedė krikščionybę žemutinėje Švedijos dalyje, tačiau aukštesnėje dalyje, pavyzdžiui Upsaloje, senoji pagonių religija gyvavo iki 1078 m.

1146 m. buvo pastatyta katedra **Lunde**, pačiuose Švedijos pietuose, o 1164 m. pagonybės tvirtovė **Upsala**, esanti į šiaurę nuo Stokholmo, tapo ne tik krikščioniška; popiežius ją padarė visos Švedijos metropolijos centru.

XI amžiaus architektūra

Šiame amžiuje atsirado romaniškasis architektūros stilius: storos sienos, apskritos arkos ir skliautai, gausūs ornamentai. Pavyzdžiui: Pizos garsioji katedra, krikštykla ir pasviręs bokštas Italijos srityje Toskanoje. Jos statytos 1173 m., t.y. XII amžiuje

Šv. Brunonas Kartuzietis (1030-1101)

Gimė Vokietijoje, Kelne. 1084 m. Prancūzijoje įkūrė kartuziečių ordiną, kurio taisyklės buvo ypač griežtos. Buvo ne tik geras organizatorius, bet ir rašytojas.

Šv. Anzelmas Kenterberietis (1053-1109)

Gimė Italijoje. 1093 m. tapo Anglijos Kenterberio arkivyskupu ir išbuvo juo iki mirties. Jį vadino scholastikos tėvu. Svarbiausias kūrinys - "Cur Deus Homo" - kalba apie žmogaus atgailą ir susitaikymą su Dievu per Kristų. Taip pat rašė apie Dievo buvimą ir jo savybes, sukūrė himną „Omni die dic Maria“. (Kasdien giedok Marijai.) Vėliau tai buvo Šv. Kazimiero mėgstamiausias himnas.

Bažnyčios skilimas

Jau nuo Popiežiaus Mikalojaus Didžiojo (858-867) laikų graikiškoji Rytų Bažnyčia ir Romos Vakarų Bažnyčia tolo viena nuo kitos. Konstantinopolio patriarchas buvo priklausomas nuo imperatoriaus, taigi Rytų Bažnyčia buvo **valstybinė**. Vis atsirasdavo kaltinimų, kad Romos Bažnyčia skelbia klaidingas doktrinas, o iš tikrųjų tai buvo tik skirtingos Rytų Bažnyčios apeigos. Tiesa, vienas kaltinimas tikrai lietė bažnytinę doktriną. **Graikų Bažnyčia skelbė, kad Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo, kai tuo tarpu Romos Bažnyčia skelbia, kad ji kyla ir iš Tėvo, ir iš Sūnaus.** Tai lotyniškai vadinama "Filioque".

1009 m.- žymi galutinio skilimo pradžią. Tada patriarchas Sergijus II išbraukė popiežių Sergijų IV iš bizantiškojo sąrašo asmenų, už kuriuos meldžiamasi per bažnytines apeigas.

Didysis skilimas 1054 m.

1054 m. Popiežius Leonas IX pasiuntė į Konstantinopolį delegaciją, kuri turėjo panaikinti skirtumus, bet jie nesuprato vieni kitų, nes jie kalbėjo skirtingai.

gomis kalbomis. Viskas baigėsi tuo, kad popiežiaus delegacija ekskomunikavo Konstantinopolio patriarchą, ir taip Graikų bei Romos Bažnyčios atsiskyrė vi-
siems laikams.

Šv. Norbertas Ksantenietis (1080-1134 m.)

Gimė Reino žemėje Ksanteno mieste. 1120 m. įsteigė norbertinų, arba premonstratensiečių vienuolyną. 1126 m. Norbertas tapo arkivyskupu Magde-
burge prie Elbės. Norbertiečiai pasiryžo padaryti krikščionimis slavų gentis, gy-
venusias į rytus nuo Elbės. Norbertą kanonizavo 1582 m. ir paskyrė kalinių
globėju. (Šiuo metu garsus olandų kunigas tėvas F. Verenfridas van Stratenas
yra norbertietis.)

Petras Abelardas (1079-1142 m.)

Tai pirmasis teologas, bandęs suvienyti mokslą ir tikėjimo tiesas, tačiau
tokį jo teologijos racionalizmą 1121 m. pasmerkė popiežius, ir Abelardas savo
klaidų išsižadėjo.

Šv. Bernardas Klervietis (apie 1090-1153 m.)

Gimė Prancūzijoje, Klervo mieste, buvo abatas, vienuolynų reformatorius,
mistinis teologas ir Petro Abelardo racionalizmo oponentas. Dėl savo iškal-
bingumo vadinamas „Saldžiabalsiu tėvu“. Kanonizuotas 1174 m. ir 1830 m. pa-
skelbtas Bažnyčios Mokytoju. Sukūrė labai populiarią maldą „Memorare“: „At-
mink, Maloningoji Mergele Marija, jog nė vienas, kuris šaukėsi Tavo pagal-
bos...”

Masiškos piligrimų kelionės

Viena svarbiausių Kryžiaus žygių priežasčių buvo piligrimų kelionės į šven-
tąsias vietas. Štai 1065 m. Bambergo vyskupas iš Bavarijos vedė apie 7000
vokiečių minią aplankyti Jeruzalės ir jos apylinkėse esančių šventųjų vietų.

Kryžiaus žygiai

XI a. pabaiga - tai kartu kryžiaus žygių į Palestiną pradžia. Nuo 1096 m. iki
1270 m. įvyko 8 žygiai. Pagal kitus šaltinius, buvo 10 žygių ir jie baigėsi 1291 m.,
kai Palestiną užkariavo turkai.

1009 m. musulmonai Jeruzalėje sugriovė Šventojo Kapo bažnyčią, o 1079 m.
Palestiną užgrobė turkai-seldžiukai, kurie jau tada buvo musulmonai. Jie griovė
bažnyčias ir niekino šventąsias vietas.

1095 m. Popiežius Urbonas II ėmė raginti karalius ir aukštuomenę keliauti
į Rytus ir išvaduoti Palestiną iš turkų.

Cistersai

XI a. suiro klujiečių vienuolynai. 1098 m. jų abatas Robertas įkūrė naują cistersų vienuolyną Burgundijos mieste Sito (lotyniškai jie vadinosi Cisterciens). Vienuolynas buvo pašvęstas Švč. Mergelei Marijai.

Pirmasis Kryžiaus žygis (1096-1101)

Pirmam žygiui vadovavo baronai, tai buvo **riterių žygis**. Jie 1097 m. užėmė Nikėją, 1098 m. Antiochiją, 1099 m. Jeruzalę ir įkūrė lotyniškąją Jeruzalės karalystę, kuri gyvavo iki 1187 m.

XII AMŽIUS

Per tą amžių valdė 16 popiežių, vienas iš jų, Hadrijonas IV, buvo anglas. Pasižymėjo tik du: Paskalis II ir Aleksandras III.

Popiežius Paskalis II (1099-1118)

1111 m. Popiežius Paskalis II ir Imperatorius Henrikas V pasidalijo valdžios sferas, tačiau šios sutarties nesilaikė. Ji buvo įgyvendinta tik po 11 metų. 1113 m. Popiežius patvirtino **Maltos Riterių ordiną**, dar vadinamą Ligonų slaugos ordinu. Jie susikūrė Jeruzalėje per pirmą kryžiaus žygį. (Iš ten jie persikėlė į Rodo ir Kiprą, paskui į Maltą ir pagaliau į Romą (žr. XX a. Europa, Maltos ordinas).

Vormso konkordatas 1122 m.

Tai buvo pirmasis istorijoje konkordatas tarp popiežiaus ir imperatoriaus. Buvo sutarta, kad popiežius turi viršenybę dvasiškuose reikaluose, o imperatorius - pasaulietiškuose. Imperatorius pasižadėjo nesikišti į popiežiaus rinkimus.

Šv. Otas Bambergietis (?-1139 m.)

Slavai, gyvenę Vokietijos karalystės ribose, buvo vadinami vendais. Jie tapo krikščionimis, kai buvo prijungti prie Vokietijos karalystės. Jų žemėse imperatorius Otonas I įsteigė 7 vyskupijas. Atsivertimą užbaigė Šv. Otas Bambergietis, kuris buvo vienas aktyviausių misionierių. Jis 1124 m. įsteigė 11 bažnyčių, 20 vienuolynų ir pakrikštijo 22 165 pagonių, sėkmingai tarpininkavo Popiežiaus ir imperatoriaus derybose, kurios baigėsi Vormso konkordatu.

Vyskupas Petras Lombardietis (apie 1100-1160)

Gimė Lombardijoje, buvo Paryžiaus vyskupas. (Lombardai - tai germanų gentis, kuri apsistojo Italijos šiaurėje.) Vyskupas Petras parašė pirmąją vėlyvųjų viduramžių teologijos santrauką, pavadintą „Keturių sentencijų knygos“, kuria buvo naudojama beveik 200 metų. Jo įtakos dėka nusistovėjo **Septyni sakramentai**: krikštas, atgaila, Švenčiausias sakramentas, komunija, santuoka, kunigystė, paskutinis patepimas. (Sakramentas - tai Dievo malonės suteikimo būdas.)

I Laterano Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (1123 m.)

Tai buvo pirmasis tokios rūšies susirinkimas Vakaruose. Jis patvirtino Vormso konkordato nutarimus ir aptarė tokius disciplinos klausimus kaip celibatas.

II Laterano Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (1139 m.)

Tai buvo dešimtas ekumeninis pasitarimas. Jame buvo patvirtintos priemonės prieš Bažnyčios skilimą, kurio siekė antipopiežius Anakletas I, 30-ies drausmės įstatymų kodeksas ir kitas.

Antrasis kryžiaus žygis (1145-1148)

1145 m. Mesopotamijos mieste Edesoje įvyko didelės krikščionių žudynės. Tai sukėlė pasipiktinimą visoje Europoje. Vokietijos ir Prancūzijos karaliai pradėjo Antrąjį kryžiaus žygį, kuris baigėsi visišku pralaimėjimu.

Šv. Morkaus Katedra Venecijoje

Garsioji Šv. Morkaus katedra buvo pastatyta XII a., tačiau stilius neįprastas - bizantiškas.

Universitetai ir Pranciškus Gratianas

Manoma, kad pats pirmasis universitetas buvo įsteigtas X a. Italijos mieste **Salerno**. Garsusis **Bolonijos universitetas** atsiradė 1088 m. ir tapo ypač garsus teisės mokslais. Vienas jo profesorių, teologijos profesorius Pranciškus Gratianas 1151 m. išleido „Vieningą įstatymų kodeksą“. Nuo 1170 m. vietoj katedrų mokyklų pradėta steigti universitetus.

Mariacelio šventovė

Yra dvi versijos apie garsiosios Mariacelio šventovės įkūrimą Austrijos kal-

nuose netoli Vienos. Pirmoji teigia, jog šventovę Mariacelyje įsteigė princas Leopoldas (1073-1136), kuris atsisakė imperatoriaus karūnos. Antroji, kad jį 1157 m. įsteigė religinis ordinas. (Kai 1975 m. Vienoje mirė kardinolas Jozefas Mincintis, jį palaidojo Mariacelyje, ir tik 1991 m. jo palaikus perkėlė į Budapeštą.)

Imperatorius Frydrichas Barbarosa (1152-1190)

Vokiečių imperatorius Frydrichas Barbarosa pareiškė, kad Vokietijos-Italijos, arba Šv. Romos imperiją, sukūrė pats Dievas ir kad ji lygi su Bažnyčia. Šią imperiją 800 metais, sukūrė prancūzų imperatorius Karolis Didysis ir ji gyvavo iki jo mirties 814 m. 962 m. imperiją atkūrė vokiečių imperatorius Otonas I Didysis. Toliau valdė jo įpėdiniai, tarp jų ir Frydrichas Barbarosa, iki 1806 m. kol ją panaikino Napoleonas. (1941 m. Hitleris Barbarosos vardu pavadino savo Rusijos puolimo planą.) Iš tikrųjų ši imperija niekad nebuvo galinga, tai greičiau buvo politinė fikcija.

Tačiau Barbarosa buvo jos žymiausias imperatorius po Karolio Didžiojo, nors jam ir neprilygo. Jis nuolat kovojo su Popiežiumi Aleksandru III, tačiau buvo nugalėtas Legnano mūšyje 1176 m. ir jau kitais metais Venecijoje pasirašė taikos sutartį. Barbarosa dalyvavo III Kryžiaus žygyje ir mūšyje prie Konijos nugalėjo turkus, bet paskendo Kilikijoje.

Jis buvo antrasis iš 7 hohenštaufenų dinastijos imperatorių.

Suomijos atsivertimas 1155 m.

Švedijos karalius Šv. Erikas (?-1161 m.) XII a. viduryje užkariavo Suomiją. Jis pasistengė, kad suomiai taptų krikščionimis. Juos 1155 m. pakrikštijo švedų vyskupo Henriko atsiųsti vienuoliai. Vėliau vyskupas buvo nužudytas. 1177 m. Suomijos rytinė dalis Karelija tapo stačiatikiais.

Popiežius Aleksandras III (1159-1181)

1171 m. jis pakeitė Šventojo Sosto atliekamas šventųjų kanonizavimo taisykles. 1059 m. įsteigta Kardinolų kolegija 1150 m. ir 1179 m. įgavo apibrėžtą formą. Nuo tada šventuosius skiria tik popiežius, o norint išrinkti popiežių, reikia 2/3 balsų.

Prancūzija

1164 m. Prancūzijoje buvo pastatytos dvi garsios katedros: Notr Dam Paryžiuje ir Šartro katedra Šartre.

XII a. viduryje pradėjo veikti Paryžiaus universitetas, kuris pagarsėjo savo filosofijos ir teologijos fakultetais.

Anglija

Kenterberio arkivyskupas **Šv. Tomas Beketas** (1118-1170) nuo 1164 m. pradėjo nesutarti su karaliumi Henriku II dėl valstybės ir religijos santykių. Dėl to jį 1170 m. karaliaus dvariškiai užmušė pačioje katedroje prie altoriaus. Po trejų metų jis buvo kanonizuotas.

III Laterano Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (1179 m.)

Jame buvo kalbama apie vaikų auklėjimą, įteisintos kovos su eretikais priemonės, patvirtinti reformų dekretai ir popiežiaus rinkimo taisyklės.

Livonijos (Latvijos ir Estijos) atsivertimas

Šį kraštą vadino Livonija pagal lyvių, ugro-finų genties, kuri gyveno prie Baltijos jūros šalia latvių ir estų, vardą. Lyviai buvo giminingi estams, o latviai - lietuviams. Kai kuriuos slavų ir danų misionieriai pakrikštijo dar XI a. Tačiau daugumą gyventojų XII a. pabaigoje pakrikštijo vokiečių misionieriai. Tai tęsėsi visą XIII a.

1180 m. vokiečių misionierius **Mainhardas** tapo pirmuoju Livonijos vyskupu.

1186 m. Livonija oficialiai tapo krikščioniška, tačiau joje dar buvo pagonių.

1201 m. trečiasis Livonijos vyskupas **Albertas** (1199-1229) pastatė **Rygos** tvirtovę.

1202 m. jis įsteigė vienuolių ordiną „Fratres Militiae Christi“. Jo tikslas - ginti krikščionis ir pakrikštyti visus pagonis, ką jie padarė iki 1290 m.

Nuo 1215 m. Livonija tiesiogiai priklausė Šventajam Sostui, Popiežius Inocentas III ją pavadino „Terra Mariana“.

Trečiasis kryžiaus žygis (1188-1192)

Šiam karui vadovavo Anglijos karalius Ričardas I Liūtaširdis ir Vokietijos imperatorius Frydrichas Barbarosa. Pagaliau turkai pasirašė sutartį, užleisdami Jeruzalės, Jafos bei Betliejaus miestus ir garantuodami saugų kelią per Palestiną.

Per tris kryžiaus žygius atsirado nauji religiniai ordinai, kuriuos sudarė riteriai. Jų tikslas, be kovos su turkais, buvo saugoti piligrimus, globoti sergančius ir sužeistuosius. Svarbiausi buvo trys ordinai: tamplierių (prancūzų), Šv. Jono (italų) ir teutonų (vokiečių). Vėliau pastarieji persikėlė į šiaurės Lenkiją ir jėga vertė krikštyti senuosius prūsus bei lietuvius.

Trinitoriai

Šventosios trejybės ordinas susikūrė 1198 m. Prancūzijoje, jo kūrėjas buvo **Jonas Mata** (?-1213), kuris ketino vaduoti krikščionis, patekusius per karą į musulmonų nelaisvę. Šį ordiną rėmė Popiežius.

XIII AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 18 popiežių: du iš Prancūzijos, o vienas, Jonas XXI, iš Portugalijos. Trys iš jų pagarsėjo (visi iš Ananji miestelio netoli Romos). Tai Popiežiai Inocentas III, Grigalius IX ir Bonifacas VIII (žr. XIV a.).

Popiežius Inocentas III (1198-1216)

Jo valdymo metu popiežiaus jėga ir įtaka buvo didžiausia. 1204 m. kryžiaus žygio dalyviai įkūrė lotyniškąją Konstantinopolio imperiją, kuri gyvavo iki 1261 m. Popiežius 1215 m. sušaukė IV Laterano Visuotinį Bažnyčios susirinkimą. Jis pirmasis pasivadino **Kristaus Vietininku**, tačiau jo valdymo metu įvyko baisi tragedija - Vaikų Kryžiaus žygis, pasibaigęs pralaimėjimu (žr. Penktasis Kryžiaus žygis). 1215 m. jis Livoniją pavadino Marijos žeme - "Terra Mariana".

Didžioji Chartija

1215 m. birželio 15 d. Anglijoje buvo paskelbta **Didžioji Chartija**: šalis turėjo būti valdoma pagal įstatymus, o ne karaliaus valia. Taip įstatymai suvaržė karalių. Karaliui Jonui Bežemiui teko ją pasirašyti, verčiant Popiežiui Inocentui III ir Prancūzijos karaliui Pilypui.

IV Laterano Visuotinis Bažnyčios susirinkimas (1215 m.)

Jį sušaukė Popiežius Inocentas III, o dalyvavo per 400 vyskupų. Nuspręsta, jog kiekvienas krikščionis, sulaukęs „protingo“ amžiaus, privalo eiti velykinės išpažinties ir priimti Švč. Komuniją, kuri bus duodama tik duonos pavidalu. Pirmą kartą pavartotas terminas „transsubstancija“, reiškiantis pasikeitimą, kai pašventinimo metu duona ir vynas virsta Kristaus kūnu ir krauju.

Ketvirtasis kryžiaus žygis (1200-1204)

Vadai šio žygio nebaigė, todėl Popiežius Inocentas III juos ekskomunikavo. Tačiau prancūzų riteriams pavyko įsteigti Lotyniškąją Konstantinopolio imperiją, kuri gyvavo nuo 1204 m. iki 1261 m.

Penktasis Vaikų Kryžiaus žygis (1212-1216)

Šis žygis baigėsi baisia tragedija. Apie 30 000 vaikų iš Prancūzijos ir apie 20 000 iš Vokietijos iškeliavo į rytus, kad išvaduotų Šventąją Žemę savo nekaltumu ir maldomis. Grįžo tik vienas į Prancūziją ir 200 į Vokietiją, visi kiti arba žuvo pakeliui nuo žygio sunkumų, arba pateko turkų nelaisvėn ir buvo parduoti į vergiją.

Dominikonai ir pranciškonai

Šie vienuolių ordinais iš pradžių buvo pasaulietiški, jie keliaudavo po pasaulį pamokslaudami, mokydami, keldami žmonių gerbūvj. Tuo tarpu kitų ordinų nariai stengdavosi atsiriboti nuo pasaulio ir gyventi atsiskyre.

Šv. Dominykas Guzmanas (1170-1221)

Gimė Ispanijoje, tačiau gyveno Prancūzijoje. Sprendžiant iš pavardės, jo protėviai buvo žydai, priėmę krikščionybę. Jis ir jo sekėjai pasišventė Evangelijos skelbimui. Juos vadino pamokslaujančiais vienuoliais, arba dominikonais. Jų ordiną Popiežius patvirtino 1216 m. Tačiau pamokslauti gali tik žmogus, gerai išstudijavęs filosofiją ir teologiją. Taigi Šv. Dominykas siūsdavo ordino narius studijuoti į Paryžių, kur kai kurie tapo žinomais profesoriais. 1215 m. jis įsteigė pasauliečių katalikų „Kristaus kareivių“, arba Trečiąjį dominikonų ordiną. Vėliau jam priklausė Šv. Kotryna Sienietė ir Šv. Rožė Limietė. Taip pat jis įsteigė ir moterų dominikonų vienuolyną. 1214 m. Šv. Dominykas sudarė **rožančių**, 150 maldų, kurias jam davė Švč. Mergelė Marija. Jo pagrindinė malda „Sveika Marija“, arba „Angeliškas pasveikinimas“, buvo vartojama dar prieš jo gimimą, XII a. viduryje. Šv. rožinis tapo labai populiarius XVI a., nes jį visur platino dominikonai.

Šv. Pranciškus Asyžietis (1182-1226)

Gimė Italijoje, Asyžiaus mieste. Tėvas buvo italas, o motina - prancūzė, kuri išmokė jį prancūzų kalbos. Šv. Pranciškus pamėgo prancūzų poeziją ir muziką. Jį vadino Frančesku, t.y. prancūzu. Daug keliavo su grojančiais ir dainuojančiais trubadūrais. 1207 m. įsteigė Pranciškonų ordiną. **Šv. Klara Asyžietė** (1194-1253) prisijungė prie jų, norėdama pasišvęsti šventam gyvenimui. Taip atsirado Pranciškonų moterų ordinas. (Šiuo metu Šv. Klara yra televizijos globėja.) 1223 m. Šv. Pranciškus atstatė lopšį - ėdžias Betliejaus oloje. Gerai žinoma jo sukurta malda:

„Viešpatie, padaryk mane Savo taikos nešėju,
kad neščiau meilę ten, kur neapykanta,
kad neščiau atleidimą ten, kur skriauda,
kad neščiau tikėjimą ten, kur abejonė,
kad neščiau viltį ten, kur neviltis,
kad neščiau šviesą ten, kur tamsa,
kad neščiau džiaugsmą ten, kur liga.

O Stebuklingasis Viešpatie, padaryk, kad aš neščiau paguodą, o ne jos ieškočiau,
kad aš neščiau supratimą, o ne pats suprasčiau,
kad neščiau meilę, o ne būčiau mylimas,
nes tik duodami mes gauname,
nes tik atleisdami laimime,
nes tik mirdami gimstame Amžinajam Gyvenimui. Amen.”

1224 m. Šv. Pranciškui pasirodė angelas, o po to rankose, kojose ir šone atsivėrė Kristaus žaizdos - stigmos. Jis garsiausias iš stigmatų, kurių yra buvę apie 300. Šv. Pranciškus labai mylėjo gamtą. Jis matė Dievą medžiuose, gėlėse, paukščiuose ir žvėryse. Buvo poetas, sukūrė Dievą garbinančius himnus, iš kurių žymiausias „Saulės brolio kantika“.

Šv. Ferdinandas III (1198-1252)

Ispanas, Kastilijos ir Leono valstybių, karalius. Prieš pat mirtį jis įsteigė Salamankos universitetą ir sėkmingai kovojo su musulmonais, 1248 m. iš jų atėmė Seviliją. Kanonizuotas 1671 m.

Šv. Antanas Paduvietis (1195-1231)

Tai vienas didžiausių katalikų Bažnyčios šventųjų. Gimė Portugalijoje, Lisabonoje, buvo vienas iš pranciškonų ordino kunigų, pamokslautojų, pirmasis teologas. Jis neatskiriamas nuo Italijos, kur jį labai garbina, nes gyveno Paduvos mieste. Kanonizuotas 1232 m., o 1946 m. paskelbtas Bažnyčios Mokytoju. Vadinamas „Evangeliškuoju mokytoju“. Šv. Bonaventūra taip jį aprašė: „Jis buvo apdovanotas angelų išmintim, patriarchų tikėjimu, pranašų įžvalgumu, apaštalių ryžtu, mergelių dorybe, išpažinėjų asketiškumu ir kankinių didvyriškumu“. Šv. Antanas Paduvietis sakė, jog net jeigu dingtų visas Šventasis Raštas, jis galėtų jį užrašyti iš atminties. Jo stebukladarystės galia atsispindi „Stebuklų maldoje“:

„Jei paprašai stebuklo -
Mirtis, klaidos, nelaimės,
Raupšai ir demonai pabėga,
Ir negales pakeičia sveikata.

Tavęs klauso jūra, sutrūksta pančiai,
Atsigauna nebegyvos galūnės,
Atsiranda dingę turtai,
Jei tik prašai tu ir tavo padėjėjai.

Kai tu meldiesi,
Dingsta visi pavojai,
Išsipildo netikėčiausi troškimai,
Tegarbina visi tavo galia
Teskelbia paduviečiai: „Tai tu“.

Šv. Albertas Didysis (apie 1200-1280)

Gimė Bavarijoje, buvo dominikonas, Regensburgo vyskupas (1260-1262). Daug rašė apie logiką, gamtos mokslus, etiką, metafiziką, Šventąjį Raštą, sisteminę teologiją (iš viso 37 knygos). Paryžiaus universitete jo mokiniu buvo Šv. Tomas Akvinietis. Kanonizuotas ir paskelbtas Bažnyčios mokytoju 1931 m.,

o 1941 m. - mokslo globėju. Dar vadinamas „Doctor Universalis“, „Doctor Expertus“. Jis vienintelis mokslininkas, vadinamas Didžiuoju.

Šv. Bonaventūras (apie 1217-1274)

Gimė Italijoje, buvo pranciškonas ir Albano vyskupas (1273-1274 m.) bei kardinolas. Rašė teologinius ir mistinius darbus, aprašė Šv. Pranciškaus Asyžiečio gyvenimą. Kanonizuotas 1482 m., paskelbtas Bažnyčios mokytoju 1588 m., dar vadinamas „Angelišku mokytoju“.

Šv. Tomas Akvinietis (1225-1274)

Gimė Italijoje, buvo dominikonų kunigas, mokytojas ir filosofijos bei teologijos sričių žinovas. Jo pagrindiniai darbai: „Summa contra Gentiles“ (Katalikų tikėjimo tiesos sąvadas: prieš pagonis), vadovėlis, kuriame krikščionybė sistemingai ginama nuo arabų filosofijos, ir „Summa Theologica“ (Teologijos sąvadas), kur naujoviškai išdėstomi teologijos ir filosofijos principai, apimantys visą Bažnyčios mokslą, tikėjimą ir moralę. Likus dviem metams iki mirties, jis dar parašė knygą „Tikėjimo Šviesa“. Tai trumpas krikščionybės moralės išdėstymas. Didžiausias Viduramžių scholastas. Mokėsi Paryžiaus universitete pas Albertą Didįjį, sukūrė Kristaus Kūno dienos mišias ir himnus „Pange Lingua“, „Adore Te“, „O Salutaris“, „Tantum Ergo“. (Pastarieji du himnai giedami per Palaiminimo apeigas.) Tomas Akvinietis sukūrė filosofijos ir teologijos sistemą, kuri vadinama tomizmu. Kanonizuotas 1323 m., o paskelbtas Bažnyčios mokytoju 1567 m. Vadinamas „Angeliškuoju mokytoju“, „Didžiuoju tikėjimo ir proto, teologijos ir filosofijos apibendrintoju“. Nuo 1880 m. - katalikiškųjų mokyklų ir mokslo globėjas. 1923 m. Popiežius Pijus XI jį paskelbė „Doctor Communis“ arba „Bažnyčios Mokytoju“.

Popiežius Grigalius IX (1227-1241)

1228 m. pradėjo Šeštąjį kryžiaus žygį, o 1233 m. patvirtino naujai įsteigtą Popiežiaus inkviziciją, kuri turėjo kovoti su eretikais.

Šeštasis kryžiaus žygis (1228-1229)

Jam vadovavo Vokietijos karalius Frydrichas II, kuris pasirašė sutartį su Egipto sultonu. Kryžiuočiai gavo teisę 10 metų valdyti Jeruzalę, Betliejų ir Nazaretą, o saracėnai, savo ruožtu, gavo Omaro mečetę - Katedrą ant uolos.

Inkvizicija

Nuo XIII a. ėmė plisti erezijos. Pagaliau 1233 m. popiežius Grigalius IX įsteigė Popiežiaus inkviziciją. Buvo sudaryti inkvizicijos teismai. Jei ką apkal-

tindavo erezijos skelbimu, leisdavo jam per mėnesį jos išsižadėti ir atgailauti. Neišsižadėjusius atiduodavo civiliniam teismui, o tai reikšdavo mirtį ant laužo. Tokiai griežtai bausmei prieštaravo daug Bažnyčios vadovų. Tačiau tai buvo žiaurūs laikai: žmonės mylėjo Bažnyčią ir neapkentė visko, kas grėsė jų vienybei. Buvo ir kitos inkvizicijos (Ispanijos, Venecijos), tačiau jų negalima palyti su Popiežiaus inkvizicija.

I Liono Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (1245 m).

Jame dalyvavo tik 140 vyskupų, kurie buvo daugiausia iš Prancūzijos ir Ispanijos. Buvo patvirtinti 22 kanonai ir imperatoriaus Frydricho II pašalinimas dėl priesaikos laužymo, šventvagystės, erezijos ir neteisėto elgesio.

Kristaus Kūno šventė

Ši šventė atsirado Lježe, kuris dabar priklauso Belgijai. Ten vienuolė augustinietė sesuo Julijona per savo viziją sužinojo, jog Dievas nori, kad būtų pagerbtas Švenčiausias Sakramentas. Tada Popiežius Inocentas IV įvedė šią šventę. 1246 m. Popiežius Urbonas IV 1264 m. įsakė švęsti ją visame pasaulyje ir įvedė procesiją. Šv. Tomas Akvinietis sukūrė šventei visą mišių liturgiją, perredagavo tekstus ir pridėjo naujų. Dabar į šią Devintinių šventę įeina Šventojo Kraujo diena (liepos 1 d.), ir ji būna labai iškilminga. Teksaso valstijoje (JAV) yra miestas Corpus Christi (Kristaus kūnas).

Septintasis ir aštuntasis Kryžiaus žygiai

Septintasis kryžiaus žygis truko 1248-1254 m., o aštuntasis - 1267 m.-1270 m. Jiems vadovavo karalius Šv. Liudvikas IX, ir jie abu baigėsi nesėkmingai. Tai buvo paskutiniai kryžiaus žygiai. Beje, kiti šaltiniai teigia, kad buvo 10 kryžiaus žygių, kurie dalinai vyko vienu metu. Jie pasibaigė 1291 m., kai turkai visiems laikams užkariavo Palestiną.

Senieji prūsai

Senųjų prūsų, kurie buvo nei slavai, nei germanai, o baltai, nepavyko pakrikštyti nei 997 m., nei 1009 m. Pagaliau XIII a. pradžioje juos nominaliai pakrikštijo tėvas Kristijonas, priklausęs cistersų ordinui iš **Olivos** vienuolyno Vyslos žiotyse. Tuo metu tai buvo didžiausias Šiaurės Rytų Europos vienuolynas. 1215 m. Popiežius Kristijoną paskyrė prūsų vyskupu. Tačiau senieji prūsai nenorėjo taip lengvai atsisakyti pagonybės ir visaip ardė krikščioniškas bendruomenes. Tada vyskupas Kristijonas kartu su mozūrų kunigaikščiu Konradu apie 1226 m. pakvietė teutonų riterius. Šį ordiną vokiečiai 1190 m. įsteigė Trečiojo kryžiaus žygio metu. Jų centras buvo Italijoje, Venecijos mieste, ir, kai turkai

užėmė Palestiną, jiems nebeliko užsiėmimo. Jie priėmė kvietimą ir 1230 m. įsikūrė kairiajame Vyslos krante, o senieji prūsai tada gyveno dešiniajame. Per 50 metų nuo 1231 m. iki 1280 m. vyko atkakli kova. Teutonai stengėsi pakrikštyti prūsus su kardo pagalba. Pagaliau jie užėmė visą senujų prūsų teritoriją iki pat Lietuvos, juos sunaikino arba asimiliavo, prisiėmė jų pavadinimą ir nuo tada tapo prūsais Vokietijos šiaurės rytų dalyje.

Lietuva

1251 m. pasikrikštijo Lietuvos Karalius Mindaugas ir jo palyda, o 1253 m. Popiežius Inocentas IV įkūrė Lietuvos vyskupiją ir įšventino vyskupu teutonų ordino kunigą tėvą Kristijoną. Lietuvą norėta padaryti Livonijos metropolijos dalimi su centru Rygoje, tačiau dėl įvairių nesutarimų planuotas atsivertimas neįvyko, ir 1259 m. Lietuvos vyskupija nustojo egzistuoti.

Šv. Simonas Stulpininkas

1241 m. į Angliją iš Kryžiaus žygio grįžo baronas de Grėjus, kartu atsi-veždamas tikinčiųjų iš Karmelio kalno. Tarp jų ir buvusį Karmelio ordino vadovą Simoną Stulpininką. 1251 m. **Švč. Mergelė Marija** davė jam rudą **škaplierių** ir pasakė: „Kas mirs dėvėdamas šį škaplierių, to nepalies amžinoji ugnis“.

Jonas Danas Škotas (1270-1308)

Tai buvo airis, pranciškonų vienuolis, žinomas scholastinis Bažnyčios teologas. Išsprendė teologijos klausimą apie Švč. Mergelės Marijos nekaltą prasi-dėjimą, todėl vadinamas „Subtiliuoju daktaru“.

II Liono Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (1274 m.)

Jame laikinai vėl susivienijo Rytų ir Romos Bažnyčios. Patvirtinti 31 ka-nonas ir popiežių rinkimo konklavos taisyklės.

Ispanija

1276 m. Ispanijos pietryčiuose, Alkojaus mieste, pasirodė Šv. Jurgis.

Sicilijos mišparai (vakarinės pamaldos)

1282 m. Palermo mieste siciliečiai surengė dideles prancūzų okupantų garnizono skerdynes. Tai įvyko Velykų savaitės pirmadienį, vakarinių pamaldų metu. (Taip pavadinta viena iš Dž. Verdžio operų.)

Prancūzija

Karalius Liudvikas IX (1226-1270) nupirko iš Konstantinopolio imperatoriaus Boldvino erškėčių vainiką, kuriuo buvo vainikuotas Kristus. Ši šventojo relikvija yra šventojoje koplyčioje Paryžiuje, netoli Notr Dam katedros.

XIII a. architektūra ir menas

Per XII-XIII a. architektūroje išsivystė gotikos stilius: visų meniškiausias ir labiausiai nukreiptas į dangų. Šio stiliaus katedrų pastatyta įvairiose šalyse: Prancūzijoje - Paryžiaus Notr Dam, Šartro, Reimso, Amjeno, Rueno, Strasbūro, Vokietijoje - Kelno, Freiburgo, Limburgo, Frankfurto prie Maino, Anglijoje - Lincolno, Ekseterio, Vestminsterio Londone, Ispanijoje - Kapostelos Santjago, Burgo, Saragosos, Italijoje - Milano, bet pastatyta XIV amžiuje. Muzikoje buvo sukurti nauji himnai: „Veni Sancte Spiritus“, „Jesu Dulcis Memoria“, „Alma Redemptoris Mater“, „Salve Regina“, „Dies Irae“, „Stabat Mater“ ir kt. Tapyboje įsivyravo realizmas. Jo pradininkas buvo Džota Bondonis (1276-1336), žinomas savo paveikslu „Bėgimas į Egiptą“, įvairiomis scenomis iš Kristaus gyvenimo ir kt. Tuo metu nežinomas dailininkas Kretos saloje sukūrė įžymią ikoną „Amžinos pagalbos Madona“. Iš visų krikščioniškų poetų žinomiausias Dantė Aligieri (1265-1321) ir jo „Dieviškoji komedija“. Prancūzijoje pasirodė klajojantys poetai - trubadūrai, o Vokietijoje - minezingeriai. Dramoje atsirado pasijų vaidinimai - Kristaus kančios vaizdavimas. Ypač pagarsėjo vaidinimas Bavarijoje (Oberamergau).

XIII a. švietimas

Viuduramžiais buvo dviejų rūšių mokyklos - katedrų ir vienuolynų. Iš pradžių jų mokymo programas sudarė septyni laisvieji menai:

- a) Triviumas - gramatika, dialektika, retorika.
- b) Kvadriviumas - aritmetika, muzika, geografija, astronomija.

XIII a. buvo įkurta daug garsių universitetų:

- 1) Anglijoje - Oksforde ir Kembridže,
- 2) Italijoje - Romoje ir Neapolyje,
- 3) Ispanijoje - Salamankoje,
- 4) Prancūzijoje - Monpelje ir kiti. Paryžiaus, arba Sorbonos universitetas, įkurtas XII a. Išryškėjo dvi teologijų kryptys: scholastai, kurie stengėsi protu ir filosofija pagrįsti tikėjimą, ir mistikai, kurie stengėsi jį suvokti per maldas ir meditacijas.

Valandų knyga

XIII-XV a. plito kaligrafiškai puošnios knygos. Jose būdavo surašytos maldos, kurias reikdavo kartoti septynis kartus per dieną, kiekvieną savo laiką:

Ankstyvosios - apie 5 val. ryto, Garbinamosios - apie 7 val. ryto, Tercijų - apie 9 val. ryto, Sekstų - apie 12 val., Nonų - apie 3 val. po pietų, Vakarinės - apie 6 val. vakaro, Nakties - apie 9 val. vakaro. Labiausiai buvo garbinama Švč. Mergelė Marija. Šios kanoniškos valandos buvo labai svarbios vėlyvaisiais viduramžiais.

Šv. Namas Lorete

1289 m. likučiai to namo, kuriame buvo nekaltai pradėta Švč. Mergelė Marija dar stovėjo Nazarete, didelės bažnyčios griuvėsiuose. 1291 m. toks pat Šv. Namas atsirado Dalmatijoje, o paskui šiaurės Italijoje. 1294 m. Šv. Namas galiausiai „apsistojo“ centrinėje Italijoje, Loreto miestelyje ant Adrijos jūros kranto, prie Ankonos miesto. 1468 m. aplink jį buvo pastatyta didelė bazilika. Ji buvo perstatyta valdant Popiežiui Sikstui V (1585-1590). Įvairūs šaltiniai aiškina, kad šį namelį iš Nazareto į Dalmatiją, o vėliau į Italiją kilnojo angelai. Į šią šventovę kasmet suvažiuoja iki dviejų milijonų maldininkų.

Palestina

1291 m. Turkija galutinai užkariavo Palestiną, taigi visi Kryžiaus žygiai vyko veltui. Tačiau Europos turkai nepuolė. Vakarai geriau pažino Rytus, geriausi graikų kultūros pasiekimai grįžo į Vakarų Europą.

XIV AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 10 popiežių: 7 prancūzai ir 3 italai. Prancūzijoje įvyko Popiežių sulaikymas, vadinamas babiloniškuoju, kuris truko nuo 1305 m. iki 1377 m. ir padarė Bažnyčiai daug žalos. Pasižymėjo du popiežiai: Bonifacas VIII, italas, ir Jonas XXII, prancūzas. Šimtmečio pabaigoje Prancūzijos mieste Avinjone buvo net du antipopiežiai. 1398 m. Romoje buvo įsteigtas popiežiaus teologijos fakultetas „Marianum“.

Popiežius Bonifacas VIII (1294-1303)

Tai buvo visapusiškai išsilavinęs žmogus, tapęs meno globėju. Jis įsteigė Romos universitetą, o 1300 m. iškilmingai pažymėjo kaip Šventuosius metus. Išleido žinomą bulę „Unam Sanctam“, kurioje buvo sakoma, **jog išgelbėti gali būti tik tie, kurie priklauso Romos pontifikatui**. Popiežius pasipriešino Prancūzijos karaliui Pilypui, kuris norėjo imti mokesčius iš kunigų ir bažnyčių, ir jį ekskomunikavo. Tačiau Pilypas pasiuntė į Italiją savo armiją, kuri paėmė popiežių į nelaisvę.

Popiežių babiloniškoji nelaisvė (1305-1377)

1305 m. po Bonifaco VIII Popiežiumi tapo prancūzas Klemensas V, Bordo vyskupas. Jis nebuvo Romos kardinolas, nedalyvavo konklavoje, kai jį rinko, ir pakluso Prancūzijos karaliui. Nenuvyko į Romą, bet savo rezidencija pasirinko **Avinjono** miestą. Taigi net 72 metus Romoje nebuvo popiežiaus. Daug protingų žmonių ir būsimų šventųjų prašė Popiežių grįžti į Romą. Tarp jų buvo poetas Petrarka, Šv.Brigita Švedė, Šv.Kotryna Sienietė, kuri ir pasiekė, kad 1377 m. popiežius Grigalius XI grįžtų į Romą.

Popiežius Jonas XXII (1316-1334)

Iš 7 popiežių, gyvenusių Avinjone, žymiausias - Jonas XXII. Jis pykosi su Šv. Romos imperijos imperatoriumi, vokiečiu Liudviku Bavariečiu, bet tai buvo paskutinė popiežiaus ir imperatoriaus kova. 1334 m. jis įvedė Bažnyčioje Švč. Trejybės šventę - Aštuntines.

Vienos Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (1311-1312 m.)

Tai vienintelis susirinkimas, kuris įvyko babiloniškos nelaisvės metu. Jame neteisingai buvo paleistas tamplierių ordinas, 1118 m. įkurtas Jeruzalėje prancūzų riterių, nes Prancūzijos karalius norėjo pasisavinti jų turtą. Buvo patvirtintos kai kurios kitos reformos.

Šv.Brigita Švedė (1304-1373) ir Šv.Kotryna Švedė (1331-1381)

Švedijos karalienė Šv.Brigita ir jos dukra Šv.Kotryna yra žymiausios švedų šventosios. Šv.Brigita turėjo 8 vaikus, o kai liko našlė, įstojo į vienuolyną. Ji pastatė ligoninę ir įsteigė Vasteino vienuolyną. Jos duktė Šv.Kotryna, nors ir buvo ištėkėjusi, bet gyveno su vyru kaip brolis su seserimi, o jam mirus, taip pat įstojo į vienuolyną. Kartu su motina lankėsi Šventojoje Žemėje ir Romoje.

Jonas Viklifas (1324-1384)

Jonas Viklifas apie 1360 m. buvo Oksfordo universiteto profesorius. Jis teigė, kad Kristus neįsteigė nei popiežystės, nei dvasininkų tarnybos. Tik Biblija jam buvo vienintelė tikėjimo taisyklė. Jo doktrina paplito greičiau Bohemijoje negu Anglijoje, nes Anglijos karalius buvo vedęs Bohemijos princesę. Todėl Bohemijos profesorius **Jonas Husas** pradėjo mokyti Viklifo religiją. Prahos arkivyskupas jį ekskomunikavo, o jo doktrinas 1417 m. pasmerkė Konstanco Bažnyčios susirinkimas. Jonas Viklifas buvo nuteistas mirti ir 1415 m. sudegintas ant laužo, nes nesutiko atsisakyti savo pažiūrų. Po to beveik du dešimtmečius vyko kruvini husitų karai, kurie nualino Bohemiją ir kai kurias Vokietijos dalis.

Šv. Jonas Nepomukas (1330-1383)

Prahos katedros Bohemijoje kanauninkas. Jis atsisakė išduoti išpažinties paslaptis, todėl mirė kankinio mirtimi. (Beveik po penkių amžių gyveno kitas Šv. Jonas Nepomukas **Neumanas**, taip pat gimęs Bohemijoje, tik 1811 m., kuris buvo Amerikos prelatu ir 1860 m. mirė Jungtinėse Amerikos valstijose).

Juodoji mirtis (1347-1350)

Dar vadinama Buboniniu maru, nusinešė nuo 25% iki 33% Europos gyventojų (apie 25 mln. žmonių), nuo jo mirė ir apie 40% dvasininkijos.

Šv. Kotryna Sienietė (apie 1347-1380)

Gimė Italijos mieste Sienoje, tapo mistike, stigmatė ir rašytoja. Ji parašė apie 400 laiškų, adresuotų karaliams, popiežiams, kardinolams ir kitiems žmonėms, Dieviškosios doktrinos knygą, Dialogą ir 4 traktatų dvasinį testamentą. Kaip rašytoja prilygo Dantei ar Petrarkai. Šv.Katerina prikalbėjo popiežių Grigalių XI 1377 m. iš Avinjono grįžti į Romą. 1461 m. buvo kanonizuota ir tapo **Italijos globėja**. 1970 m. buvo paskelbta Bažnyčios Mokytoja, antroji moteris, pasiekusi Bažnyčios istorijoje tokį pripažinimą (pirmoji buvo Šv.Teresė Avilietė).

Šv. Vincentas Fereras (1350-1419)

Gimė Ispanijoje, Valensijoje, įstojo į dominikonų ordiną, studijavo Šventąjį Raštą ir per 3 metus jį **išmoko atmintinai**. Jis atvertė į krikščionybę beveik visus Valensijos žydus ir jų sinagogą pavertė bažnyčia. 21 metus dirbo misisionierium įvairiose Europos valstybėse, gydė ligonius, o kelis net prikėlė iš numirusiųjų. Tapo savo meto žymiausiu tikinčiuoju.

Skilimas Vakaruose (1378-1417)

Tai, kad Romoje nebuvo Popiežiaus, labai pakenkė Bažnyčiai. Grįžęs į Romą Grigalius XI išgyveno tik vienerius metus. Nauju Popiežiumi buvo išrinktas Urbonas VI. Prancūzų kardinolai manė, kad jis sugrįš į Avinjoną, tačiau taip neįvyko. Tada jie išsirinko kitą popiežių, Klemensą VII, kurio rezidencija buvo Avinjone. Taigi atsirado du pretendentai į popiežius. Toks skilimas truko 40 metų, t.y. nuo 1378 m. iki 1417 m. Kai 1394 m. Klemensas VII mirė, prancūzų kardinolai į jo vietą išrinko Benediktą XII, kuris ten valdė iki 1415 m. Juos abu vadino antipopiežiais. 1409 m. vyskupai susirinko į Pizos susirinkimą. Jame buvo atšaukti abu popiežiai ir išrinktas naujas - Aleksandras V. Dabar jau buvo trys popiežiai: Romoje, Avinjone ir Pizoje. Romos ir Avinjono popiežiai valdė iki 1415 m., o Aleksandras V greitai mirė, ir vietoj jo buvo išrinktas Jonas XXII, kuris valdė iki 1417 m. (žr. XV a. Konstancos susirinkimas).

Šv. Rita Kaskietė (1381-1457)

Kilusi iš Italijos, bet tapo labai populiaria Ispanijoje. Buvo ištėkėjusi, bet greitai liko našlė. Ji vaizduojama aukojanti erškėtį arba apvainikuota Jėzaus erškėčių vainiku. Jos šaukiasi beviltiškais atvejais. Kanonizuota 1900 m.

Lenkijos Juodoji Madona

1382 m. iš rytų į Čechochovą buvo atvežtas Juodosios Madonos paveikslas (žr.XX a. Lenkija).

Lietuvos atsivertimas 1387 m.

Lietuviai paskutiniai Europoje tapo krikščionimis. Tam buvo kelios priežastys. 1190 m. po trečiojo Kryžiaus žygio su turkais Palestinoje vokiečiai įsteigė karinį religinį teutonų riterių ordiną. Kai turkai laimėjo, XIII a. pradžioje šie riteriai persikėlė į Veneciją. 1226 m. lenkų kunigaikštis Konradas pakvietė juos į pagalbą kovoje su pagonimis senaisiais prūsais, lietuviams gimininga gentimi. 1230 m. teutonų riteriai įsikūrė Lenkijos šiaurėje Vyslos žemupio kairiajame krante, kaip tik prieš prūsus, kurie gyveno dešiniajame krante. Prasidėjo kruvina kova, kuri truko 50 metų. Tuo pačiu metu, 1202 m., trečiasis Rygos, Livonijos (dabartinė Latvija), vyskupas Albertas pasikvietė kitą vokiečių karinį religinį ordiną - Livonijos riterius - kovoti su latviais, kuriuos gana greitai nugalėjo. Jie bandė įsiveržti ir į pagonišką Lietuvą iš šiaurės, bet 1236 m. pralaimėjo labai svarbų mūšį. Tada Livonijos riterių ir teutonų ordinais sudarė sąjungą. 1237 m. Popiežius Grigalius IX ratifikavo šią sąjungą. 1251 m. pasikrikštijo Lietuvos karalius Mindaugas, ir Popiežius Inocentas IV 1253 m. įsteigė pirmąją Lietuvos vyskupiją. Dėl įvairių priežasčių Lietuvos atsivertimas neįvyko ir vyskupija gyvavo tik iki 1259 m. Lietuviai dar daugiau kaip šimtą metų laukė, kol juos pakrikštijo Lenkijos karalius Jogaila ir Lietuvos kunigaikštis Vytautas Didysis. 1280 m. teutonai po beveik 50 metų trukusio pasipriešinimo pagaliau nugalėjo senuosius prūsus ir pradėjo skverbtis toliau į rytus, į lietuvių žemes, kurie jau tada buvo sukūrę savo valstybę. Riteriai norėjo pakrikštyti lietuvius kardo pagalba. Karas truko ilgai. Bet 1387 m. lietuviai pasikrikštijo taikiu būdu. Juos atverčiant į krikščionybę, svarbų vaidmenį suvaidino Lenkija, kaimyninė valstybė, kuri buvo krikščioniška jau nuo 966 m. Nepaisant to, teutonų riteriai dar ilgai puldinėjo Lietuvą. Pagaliau 1410 m. lietuviai, lenkai, čekai ir totoriai bendromis jėgomis visam laikui sumušė teutonų riterius prie **Griunvaldo**, arba Tanenbergo. Per gana trumpą laiką Lietuva tapo šiaurčiausia katalikybės tvirtove Europoje. Ji nepasidavė reformacijai, nors ta grėsmė buvo reali.

XV AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 11 popiežių. Vienas iš jų pats atsistatydino, du buvo pašalinti, ir Bažnyčioje vėl įsiviešpatavo tvarka ir įstatymai. Kai kurie jų tapo žinomi kaip Renesanso popiežiai, nes jie rinko klasikų darbus ir meno kūrinius. Pasižymėjo trys, būtent:

Popiežius Mikalojus V (1447-1455)

Rensanso popiežius, scholastikos klasikas, išsilavinęs žmogus.

Popiežius Pijus II (1458-1464)

Kūrė himnus Švč. Mergelės Marijos garbei ir parašė savo laikų istoriją.

Popiežius Sikstas IV (1471-1484)

Vatikano rūmuose pastatė Siksto koplyčią ir 1475 m. įsteigė apaštališkąją biblioteką. (Vienas iš to meto popiežių, Aleksandras VI (1492-1503) užtraukė Bažnyčiai gėdą. Tai buvo Ispanijos kardinolas Rodrigas Bordžija, pagarsėjęs blogu elgesiu.)

Konstanco Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (1414-1417)

XV amžius prasidėjo valdant trims popiežiams: vienam Prancūzijoje ir dviems Italijoje. Pagaliau Vokietijos imperatorius Zigmantas įkalbėjo Pizos popiežių sušaukti Visuotinį Bažnyčios susirinkimą, kuris 1414 m. įvyko Konstanco mieste, Vokietijoje. Ten Romos popiežius sutiko atsistatydinti, o Pizos ir Avinjono popiežiai buvo pašalinti. 1417 m. Romoje buvo išrinktas naujas popiežius - Martynas V. Taip baigėsi Vakarų Bažnyčios skilimas. Tame pačiame susirinkime buvo pasmerktas Viklifo mokslas, Jonas Husas paskelbtas eretiku ir 1415 m. sudeintas ant laužo.

Šv. Bernardas Sienietis (1380-1444)

Tai pranciškonas iš Italijos, mistikas, didis pamokslininkas, **Jėzaus Šventojo vardo garbintojas**. Tai antras šventasis iš Sienos miesto (pirmoji buvo Šv. Kotryna). Šv. Bernardas gimė tais pačiais metais, kai ji mirė.

Šv. Tomas Kempietis (1379-1471)

Gimė Kempeno mieste, Vokietijoje, Kelno arkivyskupijoje, tapo kunigu ir vienuolyno vyresniojo pavaduotoju. Apie 1418 m. parašė knygą „**Kristaus imitacija**“. Po Biblijos ši knyga yra suteikusi daugiausiai paguodos ir įkvėpimo.

Šv. Jonas Kapistranas (1385-1456)

Tai italas misionierius ir pamokslininkas. Jo pamokslų dėka 1456 m. Vienoje buvo nugalėti musulmonai turkai.

Šv. Antoninas (1389-1460)

1446 m. tapo Florencijos vyskupu ir juo išbuvo iki mirties. Per Florencijos Visuotinį Bažnyčios susirinkimą jis buvo popiežiaus teologas (1438-1445?), parašė darbų teologijos ir istorijos klausimais.

Šv. Joana Arkietė (Žana d'Ark) (1412-1431)

Joana 1429 m. vadovavo prancūzų armijai kovoje su anglų okupantais, kai jie apsupo Orleano miestą. Ją vėliau apkaltino erezija, nuteisė ir sudegino ant laužo. 1456 m. buvo paskelbta, kad ji nekalta ir ji tapo Prancūzijos karžygė. Vadinama „Orleano mergele“ ir Prancūzijos globėja. Kanonizuota 1920 m.

Šv. Pranciškus Paola (1416-1507)

Italas, atsiskyrėlis, „Mažųjų Brolių“ steigėjas, jūreivių globėjas.

Liuvono universitetas

Dabar plačiai žinomą Belgijos katalikų universitetą Liuvene 1425 m. įsteigė Popiežius Martynas V. Tai seniausias universitetas Benuliukso šalyse.

Florencijos Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (1438-1445?)

Jame patvirtinta Popiežiaus viršenybė būsimuose Bažnytiniuose susirinkimuose, nes vienas iš regioninių susirinkimų, Bazelio susirinkimas (1431-1449), bandė tai paneigti.

Džirolamas Savonarola (1452-1498)

Italų San Marko dominikonų vienuolyno viršininkas Džirolamas Savonarola atsisakė paklusti Popiežiui Aleksandriui VI, nes šis netinkamai elgėsi, tačiau nei žodžiu, nei raštu nekritikavo katalikybės. Jis ragino reformuoti Bažnyčią ir valstybę, bet nesėkmingai. Jį nukankino jo paties sekėjai.

Mažoji Azija

1453 m. turkai otomanai užkariavo Konstantinopolį. Nuo tada Mažoji Azija, buvusi krikščionybės tvirtovė, tapo musulmoniška. Nuo 110(?) pr. Kr. iki 395 m.

ji buvo Romos imperijos dalis, o nuo 395 m. iki 1453 m. priklausė graikiškajai Bizantijos imperijai, kuri net šešis amžius - nuo VII a. iki XII a. buvo stipriausia, turtingiausia ir geriausiai organizuota valstybė prie Viduržemio jūros.

Johanas Gutenbergas

Apie 1454 m. Johanas Gutenbergas išrado knygų spausdinimą ir savo kilnojama spausdinimo mašina Mainco mieste Vokietijoje pirmą kartą atspausdino Bibliją.

Kapranikos Kolegija

1457 m. Romoje įsteigta Kapranikos kolegija - pirmoji pasaulyje kunigų seminarija.

Šv.Kazimieras (1458-1484)

Gimė Lenkijoje, Krokuvos mieste, Lietuvoje lankėsi šešis kartus. Jo tėvas, Kazimieras IV, Lenkijos karalius ir Lietuvos Didysis kunigaikštis, o motina Elžbieta - iš Austrijos Habsburgų giminės. Šv. Kazimieras pasižymėjo šventu gyvenimo būdu. Jis lyg meteoras trumpam nušvito ir mirė jaunas, būdamas tik 26 metų. Jo mėgstama giesmė - Šv. Anzelmo „Kasdien giedok Marijai“ (Omni die dic Mariae). Nors Šv.Kazimieras yra Lietuvos globėjas, bet jį labai garbina ir Lenkijoje, Vengrijoje, Venesueloje, JAV, Kanadoje. Kanonizuotas 1602 m. 1948 m. Popiežius Pijus XII jį paskelbė „Dangiškuoju Lietuvos jaunimo globėju“.

Rusija

988 m. rusai perėmė iš graikų Bizantijos imperijos ne tik rytietišką apeigų stačiatikių tikėjimą, bet ir kirilišką abėcėlę bei kalendorių. 1462 m. pirmasis rusų caras Ivanas Didysis (1462-1505) pasirodė istorinių knygų puslapiuose 1481 m. Jis išlaisvino Rusiją nuo mongolų jungo ir 1453 m. pasiskelbė paskutinio Bizantijos imperatoriaus įpėdiniu. Tais metais Bizantijos imperiją užkariavo turkai, ir ji nuostojo gyvavusi. Nuo tada caras yra Rusijos stačiatikių Bažnyčios galva. Ši Bažnyčia - tai graikų stačiatikių Bažnyčios šaka.

Erazmas Roterdamietis (1469-1536)

Gimė Olandijoje netoli Roterdamo. Jį vadina krikščionių humanistų princu. Jo liberalioji filosofija atvėrė kelią protestantų sukilimui. Jis smerkė eklezias-tišką krikščionybę, ragino grįžti prie paprastųjų tiesų, sakydamas, jog Jėzus tėra mums įsakęs mylėti vienas kitą. 1516 m. jis išleido graikišką NT. Dar žinomas kaip monumentalių kūrinių apie Bažnyčios Tėvus autorius.

Nekalto Prasidėjimo šventė

1476 m. Popiežius Sikstas IV įsakė minėti ją gruodžio 8 d.

Karalienė Izabelė (1451-1504) ir Karalius Ferdinandas II Katalikas (1452-1516)

Ši įžymioji Ispanijos karalienė su savo vyru 1492 m. finansavo italo jūreivio Kristupo Kolumbo kelionę į Naujajį pasaulį. Beveik tuo pačiu metu jie išvarė iš Ispanijos nekrikštytus žydus ir musulmonus, o 1501 m. davė leidimą vežti į atrastąją žemę juoduosius vergus iš Afrikos. Didžiausia prekyba vyko per Gore salą prie Vakarų Afrikos.

Ispaniškoji inkvizicija (1478-1834)

Šį tribunolą taip pat įsteigė karalienė Izabelė I ir karalius Ferdinandas II Katalikas tuo siekdami išlaikyti Ispanijoje vieną religiją. Jos pirmos aukos - tai pasikrikštiję musulmonai, kuriuos įtardavo, kad jie nori grįžti į savo senąjį tikėjimą, taip pat pasižymėję žydai, tapę kunigais ar net vyskupais. Inkvizicija persekiojo įvairias blogybes ir nelegalią veiklą.

Didysis Pranciškus kardinolas Chimenesas (1436-1517)

Arba Pranciškus Kardinolas Chimenesas Sisneros buvo asketiškas Toledo arkivyskupas. Jis padėjo karalienei Izabelei ir karaliui Ferdinandui II reformuoti Ispanijos Bažnyčią, naikindamas nukrypimus ir tuo apsaugojo Ispaniją nuo protestantų. Vėliau jis užsiėmė Biblijos studijomis Alkalos universitete (netoli Sevilijos pietų Ispanijoje). Ten jis įkūrė vyskupų seminariją, humanitarinių mokslų centrą, kur originaliai apjungė senąsias teologijos tiesas ir naująjį mokslą. Be to, jis išleido garsią daugiakalbę Bibliją, kuri išversta į 6 kalbas.

Amerikos atradimas 1492 m.

1492 m. jūreivis Kristupas Kolumbas iš Genujos, kai jį išvarė portugalai, gavo Ispanijos karalienės Izabelės bei karaliaus Ferdinando II paramą ir leidosi į kelionę laivais „Santa Maria“, „Nina“ ir „Pinta“ iš Palos uosto Ispanijos pietvakariuose. Jis perplaukė Atlantą ir spalio 12 d. rado vieną iš Bahamų salų, kurią pavadino San Salvadoru. Vėliau atliko dar tris keliones, o po jo sekė kiti tyrinėtojai ir misionieriai ispanai.

Austrija-Bavarija

1469 m. buvo įkurta Vienos vyskupystė su centru - Šv.Stepono Katedra. 1489 m. benediktinų vienuolyne netoli Zalcburgo, Bavarijoje, buvo įsteigta Al-tetingo šventykla.

Trys garsūs italų dailininkai

Leonardas da Vinčis (1452-1519), žinomas savo paveikslais „Paskutinė vakarienė“, „Mergelė ant uolos“ ir kt. Mikelandželas Buonaroti (1475-1564) garsus savo darbais Siksto koplyčioje, sukūrė „Pieta“, „Dovydą“, „Možę“, „Adomo sutvėrimą“, „Tvaną“ (žr.XVI a. Popiežius Julijus II). Rafaelis Santis (1483-1520) žinomas kaip kelių Madonų autorius ir Siksto koplyčios dailininkas (žr.XVI a. Popiežius Julijus II).

Keturi garsūs flamandų dailininkai

Hubertas van Eikas (1370-1426) ir Jonas van Eikas (1390-1440) pagarsėjo, sukurdami Belgijos miesto Gento altorių „Dievo Avinėlio garbinimas“ ir kitus darbus. Hansas Memlingas (1430-1494) ir Rogyras van den Veidenas (1400-1464) tapė religinio turinio paveikslus.

Du garsūs vokiečių dailininkai

Albrechto Diurerio (1471-1528) žinomiausi paveiksai „Išminčių pasveikini-mas“, „Keturi apaštalai“, „Nukryžiuotasis“, „Šventoji Trejybė“, „Maldaujančios rankos“ ir kt. Jis buvo katalikas. Hansas Holbeinas (vyresnysis) (apie 1470-1524) žinomas savo paveikslu „Kristus kape“ ir portretais. Jo gyvenimo pa-baigoje Vokietijoje įsigalėjo reformacija. Gali būti, kad ir jis buvo protestantas.

XV a. architektūra

Išsivystė naujas renesanso stilius. Jo pagrindą sudaro klasikinė romėnų klasika. Vienas iš pavyzdžių - Florencijos katedra, pastatyta 1216-1424 m.

Kryžiaus kelio stotys

Per XV a. visoje Europoje buvo statomos stacijos po atviru dangumi. Jose būdavo vaizduojamas Viešpaties kančių kelias į Kalvariją, jos vadinosi Kryžiaus kelio stotimis. Vėliau pradėta jas statyti bažnyčių viduje.

XVI AMŽIUS

Pasak Šv.Robertą Belarminą, tai buvo „Šventųjų amžius“. Per jį valdė 17 popiežių, tačiau nedaug jų pasižymėjo. Vienas įžymesnių - Adrijanas VI - buvo iš Nyderlandų, bet valdė tik 20 mėnesių. Paplito liuteronizmas, kalvinizmas ir anglikonizmas. Pirmą kartą atsirado terminas „Romos katalikas“. 1590-1591 m. Romoje siautėjo maras, kurio metu mirė trys popiežiai: Sikstas V - 1590 m. rugpjūtį (išbuvęs valdžioje 5 metus), Urbonas VII - 1590 m. rugsėjį (tik 12 die-

nų), Grigalius XIV - 1591 m. spalį (10,5 mėn.). Romoje buvo atidarytos trys svarbios aukštojo mokslo įstaigos: du Popiežiaus universitetai - Grigaliaus 1552 m. ir Šv.Tomo Akviniečio 1580 m., taip pat Šv.Bonaventūro kolegija 1587 m.

Popiežius Julijus II (1503-1513)

1506 m. iš šveicarų savanorių jis suformavo Šveicariškąją popiežiaus gvardiją. (Jau 1527 m. buvo žuvę net 147 gvardiečiai, gindami popiežių nuo imperatoriaus karių - marodierių.) Vėliau Popiežius Julijus II pavedė didžiajam dailininkui Mikelandželui dekoruoti Siksto koplyčią. Mikelandželas čia sukūrė „Paskutinį teismą“ ir „Pasaulio sukūrimą“, o Rafaelis nutapė „Siksto Madoną“ ir „Bažnyčios pergales“.

Garsūs italų architektai

1506 m. Donatas Bramante (1444-1514) pradėjo statyti Šv.Petro baziliką, kurią kiti baigė 1626 m. Kiti žinomi architektai - Mikelandželas, Rafaelis ir Berninis, tačiau pastarasis jau priklauso XVII a.

Du garsūs ispanų dailininkai

El Grekas, arba Domeniko Teotokopulis (1541-1614), gimė Kretos saloje, bet nuo 1575 m. gyveno Venecijoje ir Ispanijoje. Jo žymiausi paveikslai: „Sekminės“, „Apokalipsė“ ir kt. (El Greko ispaniškai reiškia „graikas“.) Lujis de Moralis (1517-1586) buvo vadinamas „dieviškuoju“. Jo žinomi paveikslai - Mados, Mater Dolorosa, Nukryžiuotieji. Buvo atsidavęs tradicinis katalikas.

V Laterano Visuotinis Bažnyčios susirinkimas (1512-1517 m.)

Jame buvo pažymėta, kad reikalingos reformos, bet nepadaryta jokių konkrečių veiksmų. O netrukus Martynas Liuteris pradėjo reformaciją.

Liuteronai

Po Vokietiją pamokslaudamas klajojo dominikonas Jonas Tecelis. Jo pamokslai Vitenberge labai papiktino vienuolį augustinietį Martyną Liuterį (1483-1546), kuris dėstė vietiniame universitete. **1517 m. Visų Šventųjų dienos išvakarėse, Martynas Liuteris prie Vitenbergo bažnyčios durų prikėlė 95 savo tezes, taip išdėstydamas visas savo idėjas.** 1520 m. popiežius Leonas X pasmerkė Liuterio doktrinas, o po 60 dienų jį ekskomunikavo. 1522 m. Martynas Liuteris pradėjo versti Bibliją į vokiečių kalbą. Tuo metu jau buvo 626 katalikiški Biblijos leidimai lotynų kalba ir 198 leidimai kitomis kalbomis. 1525 m. su Martynu Liuteriu susitiko didysis teutonų Ordino magistras Albrechtas. Šis or-

dinas bandė kardu krikštyti senuosius prūsus ir lietuvius. Martynas Liuteris jam patarė atsisakyti vienuolystės, vesti ir pasidaryti Prūsijos kunigaikščiu. Magistras jo paklausė. Dauguma vienuolių taip pat tapo pasauliečiais, daugelis iš jų įsigijo žemės ir tapo žemvaldžiais. Tik nedidelė vienuolių dalis liko ištikima Bažnyčiai. Jie persikėlė į kitas Vokietijos dalis ir ten gyveno, kol 1809 m. ordiną panaikino Napoleonas. Viena jo šaka, tiesa, buvo perorganizuota ir išliko Austrijoje. 1529 m. įvyko Špejerio konferencija, kurioje Liuterio sekėjams buvo uždrausta platinti naujas doktrinas. Jie šį sprendimą užprotestavo ir nuo tada vadinasi **protestantais**. 1530 m. Augsburgio konferencijoje buvo sudarytas liuteronų Bažnyčios kodeksas, kuris vadinamas **Augsburgo išpažinimu**. Jis prieštarauja katalikų Bažnyčiai, tačiau jo autorius buvo ne Liuteris, o **Pilypas Melanchtonas**, graikų kalbos mokytojas ir humanistas. 1545 m. Popiežius Paulius III sušaukė Trento Visuotinį Bažnyčios susirinkimą, bet protestantai atsisakė jame dalyvauti. Imperatorius paskelbė karą protestantų vadovams ir juos nugalėjo Miulbergo mūšyje prie Elbės. Tada protestantai sudarė sąjungą su Prancūzijos karalium Henriku II. Taip prancūzai, patys būdami katalikai, atnešė pralaimėjimą Vokietijos katalikams ir sužlugdė paskutinę viltį grąžinti vokiečius protestantus į katalikybę. **1555 m. buvo pasirašyta Augsburgio taika**, kuri garantavo tikėjimo laisvę. Tačiau tai lietė tik valstybių valdovus, o pavaldiniai privalėjo išpažinti tą tikėjimą, kurį išpažįsta valdovas, ir laikyti jį ir Popiežiumi, ir Cezariu, t.y. „Cuius regio, eius religio“. Naujasis Liuterio mokslas buvo išdėstytas **„Santarvės knygoje“** (1580 m.). Jo svarbiausi teiginiai:

1. **Biblija yra vienintelis tikėjimo įstatymas**. Tačiau Biblija buvo parašyta 405 m., o išspausdinta tik 1454 m. ir pagal Šv. Joną Evangelistą, Biblijoje yra tikrai ne visi Kristaus mokymai ir teiginiai. (Katalikų Bažnyčia pripažįsta tris tikėjimo įstatymų šaltinius: Bibliją, Šventąją tradiciją ir Bažnyčios valdžią.)

2. Pagrindinis Kristaus vaidmuo - išgelbėtojas ir tarpininkas.

3. Pateisinamas tik tikėjimas, todėl geri darbai nenaudingi, nes išgelbėjimui užtenka tikėjimo ar Dievo malonės.

4. Sakramentai yra tik išoriniai ženklai, o ne Dievo malonė. Liuteris iš 7 sakramentų pripažino tik 2 ar 3: krikštą, atgailą ir komunią, arba eucharistiją. Jis pripažino, jog eucharistijoje tikrai dalyvauja Dievas, tačiau vietoj žodžio „pavirtimas“ naudojo žodį „buvimas“, o tai reiškia, jog duona ir vynas būna kartu su Kristaus kūnu ir krauju.

5. Skaistyklos nėra, todėl ir maldos už mirusius nereikalingos.

6. Dangus skirtas tikintiesiems, o pragaras tiems, kurie netiki.

7. Paneigiama visa bažnyčios sistema: popiežius, arkivyskupai, vyskupai ir kunigai.

8. Jis pakeitė šventąsias Mišias Dievo vakariene (aukojamos vokiškai). Svarbiausioji dalis - pamokslas. Vietoj lotynų kalbos įvedama vokiečių kalba.

9. Atsisakęs pasninko, maldininkų kelionių, šventųjų kulto, relikvijų garbinimo ir indulgencijų.

10. Vienuolynai paleidžiami, o kunigams leidžiama vesti.

11. Bažnyčia tampa valstybine, nes ji negali būti aukščiau už valstybę.
12. Vyskupas pakeitė superintendentai. (Laikui bėgant kai kur liuteronų vyskupijos buvo vėl įvestos.) Imigruodami į naujai atrastus kraštus, liuteronai sudarydavo savo bendruomenes, o 1947 m. susibūrė į Pasaulio liuteronų federaciją.
13. Iš bažnyčių buvo išnešti paveikslai ir skulptūros.
14. Patvirtino lemties doktriną, tik ne taip, kaip teigė Kalvinas, nes tai prieštarautų 6 straipsniui. 1570 m. apie 70% vokiečių jau buvo liuteronai. Protestantizmas išplito Skandinavijoje bei Baltijos šalyse, išskyrus Lietuvą, kuriai grėsė kalvinizmas, iki Gdanskio miesto.

Kalvinizmas

1519 m. Einsiedelne, kur dabar yra garsi Švč. Mergelės Marijos bažnyčia, klebonas **Ulrichas Cvinglis** pradėjo neigti kai kurias Bažnyčios doktrinas. Jo teiginiai buvo radikalesni negu Liuterio, tačiau 1531 m. jis žuvo mūšyje prie Kapelio. 1539 m. Ženevoje, prancūziškoje Šveicarijos dalyje, pasirodė prancūzas teologas **Jonas Kalvinas** (1509-1564). Jo teiginiai buvo labai panašūs į Liuterio, išskyrus **absoliučios lemties doktriną**, t.y. kad Dievo išankstiniu sprendimu vieniems lemta patekti į dangų, o kitiems - į pragarą. Išrinktiesiems buvo garantuotas išsigelbėjimas ir iš anksto visam laikui suteikta malonė. Prancūzijoje dalis aukštuomenės priėmė kalvinizmą. Juos imta vadinti hugenotais. 1572 m. Šv. Baltramiejaus dienos išvakarėse katalikai, raginami kai kurių veikėjų, išžudė net 2000 hugenotų. Nyderlanduose Olandijos gubernatorius Viljamas Oranžietis pasikvietė iš Ženevos 30 kalvinistų kunigų, ir šie sėkmingai įkūrė **reformatų Bažnyčią**. Gorkumo mieste buvo pakarti 17 kunigų ir 2 tikintieji už tai, kad neišsižadėjo Popiežiaus. Vėliau Ispanijai, kuriai tuo metu priklausė Nyderlandai, pavyko atgauti 10 pietinių provincijų. Iš jų buvo sudaryta katalikiška Belgijos karalystė. Škotijoje kalvinizmo apaštalu tapo **Džonas Noksas**, 1560 m. parlamentas paskelbė, jog kalvinizmas, arba **presbiterionizmas**, yra valstybės religija. Anglijoje kalvinistus vadina puritonais.

Anglikonai

XVI a. pradžioje Angliją valdė karalius Henrikas VIII, kuris parašė knygą, ginančią katalikų tikėjimą. 1521 m. Popiežius jam suteikė „Tikėjimo gynėjo“ titulą, tačiau kai Henrikas VIII panorė išsiskirti su žmona ir vesti kitą, Popiežius nesutiko. Tada Henrikas VIII sukilo prieš Šventąjį Sostą, sušaukė parlamentą ir liepė paskelbti, kad Anglijoje Bažnyčios galva yra karalius. Visi kunigai privalėjo jam prisiekti. Karaliui pasipriešino tik vienas Ročesterio vyskupas **Šv. Jonas Fišeris**. Jį įkalino, apkaltino valstybės išdavimu ir nukirto jam galvą. 1935 m. Popiežius Pijus XI jį kanonizavo. Karaliui pasipriešino ir žinomas mokslininkas **Tomas Moras**. Jį taip pat įkalino ir nukirto galvą. (Jį kanonizavo Po-

piežius Pijus XI 1935 m.) Viskas baigėsi tuo, kad 1538 m. karalius Henrikas VIII buvo ekskomunikuotas. 1547 m. karalienė Marija, kuri buvo katalikė, atnaujino Anglijos ir popiežiaus sąjungą, tačiau ji mirė 1558 m., ir Anglijoje vėl įsigalėjo anglikonai. 1559 m. buvo sudaryta anglikonų Bažnyčios hierarchija. 1588 m. Britų laivynas sumušė ispanų armadą. Nuo tada į užjūrio šalis keliavo nebe katalikų, o anglikonų arba metodistų misionieriai.

Trento Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas (1545-1563)

1545 m. Popiežius Paulius III sušaukė šį susirinkimą, norėdamas sustabdyti Liuterio teiginių plitimą. Pasitarimą teko du kartus nutraukti: vieną kartą dėl maro, o antrą - dėl konflikto tarp Vokietijos kunigaikščių. Buvo išleisti tokie nutarimai:

1. Pirmosios nuodėmės doktrinos apibrėžimas ir išsigelbėjimo būdai.
2. Tikėjimas vadovaujasi ne tik Biblija, bet ir tradicija.
3. Kardinolai bus renkami iš visų tautybių.
4. Vyskupas gali valdyti tik vieną vyskupiją ir vieną seminariją.
5. Nebebus renkami pinigai per **atleidimų skelbimą**.
6. Reikia sudaryti draudžiamų knygų sąrašą. (Jis buvo sudarytas 1571 m.)
7. Reikia parašyti **katalikų katekizmą**. (Jis buvo atspausdintas 1566 m.)

1547 m. Bažnyčios susirinkimas patvirtino 7 sakramentus, bet išdėstė juos ne taip, kaip XII a. buvo padaręs Petras Lombardietis: 1. Krikštas, 2. Sutvirtinimas, 3. Komunija, 4. Atgaila, 5. Kunigystė, 6. Santuoka, 7. Paskutinis patepimas. Trys pirmieji vadinami **iniciacijos sakramentais**. Buvo patvirtinta **Krikščionių brolijos doktrina**, kurios tikslas - vaikų ir suaugusių tikybos mokymas. Be to, šiame susirinkime buvo pasmerкта lenkų astronomo **Mikalojaus Koperniko** paskelbta heliocentrinė astronomija, kaip prieštaraujanti Šventajam Raštui, kur buvo rašoma: „Kai Dievas liepia mums tikėti, jis nelaukia, kad mes gilinsimės į Jo dievišką valią ar ieškosime tam priežasčių. Jis reikalauja besąlygiško tikėjimo...“ Koperniko astronomiją taip pat pasmerkė ir Liuteris bei Melanchtonas. (Dabar matome, jog Kopernikas buvo teisus, o ši Bažnyčios susirinkimo klaida daugeliui žmonių parodė, kad mokslas ir religija nesuderinami, nors, žinoma, taip nėra. Vėliau iš to visko buvo ne tiek žalos, kiek sumaišties.) Trento susirinkimas truko net 18 metų, t.y. nuo 1545 m. iki 1563 m. Per tą laiką pasikeitė net 5 popiežiai. Susirinkimą sušaukė Paulius III, o uždarė Pijus IV. Jis išleido „Pijaus IV 1564-ųjų metų dekretą“, dar vadinamą „Trento susirinkimo tikėjimo išpažinimu“. Tai trumpas doktrinų dėl Šventojo Rašto ir tradicijų, pirmosios nuodėmės ir išteisinimo, Šventųjų mišių ir sakramentų, šventųjų garbinimo, indulgencijų ir Šventojo sosto pirmenybės, išdėstymas.

Šv. Ignatas Lojola (1491-1556)

Gimė Ispanijos baskų krašte, Lojolos tvirtovėje, ir tapo ispanų kareiviu. Pagijęs nuo sužeidimų, kuriuos gavo kare su prancūzais, jis atsisakė karinės

karjeros ir 1528-1535 m. Paryžiaus universitete studijavo teologiją. **1534 m. jis įsteigė Jėzaus draugiją, Paryžiaus jėzuitus.** 1540 m. popiežius patvirtino šį ordiną, o Ignotas Lojola 1541 m. tapo pirmuoju jo vadovu. Ordino šūkis: „Viskas Dievo garbei“. 1541 m. jėzuitai pradėjo aktyvią kovą su protestantų reformacija. Jų veiklą užjūryje pradėjo Šv.Pranciškus Ksaveras, kuris nuvyko į Indiją. Jėzuitų ordino svarbiausias uždavinys - visų lygių švietimas. Šv.Ignotas Lojola parašė knygą „Dvasiniai pratimai“, kurioje moko, kaip siela gali nusigręžti nuo žemiškojo pasaulio ir pasišvęsti Dievui. Jis taip pat sukūrė šias maldas:

Anima Christi

Kristaus siela, apvalyk mane nuo nuodėmių,
Kristaus kūne, išgelbėk mane,
Kristaus Kraujau, apšlakstyk mane,
Vanduo iš Kristaus šono, nuplauk mane,
Kristaus kančia, sutvirtink mane,

Gerasis Jėzau, išgirsk mane,
Savo žaizdose paslėpk mane,
Neleisk man niekad apleisti Tavęs,
Nuo viso pikto gelbėk mane,
Mano mirties valandą pašauk mane
Ir pakviesk ateiti pas Tave
Kad su Tavo šventaisiais Amžinai garbinčiau Tave. Amen.

Šv.Ignoto Lojolos malda

Brangus Viešpatie,
išmokyk mane dosnumo,
išmokyk užtarnauti garbinti Tave,
duoti ir neskaičiuoti kainos,

kovoti ir nepastebėti žaizdų,
eiti ir nelaukti poilsio,
dirbti ir nelaukti atpildo,
ir tik žinoti, jog pildau Tavo valią.

Šv.Pranciškus Ksaveras (1506-1552)

Gimė Ispanijos baskų krašte Navaroje, Ksaveras tvirtovėje. Susipažino su Ignotu Lojola besimokydamas Paryžiaus universitete ir prisijungė prie jėzuitų. Kaip Popiežiaus legatas 1541 m. nuvyko į Indiją, į Goa, ir ten išbuvo iki 1545 m. Iš ten nuvyko į Ramiojo vandenyno salyną (1554-1557) ir Japoniją (1549-1552), kur įsteigė jėzuitų provinciją. Mirė 1552 m., kurdamas darbo Kinijoje planus. Buvo didžiausias misionierius po Šv.Pauliaus.

Šv.Pranciškus Bordžija (1510-1572)

Likęs našliu, 1550 m. įstojo į Jėzaus draugiją. Jis buvo iš kilmingos šeimos Ispanijos provincijoje Katalonijoje, atsisakė tapti kardinolu, o 1565 m. tapo Jėzaus draugijos vadu. Jis vedė misionierišką veiklą Floridoje, Centrinėje ir Pietų Amerikoje ir Romoje pastatė kolegiją bei bažnyčią. Be to, jis įsteigė 8 kolegijas Prancūzijoje ir Jėzuitų ordino skyrius Belgijoje, Bohemijoje, Austrijoje (Tirolyje), Vokietijoje, Lenkijoje ir Lietuvoje.

Šv.Teresė Avilietė (1515-1582)

Gimė Ispanijoje, Avilos mieste, ir tapo vienuole karmelite. Labai daug rašė dvasinio gyvenimo klausimais. Jos šedevras - "Kelias į tobulybę". Įsteigė 17 karmelitų vienuolynų ir 15 vienuolynų kunigams. Jos dvasiškuoju patarėju buvo kunigas Šv. Jonas Avilietis (1499-1569). Ji buvo kanonizuota 1622 m., o 1970 m. paskelbta Bažnyčios Mokytoja (**pirmoji iš moterų**). (1877 m. Enrikas Osas įsteigė Jėzaus Šv.Teresės draugiją.)

Šv.Kotryna Riči (1520-1589)

Gimė Florencijoje, tapo vienuole dominikone ir XVI a. žinomiausia stigmatike. Atrodo, kad ji ne giminė tėvui Mateo Riči, kuris buvo jėzuitas ir misionierius Kinijoje.

Šv.Petras Kanisijus (1521-1597)

Kilęs iš Olandijos, tapo jėzuitu, parašė kelis katekizmus, dar jam gyvam esant išėjo net 20 jų leidimų. Įsteigė Kelne **pirmą Vokietijos jėzuitų vienuolyną**. 1555 m. paskelbė šiuos Bažnyčios įsakymus:

1. Švęsti šventes.
2. Kiekvieną sekmadienį klausyti Šv. Mišių.
3. Laikytis privalomo pasninko.
4. Eiti kasmetinės išpažinties.
5. Per Velykas priimti Šv. Komuniją.

Šių įsakymų Bažnyčia nėra oficialiai priėmusi, bet Šv.Petro Kanisijaus vardas dabar tapo sinonimu katekizmui. Jis žinomas ir kaip **antrasis Vokietijos apaštalas**. 1925 m. paskelbtas šventuoju ir Bažnyčios mokytoju.

Bažnytinė muzika

1537 m. išėjo pirmoji bažnytinių himnų knyga, Džiovanis Pjerluidžis da Palestrina (1525-1594) atgaivino polifoninę muziką. Buvo atliekamos psalmės, giesmės, pavyzdžiui ambraziejiškos, grigališkos ir kt. (Evangelijoje pagal Morkų

(14,26) rašoma, kad ir Kristus su mokiniais per Paskutinę vakarienę giedojo psalmes.)

Šv. Karolis Boromiejus (1538-1584)

Gimė Italijos šiaurėje, buvo Popiežiaus Pijaus IV sūnėnas, labai jaunas tapo kunigu. Vėliau tapo Šventojo Sosto administratoriumi, diplomatu, Milano vyskupu, kardinolu ir Šventojo Sosto sekretoriumi. Tai jo dėka taip sėkmingai baigėsi Trento Visuotinis Bažnyčios susirinkimas. Žinomas ekleziastinis reformatorius, 1610 m. paskelbtas šventuoju.

Šv. Jonas nuo Kryžiaus (1542-1591)

Gimė Ispanijoje, buvo kunigas, žinomas mistikas ir teologas, 8 raštų autorius. Basųjų karmelitų ordino steigėjas, atsidavęs Šv.Teresės Avilietės rėmėjas. Buvo vadinamas „mistinės teologijos mokytoju“, 1726 m. paskelbtas šventuoju, o 1926 m. - Bažnyčios Mokytoju.

Šv. Robertas Belarminas (1542-1621)

Gimė Italijoje, buvo jėzuitas, vėliau Kapuos arkivyskupas (1602-1605), reformatorius ir kanonistas, parašė „Kontroversijas“ - doktrinos gynimą, du katekizmus ir „Kaip gražiai numirti“. Papildė Bažnyčios įsakymus: Bažnyčios rėmimą, „draudžiamą laiką“ ir privalomą katalikišką išsilavinimą. Buvo didelis ekleziologijos autoritetas. 1930 m. paskelbtas šventuoju, o 1931 m. - Bažnyčios mokytoju.

Ispanijos karalius Pilypas II (1556-1598)

Atkūrė ispanų inkviziciją, tuo išgelbėdamas Ispaniją nuo reformacijos ir nuo kruvinių religinių karų.

Šv. Laurentijus Brindizietis (1559-1619)

Gimė Italijoje, buvo kapucinas, parašė 15 tomų Šv.Rašto komentary, doktrinų aiškinimų, pamokslų. 1881 m. paskelbtas šventuoju, 1950 m. - Bažnyčios Mokytoju.

Maltos apsuptis 1565 m.

Baigiantis Popiežiaus Pijaus IV valdymui, Maltos salą apsupo turkai, kurie grasė visai Europai. Šv.Jono riteriai, vadovaujami Didžiojo magistro Žano de La Valette išlaikė 4 mėnesių apsupimą, o po to, padedant kitiems krikščionims, juos nugalėjo.

Popiežius Šv. Pijus V (1566-1572)

Vykdydamas Trento pasitarimo sprendimus, išleido **lotynišką katekizmą**, įvedė pataisas brevijoriuje ir mišiole. **1571 m. spalio 7 d. prie Lepanto įvyko garsus jūrų mūšis su turkais.** (Lepantu italai vadina graikų miestą Naupaktą, kuris yra ant Korinto kanalo kranto priešais Patro miestą Graikijoje.) Popiežius surengė Rožinį šios pergalės garbei. Turkų laivyną nugalėjo Austrijos valdovas Don Chuanas. Nuo tada kasmet **spalio 7 d. Bažnyčia švenčia Šv. Rožinio šventę.** Šį mūšį aprašė žinomas katalikų rašytojas G.K.Čestertonas poemoje „Lepanto mūšis“. Pijus V buvo vienintelis XVI a. popiežius, tapęs šventuoju. Po jo šventuoju tapo tik Pijus X.

Šv. Pranciškus Salezietis (1567-1622)

Gimė Italijoje, 1602-1622 m. buvo Ženevos vyskupu Šveicarijoje. Rašė dvasinio ir religinio gyvenimo klausimais. Jo knygos buvo paprastos. Tai „Įžanga į religingą gyvenimą“, traktatas „Apie Dievo meilę“ ir t.t. Vienas iš žymiausių Europos misionierių, atvertęs apie 72000 kalvinistų, nors Ženeva buvo kalvinizmo lopšys. Dabar laikomas krikščionių rašytojų ir krikščioniškos spaudos globėju. Kanonizuotas 1665 m., o 1877 m. paskelbtas Bažnyčios Mokytoju. (Negalima jo painioti su Šv.Jonu Krikštytoju Saleziečiu (1651-1719).) Tai kunigas iš Prancūzijos, dabartinės pedagogikos tėvas, 1680 m. įsteigęs saleziečių ordiną, kuris auklėja beturčių vaikus (žr. XVII a. katalikų mokslininkai).

Šv. Aloyzas Gonzaga (1568-1591)

Gimė Italijoje, tapo jėzuitų kunigu, kuris teikė paskutinį patepimą maro aukoms. Išgyveno tik 23 metus, bet tapo pavyzdžiu visam katalikiškam jaunimui. Dabar visų AIDS aukų globėjas. 1887 m. jėzuitai įsteigė Spokano mieste (JAV) universitetą ir pavadino jį Gonzagos universitetu.

Jėzuitai Baltijos šalyse

Į Lietuvą jėzuitus pakvietė 1564 m., o 1569 m. jie įsteigė Vilniuje savo akademiją, kuri buvo šiauriausia to meto Europoje. Po 10 metų, t.y.1579 m., ji tapo universitetu. 1582 m. jėzuitai pasistūmėjo dar toliau į šiaurę ir įsteigė savo kolegiją Latvijoje, Rygoje, o 1584 m. - Estijoje, Tartu mieste. Tuo metu šios abi šalys buvo žinomos Livonijos vardu.

Popiežius Grigalius XIII (1571-1585)

Pradėjo puolimą prieš reformaciją, siuntė **popiežiaus nuncijus** į įvairius kraštus stebėti, kad būtų vykdomi Trento nutarimai. Du iš jų buvo pasiųsti ir į Vokietiją, t.y. į Reino žemę bei į Bavariją. **1578 m. įsteigė Romoje anglų bei**

vokiečių kolegijas ir skatino kitas valstybes padaryti tą patį. 1582 m. įvedė **Grigaliaus kalendorių** vietoj Julijaus Cezario kalendoriaus, kuriame per 35 šimtmečius būna viena papildoma diena. Grigalius XIII paskyrė kardinolus 15 kongregacijų, įskaitant vieną Vokietijai.

Šventoji Drobulė

1578 m. Šventoji drobulė, į kurią Jėzus buvo suvyniotas laidojant, buvo perkelta iš Savojos (dabartinė Prancūzija) į Italijos miestą Turiną ir nuo tada vadinama **Šventąja Turino drobule**.

Popiežius Sikstas V (1585-1590)

Daug ką pagerino Romoje: užbaigė Šv. Petro katedros statybą, perstatė Laterano rūmus ir Vatikano biblioteką, išplėtė Vatikano miestą. Parėmė šilko ir vilnos pramonę ir įsteigė Vatikano spaustuvę. Visaip ragino mokslininkus ginti tikėjimą.

Kiti XVI a. misionieriai

- Indija: Romos jėzuitas Robertas Nobilietis, portugalų jėzuitas Jonas Britietis (1647-1693).
- Kinija: jėzuitai Mateo Riči ir Džonas Šalas (1690 m. įsteigta Pekino - Nankino vyskupija).
- Filipinai: ispanų misionieriai.
- Japonija: jėzuitai misionieriai. 1597 m. katalikų persekiojimo metu žuvo 26 tikintieji, kuriuos pavadino „Nagasaki kankiniais“.
- Vokietija: Šv. Petras Kanisijus, jėzuitas.
- Korsika: Šv. Aleksandras Saulius, Alerijos vyskupas (1571-1591).
- Amerika: Šv. Pranciškus Bordžija, jėzuitas, Šv. Liudvikas Bertrandas, dominikonas, Bartolomiejus de Las Kazas, dominikonas, Šv. Pranciškus Solanas, pranciškonas, Šv. Petras Klaveras, jėzuitas, Šv. Turibijus ir kt.
- Brazilija: 1571 m. grupė portugalų misionierių buvo nukankinta pakeliui į Braziliją.

Kiti XVI a. šventieji

Lenkija: Šv. Stanislovas Kostka (1550-1568). Jo nereikia painioti su Krokuvos vyskupu Šv. Stanislovu, XI a. kankiniu. Mikalojus Kopernikas (1473-1543). Jis ne šventasis, o astronomas, heliocentrinės sistemos kūrėjas, kurią paskelbė knygoje „Apie dangaus sferų sukimąsi“. Bažnyčia jo mokslą pripažino

tik gerokai vėliau. Ispanija: Šv. Petras Alkantarietis (1499-1562), pranciškonas reformatorius. Šv. Choze Kalasantietis (1556-1648), pirmųjų katalikiškų mokyklų Romoje steigėjas. Šv. Petras Klaveras (1581-1654) - vergų, atvežtų į Ameriką iš Afrikos, apaštalas. Jau minėtas tarp Amerikos misionierių. Belgija: Šv. Jonas Berchmanas (1599-1621), mišių ministrantų globėjas, kasdienio gyvenimo šventasis. Vokietija: Šv. Fidelis Sigmaringenietis (1577-1622), pirmasis tikėjimo skleidimo kankinys. Prancūzija: Šv. Vincentas Paulietis (1581-1660), Labdaros asociacijos steigėjas (1625 m.), o kartu su Šv. Luisa de Marilak (1591-1660) 1633 m. įsteigė Labdaros dukterų draugiją. Italija: Šv. Angelė Meriči (1474-1540), Uršuliečių steigėja. Šv. Pilypas Neri (1515-1595), Romos apaštalas, Oratorių kongregacijos steigėjas; labdaros, meno ir muzikos globėjas, oratorių - religinio muzikinių turinio dramų pradininkas. Šv. Kamilis de Lėlis (1550-1614), kamilijonų vienuolyno steigėjas, ligonių ir invalidų globėjas. Portugalija: Šv. Jonas nuo Dievo (1495-1550), Ligoninių Brolių steigėjas, ligonių, seselių ir ligoninių globėjas.

Ukraina ir Baltarusija

1596 m. Brest-Litovsko sutartimi dalis ukrainiečių ir baltarusių stačiatikių sudarė sąjungą su Šventuoju Sostu. Tai vadinamieji unitai. Jų žymiausias atstovas - Jozefas Kuncevičius (1580-1623) arba **Šv. Juozapotas**. Jis gimė Ukrainos stačiatikių šeimoje, bet įstojo į katalikų bazilijonų vienuolyną. Vėliau tapo Polocko arkivyskupu, jo dėka daug stačiatikių tapo Rytų apeigų katalikais. Todėl stačiatikiai jį nužudė. Šv. Juozapotas tapo kankiniu dėl vieningos Bažnyčios. Kanonizuotas 1867 m.

Prancūzija

1598 m. **Nanto ediktu** Prancūzijos sudėtyje buvo įkurta hugenotų valstybė. Jos gyventojams buvo suteikta tikėjimo laisvė ir kitos politinės piliečių teisės. Hugenotams priklausė 200 miestų su apie 200 000 gyventojų. (Hugenotai buvo Prancūzijos kalvinistai.)

Pietų Amerika

Šv. Luisas Bertranas (1526-1581), dominikonas iš Ispanijos, vadinamas Pietų Amerikos apaštalas. Jis atvyko 1562 m. ir atvertė tūkstančius indėnų, daugiausia Kolumbijoje, Panamoje ir Karibų jūros salose. XVI a. Peru gimė du būsimi šventieji: **Šv. Rožė Limietė** (1586-1617), kanonizuota 1671 m., **pirmoji** taip pagerbta **vietinė Pietų Amerikos gyventoja**, ir **Šv. Martynas Poresietis** (1576-1639), kanonizuotas 1962 m., **pirmasis** taip pagerbtas **Amerikos juodaodis**. Tuo metu Peru pasižymėjo du misionieriai: Šv. Turibijus ir Šv. Pranciškus Solanas pranciškonas. 1586 m. Paragvajuje įsikūrė jėzuitai. Pakrikštytus

indėnus jie subūrė į nedideles valstybes - „redukcijas“. Bet 1767 m. juos išvijo portugalai.

Šv.Petras Klaveras (1580-1654)

Ispanas jėzuitas, žinomas kaip vergų apaštalas. Dirbo Kolumbijoje ir Vakarų Indijoje, pakrikštijo apie 300 000 žmonių.

Šiaurės Amerika

1521 m. ispanų tyrinėtojas Kortesas užkariavo Meksiką, padarė ją Ispanijos kolonija ir sunaikino šėtoniškąją Actekų imperiją, kurioje buvo paplitęs žmonių aukojimas. Po jo iš Ispanijos atvyko misionieriai, kurie steigė misijas, mokyklas, kolegijas, kol visa Meksika tapo katalikiška. 1531 m. indėnui Chuanui Diegui keturis kartus apsireiškė Švč.Mergelė Marija. Tai buvo netoli nuo Meksiko miesto į šiaurę ant Tepejako kalno. Nuo tada ji tapo žinoma kaip **Gvadalupos Madona**. Per kitus 15 metų buvo pakrikštyti 9 milijonai Meksikos indėnų. 1539 m. pranciškonų misionieriai pasiekė dabartinę Nju Meksiko valstiją, kuri dabar priklauso Jungtinėms Amerikos Valstijoms. (Pavadinimas įvestas 1581 m.) 1565 m. Floridos valstijoje, San Augustine, buvo įsteigta pirmoji parapija. Ji priklausė Santjago de Kubos vyskupijai, kur vyskupu buvo tėvas Mendoza. 1598 m. pirmieji jėzuitai pro Meksiką pasiekė dabartinę Arizonos valstiją. 1767 m. darbas nutrūko, nes buvo uždrausta jų draugijos veikla.

Filipinai

1521 m. Fernandas Magelanas, jūrininkas iš Portugalijos, kuris tuo metu tarnavo Ispanijai, atrado Filipinų salas. Tais pačiais metais jose jau buvo aukotos pirmos šventosios mišios. 1547 m. Šv.Pranciškus Ksaveras atvyko į Filipinus ir tapo pirmuoju jų misionieriumi. Nuo 1565 m. ten dirbo kiti misionieriai iš Ispanijos, bet tie metai laikomi oficialia Filipinų atsivertimo data. 1571 m. buvo pastatyta Guja Madonos, Filipinų globėjos, šventovė. 1579 m. įsteigta Manilos arkivyskupija. Po kelerių metų į salas nuvyko dar daugiau jėzuitų. 1616 m. buvo atvežta „Antipolio Mergelės“ statula. Ji dar vadinama „Taikos ir geros kelionės Madona“. (1926 m. įvyko jos kanoniškas karūnavimas.) Per Meksiką misionieriai iš Ispanijos pasiekė Sebo salą, kuri tapo žinoma savo Šventu Sebo kūdikiu.

XVII AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 11 popiežių, visi italai, tačiau nė vienas niekuo nepasižymėjo. 1601 m. jau buvo sukurta tiek daug litanių, kad Popiežius jas uždraudė, palikdamas tik Visų Šventųjų litanią ir Loreto litanią. Pastaroji buvo

visai nauja, pašvęsta šventajam Nazareto nameliui, kuris tuomet jau buvo Lorete. 1623 m. Popiežius Grigalius XV įkūrė Tikėjimo skleidimo kongregaciją. (1967 m. jos pavadinimas buvo pakeistas į Tautų evangelizavimo kongregaciją.) Per tą šimtmetį Romoje buvo įsteigtos dvi aukštosios Popiežiaus mokyklos: Romos universitetas 1627 m. ir Šv. Anzelmo ateneumas 1687 m. 1653 m. Popiežius Inocentas X pasmerkė **jansenizmą**, kuris skelbė lemties teoriją ir neigė ryšį tarp dieviškosios malonės ir žmonių laisvės. Ši erezija palietė Prancūziją, Nyderlandus ir Italiją. Ji gyvavo ir XVIII a.

Kanada

1608 m. Prancūzijos karalius Henrikas IV pasiuntė jėzuitus į Kanadą. Jie įsteigė savo kolegiją Kvebeke ir bandė krikštyti vietinius indėnus. 1624 m. Šv. Juozapas buvo paskelbtas šventuoju Kanados globėju. 1642 m. indėnai nukankino jėzuitų kunigą **tėvą Izaoką Žoką** ir dar 7 vienuolius. (1930 m. Popiežius Pijus XI juos visus paskelbė šventaisiais.) 1666 m. į Kanadą atvyko jėzuitas tėvas Žakas Marketas. Mohaukų genties indėnai labai priešinosi katalikams misionieriams ir daug jų nukankino. Tačiau ši gentis davė Bažnyčiai savo šventąją - **Kotryną Tekakvitą, arba „Mohaukų Leliją“**.

Jungtinės Amerikos Valstijos

Tuo pat metu, kai Anglijoje buvo persekiojama katalikų Bažnyčia, anglų kolonijos buvo steigiamos Šiaurės Amerikoje. Tačiau į tas kolonijas katalikų neleidavo. 1909 m. Floridos valstijoje Sent Augustino mieste pranciškonai įsteigė pirmąją katalikišką mokyklą. Florida tuo metu buvo Ispanijos kolonija. 1620 m. laivas „Mayflower“ atvežė pirmuosius imigrantus į Masačūsetsą. 1622 m. Njū Meksiko valstijoje, Santa Fe mieste, buvo įsteigta parapija ir pastatyta bažnyčia, pakrikštyta daug indėnų, bet 1680 m. jie sukilo ir viską sugriovė. 1696 m. misijos vėl buvo atnaujintos, bet jos nesuklestėjo. 1634 m. katalikų kolonija susidarė Merilendo valstijoje, bet vėliau ten įsigalėjo protestantai. 1673 m. iš Kanados atvyko tėvas Žakas Marketas. Jis kartu su Žoljetu keliavo Viskonsino ir Misisipės upėmis. Iliojaus valstijoje, Kaskaskijoje, jis įkūrė Nekalto prasiđėjimo misiją. Mirė būdamas 39 metų, jo statula yra Vašingtone, garsenybių salėje Kapitolijuje. 1683 m. buvo paskelbta tikybos išpažinimo laisvė. Niujorke atsiradė jėzuitų prižiūrima katalikų koplyčia. Dar po dvejų metų jie įsteigė lotynišką mokyklą. Bet 1700 m. vėl buvo įvesti įstatymai, nukreipti prieš katalikus. 1686 m. Pensilvanijos valstijoje, Filadelfijos mieste, paaugotos pirmos Šv. Mišios. Ten gyvenusi kvakerių sekta, kurią apie 1650 m. įkūrė Džordžas Foksas, nepersekiavo katalikų.

Lietuva

1608 m. Švč. Mergelė Marija pirmą kartą apsireiškė Europoje. Tai įvyko Lietuvos miestelyje Šiluvoje. Katalikai ten jau buvo beišnyksta, juos stelbė kalvinistai. Būtent tuo ir skundėsi Švč.Mergelė. Po jos raginimo Lietuvos katalikai suaktyvėjo ir paėmė viršų. Dabar apsireiškimą Šiluvoje katalikai prisimena kaip kvietimą grįžti į savo bendruomenę.

Anglija

1611 m. Anglijoje išleista karaliaus Jokūbo I Biblijos versija. Ji skiriasi nuo katalikiškos, nes jos ST sudaro 39 knygos kaip ir pas žydus, o katalikai pripažįsta 46 ST knygas. NT - toks pat kaip ir katalikų.

Rusija

Pagal legendą, 1612 m. Kazanės Dievo Motina padėjo rusų armijai išvaduoti Maskvą iš totorių, kurie ją 1571 m. buvo sudeginę. (Kazanės miestas yra 460 mylių nuo Maskvos ir garsi savo Kazanės Dievo Motinos ikona. Kaip nebūtų ironiška, ji dabar yra Tatarstano sostinė.)

Skandinavija

1613 m. Skandinavijoje buvo uždraustas katalikų tikėjimas.

Čekoslovakija

1628 m. princesė Poliksena padovanojo Pergalės Šv.Marijos Bažnyčios karmelitams Prahoje Prahos Vaikelio Jėzaus, arba Kristaus Šventos Vaikystės, skulptūrą. Sakoma, jog ši skulptūra yra ištarusi „Juo labiau mane garbinsi, juo labiau jus laiminsi“.

Ispanija

Garbingoji Marija Agredietė (1602-1665), pranciškonė iš Ispanijos, užrašė „Mistiškąjį Dievo miestą“, kurį jai padiktavo Švč.Mergelė Marija. Tai Marijos ir jos sūnaus biografija. 1680 m. Švč.Mergelė Marija antrą kartą apsireiškė Europoje, La Palmoje, Ispanijos Majorkos saloje.

Belgija

1640 m. Ipro vyskupas Kornelijus Jansenas parašė knygą „Augustinas“, tuo paskelbdamas naują ereziją - jansenizmą. Tai buvo Šv.Augustino darbų

neteisingas aiškinimas, daug kuo panašus į kalvinizmą. Kaip jau minėta, jansenizmą 1653 m. pasmerkė Popiežius Inocentas X.

Užkarpatės Ukraina

1646 m. prie Šventojo sosto vėl prisijungė Užkarpatės Ukraina, arba Rutenija. Tai vyko Užgorode, Vakarų Ukrainoje.

Lenkija

1656 m. **Čenstochovos Juodoji Madona buvo paskelbta „Lenkijos karaliene”**, nes metais anksčiau ji išgelbėjo Lenkiją nuo švedų įsiveržimo. 1683 m. rugsėjo 12 d. Lenkijos karalius **Jonas III Sobeckis** apgynė Vieną ir likusią Europą nuo musulmonų turkų, kurie ketino užkariauti visą žemyną.

Prancūzija

Nuo 1681 m. karalius Liudvikas XIV pradėjo bažnytinius reikalus pavedinėti valstybei. Tai vadinama **galikonybe**. Popiežius Inocentas XII jam nenusileido, ir 1693 m. karalius susitakė su Šventuoju Sostu. Galikonybė tęsėsi iki I Vatikano Visuotinio susirinkimo 1870 m. Pagal 1598 m. Nanto ediktą hugenotai Prancūzijoje turėjo visas civilines teises. Karalius negalėjo sutikti, kad jo valstybėje gali gyvuoti dar kita valstybė. Jis pareikalavo, kad hugenotai vėl priimtų katalikybę, bet daugelis atsisakė. Tada 1685 m. karalius atšaukė Nanto ediktą. Daugiau kaip 200 000 hugenotų išvyko iš Prancūzijos į protestantiškas valstybes Europoje ir Amerikoje. Nepaisant to, XVII a. iš Prancūzijos kilo keli žinomi šventieji (žr. Prancūzijos šventieji).

Baroko architektūra, menas, muzika, astronomija

Šalia Renesanso stiliaus architektūroje atsirado barokas. Jam būdingos kreivos linijos, sudėtingos formos, linksma nuotaika. Šį stilių priskiria jėzuitams, jo pradžia siekia 1550 metus. Būdingas pavyzdys - Viurcburgo katedra Vokietijoje. Vienas garsių baroko architektų - italas Džovanis Lorencas **Berninis** (1598-1680). Žymiausia jo skulptūra - „Dangun ėmimas”. XVII a. davė daug garsių baroko dailininkų. Tai Piteris Paulius **Rubensas** (1577-1640) iš Flamanrijos, nutapęs „Mistines Šv. Kotrynos vestuves”; jo mokinys Antonijus **van Deikas** (1599-1641), portretistas. Ir žinoma **Rembrantas van Reinas** (1606-1669), **visų laikų didžiausias dailininkas**. Tuo pačiu stiliumi tapė du ispanų dailininkai. Tai Bartalomė **Murilijas** (1618-1682), garsus savo „Šv. Antano regėjimu” ir „Dvejomis Trejybėmis” bei Diegas **Velaskesas** (1599-1660). Muzikos srityje sukurta daug himnų ir oratorijų. 1634 m. Bavarijoje, **Oberamergau** miestelė pirmą kartą buvo suvaidinta **Kristaus kančia**. Nuo tada ji ten vaidinama kas

ketveri metai. 1633 m. Šventosios inkvizicijos kongregacija teisė astronomą **Galileo Galilėjų** (1564-1642) už Koperniko heliocentrinės planetų sistemos palaikymą. Jis buvo nuteistas ir priverstas išsižadėti savo "klaidingo" tikėjimo, o 1642 m. mirė, dar gyvendamas namų arešte. Iš tikrųjų Bažnyčia niekada ne-siskelbė neklystanti moksle, buvo teisi tik dėl tikėjimo ir moralės.

Trisdešimties metų karas (1618-1648)

1618 m. prasidėjo karas tarp protestantų ir katalikų valdovų. Jis kilo Bo-hemijoje ir tęsėsi 30 metų. Valdovai-protestantai sudarė protestantų uniiją, o valdovai-katalikai - katalikų lygą. Popiežius liko neutralus, tačiau Prancūzijos **kardinolas Rišelje** pasiekė, kad katalikiškoji Prancūzija paremtų protestantus, nes bijojo, kad per daug įsigalės Austrija. 1648 m. buvo pasirašyta **Vestfalijos taika**, pagal kurią Augsburgio sutarties sąlygos buvo pritaikytos kalvinistams. Augsburgio sutartyje (1555 m.) buvo sakoma, jog kiekvienas valdovas gali lais-vai pasirinkti tikėjimą, o pavaldiniai privalo juo sekti. Tačiau tai lietė tik katalikus ir liuteronus.

XVII a.: šventumas prieš atsimetimą

XVI a. liuteronai, kalvinistai ir anglikonai atsiskyrė nuo katalikų Bažnyčios, o XVII a. ir XVIII a. jau atsirado atsiskyrėlių nuo krikščionybės ir apskritai.

Prancūzijos šventieji

Šv.Margarita Marija Alakok (1647-1690) tapo Šventos Jėzaus širdies apaštale. Pal. Klodas de la Kolomberas ir Šv. Jonas Judas (1601-1680) įsteigė Dievo motinos labdaros kongregaciją bei Jėzaus ir Marijos draugiją. Šv.Joną Judą Popiežius Leonas XIII ir Šv.Pijus X vadino „Pasišventimo Jėzaus ir Mari-jos Širdims tėvu, mokytoju ir apaštalu“. Butilje de Rans įstojo į La Trapo cistersų abatiją, reformavo ją, o jos vienuoliai vadinosi trapistais.

Anglijos atskalūnai

Šerburo lordas Henrikas (mirė 1648) įkūrė racionalizmą, sudaręs papras-tos religijos, arba deizmo arba asmeninio Dievo sistemą. Pagal ją, viskas pa-remta protu, visai nėra apsireiškimo ar autoritetų, Dievas neturi jokio ryšio su savo sutvertu pasauliu. Savo raštuose racionalizmą skelbė taip pat ir Džonas Lokas (mirė 1704).

Katalikų mokslininkai

1635 m. Vengrijos kardinolas Peteris Pazmanis įsteigė Budapešto univer-sitetą. 1645 m. Paryžiuje Šv. Mauro kongregacija, arba mauristai, pradėjo dide-

lius darbus Bažnyčios mokslų srityje, kuriuos nutraukė Prancūzų revoliucija. XVII a. flamandų jėzuitai pradėjo monumentalų darbą „Acta Sanctorum“ - visų Bažnyčios istorijoje šventųjų ir visų svarbiausių datų sąrašą. Jį redagavo **tėvas Džonas van Bolandas** jėzuitas, bet tik pirmą tomą. Jo darbo tęsėjus vadino bolandistais. Iš viso išėjo 70 tomų. **Šv. Jonas Krikštytojas Salezietis** (1651-1719) buvo paskelbtas modernios pedagogikos tėvu ir mokytojų globėju. Jis buvo prancūzų kunigas, kuris 1680 m. įsteigė krikščioniškas mokyklas, arba Krikščionių brolių mokslo įstaigas, t.y. **saleziečių Ordiną**. Jo nereikia painioti su Jonu don Bosku, italų kunigu, kuris 1859 m. įsteigė **Don Bosko saleziečių ordiną**.

XVIII AMŽIUS

Per tą šimtmetį valdė 8 popiežiai, visi italai, tik Klemensas XI buvo kilęs iš Albanijos. 1716 m. pradėtas leisti „Annuario Pontificio“ - oficialus bažnytinis žinynas, kuris kasmet papildomas. Jame pateikiamos statistinės žinios apie kardinolus, vyskopus, prelatus ir kitus religijos veikėjus. 1773 m. Romoje įsteigtas Popiežiaus Laterano universitetas.

Popiežius Benediktas XIV (1740-1758)

Pirmasis popiežius, kuris pradėjo rašyti enciklikas (parašė 13). 1742 m. jis liepė povelykiniu laikotarpiu vietoj „Viešpaties angelo“ triskart per dieną kalbėti „Dangaus Karalienę“, o 1754 m. įsteigė **Gvadalupos Dievo Motinos šventę**.

Popiežius Klemensas XIII (1758-1769)

1765 m. patvirtino **Jėzaus Šv. Širdies šventės mišias ir pamaldas**, pašventas Jėzaus dieviškajam asmeniui, kurios turėjo vykti birželio mėnesį.

XVIII a. šventieji

Italija

Šv. Paulius nuo Kryžiaus (1694-1775) 1747 m. įsteigė Dievo kančios kongregaciją. **Šv. Alfonsas Ligurietis (1696-1787)** 1732 m. įsteigė redemptorių organizaciją. Buvo vyskupas, poetas, teologas, muzikas, **vienas didžiausių moralistų**. Jo pagrindinis kūrinys „Moralės teologija“, o gražiausia knyga „Marijos garbė“. Taip pat rašė apie maldas, apie dvasinį gyvenimą ir pan. Kanonizuotas 1839 m., o 1871 m. paskelbtas Bažnyčios Mokytoju, nuo 1950 m. išpažinėjų ir moralistų globėjas. **Šv. Leonardas iš Porto Maurico (1676-1751)**, pamokslavo 44 metus, asketinis rašytojas. Kanonizuotas 1867 m., misio-nieriškų parapijų globėjas. **Pal. Ona Marija Taigietė (1769-1837)** tapo visų laikų pranašautoja. Daugelis jos pranašysčių išsipildė. Kanonizacija prasidėjo 1863 m.

Vokietija

Garb. Ona Kotryna Emerich (1771-1824) buvo Vokietijos mistikė, stigmatė, pranašė, XVIII a. dvasiškoji auka. Ji išpranašavo, kad XX amžiuje „Berlynas ilgą laiką gyvens spąstuose“. Jos pranašystė išsipildė 1945 m., kai sovietai išlaikė apsupę Berlyną net 44 metus, t.y. iki 1989 m.

XVIII a. atsimetėliai Prancūzija

Volteras (1694-1778) XVIII a. smarkiau už kitus skelbė racionalizmą ir neapykantą Bažnyčiai. Ž. Ž. Ruso (1712-1778) parašė paprastos religijos katekizmą ir Revoliucijos Evangeliją.

Anglija

Masonai, arba laisvieji masonai, taip pat palaikė racionalizmą ir 1717 m. įsteigė Londone savo pirmąją didžiąją ložę. Tai buvo slapta tarptautinė brolija, propagavusi religijų indiferentizmą. Jos galutinis tikslas - panaikinti visas religines institucijas. Viešai jie skelbė pakantumą religijai, tačiau atvirai ir slapta persekiojo krikščionybę. 1738 m. Popiežius Klemensas XII pasmerkė masonus ir uždraudė katalikams stoti į šią organizaciją, grasindamas atskirti juos nuo bažnyčios.

Vokietija

Švietimo partija (Illuminati) pradėjo savo veiklą, siekdama pakeisti visas Bažnyčios doktrinas ir disciplinas. Jos įtakoje ir katalikiškuose kraštuose plito nuotaikos, nukreiptos prieš katalikus ir prieš popiežių.

Jėzuitų persekiojimas (1773 m.)

1759 m. jėzuitams buvo liepta išvykti iš Brazilijos, kadangi jie nenorėjo paklusti Portugalijos vyriausybei. 1762 m. Paryžiaus parlamentas suvaržė jėzuitų veiklą Prancūzijoje, nes jie kovojo prieš racionalizmą. Panašus likimas laukė jėzuitų Portugalijoje ir Neapolyje. Pagaliau Portugalija, Prancūzija, Ispanija ir Neapolis nusiuntė Popiežiui bendrą prašymą uždrausti jėzuitų ordino veiklą visame pasaulyje. 1773 m. Popiežius, siekdamas Bažnyčios santarvės, uždraudė jėzuitų ordiną. Tačiau Prūsijos Karalius Frydrichas II reikalavo, kad jėzuitai tęstų veiklą Prūsijoje, ir jie tai darė iki jo mirties 1786 m. Tuo tarpu Rusijos stačiatikių Bažnyčia Popiežiaus nutarimo net nepaskelbė, ir ten jėzuitai veikė laisvai. Katalikiškoje Lietuvoje Popiežius Pijus VI leido atidaryti jėzuitų noviciatą. Vilniuje išliko dvi jėzuitų kolegijos ir 1579 m. įsteigtas universitetas.

1814 m. Popiežius Pijus VII naujai atkūrė pasaulinę jėzuitų draugiją. Taip baigėsi 40 m. trukęs persekiojimas.

Prancūzų Revoliucija (1789 m.)

Prancūzijoje Bažnyčios vadovai padarė klaidą: per daug suartėjo su valstybe, todėl liaudis aukštųjų dvasininkų ėmė nekęsti taip pat, kaip karaliaus bei didikų. Žemesnio rango dvasininkai dalijosi gyvenimo sunkumais su neturtin-gaisiais, todėl juos gerbė ir jais pasitikėjo. Iš pradžių jie aktyviai rėmė revo-liuciją. Revoliucionierių šūkis buvo: „Laisvė, Brolybė, Lygybė“. Su juo paprastieji žmonės sukilo ir 1789 m. nuvertė monarchiją. Jau kitais metais prasidėjo vie-nuolynų ir kitų religinių įstaigų draudimas. Buvo panaikintas trečdalis vyskupijų. Žmonės rinko vyskopus ir kunigus, o išrinktieji privalėjo prisiekti naujai kons-titucijai. Popiežius Pijus VI paskelbė, kad ši naujoji konstitucija negalioja ir at-leido iš pareigų visus, kurie buvo jai prisiekę. Daug dvasiškių buvo ištremti arba patys emigravo į Ameriką, Angliją ir Vokietiją. 1792 m. buvo giljotinuotas kara-lius Liudvikas XVI, taip pat 191 dvasininkas (**Karmo kankiniai**). Buvo priimtas naujas kalendorius, kuris panaikino sekmadienius ir šventas dienas. Nueita tiek, kad ant Notr Dam katedros didžiojo altoriaus pasodino ištvirkėlę ir minia ją garbino kaip „Proto karalienę“. 1794 m. buvo giljotinuoti: 66 vienuolės, 13 ku-nigų ir 3 tikintieji.

Napoleonas Bonapartas (1799-1821)

Kitų Europos valstybių karaliai pasijuto nesaugiai, todėl paskelbė karą nau-jajai Prancūzijos vyriausybei. Juos palaikė Popiežius Pijus VI. Bet Prancūzų Respublikos vyriausybė pasiuntė į Popiežiaus valdas savo kariuomenę, kuriai vadovavo generolas Napoleonas Bonapartas. Jis užėmė Romą, suėmė Po-piežių ir išsivežė jį į Prancūziją, kur jis mirė 1799 m.

Jungtinės Amerikos Valstijos

1693 m. ten, kur dabar Ilinojaus valstijos Čikagos miestas, jau buvo misija. 1721 m. Naujajame Orleane kapuciniai pastatė koplyčią ir atidarė berniukų mo-kyklą. Po kelerių metų į JAV, kuri tada dar buvo kolonija, iš Prancūzijos atvyko uršulietės ir įsteigė **pirmąjį vienuolyną**. 1730 m. Bažnyčia jau turėjo tvirtą pa-grindą Pensilvanijos valstijos Filadelfijos mieste. 1769 m. pranciškonas **Chuni-peras Sera** įsteigė pirmąją misiją San Diego mieste Kalifornijoje. Po to jų greitai padaugėjo. 1770 m. tėvas Pjeras Gibo iš Kvebeko seminarijos pašventino pir-mąją bažnyčią Misūrio valstijos Sent Lujo mieste. 1776 m., kai JAV paskelbė savo nepriklausomybę, tarp Nepriklausomybės deklaracijos signatarų buvo trys katalikai. Prasidėjo pilietinis karas. Iš Europos atvyko katalikų generolų. Jūroje komandoras Džonas Baris, katalikas, gavo „Amerikos laivyno tėvo“ titulą.

1789 m. tėvas Džonas Kerolis buvo paskirtas Baltimorės vyskupu ir tapo atsakingu už visų JAV katalikų interesus. Taip Jungtinėse Amerikos Valstijose susidarė katalikų hierarchija. Tuo metu JAV buvo apie 25 000 katalikų: Merilende - 15 000, Pensilvanijoje - 7000, Niujorke - 1500 ir Virdžinijoje - 200. Tais pačiais metais JAV Konstitucijoje įvesta pirmoji pataisa, kuri garantavo tikėjimo laisvę. **Tėvas Albanas Batleris** anglų kalba parašė „Šventųjų gyvenimą“, pirmą kartą išleistą 1756-1759 m. (7 tomai). (1956 m. leidinys buvo pataisytas ir išleistas 4 tomų.)

Lenkijos - Lietuvos valstybė

1795 m. šias beveik visiškai katalikiškas šalis pasidalijo jų galingieji kaimynai - Rusija, Prūsija ir Austrija. Prieš tai buvo dar du padalijimai 1772 m. ir 1793 m., tačiau jie tik sumažino jų teritorijas. Stačiatikių Rusijai teko rytinė Lenkija ir beveik visa Lietuva. Jos tapo carinės Rusijos imperijos dalimi. Iki 1798 m. Lietuvoje buvo dvi vyskupijos, kurios pakluso Gniezno lenkiškai arkivyskupijai. Tačiau po padalijimo jas prijungė prie naujai sukurtos Mogiliovo arkivyskupijos Baltarusijoje, kuriai priklausė 75% europinės Rusijos ir visa azijinė jos dalis. Tai buvo didžiausia pasaulyje arkivyskupija. 1807 m. Napoleonas tose Lenkijos dalyse, kurios buvo tekusios Prūsijai ir Austrijai, sukūrė Varšuvos kunigaikštystę. Kai 1812 m. Napoleonas pralaimėjo karą su Rusija, Varšuvos kunigaikštystė tapo Lenkijos karalyste, tačiau kaip Rusijos autonominė dalis. Taip buvo nutarta 1815 m. Vienos kongrese.

XIX AMŽIUS

Tą šimtmetį valdė 6 popiežiai, visi italai, bet nė vieno iš Romos. Pijus IX valdė ilgiausiai, net 32 metus. Pasižymėjo trys popiežiai: Grigalius XVI, Pijus IX ir Leonas XIII. 1830 m. atsirado antiklerikalinis judėjimas, nukreiptas prieš Bažnyčią. Jis plito Prancūzijoje, Italijoje ir Vokietijoje, kur vadinosi „Kulturkampf“.

Popiežius Pijus VII prieš Napoleoną

Kai Popiežius Pijus VI mirė Prancūzijoje 1799 m. kaip Napoleono belaisvis, 1800 m. Vokietijos imperatoriaus pastangomis buvo išrinktas naujas Popiežius - Pijus VII. Tuo metu Prancūzijoje iškilo į valdžią Napoleonas. Jis suprato, jog daugelis prancūzų širdyse tebėra katalikai ir slaptai atlieka savo apeigas. Todėl jis susitaikė su Popiežium ir 1801 m. pasirašė taikos sutartį. Netrukus Napoleonas tapo Prancūzijos imperatoriumi. 1804 m. jis užsitikrino, kad Pijus VII dalyvaus jo karūnacijoje. Bet 1806 m. Napoleonas panaikino šventąją Romos imperiją, kurią dar 800 m. buvo įsteigęs prancūzų imperatorius Karolis Didysis, po to (962 m). atnaujino Vokietijos imperatorių Otonas I Didysis. Ją valdė dar kelių dinastijų atstovai, o nuo 1438 m. - 17 imperatorių iš habsburgų

dinastijos. Kai 1809 m. Popiežius nesutiko kariauti su visais Prancūzijos priešais, Napoleonas užgrobė Romą, suėmė Popiežių ir įkalino jį Italijoje, o vėliau Prancūzijoje. Popiežius Napoleoną atskyrė nuo Bažnyčios. 1814 m. sąjungininkai išvadavo Pijų VII, ir jis grįžo į Romą, kur tais pačiais metais atkūrė jėzuitų ordiną. 1815 m. Napoleonas pralaimėjo lemtingą mūšį Belgijoje prie Vaterlo, pateko į nelaisvę ir buvo ištremtas į Šv. Elenos salą netoli Angolos. Ten jis mirė 1821 m. Sakoma, jog ten jis ištare šiuos įsimintinus žodžius: „Nuo galingo iki juokingo - vienas žingsnis“. 1840 m. jo palaikus iš Šv. Elenos salos perkėlė į Šerbūro miestą Normandijoje. Nugalėjus Napoleoną, 1815 m. buvo pasirašyta **Vienos sutartis**. Popiežiui buvo grąžintos jo valdos, tačiau Avinjonas liko Prancūzijai. Stengdamasis ginti Bažnyčios teises, Popiežius sudarė sutartis su įvairiomis valstybėmis. 1817 m. buvo atkurta Tikėjimo platinimo kongregacija, suaktyvėjo jos misionieriška veikla. 1823 m. Popiežius Pijus VII mirė kaip Napoleono nugalėtojas, o pastarasis mirė nelaisvėje dvejais metais anksčiau.

Airija

1801 m. buvo išleistas įstatymas, kad Airija turi būti atstovaujama Britų parlamente, tačiau visi parlamento nariai privalėjo prisiekti, kad nepripažįsta persikūnijimo doktrinos, mišių ir šventųjų garbinimo. Katalikai stengėsi, kad šis įstatymas būtų atšauktas. Tačiau kova tęsėsi ilgai, ypač pasižymėjo **Danielius Okonelis**. 1828 m. jį išrinko į parlamentą, bet jis nesutiko prisiekti. Kitais metais buvo priimtas **katalikų emancipacijos aktas**. Okonelis kovojo ir už Airijos nepriklausomybę. 1846 m. Airijoje neužderėjo bulvės, ir prasidėjo badas, todėl nemažai airių katalikų emigravo į Angliją ir į Jungtines Amerikos Valstijas, kur jie darė teigiamą poveikį. 1854 m. Dubline atsirado Airijos katalikiškasis universitetas. 1879 m. **Noko mieste apsireiškė Dievo motina**. Ši vieta dabar žinoma visame pasaulyje. 1880 m. Airijoje įsikūrė Šv. Jono Krikštytojo Saleziečio saleziečių brolija.

Austrija

1811 m. Austrijos srityje Bohemijoje gimė **Jonas Nepomukas Noimanas**. Jis mokėsi tėvynėje, bet kunigo šventinimą 1836 m. gavo Jungtinėse Amerikos Valstijose (žr. JAV). Jo nereikia painioti su kitu Šv. Jonu Nepomuku (1345-1393), taip pat kunigu iš Bohemijos, kankiniu, Čekijos globėju. 1818 m. buvo sukurta garsioji Kalėdų giesmė „Tylis naktis“. Žodžių autorius - tėvas Jozefas Moras, muzikos - vargonininkas Francas Gruberis. 1820 m. Vienoje mirė **tėvas Klemensas Hofbaueris**. Gimė 1751 m., Vienoje, dirbo redemptorių kunigu Varšuvoje (1786-1801) ir Vienoje (1808-1820), vadinamas **Didžiuoju Vienos apaštalu**. Kanonizuotas 1909 m. XIX a. pradžioje Bažnyčiai trukdė valstybė, tačiau po 1848 m. revoliucijos ne tik liaudis, bet ir Bažnyčia gavo daugiau laisvės.

Austro-Vengrijos monarchija

1867 m. buvo suformuota dviguba Austro-Vengrijos monarchija, kurioje abi dalyės turėjo autonomiją. 1868 m. Bažnyčia vėl patyrė sunkumų dėl „Kulturkampf“, tačiau Austrijos dalyje dar buvo 80% katalikų. Tuo tarpu Vengrijoje XIX a. pabaigoje sustiprėjo sekuliarizacija. Nors ir buvo įkurtos kelios naujos katalikų organizacijos, katalikų sumažėjo iki 60%. Bohemijoje Bažnyčią silpnino husitai, liberalizmas, džozefinizmas ir iluminatai. Slovakijoje katalikų buvo apie 75%.

Prancūzija

Kai 1815 m. buvo nugalėtas Napoleonas, Prancūzijoje labai atgijo katalikybė. Šio judėjimo vadas buvo **grafas Fransua Renė de Šatobrianas** (1768-1848), kuris 1802 m. išleido knygą „Krikščionybės genijus“. Joje įrodinėjama, jog katalikybė yra poetiškiausia, humaniškiausia religija, skatinanti laisvę, meną ir mokslą. 1816 m. **Pal. Marcelinas Šampenetas** (1789-1840), įsteigė Lijone marijonų ordiną. 1817 m. įsikūrė jų brolija, o 1824 m. - seserija. Dabar šio ordino centras yra Romoje. **Šv. Žanas Marija Viane, Arso klebonas**, (1786-1859) pagarsėjo kaip nuodėmklausys, per metus jis išklausydavo net 158 000 išpažinčių. 1925 m. paskelbtas šventuoju, visų klebonų globėjas. 1822 m. **Paulina Žariko** (1799-1862) įsteigė Pontifikacinę tikėjimo platinimo draugiją ir atnaujino Prancūzijoje Rožinį. 1833 m. **Frederikas Ozanamas** (1813-1853) įsteigė Šv. Vincento Pauliečio draugiją, kuri užsiima labdara. 1831 m. trys prancūzų intelektualai - Lamene (? - 1845), tėvas Henrikas Lakordaras (? - 1861) ir grafas Monlembertas pradėjo platinti **liberaliąją katalikybę**. Tų pačių metų pabaigoje jie atvyko į Romą kaip „Dievo ir laisvės piligrimai“ ir įteikė Popiežiui savo memorandumą. Jo trys svarbiausi teiginiai: atskirti Bažnyčią nuo valstybės, suteikti sąžinės laisvę ir spaudos laisvę.

Popiežius Grigalius XVI šią idėją atmetė, nes liberalizme įžvelgė dvi svarbias klaidas - visų viršgamtinių apsiraiškimų nepripažinimą ir religinį abuojumą.

Tėvas Lamene netgi įkūrė krikščioniškąjį socializmą, kuris rėmėsi krikščionybės principais. Tai buvo mažiausiai radikali kapitalizmo ekonominės sistemos kritika. Tačiau Popiežius jo nepalaikė, ir Lamene atsisakė savo idėjų.

XIX a. Dievo Motina keturis kartus apsiraiškė Prancūzijoje:

1830 m. Paryžiuje, Riu diu Bak, Švč. Mergelė apsiraiškė Šv. Katerinai Labur. Pastarosios prašymu 1832 m. buvo nukaldintas Marijos Nekalto Prasiėdėjimo medalis, dar vadinamas **Stebuklinguoju medaliu**.

1840 m. Švč. Mergelė patikėjo savo Nekaltosios Širdies **Žaliajį Škaplierių** seselei Žiustinai Briskeburn iš to paties Šv. Vincento Pauliaus vienuolyno. Popiežius Pijus IX tai patvirtino 1863 m. ir 1870 m.

1846 m. Dievo Motina apsireiškė La Salete dviems prancūzų vaikams. Tai buvo beveik 15 metų mergaitė **Melana Matje** ir 11 m. berniukas **Maksimenas Žiro**. Apsireiškimas įvyko 50 mylių nuo Grenoblio, Alpių kalnuose. Dievo Motina pasakė: „Pagarba Dievui nyksta, ir už tai reiks brangiai užmokėti“. Apsireiškimo vietoje buvo pastatyta La Saleto bazilika.

1858 m. Dievo Motina apsireiškė Liurdo oloje, Prancūzijos pietuose mergaitei **Bernadetai Subiru**. Tai buvo Viešpaties angelo apsireiškimo dieną (kovo 25 d.), ir Dievo Motina pasakė: „Aš esu nekaltas prasidėjimas“. Bernadeta Popiežius Pijus XI kanonizavo 1993 m. Francas Verfelis, žydas, pabėgęs iš Austrijos bene 1943 m., parašė knygą „Bernadetos giesmė“, kuri tapo labai populiari. Gerokai vėliau JAV buvo sukurtas kino filmas tokiu pačiu pavadinimu.

1871 m. Portmene, apie 200 mylių į vakarus nuo Paryžiaus, Dievo Motina apsireiškė dviems berniukams ir dviems mergaitėms. Apsireiškimas truko 3 val. Po jo baigėsi 1870 metų prancūzų-prūsų karas.

1875 m. Prancūzijoje buvo įsteigti trys katalikiški universitetai: Lilyje, Lijone ir Anžere, ir vienas katalikiškas institutas Paryžiuje. 1877 m. buvo įsteigtas katalikiškas institutas Tulūzoje.

Kūdikėlio Jėzaus Šv. Teresė (1873-1897)

Gimė Prancūzijoje, Lisje mieste, buvo labai pamaldi ir kantri vienuolė karmelitė, labai atsidavusi dvasininkijai ir misionieriams. Pati ugdė savyje tokias vaikiškas dorybes, kaip nuolankumas, paklusnumas, paprastumas. Ją vadino **Mažąja Gėlele** ar Šv. Terese Liziete. (Iš tikrųjų ji gimė Alekone.) Ją kanonizavo Pijus XI 1925 m. Ji tapo užsienio misijų patrone (minima spalio 1-ąją) ir netgi Rusijos globėja.

Pirmasis Tarptautinis Eucharistinis Kongresas

Toks kongresas pirmą kartą įvyko 1881 m. Prancūzijoje, Lilio mieste. Jo tikslas - viešai pademonstruoti katalikų tikėjimą ir atsidavimą šventajai Eucharistijai.

Vokietija

Vokietijoje XIX a. pradžioje katalikai turėjo sunkumų su vyriausybe dėl mišrių šeimų.

1830 m. Popiežius įsakė, kad, jei katalikas susituokia su kitatikiu, tai privalo savo vaikus auklėti katalikiškai. Vyriausybė su tuo nesutiko, ji reikalavo, kad berniukai perimtų tėvo tikėjimą, o mergaitės - motinos. **Kelno arkivyskupas Droste-Fišeringas** palaikė Bažnyčios reikalavimą ir už tai 1837 m. buvo įkalintas.

Miuncheno Universiteto prof. **Jozefas Gioras** (mirė 1848) parašė knygą

„Atanasijus”, nukreiptą prieš vyriausybės reikalavimus. Ši knyga buvo tokia populiari, kad galų gale vyriausybė nusileido, ir Bažnyčia laimėjo.

Tuo metu, panašiai kaip ir Prancūzijoje, Vokietijoje savo pažiūras ėmė skelbti liberalieji katalikai. Apie 1850 m. jų vadovu tapo prof. Ignacas von Delingeris (mirė 1890) iš Miuncheno. Kitas, mažiau radikalus vadovas, buvo Mainco vyskupas **Vilhelmas von Ketleris** (1811-1877). Jo pasekėjus vadino Mainco konservatyviaisiais scholastais.

Vyskupas von Ketleris bandė katalikiškais pagrindais spręsti socialinį klausimą, kurį jis laikė svarbiausiu. Jis nurodė kuo grėšia liberalusis kapitalizmas ir socializmas, su viską kontroliuojančia vyriausybe. Sprendimą jis rado viduryje, t.y. palaikydamas valstybės vaidmenį, sutramdant liberaliuosius kapitalistus ir gindamas savininkų teises nuo totalitarinio socializmo. Jis teigė, kad darbininkai turi teisę kurti profsąjungas, grynėti turto pasidalinimo principus, trumpą darbo dieną, pakankamą laisvadienių skaičių, gamyklų patikrinimus, moterų ir vaikų darbo reguliavimą. Taip vyskupas Ketleris tapo **Krikščioniškosios visuomeninės reformos apaštalu**.

Tėvas Adolfas Kolpingas (1813-1865) įsteigė Keliaujančių katalikų, arba Kolpingo Katalikų, draugiją, kuri pradėjo Kolpingo veiklą - savo narių dvasinį, švietėjišką ir fizinį auklėjimą.

Nuo 1923 m. ši draugija tapo tarptautine, įskaitant ir JAV. (1993 m. jos centras buvo Kelne, Vokietijoje, ji jungė 400 000 narių iš 144 valstybių.)

1848 m. Karlas Marksas (1818-1883) ir Fridrichas Engelsas (1820-1895) paskelbė revoliucinį dokumentą - Komunistų manifestą. Jame buvo kalbama apie visuomenės ir ekonomikos krizę. 1867 m. išėjo Karlo Markso knygos „Kapitalas“ 1-asis tomas. Antrąjį ir trečiąjį tomus išleido F. Engelsas. Ši knyga turėjo milžinišką įtaką komunizmo ir socializmo vystymuisi, kol to pasekoje buvo įsteigtas pirmasis komunistų Internacionalas. Karlo Markso pagrindiniai teiginiai buvo šie:

1. Valstybės palaikomas ateizmas, skelbiantis, kad religija - tai opiumas liaudžiai.

2. Jokios privačios nuosavybės, viskas valdoma valstybės.

3. Beklasė visuomenė pasiekama nutraukiant klasių kovą.

4. Proletariato, t.y. komunistų partijos, diktatūra.

5. Internacionalizmas - visų dirbančiųjų brolybė.

1870 m. katalikai iš Vokietijos, Austrijos ir Šveicarijos susirinko Niurnberge ir įsteigė Senujų Katalikų Broliją. Jiems vadovavo A. Dolingeris. Jie nenorėjo pripažinti Popiežiaus neklaidingumo, kurį buvo paskelbęs pirmasis Vatikano susirinkimas.

1871 m. buvo suformuota Vokietijos imperija. Grafas Bismarkas, Vokietijos kancleris, bijojo, kad Vokietijos katalikai nepalaikys jo ginčuose su Bažnyčia. Keli mokytojai atsisakė priimti Popiežiaus neklustamumo doktriną, paskelbtą pirmojo Vatikano susirinkimo metu 1870 m. Vyskupai norėjo juos atleisti. Tada,

1872 m., Bismarkas, prisidengdamas kultūrinės revoliucijos vardu, pradėjo persekioti katalikus. Įstatymai, žinomi kaip 1873 m. gegužės įstatymai, apribojo katalikų gyvenimą. Diplomatiniai santykiai su Vatikanu buvo nutraukti. 500 jėzuitų buvo išsiųsti iš šalies, valstybė pradėjo kontroliuoti seminarias. Tai atnešė didelių nesutarimų, ir Bismarkas pamažu nustojo priešintis.

1886 m. dauguma antikatalikiškų įstatymų buvo atšaukti ir sekančiais metais Bismarkas atstatė santykius su Šventuoju Sostu.

Anglija

1829 m. pagaliau buvo leista Romos katalikams viešai atlikti savo apeigas. Jos buvo uždraustos nuo 1558 m. Per tą laiką, beveik 300 metų, jie išlaikė savo tikėjimą po įvairiausių priedangom. Pavyzdžiui, dainuodavo giesmę „Dvylika Kalėdų dienų“, kurioje tikėjimo tiesos buvo išreiškiamos įvairiomis metaforomis.

1835 m. į Angliją atvyko grupė Italijos kunigų. Jiems vadovavo tėvas Džentilis. Jie įvedė 40 valandų apeigas, gegužines pamaldas ir kt.

1840 m. seras Rolandas Hilas sukūrė pašto ženklus. Vėliau įvairiose valstybėse, o nuo 1929 m. ir Vatikane, jie buvo naudojami platinti religiją, nes buvo leidžiami tokiomis progomis, kaip Kalėdos, Velykos, kitos religinės šventės, metinės, bei su religinių meno kūrinių atvaizdais ir kt.

XIX a. vienas iš Šv. Bydo Kolegijos prezidentų Romoje buvo **Dr. Nikolas Vaismanas**. Jis nuvyko iš Romos į Angliją, ir ten skaitė eilę paskaitų, kurios padarė didelį įspūdį nekatalikams. Vėliau jis tapo Vestminsterio Arkivyskupu ir Kardinolu.

XIX a. Anglijoje du įžymūs žmonės priėmė katalikų tikėjimą.

Džonas Henris Njumenas (1800-1890), religijos studijų vadovas Oksforde. 1845 m. tapo kataliku. Jis įsteigė Šv. Pilypo Neri Oratorijos Angliškąją Kongregaciją. 1879 m. Popiežius Leonas XIII paskyrė kardinolu. Jis skelbė katalikybę savo raštuose ir pamoksluose, ir yra laikomas vienu iš žymiųjų Anglijos prozininkų.

Henris Edvardas Meningas (1808-1892) tapo kataliku 1851 m. Vėliau jį paskyrė kardinolu ir Vestminsterio Arkivyskupu. Jo geriausia knyga - „Amžinoji kunigystė“. Jis labai rūpinosi dirbančiųjų klasės atstovais ir vargšais.

1859 m. Čarlzas Darvinas (1809-1882) knygoje „Rūšių kilmė“ paskelbė savo natūraliosios atrankos teoriją. Antrojoje knygoje - „Žmogaus kilmė“ (1871 m.) jis bandė įrodyti, kad žmonės išsivystė iš kažkokių protėvių, panašių į beždžiones (Darvino hipotezė). Jo teorijos sukėlė didelius prieštaravimus tarp mokslo ir religijos.

1865 m. sutuoktiniai Katerina ir Viljamas Būtai Londone įsteigė sukarintą religinę labdaros organizaciją, pavadintą Gelbėjimo Armija. Jos tikslas - neturtingųjų evangelizavimas ir jų visuomeninės padėties gerinimas.

Beneliukso valstybės

1815 m. Vienos Kongrese Belgija buvo prijungta pris Nyderlandų. Prasidėjo begaliniai kiverčiai tarp belgų, kurių dauguma buvo katalikai, ir olandų, kurių dauguma - protestantai.

1830 m. Briuselyje kilo maištas, ir buvo įkurta Belgijos karalystė. Jos konstitucija buvo palanki katalikams. Vėl buvo atidarytas Liuvono Universitetas, jis tapo katalikiškojo intelektualinio gyvenimo centru. 1835 m. Belgija užmezgė diplomatinius santykius su Vatikanu.

XIX a. antroje pusėje kunigas iš Belgijos **Žozefas Damjenas** (1840-1889) Havajuose įsteigė raupsuotųjų kolonijų ir ten dirbdamas labai išgarsėjo. Netrukus jis turi būti paskelbtas palaimintuoju.

1853 m. Nyderlanduose buvo įsteigta katalikiškoji hierarchija, nors ten yra tik 38 % katalikų.

1870 m. buvo įsteigta vyskupija Liuksemburgo Grafystėje. Ten katalikybė visada laikėsi tvirtai, nežiūrint Prancūzų Revoliucijos įtakos.

Šveicarija

XIX a. pabaigoje Šveicarijos konstitucija įteisino priemones, nukreiptas prieš katalikybę. Buvo uždaryta 130 vienuolynų. Po to Bažnyčia buvo perorganizuota, kad galėtų priešintis liberalizmui ir radikalizmui.

1863 m. buvo įgyvendinta **Žano Henrio Diunano** (1828-1910) idėja - buvo įsteigtas **Tarptautinis Raudonasis Kryžius**. Jo centras buvo Ženevoje. Musulmoniškos valstybės, nors ir prie jo prisijungė, bet nepriėmė pavadinimo ir pasivadino **Raudonuoju Pasmėnuliu**. Izraelio valstybė, atkurta 1948 m., išlaikė savo Dovydo Žvaigždės organizaciją.

Ispanija ir Portugalija

1812 m. Ispanijos konstitucija įteisino antibažnytinius veiksmus savo šalyje. Prasidėjo tikinčiųjų ir jų vadovų persekiojimas, Bažnyčios turto konfiskavimas. Nežiūrint to, katalikais išliko 96,7% gyventojų. 1849 m. **Šv. Antonijus Klaretas** (1807-1870), Ispanijos vyskupas, įkūrė Marijos Nekaltosios Širdies misiją arba Klaretiečius. Jis tapo Ispanijos karalienės nuodėmklausiu ir Santjago (Kuba) vyskupu (1851-1857). Kanonizuotas 1950 m.

1857 m. Ispanijoje buvo įsteigta Šventosios Jėzaus Širdies šventė.

1881 m. juodąją Montserato madoną, kurią buvo išdrožęs Šv. Lukas, karūnavo Popiežius Leonas XIII.

1889 m. Tėvas Andresas Muchonas (mirė 1923) įsteigė Ave Marija mokyklas.

Dėl Portugalijos liberaliųjų revoliucionierių praktikos, Portugalijos Bažnyčiai XIX a. nebuvo lengvas. Nežiūrint to, Portugalijoje išsilaikė 93,6% katalikų.

Lenkija ir Baltijos valstybės

Po antrojo padalinimo 1793 m., kai žemės pasidalijo kaimyninės valstybės, Lenkija neteko savo senosios vyskupijos centro Gniezno, o po trečiojo padalinimo 1795 m. - ir Varšuvos. Abu šie miestai teko Prūsijai.

1807 m. Napoleonas iš Lenkijos dalių, tekusių Prūsijai ir Austrijai, sukūrė Varšuvos kunigaikštystę. Kai rusai nugalėjo Napoleoną, ši dalis tapo Lenkijos karalyste, kuri autonomijos teisėmis pagal 1815 m. Vienos kongresą buvo įjungta į Rusijos imperiją. Varšuva tapo arkivyskupijos centru su 10 Lenkijos ir viena Lietuvos vyskupija. Kitos dvi Lietuvos ir dvi Latvijos vyskupijos dar 1798 m. buvo prijungtos prie Mogiliovo arkivyskupijos Baltarusijoje. Tai buvo padaryta pritariant Vatikanui.

1831 m. Lenkijoje ir Lietuvoje įvyko nesėkmingas sukilimas prieš Rusijos valdžią. Po jo Rusija dar labiau apribojo Bažnyčios teises, tačiau Popiežius Grigalius XVI (1831-1846) pasmerkė ne carą, o sukilėlius. Vėliau, sužinojęs apie katalikų engimą, jis pakeitė savo nuomonę.

1842 m. rusai Lietuvos Dvasinę Akademiją perkėlė iš Vilniaus į Sankt Peterburgą, tuometinę Rusijos sostinę, norėdami ją dar stipriau kontroliuoti. Nuo tada ši akademija aptarnavo visus Rusijoje gyvenusius katalikus.

1863 m. Lenkijoje ir Lietuvoje vėl įvyko sukilimas, kurį nuslopinę, rusai dar labiau apribojo Bažnyčios veiklą.

1887 m. suėjo 500 metų nuo krikščionybės įvedimo Lietuvoje, bet paminėjimas buvo labai kuklus.

Latvijoje gyventojų daugumą sudarė liuteronai, katalikų buvo tik 20%. Jie turėjo dvi vyskupijas, kurios 1798 m. buvo prijungtos prie Mogiliovo arkivyskupijos.

Estijoje beveik visi gyventojai buvo liuteronai, išskyrus nedidelį procentą stačiatikių ar atvykusių darbininkų katalikų.

Rusija

1795 m. Rusija prisijungė didesnę dalį Lietuvos su dviem jos vyskupijomis ir dalį Latvijos su viena vyskupija.

1798 m. rusai Baltarusijos mieste **Mogiliove įsteigė arkivyskupiją**, kuri tapo didžiausia pasaulyje: ji apėmė 75% europinės Rusijos ir visą jos azijinę dalį. Į ją įėjo ir dvi baltarusių, dvi lietuvių bei viena latvių vyskupija.

1801 m. Rusijos sostinėje Sankt Peterburge buvo įsteigta katalikiška kolegija, kurios struktūra neatitiko Bažnyčios kanonų. Jos vadovais buvo caro paskirti Mogiliovo metropolitas ir du jo padėjėjai, o šeši nariai buvo vyskupijų atstovai.

Pralaimėjus Napoleonui, 1812 m. jo sukurta Varšuvos kunigaikštystė tapo Lenkijos karalyste ir autonomine Rusijos imperijos dalimi. Jau 1815 m. **Varšuvos arkivyskupija** su 10 lenkų ir viena lietuvių vyskupija buvo valdomos

rusų vyriausybės, nepaisant paskelbtos to krašto autonomijos. Tai buvo padaryta kartu su Vatikanu, tačiau vėliau Rusijos vyriausybės veikla jau buvo priešinga Bažnyčios kanonams.

Įžymus rusų rašytojas-psichologas **Fiodoras Dostojevskis** (1821-1881), remdamasis savo gyvenimo patirtimi, priėjo išvados, kad žmogaus sielą apvalo tik kančia.

1828 m. gimė žinomas rusų rašytojas ir filosofas **grafas Levas Tolstojus**. Jo filosofija bus apibūdinta vėliau, tačiau įdomu pažymėti, kad jis buvo atskirtas nuo rusų stačiatikių Bažnyčios, nes nepripažino eucharistijos.

1834 m. rusų stačiatikių Bažnyčia vyriausybė įsakė visaip stengtis prijungti unitus Baltarusijoje ir Ukrainoje, kurie buvo lojalūs Popiežiui nuo 1596 m. ir nuo 1646 m. Užkarpatėje.

1838 m. 111 unitų kunigų kreipėsi su prašymu į carą, kad nenaikintų jų Bažnyčios, tačiau jų prašymas buvo atmestas. **1839 m. vasario 12d. buvo pasirašytas oficialus vyriausybės nutarimas, kuriuo graikiškoji unitų Bažnyčia prijungiama prie rusiškos stačiatikių Bažnyčios.**

1842 m. liepos 22 d. Popiežius Grigalius XVI paskelbė kreipimąsi, kuriuo kaltino caro režimą už katalikų persekiojimą Rusijoje.

1842 m. gruodžio 23 d. caro valdžia atėmė iš katalikų vyskupų beveik visas teises, pavesdama juos konsistorijos priežiūrai.

1845 m. gruodžio mėn. Rusijos caras Nikolajus I aplankė Vatikane Popiežių Grigalių XVI. Vizito metu Popiežius išvardijo visus caro įsakymus, nukreiptus prieš katalikus Rusijoje, o ypač Lenkijoje ir Lietuvoje.

1847 m. rugpjūčio 3 d. Rusija ir Vatikanas pasirašė sutartį, tačiau katalikai Rusijoje ir toliau buvo visaip engiami.

1866 m. lapkričio 22 d. Rusijos vyriausybė be jokių žinomų priežasčių panaikino šią sutartį.

Tuo metu grafas Levas Tolstojus (1828-1910) paskelbė savo filosofiją, kurios pagrindą sudarė Kalno pamokslas. Jis skelbė, jog teisi tik ta visuomenė, kuri remiasi **Jėzaus skelbiamu** kuklumu, nuolankumu, nepriešiškumu ir jėgos nenaudojimu.

Tačiau Rusijos gyvenime XIX a. pabaigoje įvykiai vystėsi visai priešingai. Joje revoliuciniai elementai jau planavo prieš carą kruviną sukilimą, kuris turėjo atsiliepti visame pasaulyje.

Italija

Šv. Jonas Boskas (1815-1888)

Šv. Jonas Boskas gimė šiaurinėje Italijoje. Jis įkūrė **Don Bosko pranciškonų saleziečių draugiją**, kurios tikslas buvo visame pasaulyje steigti mokyklas, vadovauti ligoninėms, vykdyti ganytojišką darbą tarp vargšų. Kanonizuotas 1934 m.

Šv. Dominykas Savio (1842-1857)

Šv. Jono Bosko mokinyš, mirė būdamas 14 metų. Kanonizuotas 1954 m., bažnytinių berniukų chorų globėjas.

Popiežius Grigalius XVI (1831-1846)

Vienas labiausiai apsišvietusių popiežių, atgaivino filosofijos ir teologijos studijas, arba neoscholastiką. Parašė 9 enciklikas, kai kurios jų buvo adresuotos Bavarijos, Lenkijos, Reino, Vengrijos vyskupsams ir Šveicarijos dvasiškiams. Davė impulsą naujai misijų bangai. Nors netikėtai parėmė Rusijos režimą po pirmojo Lenkijos-Lietuvos sukilimo 1831 m., bet jau 1842 m. apkaltino carą katalikų persekiojimu. 1845 m. Vatikane susitiko su Rusijos caru Nikolajumi I.

Popiežius Pijus IX (1846-1878)

1848 m. prieš Popiežių kilo maištas, kurio vadas **Mazinis** norėjo Romoje įkurti respubliką. Popiežiaus ministrą pirmininką nužudė, o Pijus IX pabėgo į Neapolį. Romoje sukilėliai nusiaubė bažnyčias ir išžudė daug kunigų. Pijus IX pakvietė į pagalbą katalikiškas valstybes. Į jo kvietimą atsiliepė Austrija ir Prancūzija. Tuomet Mazinis pabėgo į Angliją, o Pijus IX grįžo į Romą. Nuo tada austrai saugojo popiežiaus žemes už Romos sienų, o prancūzai - miesto viduje. Tuo metu Sardinijos karalius kartu su Prancūzija išvarė austrus iš šiaurės Italijos.

1850 m. buvo įsteigta popiežiaus gvardija, o 1852 m. - Šv. archeologijos komitetas.

1854 m. Popiežius Pijus IX paskelbė Nekalto Prasidėjimo dogmą, t.y. kad ji būtų minima gruodžio 8 d. Minėjime dalyvavo apie 200 vyskupų. Tai labai svarbi dogma, nes ji sako, jog **Marija buvo nekaltai pradėta ne dėl savęs, o todėl, kad turėjo tapti Dievo motina.**

1861 m. pradėjo eiti Šventojo Sosto laikraštis „L'Osservatore Romano“. Jo skyriuje „Nostre Informazioni“ skelbiami oficialūs dokumentai, tačiau daugiausia italų kalba. Savaitinės šio laikraščio apžvalgos pradėjo eiti 1949 m. - prancūzų kalba, 1969 m. - ispanų kalba, 1970 m. - portugalų kalba, 1971 m. - vokiečių kalba, o 1980 m. - lenkų kalba.

1869 m. gruodžio 8 d. Pijus IX sušaukė **I Vatikano Visuotinį Bažnyčios Susirinkimą**, kuriame dalyvavo 698 vyskupai iš viso pasaulio.

1870 m. kovo 19 d. **Šv. Juozapas paskelbtas Visuotinės Bažnyčios globėju.**

1870 m. liepos 15 d. prasidėjo Prancūzijos ir Vokietijos karas (Franko-Prūsų karas). Prancūzijai trūko karių, todėl buvo atšaukti jos daliniai, buvę Romoje. Tada Sardinijos karaliaus Viktoro Emanuelio kariuomenė, kurią vedė **Džiuzepė Garibaldis**, apsupo Romą. Karalius pasiskelbė Italijos karalium. I Vatikano Susirinkimas nutrūko, tačiau jis spėjo nuspręsti šiuos dalykus:

1. Apibrėžė Bažnyčios mokslo dalį, kurioje kalbama apie Dievą ir Dievo apsireiškimą.

2. Pasmerkė pagrindines to meto klaidas.

3. **Paskelbė, jog Popiežius yra neklaidingas, kai jis kalba Bažnyčios vardu apie tikėjimą ir dorą, t.y. iš katedros (oficialiai).**

1870 m. rugsėjo 20 d. Pijus IX atidavė Romą. Iš jo buvo atimtos popiežiaus žemės, palikta tiktai Šv. Petro bazilika ir Vatikano rūmai. Italijos vyriausybė jam pasižadėjo mokėti kasmet po 3,25 mln. lirų. Pijus IX nesutiko su šiomis sąlygomis ir iki savo mirties 1878 m. liko savanoriu belaisviu Vatikane. (Tik 1929 m. buvo pasirašyta taikos sutartis tarp Italijos vyriausybės ir Popiežiaus Pijaus XI, žr. XX a. Italija).

Nepaisydamas tokių sudėtingų sąlygų, Pijus IX parašė 38 enciklikas, kai kurias adresuodamas įvairių šalių vyskupams, ir plačiu mastu pradėjo audiencijas.

Popiežius Leonas XIII (1878-1903)

Garsus Popiežius, parašęs net 85 enciklikas; kai kurios adresuotos įvairių šalių vyskupams. Jo žymiausia enciklika - „**Rerum Novarum**” (apie darbo sąlygas), kurioje aiškinama, kaip krikščioniškais principais galima spręsti socialinius klausimus. Jį vadino „Darbininkų Popiežiumi”, o jo encikliką - **Socialinės katalikybės didžiąja chartija**. Jos pagrindiniai teiginiai:

1. Pripažįstama privati nuosavybė.
2. Ryžtingai smerkiama marksistinė klasių kovos doktrina.
3. Aiškiai pasisakoma prieš neribotą pelną.
4. Darbdaviai raginami gerbti darbininkus kaip žmones ir kaip krikščionis.
5. Rekomenduojama įstatymais reglamentuoti gamyklų darbą, steigti profsąjungas, riboti darbo valandų skaičių ir t.t.

Kitoje enciklikoje „**Aeterni Patris**” jis ketino vėlyvųjų viduramžių scholastiką pritaikyti naujoms sąlygoms, t.y. sukūrė **neoscholastiką**. Tai buvo protestas ne tik prieš mechanizmą, materializmą ir evoliucionizmą, bet ir prieš pragmatizmą bei naująjį idealizmą. Iki 1914 m. žymiausias neoscholastų lyderis buvo Belgijos **kardinolas Žozefas Mersje** (1851-1926).

Popiežius Leonas XIII parašė ir trečią svarbią encikliką **apie pasiaukojimą Šventajai Jėzaus Širdžiai**. Jis ragino kalbėti rožančių, aštriai pasisakydavo prieš vergiją, siuntė misionierius į Aziją ir Afriką, įkvėpė misijų veiklą visame pasaulyje. Taip pat rėmė mokslo pažangą ir atnaujino susidomėjimą Šv. Tomo Akviniečio filosofija, sukūrė „Maldą Šv. Mykolui”:

„Šv. Mykolai, Arkangele, gink mus kovoje, saugok mus nuo velnio klastos ir pykčio. Tegu Dievas jį nubaudžia, nuolankiai to prašome; o Tu, dangiškosios dvasios kunigaikšti, Dievo malone išstremk į pragarą Šėtoną ir piktąsias dvasias, kurios klajoja žemėje, tykodamos sielų. Amen.”

1899 m. Popiežius Leonas XIII atsižvelgė į sesers Droste-Fišering regėjimą ir pašventė visą pasaulį Šventai Jėzaus širdžiai.

1902 m. jis įsteigė pontifikacinę Biblijos komisiją.

AFRIKA

XIX a. Afrikoje vyko sisteminga evangelizacija. Kenijoje protestantų misionieriai pasirodė 1849 m., 30 metų ankščiau negu katalikai.

Ugandoje misijos pradėjo veikti 1879 m. 1885 m. prasidėjo persekiojimai, **kankiniais žuvo 22 katalikai**. 1964 m. jie visi buvo kanonizuoti, o 1894 m. atnaujinta evangelizacija.

1868 m. Alžyro kardinolas Lavižeras padėjo pagrindus Afrikos misionieriams, arba Baltiesiems tėvams. Susikūrė tarptautinė organizacija, kurioje dirbo žmonės iš 18 Europos valstybių, iš JAV, Brazilijos, Kanados, Indijos, Meksikos ir Filipinų. Jos centras buvo Romoje. 1992 m. buvo apie 2500 narių, kurie veikė 22-ose Afrikos valstybėse.

ŠIAURĖS AMERIKA

Kanada

1818 m. misionieriai pasirodė Kanados vakaruose, o 1844 m. Kvebeko miestas tapo metropolijos centru. Pirmasis Kvebeko susirinkimas įvyko 1851 m. ir įkūrė katalikiškų mokyklų tinklą. 1854 m. atsidarė Lavalio universitetas, o 1868 m. Kvebeko **arkivyskupas E. A. Tašeras** tapo pirmuoju Kanados kardinolu. 1899 m. buvo sudaryta apaštališkoji delegacija.

Meksika

1810 m. Meksika tapo nepriklausoma nuo Ispanijos. Revoliucijai vadovavo katalikų kunigas **tėvas Migelis Hidasgas Kostila** (1753-1811), o nuo 1812 m. - **tėvas Mozelas Paitonas**. Išsivadavimo kova tęsėsi iki 1821 m., o 1823 m. buvo paskelbta Meksikos Respublika. Po karo su JAV (1846-1848) Meksika neteko visų žemių į šiaurę nuo Rio Grande. 1857 m. buvo priimta konstitucija, kuri buvo nukreipta prieš katalikus, ji atskyrė Bažnyčią nuo valstybės ir suvaržė jos veiklą. 1864 m. prancūzai Meksikos imperatoriumi padarė Austrijos erchercogą Maksimilianą I, bet jau 1867 m., išvijus Prancūzijos kariuomenę iš Meksikos, karo tribūnolo nuosprendžiu jis buvo sušaudytas.

JAV

Baltimorės vyskupas Dž. Kerolas 1795 m. įšventino kunigu lietuvių kilmės Rusijos kunigaikštį **Dimitrijų A. Galiciną**. Jis apsigyveno Alegenų kalnuose ir

41 metus dirbo su vakarų Pensilvanijos gyventojais. Savo raštuose gynė Bažnyčią ir buvo pavadintas „Alegenų apaštalu“.

1805 m. po apsilankymo Italijoje katalikybę priėmė **Eližbieta Ana Seton** (1774-1821), kuri gimė Niujorke nekatalikiškoje šeimoje, turėjo 5 vaikus, o kai mirė jos vyras, įsteigė Labdaros seserų vienuolyną. Ji buvo pirma šventoji iš Šiaurės Amerikos. Kanonizuota 1975 m.

1808 m. Baltimorės vyskupiją padalijo į Niujorko, Filadelfijos, Bostono ir Luisvilio (Kentukis) vyskupijas.

1810 m. **Benediktas J. Flagetas**, prancūzų sulipiciečių vyskupas, atvyko su misija į JAV ir buvo paskirtas pirmuoju Luisvilio (Kentukis) vyskupu, o kitais metais atidarė Kentukio kunigų seminariją.

1815 m. Džordžtauno kolegija, kurią 1791 m. vyskupas Kerolas įsteigė Vašingtono miesto jaunimui, gavo universiteto statusą ir buvo paskirtas jėzuitams.

1817 m. tėvai vincentiečiai įsteigė Sent Lujuje seminariją.

1840 m. **Jonas Nepomukas Noimanas** iš Bohemijos tapo Filadelfijos vyskupu. 1977 m. buvo kanonizuotas. Jo nereikia painioti su Šv. Jonu Nepomuku (1345-1393), kankiniu, Čekijos respublikos globėju (žr. XIX a. Austrija).

Tais pačiais metais jėzuitas iš Belgijos **tėvas Pjeras Žanas de Smetas** įsteigė klestinčias misijas tarp indėnų į vakarus nuo Uolinių kalnų.

1841 m. prancūzas **tėvas Edvardas F. Sorinas** su šešiais pasauliečiais Indianos valstijoje įsteigė Pietų Bendo kolegiją, pašvęsdamas ją Dievo Motinai. Vėliau ji tapo garsiuoju **Notr Dam universitetu**.

1846 m. Baltimorės Provinciniame Bažnyčios Susirinkime **Nekalto prasiidėjimo Mergelė Marija paskelbta JAV globėja**.

1851 m. **Džonas Hiugas** tapo pirmuoju Niujorko arkivyskupu. Jam teko ilgus metus kovoti su nepakantumumu ir fanatizmu.

1858m. Niujorke įsikūrė Šv. Pauliaus arba pauliečių draugija.

1859 m. **JAV vyskupai įsteigė Šiaurės Amerikos kolegiją Romoje**, o 1884 m. Popiežius Leonas XIII padarė ją „pontifikacine“.

1870 m. tėvai jėzuitai Čikagoje įsteigė Lojolos universitetą.

1879 m. Niujorke buvo pastatyta Šv. Patriko katedra.

1882 m. **tėvas Maiklas J. Makgvinis** Nju Heivene (Konektikuto valstija) įsteigė brolišką katalikų savišalpos draugiją „**Kolumbo riteriai**“. 1992 m. ji turėjo apie 1,5 mln. narių Šiaurės ir Centrinėje Amerikoje, Filipinuose ir Guame. Jų savaitraščio „Columbia“ tiražas - 1,5 mln. egzempliorių - buvo didžiausias Šiaurės Amerikoje.

1884 m. **arkivyskupas Džeimsas Gibonsas**, vėliau tapęs kardinolu, sušaukė Baltimorėje III Plenarinį Bažnyčios Susirinkimą, įvedė kunigų ruošimą, įsteigė parapijų mokyklas, suplanavo Amerikos katalikiškojo universiteto steigimą, paruošė „Baltimorės katekizmo“ pagrindus. Jį sudarė tėvas J. Vincentas de Konsilijus, kunigas iš Njū Džersi valstijos Niūarko miesto, ir vyskupas Džonas Lankasteris Spaldingas iš Ilinojaus valstijos Peorijos miesto.

1886 m. Popiežius Leonas XIII paskyrė Džeimsą Gibonsą kardinolu. Tai

buvo iškalbingas pamokslautojas ir rašytojas. Pagarsėjo savo knyga „Mūsų tėvų tikėjimas“ ir tapo vienu žymiausių XIX a. Bažnyčios veikėjų Jungtinėse Amerikos Valstijose.

1887 m. Vašingtone atsidarė antrasis **Amerikos katalikiškas universitetas**, kuriam buvo suteiktos senųjų Europos popiežiškų universitetų teisės. Pirminis Amerikoje buvo Džordžtauno universitetas (1815 m.).

Tais pačiais metais jėzuitai Spokane, Vašingtono valstija, įkūrė **Gonzagos universitetą**.

1897 m. Vašingtone atsidarė **Trejbės kolegija katalikėms moterims**, ją globojo vienuolės iš Notr Dam de Namur.

CENTRINĖ IR PIETŲ AMERIKA

XIX a. pradžioje beveik visos Lotynų Amerikos valstybės jau nepriklausė Ispanijai ar Portugalijai ir beveik visos jos buvo katalikiškos. Į Didžiąją Kolumbiją nuo 1819 m. įėjo Venesuela, Ekvadoras (iki 1830 m.) ir Panama (iki 1903 m.). Braziliją kurį laiką valdė antras ir paskutinis imperatorius Pedras II (1831-1889), kuris ne visada buvo palankus Bažnyčiai. Jo duktė **princesė Izabelė** prieš pat maištą 1889 m., kai buvo nuverstas jos tėvas, gavo iš Popiežiaus Leono XIII auksinę rožę. Tai didžiausia dovana, kurią Vatikanas dovanoja katalikams pasauliečiams. Izabelė ją gavo už tai, kad rėmė vergijos panaikinimą.

AZIJA

Per XIX a. Bažnyčia įsitvirtino **Filipinuose**. 1898 m. ispanų valdžią šalyje pakeitė JAV valdžia, kuri Bažnyčią atskyrė nuo valstybės.

Indijoje XIX a. pradžioje buvo apie pusę milijono katalikų Gojoje bei Keralėje ir dar toliau į pietus, bet 1653-1930 m. jie nebuvo vieningi. Apie 1886 m. katalikų jau buvo apie milijoną ir buvo atkurta Bažnyčios hierarchija 84 parapijoms iš buvusių 116. Likusios 32 parapijos pietvakariuose priklausė Malabaro jacobitams. Jie nenorėjo atsisakyti savo senųjų papročių ir priklausė Jeruzalės jacobitų patriarchui. Tačiau 1930 m. jie pagaliau prisijungė prie Romos katalikų. XIX a. antroje pusėje jėzuitai labai prisidėjo prie katalikiško švietimo vystymo.

Ceilone (dabartinė Šri Lanka) įstatymus, nukreiptus prieš katalikus, 1806 m. panaikino anglai, o 1886 m. buvo atstatyta Bažnyčios hierarchija.

Kinijos evangelizacija sustiprėjo po 1840 m., bet ją nutraukė 1900 m. boksininkų sukilimas, kurio tikslas buvo išvaryti iš Kinijos visus svetimšalius, kurių žuvo šimtai.

Indonezijoje 1841 m. buvo įsteigtas Batavijos vikariatas, kuriam priklausė visa olandiškoji Rytų Indija. Bet jau tada 90% gyventojų buvo musulmonai. Galiausiai Indonezija tapo viena didžiausių pasaulyje musulmoniškų valstybių.

Japonijoje misionierių nebuvo 200 metų, tačiau, grįžę XIX a. viduryje, jie ten rado tebegyvuojančias krikščionių bendruomenes. 1862 m. Popiežius Pijus

IX kanonizavo 26 asmenis, misionierius ir vietinius tikinčiuosius, kurie 1597 m. buvo nukryžiuoti prie Nagasakio. 1866 m. buvo sudarytas vikariatas. Tikėjimo laisvė garantuota tik 1889 m., 1891 m. atkurta Bažnyčios hierarchija. Ir dabar daugiausia katalikų yra Kiusiu salos pietuose aplink Nagasakio miestą.

Korėjoje baigiantis XVIII a. buvo 4000 katalikų. 1831 m. buvo įsteigtas apaštališkasis vikariatas, o 1857 m. jau buvo 15 000 katalikų. Po to pažymėtini 4 persekiojimo periodai. Per paskutinį, 1866-1869 m., žuvo keli tūkstančiai katalikų. 1883 m. garantuota tikėjimo laisvė. Po 1894-1895 m. karo Korėją užėmė japonai.

Vietname daug tūkstančių krikščionių nukentėjo nuo persekiojimo, vykusio 1833-1883 m. Iš 117 kanonizuotų Vietnamo kankinių dauguma žuvo kaip tik tuo metu. 1883 m. Vietnamą užėmė prancūzai, kurie garantavo tikėjimo laisvę katalikams.

AUSTRALIJA IR NAUJOJI ZELANDIJA

Pirmieji katalikai, patekę į Australiją, - tai nuteistieji airiai, atvežti čia 1795-1804 m. Pirmą kartą viešai aukotos mišios 1803 m., o hierarchija įkurta 1820 m.

Naujoje Zelandijoje pirmieji misionieriai buvo protestantai. Į pietinę salą pirmasis katalikų kunigas atvyko tik 1840 m., o vyskupija buvo įkurta 1869 m. Šiaurinėje saloje 1848 m. buvo įkurtos dvi vyskupijos, tačiau jų veikla su vietiniais gyventojais maoriais prasidėjo tik 1881 m. 1896 m. iš 3 vyskupijų buvo sudaryta arkivyskupija. (Iš viso yra 4 salos, pavadintos krikščioniškų švenčių vardais. Dvi **Kalėdų salos**: viena yra Indijos vandenyne ir priklauso Australijai, o kita - Ramiojo vandenyno šiaurėje ir priklauso JAV, **Velykų sala** Ramiojo vandenyno pietuose priklauso Čilei, o **Dangun žengimo sala** Atlanto pietuose priklauso D. Britanijai.)

XX AMŽIUS

AFRIKA

IX pr. Kr. finikiečiai iš Viduriniųjų Rytų įkūrė Šiaurės Afrikoje savo koloniją Kartageną (dabartinis Tunisas). Jie tris kartus kariavo su romėnais 264-146 pr. Kr. ir visus pralaimėjo. Pagaliau romėnai Kartageną visai sugriovė ir ten įsteigė savo provinciją, kurią vadino Afrika ar Numidija.

Vėliau Afrikos Bažnyčia su centru Kartagenoje buvo vienintelė Romos katalikų Bažnyčia, kuri atsilaikė prieš pagoniškosios Romos įtaką. Tai pareikalavo aukų: 180 m. Kartagenoje žuvo 12 Scilės kankinių.

245 m. krikščionybę priėmė **Šv. Kiprijonas Kartagenietis** (?-258). Nuo 249 m. iki mirties jis buvo Kartagenos vyskupas. Žinoma jo knyga „De Unitate“ apie katalikų Bažnyčios vienybę, kur Bažnyčia vadinama „Kristaus apsiaustu,

be siūlių". Pasak jo, **be Bažnyčios nėra išgelbėjimo, o Dievas nebus tėvu tam, kam Bažnyčia nebus motina**. Jis pritarė, kad būtų priimti tie, kurie išsižadėjo Bažnyčios persekiojimo metu, bet manė, jog jie turi dar kartą pasikrikštyti. Popiežius teigė, kad to nereikia daryti, bet Šv. Kiprijonas nesutiko ir vos neįvyko aštrus konfliktas tarp Romos ir Kartagenos, tačiau Popiežius Šv. Steponas mirė, o Šv. Kiprijonas po metų buvo nukankintas.

311 m. Kartagenoje atsirado donatistų sekta, kuri teigė, kad krikštas galioja tik tada, kai krikštytojas yra giliai tikintis.

354 m. Tagastėje gimė **Šv. Augustinas**. Iš pradžių buvo manicheizmo pasekėjas, vėliau katalikas, o 395 m. tapo Hipono miesto vyskupu. Iki pat mirties 430 m. jis kovojo su donatistais ir kitomis sektomis.

V a. gotai ir vandalai tapo arijonais ir pradėjo persekioti katalikus Šiaurės Afrikoje.

VII a. musulmonai išplėtė savo imperiją Vidurio Rytuose; jie užėmė Siriją, Egiptą, Persiją, Armėniją, Turkestaną ir net Indiją. Iš Egipto jie skverbėsi į vakarus Afrikos šiaurinę pakrantę ir užėmė daug miestų, tarp jų ir Kartageną, o VIII a. pradžioje jau pasiekė Ispaniją. Taip Afrikos katalikų Bažnyčia visai išnyko.

Tačiau kitose kontinento vietose, kur nebuvo musulmonų įtakos, misisionieriai katalikai ar protestantai nuveikė daug. Dabar Žaliajame Kyšulyje yra 94,9% katalikų, Pusiaujo Gvinėjoje - 94%, Seišelių salose - 92,5%, San Tomėji ir Principėje - 82,5%.

Dar penkiose Afrikos valstybėse - Burundyje, Angoloje, Zaire, Gabone ir Rejunjone - katalikai sudaro daugiau negu 50% gyventojų. Norinčių tapti kunigais ten tris kartus daugiau, negu vidutiniškai pasaulyje. Afrikoje jau yra 17 kardinolų, joje vyko du tarptautiniai eucharistiniai kongresai: 1930 m. Kartagenoje (Tunise) ir 1985 m. Nairobyje (Kenijoje). Popiežius Paulius VI tik vieną kartą lankėsi Afrikoje - Ugandoje, o Popiežius Jonas Paulius II iki 1993 m. ten buvo jau dešimt kartų.

Alžyras (Prancūzijos kolonija 1830-1962)

Alžyre tik 31 000 katalikų, tačiau, yra vienas kardinolas, vienas arkivyskupas, trys vyskupai vienai arkivyskupijai ir trims vyskupijoms. Pagrindinė religija - musulmonai-sunitai.

Bažnytinė hierarchija buvo įkurta 1830 m., kai šalis tapo Prancūzijos kolonija. 1868 m. Alžyro arkivyskupas **kardinolas Šarlis Lavižeras (mirė 1892)** įsteigė **Afrikos Misionierių Sąjungą**, arba Baltųjų tėvų sąjungą, kuri veikė iki 1984 m. Jis norėjo Alžyrą padaryti atraminiu visam žemynui pakrikštyti, bet jam stipriai pasipriešino musulmonai. Misijos buvo sėkmingos tik ten, kur dar nebuvo musulmonų. Viena iš tokių - **tėvo Šarlio Fuko**, arba Sacharos, misija.

1962 m. Alžyras tapo nepriklausoma šalimi.

Angola (Portugalijos kolonija 1583-1975)

Globėja - Nekaltoji Marijos širdis (nuo 1984 m.). Katalikų yra 5,57 mln., arba 55,6% gyventojų. Vienas kardinolas (vietinis nuo 1983 m.), du vietiniai arkivyskupai ir 12 vyskupų (9 vietiniai), 3 arkivyskupijos ir 12 vyskupijų.

Pirmieji misionieriai atvyko į Angolą 1491 m. iš Portugalijos, t.y. prieš Amerikos atradimą, tačiau jų veikla buvo aktyviausia XVII-XVIII a.

Partizanų kova 1961-1974 m. privertė Portugaliją pripažinti 1975 m. Angolai nepriklausomybę. Įsigalėjo marksistinė vyriausybė, kurią rėmė Kubos kareiviai ir Tarybų Sąjunga. Pilietinis karas truko iki 1991 m. Per tuos 16 metų žuvo 41 katalikų misionierius, o dar 70 dingo be žinios. 1991 m. Kubos kareiviai išvyko ir buvo pasirašyta taika. 1992 m. Angoloje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Beninas (Prancūzijos kolonija 1892-1960)

Šalyje yra 997 000 katalikų, arba 21% gyventojų, vienas vietinis kardinolas, vienas vietinis arkivyskupas, 5 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija ir 5 vyskupijos. 1861 m. buvo evangelizuotas, bet Bažnyčios hierarchija sudaryta tik 1955 m. Tapo nepriklausomu 1960 m. (Ankščiau vadinosi Dahomėja, o nuo 1975 m. - Beninas.) Popiežius Jonas Paulius II lankėsi 1982 m. ir 1993 m.

Burkina Faso (Prancūzijos kolonija 1896-1960)

828 000 katalikų, arba 9,2% gyventojų vienas vietinis kardinolas, 9 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija ir 8 vyskupijos. Evangelizuota 1900 m., hierarchija sudaryta 1955 m. Nepriklausoma nuo 1960 m., o 1984 m. pavadinimą Aukštutinė Volta pakeitė į Burkina Faso. 1990 m. šalyje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Burundis (Vokietijos kolonija 1885-1916, Belgijos kolonija 1916-1962)

3,23 mln. katalikų, arba 59,3% gyventojų, daugiau negu kitose nepriklausomose Afrikos valstybėse. Vienoje arkivyskupijoje ir šešiose vyskupijose dirba du vietiniai arkivyskupai ir 7 vietiniai vyskupai. Pirmoji katalikų misija įsteigta XIX a., pirmieji vietiniai kunigai įšventinti 1925 m., pirmasis vyskupas paskirtas 1959 m.

Burundis nepriklausomas nuo 1962 m. Nuo 1979 m. ištremta apie 100 katalikų misionierių, o 1986 m. nacionalizuotos kunigų seminarijos.

Kai 1987 m. pasikeitė vyriausybė, Bažnyčios veikla vėl suaktyvėjo. 1990 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Kamerūnas (Vokietijos kolonija 1884-1916; D. Britanijos ir Prancūzijos kolonija 1916-1960)

3,27 mln. katalikų, arba 27,7% gyventojų, vienas vietinis kardinolas, 3 vietiniai arkivyskupai ir 17 vyskupų (13 vietinių), 4 arkivyskupijos ir 15 vyskupijų.

1890 m. evangelizuota, hierarchija sudaryta 1955 m. Per 40 metų, t.y. nuo 1920 m. iki 1960 m., katalikų padaugėjo nuo 60 000 iki 700 000. Pirmieji vietiniai kunigai įšventinti 1935 m.

Nepriklausomas nuo 1960 m.

1979 m. **Montrealio arkivyskupas kardinolas P.E.Ležė** atsisakė savo pareigų ir nuvyko į Kamerūną padėti raupsuotiesiems. Ten išdirbo 12 metų iki mirties 1991 m. Visą pasaulį stebino jo pasiaukojimas.

1985 m. Kamerūne lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Kanarų salos (žr. Ispanija) Verde iškyšulys (žr. Portugalija)

Centrinės Afrikos Respublika (Prancūzijos kolonija 1890-1960)

519 000 katalikų, arba 17% gyventojų, vienas vietinis arkivyskupas, šeši vyskupai (vienas vietinis), viena arkivyskupija ir 5 vyskupijos. Protestantų yra tiek pat, kiek ir katalikų.

Evangelizacija prasidėjo 1894 m., pirmasis vietinis kunigas įšventintas 1938 m., hierarchija sudaryta 1955 m. Nepriklausoma nuo 1960 m. 1985 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Čadas (Prancūzijos kolonija 1900-1960)

334 000 katalikų, arba 5,9% gyventojų, o iš viso krikščionių - 33%. Vienas arkivyskupas, 7 vyskupai (du vietiniai), viena arkivyskupija ir 4 vyskupijos. Musulmonai sudaro 44% gyventojų.

Evangelizacija prasidėjo 1929 m., hierarchija sudaryta 1955 m. Nepriklausomas nuo 1960 m., tačiau 1980-1987 m. šiaurėje buvo Libijos kariuomenė.

Kongas (Prancūzijos kolonija 1880-1960)

832 000 katalikų, arba 36,6% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas ir 5 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija ir 5 vyskupijos. Iš viso krikščionių 47%, animistų 47%, musulmonų 2%. Evangelizacija prasidėjo 1880 m., tačiau hierarchija sudaryta tik 1955 m.

Nepriklausomas nuo 1960 m., bet nuo 1963 m. iki 1990 m. šalį valdė marksistiškai nusiteikusi vyriausybė.

1980 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Dramblio Kaulo Krantas (Prancūzijos kolonija 1842-1960)

1,64 mln. katalikų, arba 13,7% gyventojų. Vienas vietinis kardinolas (nuo 1983 m.) ir 12 vietinių vyskupų, viena arkivyskupija, 12 vyskupijų. musulmonai sudaro 25%.

Sisteminga evangelizacija prasidėjo 1895 m., o hierarchija sudaryta 1955 m. Nepriklausomas nuo 1960 m.

1990 m. pastatyta didžiulė bazilika. Kai kas galvoja, kad tai įžeidimas neturtingiesiems. Pašvęsta Marijai, Taikos Karalienei.

Popiežius Jonas Paulius II lankėsi jau tris kartus: 1980 m., 1985 m. ir 1990 m.

Egiptas (D. Britanijos kolonija 1882-1921)

Globėjai - Šv. Kotryna Aleksandrietė, Šv. Morkus, Šv. Kirilas Aleksandrietis.

204 000 katalikų, arba 0,38% gyventojų. Vienas patriarchas, 2 arkivyskupai, 14 vyskupų, du patriarchai: koptų, arba Šv. Morkaus katalikų, ir melkitų, arba graikiškų katalikų, 9 vyskupijos, vienas apaštališkasis vikariatas.

XX a. pradžioje krikščionys sudarė 10%, o dabar - tik 7%. Pagrindinė religija - islamas (80% musulmonų-sunitų).

Sakoma, kad Zeitune apsireiškė Švč. Mergelė Marija.

Nuo 1608 pr. Kr. iki 1228 pr. Kr. žydai buvo Egipto vergovėje, o 1228 pr. Kr. Mozė juos iš ten išvedė.

331 pr. Kr. Aleksandras Makedonietis įkūrė Aleksandrijos miestą ir pradėjo graikiškąją Ptolemėjų dinastiją.

250-100 pr. Kr. Aleksandrijoje 72 rabinai išvertė ST iš aramėjų-hebrajų kalbos į graikų kalbą.

II a. pr. Kr. pabaigoje Egiptas tapo Romos protektoratu.

4 pr. Kr. Švč. Mergelė Marija su Jėzumi ir Juozapu pabėgo į Egiptą, tačiau 2 pr. Kr. grįžo į Palestiną.

I a. **Šv. Morkus Evangelistas** tapo Aleksandrijos vyskupu, 68 m. žuvo ten kankinio mirtimi.

II a. pabaigoje Aleksandrija tapo Aleksandrijos krikščionių patriarchatu, kurie laikėsi Šv. Morkaus liturgijos, ir melkitų, arba Graikijos krikščionių patriarchatu. Aleksandriečių pareigų laikėsi egiptiečiai, arba koptai, o taip pat etiopiečiai, arba abisinai. Koptai prisijungė prie Romos katalikų 1741 m., o etiopai - 1846 m.

III ir IV a. čia pradėjo plisti vienuolynai, kuriems pradžią davė atsiskyrėliai. Vienas iš jų buvo **Šv. Antanas Atsiskyrėlis** (apie 251-apie 354), kuris vėliau tapo visų vienuolių globėju. Nuo 637 m. iki 1250 m. Egipto musulmonai kalifai ir sultonai valdė Palestiną, išskyrus tą laiką, kai ją valdė kryžiaus žygių vadai. Nuo 1250 m. iki 1517 m. Egiptą valdė mameliukai, t.y. baltieji belaisviai, tapę musulmonais.

Nuo 1517 m. iki 1798 m. Egiptas buvo Otomanų turkų imperijos dalis. Nuo 1798 m. iki 1801 m. jį buvo užėmusi Napoleono armija. Tuo metu prancūzai susidomėjo Egipto istorija ir davė pradžią egiptologijos mokslui. 1801-1841 m. Egiptą vėl valdė Otomanų turkų imperija.

1869 m. viena prancūzų korporacija pastatė Sueco kanalą, kuris jungia Viduržemio jūrą su Raudonąja jūra. 1875 m. jį pradėjo kontroliuoti D. Britanija ir tik 1965 m. Egiptas jį nacionalizavo.

1882 m. Egiptą okupavo D. Britanija ir 1914 m. padarė savo protektoratu. 1921 m. Egiptas gavo nepriklausomybę, bet liko visiškai priklausomas nuo D. Britanijos.

1945 m. Egipte buvo rasta Šv. Tomo evangelija.

1954 m. Egiptas tapo respublika. 1948-1949 m., 1956 m., 1967 m., 1973 m. jis kariavo su naujai susikūrusia Izraelio valstybe, tačiau vis pralaimėdavo.

1986 m. Egipto krikščionys minėjo 1900-ąsias kankinio Šv. Morkaus mirties metines. Kaire pašventinta Šv. Morkaus katedra.

1979 m. Egiptas pasirašė taikos sutartį su Izraeliu.

Pusiaujo Gvinėja (Ispanų kolonija 1778-1968)

346 000 katalikų, arba 94% gyventojų, didžiausias procentas katalikų vi-soje Afrikoje. Vienoje arkivyskupijoje ir dviejose vyskupijose dirba vienas vie-tinis arkivyskupas ir du vietiniai vyskapai.

Evangelizacija prasidėjo 1841 m.

1968 m. tapo nepriklausoma nuo Ispanijos, bet iki 1979 m. ją valdė labai žiaurus prezidentas Magijas Ngema, kuris labai engė Bažnyčią.

1982 m. ten įsteigta ekleziastiškoji provincija, kurią aplankė Popiežius Jo-nas Paulius II.

Etiopija (Italijos kolonija 1936-1941)

398.000 katalikų, arba 0,8% gyventojų. Vienas kardinolas (nuo 1985 m.), 7 vyskapai (5 vietiniai), viena arkivyskupija, 2 vyskupijos, 6 apaštališki vika-riatai. Šalyje gyvena 3 mln. protestantų ir 16 mln. Etiopijos stačiatikių. Visi krikš-čionys sudaro 40%, o musulmonai - 60%.

Etiopijos imperatoriai kildino save iš karaliaus Saliamono ir karalienės Sa-bos (Pietų Arabija). Tai senos krikščioniškos civilizacijos lopšys, kur vis dar tvirtos krikščionių tradicijos.

Etiopijos katalikai prisijungė prie Romos 1846 m., daugiausia jų gyvena Eritrėjoje, kuri dabar yra Etiopijos dalis, o ilgai buvo Italijos kolonija. Ten 1930 m. buvo įsteigtas Etiopijos katalikų ordinariatas, o kol valdė italai, 1937 m. buvo įsteigta apaštališkoji delegacija.

1960 m. Eritrėjoje, Asmaros mieste, įkurtas Katalikiškasis universitetas, kuris siekia būti nepriklausomu nuo Etiopijos.

1974 m. kariuomenė nuvertė paskutinį imperatorių Haile Selasjė. 1977-1991 m. įsigalėjo komunistinis režimas, dėl ko žuvo keli milijonai žmonių.
1992 m. musulmonų judėjimas „Oremo“ nužudė 9 katalikų misionierius.

Gabonas (Prancūzijos kolonija 1918-1960)

627 000 katalikų, arba 53,6% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas ir 3 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija ir trys vyskupijos.

1842 m. čia atvyko pirmieji protestantų misionieriai iš Amerikos.

1881 m. prasidėjo aktyvi evangelizacija.

1913 m. atvyko **dr. Albertas Šveiceris** (1857-1965), kuris Lambarenėje įkūrė medicinos centrą. Jis buvo ne tik gydytojas, bet ir protestantų misionierius, teologas bei žymus muzikas.

1955 m. buvo sudaryta Bažnyčios hierarchija.

1965 m. dr. Šveiceris mirė, palikdamas visiems laikams prisiminimą apie savo kilnią veiklą.

1982 m. Gabone lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Gana (D. Britanijos kolonija 1843-1957)

1,89 mln. katalikų, arba 12,6% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas ir 7 vietiniai vyskupai, 2 arkivyskupijos ir 7 vyskupijos. Iš viso krikščionys sudaro 24%, o musulmonai - 30%.

XVI-XIX a. tai buvo prekybos centras.

1843 m. Gana tapo pirmąja britų kolonija Afrikoje.

1880 m. prasidėjo sisteminga evangelizacija.

1950 m. sudaryta Bažnyčios hierarchija.

1957 m. atgavo nepriklausomybę.

1980 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Gvinėja (Prancūzijos kolonija 1849-1958)

115 000 katalikų, arba 2% gyventojų. Du vietiniai arkivyskupai ir vienas vietinis vyskupas, viena arkivyskupija ir viena vyskupija. Iš viso krikščionys sudaro 10%, o musulmonai - 85%.

Sisteminga evangelizacija prasidėjo 1877 m. 1955 m. buvo sudaryta Bažnyčios hierarchija.

1958 m. tapo nepriklausoma. Pradėjo valdyti viena partija, vadovaujama Seku Tūrės. Katalikų veikla ir švietimas buvo uždrausti, o 1967 m. ištremti visi užsieniečiai-misionieriai.

1971 m. sostinės Konakrio arkivyskupą Čidimbą suėmė už konspiracinę veiklą prieš vyriausybę, bet 1979 m. paleido, ir jis atsistatydino. Kai 1984 m. mirė Seku Tūrė, vėl atsidarė privačios mokyklos.

1992 m. Gvinėjoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Bisau Gvinėja (Portugalijos kolonija XIX a.-1974)

69 000 katalikų, arba 7,1% gyventojų. Vienas vyskupas ir viena vyskupija. XV a. antroje pusėje ir XVI-XVIII a. misionierių darbui labai trukdė prekyba vergais. Misionieriška veikla suaktyvėjo tik nuo 1933 m.

1955 m. buvo įsteigta apaštališkoji prefektūra, kuri nuo 1977 m. tapo vyskupija. 1974 m. paskelbta nepriklausomybė. 1990 m. šalyje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Kenija (D. Britanijos kolonija XIX a.-1963)

5,34 mln. katalikų, arba 22,2% gyventojų. Vienas vietinis kardinolas, 3 vietiniai arkivyskapai, 14 vyskupų (9 vietiniai), 4 arkivyskupijos ir 14 vyskupijų. Protestantai sudaro 38%, o musulmonai - 6%.

Protestantai pradėjo evangelizaciją 1850 m., o katalikai - 1890 m.

Bažnyčios hierarchija sudaryta 1953 m.

1963 m. atgavo nepriklausomybę.

1985 m. Nairobi mieste vyko 43-iasis Tarptautinis Eucharistinis Kongresas, kuriame dalyvavo Popiežius Jonas Paulius II. Jis lankėsi Kenijoje ir 1980 m.

1990 m. įsteigtos trys metropolijos.

Lesotas (Pietų Afrikos valdų apsupta teritorija 1868-1966)

679.000 katalikų, arba 38,3% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas ir 3 vietiniai vyskapai, viena arkivyskupija ir 3 vyskupijos. Protestantai sudaro 24%.

Evangelizacija prasidėjo 1862 m., Bažnyčios hierarchija sudaryta 1951 m.

1988 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Liberija (nepriklausoma nuo 1847 m.)

78.000 katalikų, arba 3% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas, 2 vietiniai vyskapai, viena arkivyskupija ir 2 vyskupijos. Iš viso krikščionių 10%, musulmonų - 20%.

Liberiją 1822 m. įsteigė JAV negrai kolonistai.

Evangelizacija prasidėjo 1906 m., o hierarchija sudaryta 1982 m. Po 1989-1991 m. pilietinio karo beveik pusė gyventojų tapo pabėgėliais.

Madagaskaras (Prancūzijos kolonija 1885-1960)

2,52 mln. katalikų, arba 22,6% gyventojų. Krikščionys sudaro 41%. Vienas vietinis kardinolas, vienas vietinis arkivyskupas ir 18 vyskupų (14 vietiniai), 3 arkivyskupijos ir 14 vyskupijų.

Evangelizaciją 1845 m. pradėjo jėzuitai. Pirmasis vietinis vyskupas įšventintas 1936 m. Bažnyčios hierarchija sudaryta 1955 m.

1960 m. atgavo nepriklausomybę. 1989 m. šalyje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Malavis (D. Britanijos kolonija 1891-1964)

1,85 mln. katalikų, arba 22,4% gyventojų. Krikščionys sudaro 75%. Vienas vietinis arkivyskupas ir 5 vyskupai (4 vietiniai), viena arkivyskupija ir 6 vyskupijos.

1859 m. čia lankėsi škotų misionierius ir tyrinėtojas Deividas Livingstonas. 1889 m. savo misiją pradėjo Baltieji tėvai.

1959 m. sudaryta Bažnyčios hierarchija. 1964 m. atgavo nepriklausomybę. 1989 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Mali (Prancūzijos Sudanas 1883-1958)

92.000 katalikų, arba 1,1% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas ir 5 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija ir 5 vyskupijos. Musulmonai sudaro 90% gyventojų. Katalikybė įvesta XIX a. antroje pusėje.

1921 m. įkurtas apaštališkas vikariatas, o 1955 m. sudaryta hierarchija.

1990 m. čia lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Maurikijus (D. Britanijos kolonija 1810-1986)

306 000 katalikų, arba 26,8% gyventojų. Vienas kardinolas ir viena vyskupija. Induistai sudaro 51%, o musulmonai - 16%.

Respublika įsikūrusi salose 500 mylių į rytus nuo Madagaskaro. Jos pirmieji gyventojai - olandai, atsikėlę XVII a. Prancūzai užkariavo salas 1721 m. ir įvedė katalikybę, bet 1810 m. juos išstūmė britai.

1847 m. buvo įkurta pirmoji vyskupija, 1989 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Mozambikas (Portugalų kolonija 1505-1975)

2 mln. katalikų, arba 12,8% gyventojų. Krikščionys sudaro 30%. Vienas vietinis kardinolas, 2 arkivyskupai (vienas vietinis), 8 vyskupai (7 vietiniai), 3 arkivyskupijos ir 7 vyskupijos.

XVI a. evangelizaciją pradėjo portugalų jėzuitai, kurie dirbo šalyje iki XVIII a. Bažnyčios hierarchija sudaryta 1940 m., kai Portugalija sudarė naują konkordatą su Šventuoju Sostu.

1975 m. buvo įšventinti du vietiniai vyskupai. Šalis tapo nepriklausoma, tačiau joje įsigalėjo marksistinis režimas.

1980 m. stipri sausra ir pilietinis karas nusinešė daug gyvybių.

1984 m. įkurtos dvi ekleziastinės provincijos.

1988 m. iškėlė Popiežius Jonas Paulius II.

Namibija (Vokietijos Pietvakarių Afrika 1890-1915; Pietų Afrikos Respublikos aneksuota dalis 1920-1990)

253 000 katalikų, arba 14,2% gyventojų. Vienas vyskupas, 2 apaštaliniai vikariatai. Liuteronai sudaro 50%, kiti krikščionys - 30%. Nepriklausoma nuo 1990 m.

Nigerija (D. Britanijos kolonija 1893-1960)

9,58 mln. katalikų, arba 8,8% gyventojų. Krikščionys sudaro 40%, ir gyvena pietuose. Musulmonai, kurie gyvena šiaurėje, sudaro 50%. Du kardinolai, 3 vietiniai arkivyskupai, 35 vyskupai (33 vietiniai), 3 arkivyskupijos ir 3 vyskupijos.

Tai didžiausia Afrikos valstybė su 108,54 mln. gyventojų ir 18 universitetų.

1840 m. pradėjo veikti misionieriai, bet tik pietuose, pajūryje. 1870 m. jau buvo vikariatas, o 1950 m. - visa hierarchija.

1900 m. buvo sukurta Pietų Nigerija, 1914 m. šiaurinė ir pietinė dalys sujungė.

1960 m. tapo nepriklausoma, bet 1967 m. prasidėjo pilietinis karas, kai pietrytinė dalis, Biafra, norėjo atsiskirti, bet nesėkmingai.

1982 m. iškėlė Popiežius Jonas Paulius II.

Rejunjonas (Prancūzijos užjūrio departamentas)

530 000 katalikų, arba 88,3% gyventojų. Vienas vyskupas ir viena vyskupija. Nuo 1665 m. priklauso Prancūzijai, yra 420 mylios į rytus nuo Madagaskaro.

Katalikybė įvesta 1667 m., apaštalinė prefektūra įsteigta 1712 m.

1989 m. iškėlė Popiežius Jonas Paulius II.

Ruanda (Belgijos kolonija 1916-1962)

3,15 mln. katalikų, arba 44% gyventojų. Iš viso krikščionių - 74%. Vienas vietinis arkivyskupas ir 7 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija ir 7 vyskupijos.

Evangelizacija prasidėjo tik XX a. pradžioje. 1959 m. sudaryta hierarchija. Nepriklausoma nuo 1962 m.

Nuo 1981 m. Kibeho (Pasaulio Motinos) vietovėje apsireiškia Švč. Mergelė Marija.

1990 m. iškėlė Popiežius Jonas Paulius II.

San Tomė ir Principė (Portugalijos kolonija 1520-1975)

99 000 katalikų, arba 82,5% gyventojų. Vienas vyskupas, viena vyskupija.

Tai dvi salos Gvinėjos įlankoje, 125 mylios nuo Centrinės Afrikos vakarų pakrantės. 1471-1472 m. jas atrado portugalai; tada prasidėjo evangelizacija. 1534 m. susikūrė San Tomė vyskupija.

1992 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Senegalas (Prancūzijos kolonija 1817-1960)

371 000 katalikų, arba 5,1% gyventojų. Vienas vietinis kardinolas, 5 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija ir 5 vyskupijos. 92% gyventojų sudaro musulmonai.

Katalikybę XV a. įvedė portugalai. 1779 m. įsteigtas vikariatas. 1955 m. sudaryta Bažnyčios hierarchija. Nepriklausomas nuo 1960 m.

1992 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Seišelių salos (Prancūzijos kolonija 1768-1794;

D. Britanijos kolonija 1794-1976)

62.000 katalikų, arba 92,5% gyventojų. Vienas vietinis vyskupas ir viena vyskupija. 86 salos Indijos vandenyne 700 mylių į šiaurės rytus nuo Madagaskaro.

Katalikybė įvesta XVIII a., apaštališkas vikariatas įkurtas 1852 m. Iki 1954 m. visa švietimo sistema buvo katalikų rankose.

1976 m. gavo nepriklausomybę. 1986 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Siera Leonė (D. Britanijos kolonija 1808-1961)

80 000 katalikų, arba 1,9% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas ir 2 vyskupai, viena arkivyskupija ir 2 vyskupijos. Protestantai sudaro 8%, o musulmonai ir animistai po 30% gyventojų.

Pirmiausiai atvyko misionieriai protestantai, o katalikybė įvesta 1858 m. 1950 m. sudaryta hierarchija. Nepriklausoma nuo 1961 m.

Pietų Afrika (D. Britanijos kolonija 1806-1910)

Globėja - Dangun ėmimo Dievo Motina (nuo 1952 m.).

2,79 mln. katalikų, arba 7,9% gyventojų. Vienas kardinolas, 4 arkivyskupai ir 29 vyskupai, 4 arkivyskupijos, 21 vyskupija ir vienas apaštališkas vikariatas.

1652 m. čia atsikėlė olandai, o 1795 m. - britai. Evangelizacija prasidėjo XIX a. pradžioje, o 1837 m. buvo paskirtas pirmasis vyskupas.

Vyko du karai tarp olandų kolonizatorių, vadinamų būrais arba fermeriais,

ir britų: 1880-1881 m. ir 1899-1902 m., o 1910 m. susidarė Pietų Afrikos valstybė.

1948 m. buvo įvestas apartheido režimas.

1951 m. sukurta Bažnyčios Hierarchija. Nuo 1961 m. Pietų Afrika jau ne Britanijos tautų Sandraugos narė.

1988 m. Popiežius Jonas Paulius II lankė Botsvaną, Lesotą ir Svazilendą.

Sudanas (D. Britanijos kolonija 1899-1956)

1,88 mln katalikų, arba 7,4% gyventojų. Visi krikščionys gyvena pietuose, o šiaurės Sudane gyvena musulmonai. Du vietiniai arkivyskupai ir 5 vietiniai vyskupai, dvi arkivyskupijos ir 7 vyskupijos. Musulmonai aktyviai stengėsi atversti krikščionis į islamą.

XIX a. Sudaną užkariavo Egiptas, ir jis tapo D. Britanijos bei Egipto valda. Tai didžiausia valstybė Afrikoje. Atgavo nepriklausomybę 1956 m. 1964-1972 m. įvyko pilietinis karas tarp šiaurėje gyvenančių musulmonų arabų ir pietuose gyvenančių negrų. Pietinė dalis gavo autonomiją.

1974 m. buvo sudaryta bažnytinė hierarchija, tačiau misionierių veikla visai ribojama.

1993 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II, bet tik sostinėje Chartume, ir vos 9 valandas. Jis priekaištavo Sudano lyderiui už krikščionių persekiojimą.

Tanzanija (Vokietijos kolonija 1890-1920; D. Britanijos protektoratas 1920-1961)

Globėja - Nekalto Prasidėjimo Švč. Mergelė Marija (nuo 1964 m. gruodžio 8 d.)

5,65 mln katalikų, arba 22% gyventojų. Krikščionys sudaro 33%. Vienas vietinis kardinolas, 5 vietiniai arkivyskupai, 26 vietiniai vyskupai, 4 arkivyskupijos ir 25 vyskupijos. Musulmonai sudaro 33% gyventojų. Katalikybė įvesta 1868 m.

Hierarchija sudaryta 1953 m.

Tanzanija - tai Tanganikos ir Zanzibaro jungtinė respublika. Tanganika nepriklausoma nuo 1961 m., o Zanzibaras - nuo 1963 m. 1964 m. Zanzibaras nuvertė arabų režimą ir sudarė sąjungą su Tanganika, nors turi autonomiją.

1990 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Togas (Vokietijos kolonija 1884-1914; Prancūzijos kolonija 1920-1960)

798 000 katalikų, arba 22,6% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas ir 3 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija ir 3 vyskupijos. Krikščionys sudaro 30%, o musulmonai - 20% gyventojų.

Aktyvus misionierių darbas prasidėjo 1914 m.
Hierarchija sudaryta 1955 m.
1985 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Tunisas (Prancūzijos kolonija 1881-1956)

15.000 katalikų, arba 0,18% gyventojų. Prelatūrai priklauso 15 parapijų.

IX a. pr. Kr. finikiečiai iš Tyro karalystės sukūrė Kartagenos imperiją su centru netoli dabartinio Tuniso. Ši imperija tapo Romos priešu, o jos karvedžiui Hanibalui beveik pavyko nugalėti Romą. Viskas baigėsi tuo, kad 146 pr. Kr. romėnai sugriovė Kartageną, o kraštą pavertė Afrikos-Numidijos provincija. Romėnus išstūmė vandalai, bizantiečiai ir pagaliau 647 m. arabai.

1574 m. Tunisą užėmė Otomanų turkų imperija. 1881-1883 m. - prancūzai.

1884 m. buvo įkurta Kartagenos arkivyskupija. 1892 m. jau buvo 50 000 katalikų iš Europos.

1930 m. Kartagenoje vyko 30-asis Tarptautinis Eucharistinis Kongresas.

Nuo 1956 m. Tunisas nepriklausomas; iš jo išvažiavo dauguma europiečių.

1964 m. Šventasis sostas ir Tuniso vyriausybė susitarė vietoj Kartagenos arkivyskupijos palikti prelato valdomą teritoriją. Tam tikra bažnyčios nuosavybė atiteko valstybei.

Uganda (D. Britanijos kolonija 1894-1962)

Globėjas - Šv. Kizitas.

7,73 mln. katalikų, arba 41,1% gyventojų. Krikščionys sudaro 63%. Vienas vietinis arkivyskupas ir 20 vyskupų (19 vietiniai), viena arkivyskupija ir 15 vyskupijų.

Evangelizacija prasidėjo 1879 m. Po to 1885-1887 m. vyko persekiojimas, **kankiniais tapo 22 katalikai** (kanonizuoti 1964 m.). Pirmasis vietinis vyskupas įšventintas 1939 m., 1953 m. sudaryta Bažnyčios Hierarchija. Uganda nepriklausoma nuo 1962 m.

1969 m. ji buvo pirmoji ir vienintelė šalis Afrikoje, kurią aplankė Popiežius Paulius VI.

1971-1979 m. valdė žiaurus generolas-majoras Idi Aminas, galiausiai jį nušalino Tanzanijos kariuomenė.

1979 m. Ugandos katalikų Bažnyčia minėjo šimto metų jubiliejų. 1990-1991 m. buvo nužudyti du misionieriai.

1993 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II. Tai jau buvo antro popiežiaus vizitas.

Zayras (Belgijos Kongas 1885-1960)

18,34 mln. katalikų, arba 51,6% gyventojų, daugiau negu bet kur kitur Afrikoje. Vienas kardinolas, 6 vietiniai arkivyskupai, 47 vietiniai vyskupai, 6 arkivyskupijos ir 41 vyskupija. Krikščionys sudaro 70%, o musulmonai - 10% gyventojų.

1490 m. prasidėjo evangelizacija, o **1518 m. buvo įšventintas pirmasis Afrikos vietinis vyskupas**. 1885-1908 m. egzistavo Laisvoji Kongo Valstybė, kuri buvo asmeniškai pavaldi Belgijos karaliui Leopoldui II. Nuo 1908 m. - Belgijos kolonija (Belgijos Kongas).

1959 m. sudaryta Bažnyčios Hierarchija. 1960 m. šalis tapo nepriklausoma. Prasidėjo katalikų persekiojimas; nužudyta daug kunigų ir tikinčiųjų.

1971 m. Kongo Respublika pasivadino Zayru. Popiežius Jonas Paulius II lankėsi 1980 m. ir 1985 m.

1986 m. kanonizuota vietinė vienuolė Neugapeta.

Zambija (D. Britanijos Šiaurės Rodezija 1911-1964)

2,31 mln. katalikų, arba 28,6% gyventojų. 2 vietiniai arkivyskupai ir 6 vietiniai vyskupai, 2 arkivyskupijos ir 7 vyskupijos. Daugiausia yra animistų, po to eina protestantai, induistai ir musulmonai.

1850 m. šalį tyrinėjo škotas misionierius Deividas Livingstonas.

Evangelizacija prasidėjo XIX a. pabaigoje, o vakarinėje dalyje - tik 1930 m. 1945-1965 m. katalikų padaugėjo dvigubai. Nuo 1964 m. šalis nepriklausoma, tačiau priklauso D. Britanijos tautų sandraugai.

Zimbabvė (D. Britanijos Pietų Rodezija 1923-1980)

840.000 katalikų, arba 8,9% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas ir 5 vyskupai (2 vietiniai), viena arkivyskupija ir 6 vyskupijos.

1893 m. prasidėjo intensyvi evangelizacija. Bažnyčios Hierarchija sudaryta 1955 m. 1980 m. tapo nepriklausoma ir pasivadino Zimbabve.

1988 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

AMERIKA

Visos Amerikos, arba „Naujojo Pasaulio“, globėja nuo 1945 m. - Gvadalupos Dievo Motina.

X a. vikingai įsteigė koloniją Grenlandijoje, o vienas jų - **Leifas Eriksonas** - apie 1000 m. Šiaurės Amerikos pakrantę pavadino „Vinlandija“.

1492 m. spalio 12 d. Kristupas Kolumbas atrado San Salvadoro salą Bahamų salyne. Tačiau šio įvykio 500 metų jubiliejus buvo minimas ne Bahamų salyne, o Dominikos Respublikos sostinėje Santo Dominge, ku-

rios katedroje yra Kolumbo mauzoliejus. 1992 m. spalio 12 d. Popiežius Jonas Paulius II šia proga čia aukojo mišias.

1497 m. **Džonas Kabotas**, tarnavęs Anglijai, pasiekė Kanados krantus.

1499 m. Pietų Amerikos krantų žemėlapij sudarė **Amerigas Vespučis**, tuo suteikdamas visam žemynui „Amerikos“ pavadinimą.

1500 m. **Pedras Kabralis** atrado Braziliją.

1521 m. **Hernardas Kortesas** užkariavo Meksiką ir per dvejus metus su-naikino Actekų imperiją, kurioje dievams būdavo aukojami žmonės.

ŠIAURĖS AMERIKA

Kanada (Prancūzijos kolonija 1663-1763;

D. Britanijos kolonija 1763-1982)

Globėjai - Šv. Ona ir Šv. Juozapas (nuo 1624 m.).

11,84 mln. katalikų, arba 45% gyventojų. Dauguma jų gyvena Kvebeko provincijoje, kur kalbama prancūziškai (sudaro 85,4%). Mažiausiai - Britų Kolumbijoje, tik 19,2%.

Šventovės: Marijos Švč. Rožinio Karalienės, Šv. Onos de Boprė, Šv. Juozapo oratoriumas Kvebeko provincijoje ir Kankinių šventovė Midlene, Ontarijo provincijoje.

Kanadoje dirba 4 kardinolai, 20 arkivyskupų, 68 vyskupai (iš jų vienas vengrams), 18 arkivyskupijų ir 50 vyskupijų. Viena arkivyskupija ir 3 eparchijos tiesiogiai priklauso Šventajam Sostui.

3 pontifikaciniai universitetai: Kvebeko provincijoje - Lavalio ir Šerbruko, Ontario provincijoje - Šv. Pauliaus.

Pirmosios mišios buvo aukotos 1534 m.

1604-1607 m. prancūzas Samuelis Šamplenas įkūrė Kvebeką, o 1615 m. į jį atvyko pirmieji misionieriai.

1640 m. **kankinių mirtimi mirė 8 misionieriai jėzuitai** (kanonizuoti 1930 m.).

1674 m. įšventintas pirmasis Kvebeko **vyskupas F. de M. Lavalis** (kanonizuotas 1980 m.).

1680 m. mirė indėnė iš mohaukų genties **Katerina Tekakvita**, arba „Mohaukų lelija“. (1980 m. paskelbta palaimintąja.)

1700 m. pasibaigė misionierių veikla rytinėje dalyje, o vakaruose tęsėsi ilgiau.

1759 m. anglai nugalėjo prancūzus ir per 4 metus užvaldė visą Kanadą.

1844 m. į Kvebeką buvo paskirtas metropolitas.

1851 m. I Kvebeko susirinkimas įkūrė katalikišką švietimo sistemą, 1854 m. atsidarė Lavalio universitetas, kuris buvo kanoniškai patvirtintas 1876 m.

1867 m. Kanada tapo dominija. 1886 m. **Kvebeko arkivyskupas Elzearas Aleksandras Tašeras** buvo paskirtas kardinolu.

1899 m. buvo sudaryta Kanados apaštališkoji delegacija, kuri 1969 m.

užmezgė diplomatinius ryšius su Šventuoju Sostu ir buvo perorganizuota į nunciatūrą. 1908 m. nutrauktas Kanados misijų galiojimas.

1949 m. Njūfaundlendas tapo Kanados dalimi.

1966 m. vasario 21 d. Kvebeko gubernatoriaus leitenantas Paulius Komtua didvyriškai žuvo, gelbėdamas Jėzų Švč. Sakramente iš degančio pragaro.

1984 m. Kanadoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

1990 m. kanonizuota **palaimintoji M.M. Juvilė**, kuri 1737 m. įkūrė Pilkųjų vienuolių moterų vienuolyną.

Meksika

Globėja - Gvadalupos Dievo Motina, kuri nuo 1910 m. yra Lotynų Amerikos, o nuo 1945 m. - visos Amerikos globėja. Kiti globėjai - 12 Meksikos apaštalių (pranciškonai), kurių vadas buvo Martynas Valensietis.

82,2 mln. katalikų, arba 95,4% gyventojų. Du kardinolai, 14 arkivyskupų, 88 vyskupai, 14 arkivyskupijų, 58 vyskupijos, 7 prelatūros ir vienas apaštališkas vikariatas.

Meksika - antroji pagal dydį katalikiška valstybė pasaulyje. Iki 1519 m. ten gyvavo Actekų imperija, kurioje buvo priimta dievams aukoti žmonės. Šią imperiją 1521 m. sugriovė Hernandas Kortesas. 1524 m. pasirodė misisionieriai, o 1530 m. buvo įkurta Meksiko miesto vyskupija, kuri tapo misijų centru. Šimtmečio pabaigoje visi gyventojai buvo katalikai.

1531 m. indėnui Chuanui Diegui ant Tepejako kalno į šiaurę nuo Meksiko miesto 4 kartus apsireiškė Švč. Mergelė Marija. Ją vadina **Gvadalupos Dievo Motina**. Per kitus 15 metų pasikrikštijo 9 milijonai Meksikos indėnų.

1749 m. iš Ispanijos atvyko **tėvas Chuniperas Sera**, kuris išdirbo Meksikoje 20 metų.

1810 m. prasidėjo karas dėl nepriklausomybės, kuris baigėsi iki 1821 m. Revoliucijai prieš Ispaniją vadovavo katalikų kunigas tėvas Migelis Idalgas, o jam mirus 1811 m., 1812 m. jį pakeitė tėvas Ch. M. Morelas. 1821 m. generolas Augustinas Iturbidė pasiskelbė imperatoriumi Augustinu I. 1823 m. Meksika tapo respublika.

1846-1848 m. Meksika kariavo su JAV ir neteko visų valdų į šiaurę nuo upės Rio Grandė.

1857 m. buvo priimta nauja konstitucija, nukreipta prieš katalikus. Jau kitais metais Meksika nutraukė diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu.

1864 m. Prancūzijos dėka Meksikos imperatoriumi Maksimilianu I tapo erchercogas iš Austrijos, bet 1867 m. JAV spaudžiamas, jis pabėgo kartu su savo bendrininkais.

1920 m. įsigaliojo kita konstitucija, taip pat priešiška Bažnyčiai. Prasidėjo katalikų persekiojimas: vyskupai buvo ištremti, kunigai ir vienuolės - įkalinti.

1926 m. buvo likę tik 4000 kunigų, o 1935 m. - tik 300. **Vienas iš 50-ties 1926 m. žuvusių kunigų, tėvas jėzuitas Migelis Pro, paskelbtas kankiniu.**

1924-1928 m. valdė ypač žiaurus prezidentas Plutarchas Elijas Kaljo. Be jau minėtų dvasiškių, jis išžudė 2000 katalikų, ir tik 1940 m. jų persekiojimas susilpnėjo.

1941 m., skatindamas pašaukimą jaučiančius jaunuolius, **tėvas Marselis Maselis** įsteigė „Kristaus legioną“ - katalikų kunigų kongregaciją. Ją 1948 m. patvirtino Šventasis sostas, bet 1965 m. ji buvo perkelta į Jungtinių Amerikos Valstijų Konektikuto valstiją.

Nuo 1968 m. net 400% padaugėjo meksikiečių, pereinančių iš katalikybės į įvairias sekas.

1976 m. Meksiko mieste buvo atidaryta Nacionalinė Gvadalupos Dievo Motinos bazilika.

1979 m. ir 1990 m. Meksikoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II. Buvo pasikeista valstybių atstovais.

1991 m. gruodžio mėn. Meksikos Atstovų Rūmai priėmė įstatymą, įteisinantį katalikų ir protestantų bažnyčias (460 balsų už, 20 - prieš). Atsivėrė kelias diplomatiniams santykiams su Šventuoju Sostu, kurie buvo užmegzti 1992 m. rugsėjo 21 d.

1993 m. gegužės 24 d. per narkotikų platintojų susišaudymą buvo nušautas Meksikos **kardinolas Chuanas Chezus Posadas Okampas iš Gvadala-charos**.

1993 m. rugpjūčio 11 d. Popiežius Jonas Paulius II vieną dieną buvo Meksikoje pakeliui į Pasaulinę jaunimo dieną Denveryje, Kolorado valstijoje JAV.

JAV (D. Britanijos kolonija 1664-1776)

Globėja - Nekalto Prasidėjimo Šv. Marija (nuo 1846 m.).

Šventovės: Nekalto Prasidėjimo nacionalinė šventovė Vašingtone, pašventinta 1959 m., baigta statyti 1990 m.

55,337 mln. katalikų, arba 21,8% gyventojų 1992 m. duomenimis. Pakraščiuose - Puerto Riko, Amerikos Samoa, Karolinų-Maršalų salose, Guame, Marijanų salose, Virdžinijos salose yra 2 946 760 katalikų, todėl iš viso susidaro 58 284 076 katalikai.

11 kardinolų, 57 arkivyskupai, 382 vyskupai, iš jų 21 Lotynų Amerikos kilmės ispanai ir 13 juodaodžių. Iš viso 32 arkivyskupijos (viena jų karinė) ir 141 vyskupija. Rytų apeigų katalikai turi 2 arkivyskupijas ir 11 vyskupijų.

Valstijos su didžiausiu katalikų skaičiumi: Niujorko - 7,2 mln., Kalifornijos - 7,1 mln., **Rod Ailendo valstijoje yra didžiausias katalikų procentas - net 63%, o Pietų Karolinoje - tik 3%. Didžiausia arkivyskupija - Los Andžele, kur gyvena 3,4 mln. katalikų, Čikagoje yra 2,4 mln., Niujorke - 2,2 mln., Bostone 1,9 mln. katalikų.**

Trys pontifikaciniai universitetai: Džordžtauno universitetas ir Amerikos katalikų universitetas Vašingtone, Niagaros universitetas Niujorko valstijoje. Kiti žinomi katalikiški universitetai: Fordamo universitetas Niujorke, Notr Dam uni-

versitetas Saut Bende, Indianos valstijoje, Lojolos universitetas Čikagoje ir kt. Iš viso Jungtinėse Amerikos Valstijose yra 230 katalikiškų universitetų ir kolegijų.

Žymiausios katedros: Šv. Patriko Niujorke, Šv. Mato Vašingtone, Šv. Petro ir Pauliaus Filadelfijoje, Marijos Karalienės Baltimorėje (nuo 1790 m.).

1620 m. Naujojoje Anglijoje įsikūrė „Tėvai piligrimai“. Tuo metu vyko prekyba vergais, iš Afrikos negrus veždavo į Virdžinijos ir Vest Indijos plantacijas.

1664 m. kolonijas užvaldė D. Britanija.

1775 m. prasidėjo karas dėl nepriklausomybės, kuriam vadovavo Džordžas Vašingtonas. 1776 m. JAV pasiskelbė nepriklausoma nuo D. Britanijos. 1781 m. laimėjo karą ir nutraukė ryšius su D. Britanija.

1787 m. buvo priimta JAV konstitucija, kuri tapo revoliuciniu dokumentu žmonijos istorijoje.

1848 m. JAV pradėjo karą su Meksika, ją nugalėjo ir prisijungė Kaliforniją, Arizoną, Njū Meksiką, Teksasą ir kt.

1861 m. prasidėjo pilietinis karas tarp šiaurės ir pietų valstijų.

1863 m. prezidentas Abraomas Linkolnas paskelbė, kad panaikinama vergija.

1865 m. baigėsi pilietinis karas, išvengiant vergovinių valstijų atsiskyrimo.

1886 m. Amerikos indėnai buvo uždaryti į rezervatus.

1899 m. Popiežius Leonas XIII pasiuntė laišką Baltimorės arkivyskupui kardinolui Džeimsui Gibonsui, kuriame smerkė amerikietiškojo liberalizmo, arba „amerikonizmo“. Šios liberalios šakos iniciatorius buvo tėvas Izaokas Hekeris. Jis rėmė ir Sent Polio (Minesotos valstija) arkivyskupas Džonas Aielendas bei vyskupas Kynas, pirmasis Amerikos katalikų universiteto rektorius.

XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje prasidėjo trintis tarp vokiečių ir airių katalikų bei tarp lenkų ir airių katalikų. Pirmąjį konfliktą išsprendė laikas, o antrasis baigėsi skilimu, kai 1904 m. atsiskyrė „Nacionalinė lenkų katalikų bažnyčia“.

1900 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo 12 mln. katalikų, arba 15,8% gyventojų, pradėjo eiti pirmasis katalikų laikraštis „National Catholic Register“.

1905 m. buvo atiduota spausdinti „Katalikų enciklopedija“, kuri išleista 1914 m.

1908 m. Popiežius Pijus X paskelbė, kad JAV jau ne misijų teritorija. Čikagoje įvyko pirmasis Amerikos misionierių kongresas.

1911 m. vyskupas Džeimsas Volšas ir tėvas Tomas Praisas įsteigė Amerikos katalikų užsienio misijų draugiją „**Maryknoll**“. **Vyskupas Džeimsas Volšas tapo įžymiausiu JAV misionieriumi.** 1918 m. naujoji draugija pasiuntė savo pirmuosius misionierius į Kiniją.

1912 m. Luizianos valstijoje, Njū Orleano mieste, jėzuitai įsteigė Pietų Lojolos universitetą.

1917 m. balandžio 6 d. JAV paskelbė karą Vokietijai. Buvo įsteigtas Karinis ordinariatas su štabu Niujorke, kuris 1985 m. buvo perkeltas į Vašingtoną. Tais

pačiais metais buvo įsteigta Nacionalinė katalikų karo taryba, vėliau pavadinta Nacionaline katalikų gerbūvio konferencija, kuri užsiėmė švietimu, ryšiais, imigracija, socialine parama, teisėtvara, jaunimo ir kitomis organizacijomis. Nuo 1966 m. ji pasivadino Jungtinių Valstijų katalikų konferencija.

Tėvas Edvardas Flanaganas Nebraskos valstijos Omahos mieste įsteigė garsųjį „Berniukų miestą“.

1922 m. Oregono valstijoje įsigaliojo įstatymas apie privalomą valstybinių mokyklų lankymą vaikams iki 14 metų. Katalikai su juo nesutiko ir kreipėsi į Aukščiausiąjį teismą, kuris 1925 m. pripažino įstatymą nekonstituciniu.

1925 m. Pal. Sakramento seserys įsteigė Liuzianos valstijos N. Orleano mieste Ksavero universitetą.

1926 m. Čikagoje įvyko 28-asis Tarptautinis Eucharistinis Kongresas. Tais pačiais metais San Antonijaus mieste buvo įsteigta pirmoji Teksaso valstijos arkivyskupija.

1928 m. Niujorko gubernatorius katalikas Alfredas E.Smitas buvo kandidatu į prezidentus, bet rinkimuose pralaimėjo Herbertui Hūveriui.

1930 m. liepos mėn. 29 d. Niujorke buvo kanonizuoti Niujorko ir Kanados kankiniai jėzuitai.

1935 m. Ohajo valstijoje, Klyvlende, įvyko Nacionalinis Eucharistinis Kongresas. Tais pačiais metais JAV vyskupai pasisakė prieš katalikų persekiojimą Meksikoje.

1936 m. buvo įsteigta Los Andželo arkivyskupija, antroji vakarų pakrantėje ir Kalifornijoje. Pirmoji 1853 m. buvo įkurta San Franciske. Po 50 metų Los Andželo arkivyskupija tapo didžiausia visose Jungtinėse Amerikos Valstijose.

1937 m. buvo įsteigtos trys arkivyskupijos: Detroito, Luisvilio ir Niūarko.

1939 m. įsteigta Vašingtono arkivyskupija, kuri priklausė Baltimorės arkivyskupui. Tik 1947 m. ten buvo paskirtas arkivyskupas, o 1965 m. - metropolitas.

1940 m. vasario 27 d. prezidentas F.D. Ruzveltas pasiuntė Maironą Teilorą savo asmeniniu ambasadoriumi prie Šventojo Sosto.

1940 m. gegužės 12 d. buvo kanonizuota Filipina Dačesna. (Ji gimė Prancūzijoje 1769 m. ir emigravo į JAV.)

Po Perl Harboro užpuolimo, 1941 m. gruodžio 8 d. JAV paskelbė karą Japonijai, o gruodžio 11 d. Vokietija ir Italija paskelbė karą Jungtinėms Amerikos Valstijoms.

Tais pačiais metais Havajų saloje, Honolulu mieste, įsteigta vyskupija, o Kolorado valstijos Denverio mieste - arkivyskupija.

1942 m. Konektikute buvo įsteigtas Ferfildo universitetas, o tėvas Patrikas Peitonas davė pradžią „Šeimos Rožiniui“.

1943 m. vasario 3 d. keturi amerikiečiai karo kapelionai paaukojo savo gyvybes ir nuskendo su karo laivu „Dorčester“. Tai tėvai Džordžas Foksas, Klarkas Polingas, Džonas Vašingtonas ir Aleksandras Gudas.

1944 m. Indianapolis tapo arkivyskupija.

1945 m. balandžio 25 d.-birželio 26 d. Kalifornijos mieste San Franciske įvyko Jungtinių Tautų steigiamoji konferencija. Nebraskos valstijos miestas Omaha tapo arkivyskupijos centru.

1946 m. buvo kanonizuota **palaimintoji Frančes Kabrini**, arba Motina Kabrini (1850-1917), kuri gimė Italijoje, 1889 m. emigravo į Ameriką, o 1909 m. gavo pilietybę. Dirbo tarp emigrantų iš Italijos kaip Šv. Širdies sesuo-misionierė. **Ji pirmoji amerikietė, paskelbta šventąja.**

Tais pačiais metais Šventasis Sostas paskyrė kardinolais 4 vyskopus: Čikagoje - Samueli Stričą, Niujorke - Frančą Spelmaną, Detroite - Edvardą Muną ir Sent Lujyje - Džoną Glenoną.

1947 m. monsinjoras Haroldas Kolganas įkūrė Fatimos Dievo Motinos mėlynąją armiją kovai su ateistiniu komunizmu. Jos štabas buvo Vašingtone. Pavadinimas vėliau pakeistas į pasaulio Fatimos apaštalytę.

1950 m. JAV protestantai sudarė 33,8%, o katalikai - 18,9% gyventojų; 1958 m. jų buvo atitinkamai 35,5% ir 20,8%.

Arkivyskupijomis tapo: 1951 m. - Sietlas, 1952 m. - Kanzasas, 1953 m. - Hartfordas. 1958 m. Misūrio valstijoje Sant Lujo mieste, buvo įsteigtas kardinolo Mincenčio fondas. Jo tikslas - faktų ir mokslo priemonėmis kovoti su komunizmu.

Šeštame dešimtmetyje katalikų Bažnyčia tapo visiškai amerikietiška institucija, protestantizmo era baigėsi. **Tai patvirtino ir pirmojo kataliko prezidento Džono Kenedžio išrinkimas 1960 m.**

1961 m. Vietname žuvo **dr. Tomas Dulis** (1927-1961) įžymus medikas ir misionierius.

1962 m. Džordžijos valstijos miestas Atlanta tapo metropolito buveine. JAV pašto tarnyba išleido pirmąjį pašto ženklą, skirtą Kalėdoms.

Septintajame dešimtmetyje Kalifornijos valstijoje San Franciske įsikūrė organizacija, pasivadinusi „Žydai Jėzui“.

1963 m. lapkričio 22d. Teksaso valstijoje, Dalase, buvo nužudytas prezidentas Džonas Kenedis. Ši tragedija sukrėtė visą pasaulį.

1965 m. Popiežius Paulius VI lankėsi Jungtinėse Amerikos Valstijose. Jis buvo ir Jungtinėse Tautose, kur meldėsi už taiką. Tais pačiais metais „Kristaus legionas“ buvo perkeltas iš Meksikos į Konektikuto valstiją.

1966 m. Ankoridžo miestas tapo Aliaskos arkivyskupijos centru, nors šios valstijos sostinė yra Džūnas.

1968 m. per nelaimingą atsitikimą Tailande žuvo **Tomas Mertonas**. Jis buvo kilęs iš Anglijos, bet priėmė katalikybę ir 1941 m. įstojo į trapistų vienuolyną Kentukyje. Tai poetas ir rašytojas, dvasinis mąstytojas, žinomas jo teiginys, jog „užuot susitelkę į Dievą, mes susitelkę į save“.

Tais pačiais metais Majamis tapo Floridos valstijos arkivyskupijos centru.

1972 m. Oklahoma tapo Oklahomos valstijos arkivyskupijos centru.

1976 m. Filadelfijoje įvyko 41-asis tarptautinis Eucharistinis Kongresas, jau antrą kartą Jungtinėse Amerikos Valstijose po 1926 m. Čikagos

kongreso ir septintasis po Antrojo pasaulinio karo. Tais pačiais metais Kromvelio mieste Konektikuto valstijoje įsteigtas Tėvo Pijaus fondas.

1977 m. Vašingtone buvo įsteigta Nacionalinė pauliečių katalikų evangelizacijos asociacija. Jos tikslas - evangelizuoti atskirtus ir atitolusius nuo Bažnyčios katalikus.

1979 m. naujasis Popiežius Jonas Paulius II pirmą kartą lankėsi Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tais pačiais metais **mirė Ročesterio arkivyskupas Fultonas Šynas**. Jis gimė 1895 m. Ilinojaus valstijoje, El Paso mieste, buvo žinomas pamokslininkas ir rašytojas. Tais pačiais metais mirė ir **kardinolas Džonas Raitas**, kuris gimė 1909 m., buvo žymus eseistas ir pirmojo laipsnio homilistas. Jo devizas: „Resonare Christus“ - „Būti Kristaus aidu“.

1984 m. Alabamos valstijoje, Birmingeno mieste, Amžinojo garbinimo Klaros vargšų vienuolyno **Motina Andželika** įsteigė **Amžinojo žodžio televizijos tinklą**. Jo programos perduodamos 24 valandas, jas mato 16 milijonų žiūrovų.

1984 m. sausio 10 d. JAV užmezgė galutinius diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu.

1984 m. suėjo 200 metų nuo įžymaus Kalifornijos misionieriaus **tėvo Chunipero Seros** (1713-1784) mirties. JAV Pašto tarnyba išleido tam skirtą pašto ženklą.

1985 m. Montanos valstijoje, Bjūto mieste ant uolos buvo pastatyta 90 pėdų aukščio **Uolos Šv. Marijos** statula.

1987 m. Popiežius Jonas Paulius II lankėsi Jungtinėse Amerikos Valstijose antrą kartą.

1989 m. buvo minimos 200-osios katalikiškosios hierarchijos įsteigimo Amerikoje metinės. JAV Pašto tarnyba išleido pašto ženklą su pirmojo Baltimorės vyskupo Džono Kerolo atvaizdu.

1991 m. Vatikano observatorijoje, kuri yra Arizonos valstijoje ant Grahamo kalno, buvo pastatytas naujas teleskopas.

1992 m. mirė **tėvas Patrikas Peitonas**, gimęs 1909 m. Airijoje. Jis pagarsėjo kaip „Rožinio kunigas“ dėl savo posakio: „Šeima, kuri meldžiasi kartu, visada bus kartu“, taip pat dėl savo „Šeimos teatro“, veiklos radijuje ir televizijoje.

1993 m. rugpjūčio 12-15 d. Popiežius Jonas Paulius II lankėsi Jungtinėse Amerikos Valstijose trečią kartą, dalyvavo Denveryje Pasaulio jaunimo dienos minėjime, pasmerkė šių dienų visuomenės blogybes: abortus, savižudybes, smurtą ir kt.

Aliaska

1959 m. sausio mėn. Aliaska tapo 49-ąja valstija su sostine Džūnu.

46 507 katalikai, arba 7,9% gyventojų. Vienas arkivyskupas ir du vyskupai, arkivyskupija Ankorižje nuo 1966 m. ir vyskupija Džūno mieste nuo 1951 m., Ferbankse nuo 1985 m.

Aliaską 1741 m. atrado Vitas Beringas iš Danijos, kuris tada tarnavo Rusi-

jos laivyne. Šalis priklausė Rusijai iki 1867 m., po to ją nupirko JAV ir po 92 metų padarė 49-ąją savo valstiją.

1981 m. vasario mėn. Popiežius Jonas Paulius II buvo sustojęs ten pakeliui į Tolimuosius Rytus.

Aliaskoje yra bibliškų vietovardžių: Šv. Elijo kalnas 18 008 pėdų aukščio pietuose, prie JAV-Kanados sienos, Šv. Pauliaus, Šv. Mato ir Šv. Jurgio salos bei kt.

Havajai

1959 m. rugpjūčio mėn. Havajai tapo 50-ąją valstiją. Sostinė - Honolulu.

235 948 katalikai, arba 20.8% gyventojų. Vienas vyskupas Honolulu vyskupijoje (nuo 1941 m.), kuri priklauso San Francisko arkivyskupijai.

300-600 m. saloje įsikūrė polineziečiai, o 1778 m. atvyko pirmasis europietis - kapitonas Kukas. Misionieriai atvyko 1820 m. Iki 1893 m. Havajai buvo karalystė, 1894-1898 m. - respublika, kurią valdė Sanfordas Doulas. 1898 m. ją užėmė JAV ir tik po 61 metų padarė savo 50-ąją valstiją.

XIX a. antroje pusėje kunigas iš Belgijos **tėvas Džozefas Damjenas** (1840-1889) čia įkūrė raupsuotųjų koloniją. Jau ruošiamas jo kanonizavimas.

Puerto Rikas

Globėjai: Apvaizdos Šv. Mergelė (nuo 1976 m.), San Chuanas. Šventovė - sostinės San Chuano katedra. 1493-1898 m. Puerto Rikas priklausė Ispanijai, po to Jungtinėms Amerikos Valstijoms.

2,67 mln. katalikų, arba 79% gyventojų. Vienas vietinis kardinolas (nuo 1973 m.) ir 8 arkivyskupai vienai arkivyskupijai ir 4 vyskupijoms.

1493 m. salą atrado Kolumbas, po to ją evangelizavo misionieriai ispanai. San Chuano vyskupija buvo įkurta 1511 m., bet priklausė Sevilijos arkivyskupui Ispanijoje.

1898 m., po Ispanijos-Amerikos karo, ji buvo atiduota Jungtinėms Valstijoms, o 1917 m. salos gyventojai tapo JAV piliečiais. Nuo 1924 m. San Chuano vyskupija pavaldi Šventajam Sostui.

1948 m. Ponsė mieste įsteigtas Puerto Riko katalikiškas universitetas.

1952 m. įvyko referendumas, sala gavo laisvai prisijungusios prie JAV valstybės statusą.

1960 m. buvo suformuota dabartinė Bažnyčios hierarchija. San Chuane yra metropolitas.

1984 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Rytų Samoa (Amerikos kolonija nuo 1900 m., 1904 m. ir 1925 m.)

Devizas: Samojoje - pirmiausia Dievas!

9000 katalikų, arba 19,5% gyventojų. Vienas vyskupas vienai vyskupijai.

(**Vakarų Samoa** yra 38 000 katalikų, vienas kardinolas, vienas vyskupas vienai arkivyskupijai. Nepriklausoma nuo 1962 m. Popiežius Paulius VI lankėsi 1970 m.)

Karolinų ir Maršalo salos (JAV kolonija nuo 1947 m.)

70 000 katalikų, arba 48% gyventojų. Du vyskupai vienai vyskupijai. Evangelizuotos 1880 m.

Guamas (JAV kolonija nuo 1898 m.)

117 000 katalikų, arba 90% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas vienai arkivyskupijai nuo 1984 m.

XVII a. antroje pusėje salas evangelizavo ispanų misionieriai.

Marianų salos (JAV kolonija nuo 1947 m.)

Sudaro 16 salų. 47 000 katalikų, arba 83,9% gyventojų. Nuo 1984 m. vienas vyskupas ir viena vyskupija.

Virdžinijos salos (JAV kolonija nuo 1917 m.)

Santa Džono, Santa Kruso ir Šv. Tomo salos. 30 000 katalikų, arba 27,2% gyventojų. Viena vyskupija, kurią valdo Vašingtono vyskupas. Salas 1493 m. atrado Kolumbas ir pavadino Šv. Uršulės ir jos draugių garbei (žr. IV a., Kelno mergelės kankinės). 1555-1898 m. jas valdė Ispanija ir evangelizavo ispanai misionieriai.

1672 m. pirmieji danai apsigyveno dabartinėje JAV teritorijoje.

1804-1820 m. priklausė Baltimorės arkivyskupijai, o nuo 1858 m. jų ganytojai yra redemptoriai.

(**D. Britanijai priklausančioje Virdžinijos salų** dalyje yra 1000 katalikų, arba 10% gyventojų. Vienas klebonas aptarnauja 2 parapijas.)

Jungtinių Tautų Organizacija

1945 m. birželio 26 d. San Franciske buvo surašyta JT chartija, kurią pasirašė 50 valstybių, ir patvirtinta spalio 24 d.

Organizacijos būstinė įsikūrė Niujorke, o kituose kraštuose įvairios specializuotos agentūros: 8 Šveicarijoje (7 - Ženevoje ir 1 - Berne), 6 - Jungtinėse Amerikos Valstijose (4 - Vašingtone ir 2 - Niujorke, neįskaitant būstinės), 2 - Italijoje (Romoje), po vieną Prancūzijoje (Paryžiuje), Austrijoje (Vienoje), Kanadoje (Monrealyje) ir D. Britanijoje (Londone).

1965 m. spalio 4 d. JT aplankė Popiežius Paulius VI, kuris visus kvietė gyventi taikiai. Popiežius Jonas Paulius II lankėsi 1979 m. taip pat spalio mėn.

1992 m. rugsėjo mėn. Jungtinėms Tautoms priklausė 178 valstybės, tarp jų ir 10 didžiausių katalikiškų valstybių: Brazilija su 132 mln. katalikų, Meksika su 82,2 mln. katalikų, JAV su kolonijomis - 58,28 mln. katalikų, Italija su 56,42 mln. katalikų, Filipinai su 51,08 mln. katalikų, Prancūzija su 47,5 mln. katalikų, Ispanija su 36,98 mln. katalikų, Lenkija su 36,38 mln. katalikų, Kolumbija su 30,58 mln. katalikų ir Argentina su 29,62 mln. katalikų.

Karibų jūros regionas arba Vakarų Indija

Globėja - Angelų Dievo Motina ir Sujapos Dievo Motina.

Globėjas - Bartolomė de Las Kasas, „Vest Indijos apaštalas“ (1474-1566), dominikonas ir vyskupas, atvykęs iš Meksikos, vietinių amerikiečių labui išdirbęs 50 metų. Jo dėka 1542 m. buvo priimti „nauji įstatymai“, kuriais buvo pagerintas indėnų gyvenimas ir jie buvo išgelbėti nuo sunaikinimo.

Šiame regione daug salų pavadintų šventųjų vardais: Šv. Liucija, Šv. Tomas ir kt.

Bahamų salos (D. Britanijos kolonija 1717-1973)

44 000 katalikų, arba 17,2% gyventojų. Viena vyskupija ir vienas vyskupas. Baptistai sudaro 32%, o anglikonai - 20%.

1492 m. spalio 12 d. San Salvadoro saloje išsilaipino Kristupas Kolumbas. Dabar ji vadinasi Vatlingo sala. Vieni šaltiniai teigia, jog čia buvo paaukotos **pirmos Šv. Mišios Naujajame Pasaulyje**, o kiti - kad Santo Dominge, Dominikos Respublikoje.

Kuba (Ispanijos kolonija 1510-1902)

Globėja - El Kobre Gailestingoji Mergelė.

4,37 mln. katalikų (41,2% gyventojų), o 49% sudaro ateistai! Du arkivyskupai ir 9 vyskupai, 2 arkivyskupijos ir 5 vyskupijos.

Evangelizacija prasidėjo 1514 m., o XVIII a. suklestėjo katalikybė, tačiau šiek tiek susilpnėjo XIX a. Po 1898 m. Ispanijos-JAV karo Kuba 1902 m. tapo nepriklausoma. 1851-1857 m. Santjago arkivyskupu buvo ispanas **Šv. Antonijus Klaretas** (1807-1870), kuris 1849 m. įsteigė klaretiečių vienuolyną. 1957 m. sostinėje Havanoje atsidarė katalikiškas Vilanuevos universitetas.

1959 m. sausio 1 d. valdžią užgrobė Fidelis Kastro, įvedęs komunistinį režimą. 1961 m. jis uždarė universitetą, nacionalizavo 350 katalikų mokyklų ir ištrėmė 136 kunigus. Nuo tada draudžiama religinė veikla ir jos mokymas.

Armandas Valadaresas, antikomunistinės filosofijos skelbėjas, 22 metus praleido kalėjime (1960-1982). Jis parašė knygą „Be jokios vilties“, kuri yra triuškinantis įrodymas, kaip komunistų režimas nusikalto savo tautai.

Dominykos sala (D. Britanijos kolonija 1805-1978)

58 000 katalikų, arba 67,4% gyventojų. Vienas vyskupas vienai vyskupijai. Evangelizacija prasidėjo 1642 m.

Dominykos Respublika (Ispanijos kolonija 1492-1863)

Globėja - Didžiosios malonės Dievo Motina.

Globėjas - Šv. Dominykas.

Šventovės: Santo Domingo Katedra, kurioje yra Kristupo Kolumbo mauzoliejus.

6,51 mln. katalikų, arba 90,8% gyventojų. Vienas kardinolas, vienas arkivyskupas ir 10 vyskupų, viena arkivyskupija, 8 vyskupijos ir vienas karinis ordinarjatas. Katalikybė yra valstybinė religija.

1510 m. sudaryta Bažnyčios Hierarchija, pirmoji Amerikoje. Sostinėje, Santo Dominge, pastatyta katedra buvo pirmoji bažnyčia visoje Amerikoje.

1880-1882 m. respublikos prezidentas buvo jos arkivyskupas de Merinas, o 1911 - arkivyskupas Nuelis.

1922 m. buvo karūnuotas Didžiosios Malonės Dievo Motinos atvaizdas.

1965 m. Santo Dominge vyko 11-asis Tarptautinis marijonų kongresas.

1976 m. pradėjo eiti pareigas pirmasis vietinis kardinolas.

1979 m. pirmą kartą lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

1987 m. Santjage atsidarė katalikiškas universitetas, pavadintas „Motina ir Mokytoja“.

1992 m. Popiežius Jonas Paulius II aplankė Santo Domingą antrą kartą, minint 500-ąsias Amerikos atradimo metines. Popiežius jubilėjaus dieną (spalio 12 d.) aukojo Šv. Mišias Santo Domingo Katedroje, kur yra Kristupo Kolumbo palaikai.

Po to Popiežius dalyvavo IV Lotynų Amerikos vyskupų konferencijoje. Jo kalba buvo skirta naujai evangelizacijai, humaniškumo rėmimui ir krikščionių kultūrai.

Grenada (D. Britanijos kolonija 1784-1974)

64 000 katalikų, arba 59,23% gyventojų. Vienas vyskupas ir viena vyskupija. Kolumbas atrado salą 1498 m.

1650 m. čia įsikūrė prancūzai, bet 1784 m. juos išstūmė britai. Nuo 1974 m. nepriklausoma.

1983 m. JAV su bendromis 6 valstybių karinėmis pajėgomis nuvertė kairiųjų režimą, kurį labai rėmė Kuba.

Gvadelupa (Prancūzijos kolonija nuo 1635)

348 000 katalikų, arba beveik 90% gyventojų. Du vyskupai ir viena vyskupija. Katalikybė įvesta XVI a.

1983 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

1989 m. buvo nužudyti **šeši jėzuitai ir dvi pasaulietės**. Tais pačiais metais buvo paskelbtas palaimintuoju **Marcelinas Šampenetas**, Brolių Marijonų ordino steigėjas.

Gvatemala (Ispanijos kolonija 1524-1821)

Globėja - Koro Dievo Motina.

7,42 mln. katalikų, arba 80,7% gyventojų. Vienas arkivyskupas ir 19 vyskupų, viena arkivyskupija ir 8 vyskupijos, 2 prelatūros ir 2 apaštališki vikariatai.

Pirmoji vyskupija įkurta 1534 m. po ispanų atvykimo 1524 m. Jie čia rado senosios Majų imperijos, kuri egzistavo daugiau kaip 1000 metų, liekanas.

1821-1823 m. Gvatemala priklausė Meksikai, 1825-1839 m. - Centrinės Afrikos Federacijai, o po to tapo nepriklausoma respublika.

1853 m. pasirašytas konkordatas su Šventuoju Sostu, tačiau 1870 m. nauja liberalų vyriausybė jį nutraukė. Bažnyčia buvo atskirta nuo valstybės, kunigai ir tikintieji ištremti, jų turtas konfiskuotas, mokyklos padarytos pasaulietiškomis. Atgavus laisvę, dar ilgai tęsėsi politinis smurtas ir maištai.

1961 m. įsteigtas katalikiškas universitetas. 1963 m. Pedras Betankuras (1626-1667) paskelbtas palaimintuoju.

Pilietinis karas truko 1980-1985 m. ir nusinešė 60 000 gyvybių.

1983 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Hondūras (Ispanijos kolonija 1502-1821)

Globėja - Sujapos Dievo Motina.

4,78 mln. katalikų, arba 93,5% gyventojų. Vienas arkivyskupas ir 8 vyskupai, viena arkivyskupija ir 6 vyskupijos.

Pirmajame tūkstantmetyje čia klestėjo Majų civilizacija. Po to ispanai 1502 m. užėmė šalį, atvyko misionieriai, o netrukus buvo įkurta pirmoji vyskupija.

1821-1838 m. šalis priklausė Centrinės Amerikos Federacijai. Tarp indėnų veikė ispanas misionierius tėvas Chesus Subiranas (1807-1864).

1880 m. buvo garantuotos vienodos teisės visoms religijoms.

1910 m. buvo įsteigtas Saleziečių ordinas.

1983 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Nikaragva (Ispanijos kolonija 1519-1821)

Globėja - Nekalto Prasidėjimo Šv. Mergelė Marija.

3,51 mln. katalikų, arba 90,7% gyventojų. Vienas kardinolas ir 9 vyskupai, viena arkivyskupija, 6 vyskupijos bei vienas apaštališkas vikariatas.

Kuapoje vyksta Švč. Mergelės Marijos apsireiškimai.

Evangelizacija prasidėjo 1524 m., o 1532 m. pradėjo eiti pareigas pirmasis vyskupas.

1821-1823 m. Nikaragva priklausė Meksikai, paskui Centrinės Amerikos Federacijai iki 1838 m. Tada evangelizacija dar suaktyvėjo.

1958 m. Niujorko kardinolas Francis Spelmanas lankėsi Nikaragvos sostinėje Managvoje.

1967-1979 m. valdė generolas Anastasijus Samosa.

1979-1990 m. - kairysis sandinistų režimas.

1983 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

1991 m. sausio mėnesį buvo nužudytos dvi vienuolės, viena vietinė, kita - amerikietė. Be to buvo sužeista dar viena Nikaragvos vienuolė ir vyskupas Paulius Šmicas, kilęs iš JAV, Viskonsino valstijos.

Panama (Ispanijos kolonija 1502-1821)

Globėjai: Antigvos Dievo Motina ir San Chosė.

2,12 mln. katalikų, arba 87,9% gyventojų. Vienas arkivyskupas, 8 vyskupai, viena arkivyskupija, 4 vyskupijos. Viena prelatūra, vienas apaštališkasis vikariatas.

Evangelizacija prasidėjo po 1502 m., o Panamos vyskupija, įsteigta 1514 m., yra seniausia Amerikoje.

1821-1903 m. Panama buvo Kolumbijos dalis. 1904 m. pastatytą Panamos kanalą ir jo zoną iki 1978 m. valdė JAV, o 1979-1989 m. JAV kontroliavo tik patį kanalą.

Katalikų Bažnyčia turi privilegijuotą statusą. 1965 m. įsteigtas La Antigvos Santa Marijos Universitetas.

1983 m. Panamoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Nuo 1989 m. gruodžio 24 d. iki 1990 m. sausio 3 d. Panamos diktatorius generolas Manuelis Antonijus Noriega slėpėsi Panamos miesto Vatikano diplomatinėje misijoje, kol pagaliau pasidavė JAV valdžiai.

PIETŲ AMERIKA

Globėja - Šv. Rožė Limietė. Daugiausiai katalikų yra Ekvadore ir Kolumbijoje, mažiausia - Suriname ir Gajanoje.

1968 m. Kolumbijoje, Madeljino mieste, įvyko Lotynų Amerikos vyskupų susirinkimas. Buvo išaiškinta išsivadavimo teologija, kai žodis „išsivadavimas“ dokumentuose pakeičiamas žodžiais „teisingumas“ ir „taika“. Žymiausi šio susirinkimo dalyviai - Helderis Kamara ir Leonardas Bofas iš Brazilijos bei Gustavas Gutjeresas iš Peru (žr. Peru).

Argentina (Ispanijos kolonija 1516-1816)

Globėja - Luchano Dievo Motina (pirmą kartą apsireiškė 1630 m.)

29,62 mln. katalikų, arba 91,6% gyventojų. 4 kardinolai, 12 arkivyskupų ir

1991 m. spalio 12-21 d. Popiežius Jonas Paulius II antrą kartą lankėsi Brazilijoje. Jis paskelbė palaimintaisiais Liuciją Vizintainer (1865-1942) ir tėvą Adolfą Kiplingą (1813-1865), jaunų darbininkų auklėtoją, taip pat pašventė Braziliją Švč. Mergelei Marijai.

Čilė (Ispanų kolonija 1541-1818)

Globėja - Karmelio kalno Dievo Motina. (1926 m. Popiežius Pijus XI ją karūnavo.)

Globėjas - Šv. Jokūbas Didysis.

10,75 mln. katalikų, arba 81,7% gyventojų. Du kardinolai, 5 arkivyskupai ir 35 vyskupai, 5 arkivyskupijos, 17 vyskupijų, 2 prelatūros, 2 apaštališki vikariatai ir vienas karinis ordinariatas. Protestantų - 11%.

Tai ilgiausia pasaulio valstybė, t.y. 2 672 mylių siaura juosta prie vandens.

Pirmoji parapija įkurta 1547 m., o pirmoji vyskupija - 1561 m. Jau 1650 m. dauguma taikių indėnų, gyvenusių šiaurės ir centrinėje dalyse, buvo evangelizuoti.

1818 m. vadovaujant generolui iš Argentinos Chosė San Martinui ir Bernardui O'Higginsui Čilė išsikovojo nepriklausomybę.

1888 m. sostinėje Santjage buvo įsteigtas katalikiškas universitetas, kuris vėliau tapo pontifikaciniu.

Nuo 1890 m. Čilei priklauso **Velykų Sala**.

1925 m. vyriausybės dekretu Bažnyčia buvo atskirta nuo valstybės.

1961 m. Valparaiso mieste atsidarė antrasis katalikiškas universitetas.

Kai 1970 m. valdžią užėmė marksistas prezidentas Salvadoras Aljendė, santykiai su Bažnyčia pasidarė labai įtempti. **Jį nušalinti padėjo 3-ų metų „Rožinis ir škaplierius“**. Valdžią užgrobė generolas Augustas Pinočetas, kuris valdė iki 1990 m. ir pažeidinėjo žmonių teises, dėl ko Čilės vyskupai jį smerkė.

1985 m. gegužės mėn. 2d. Čilė ir Argentina pasirašė Byglio kanalo sutartį dėl Ugnies Žemės salos. Jiems tarpininkavo Šventasis Sostas.

1987 m. Čilėje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II, jis paskelbė palaimintosiomis seseles Teresę de Los Andes ir Laurą Vikuną.

Čilė su Argentina dalijasi „Andų Kristaus“ statula.

Kolumbija (Ispanų Naujoji Grenada 1536-1819)

Globėja - Rožančiaus Dievo Motina ir Čikinkiros Dievo Motina. Globėjas - Šv. Petras Klaveras ir Šv. Luisas Bertranas.

Šventovės - Eucharistijos bažnyčia Bogotoje ir Stebuklingojo Kristaus Bažnyčia Bugoje.

30,58 mln. katalikų, arba 92,7% gyventojų, t.y. **vienas didžiausių procentų Pietų Amerikoje**. Du kardinolai, 14 arkivyskupų, 65 vyskupai, 12 arkivyskupijų, 40 vyskupijų, 2 prelatūros, 8 apaštališki vikariatai, 5 apaštališkos

prefektūros ir vienas karinis ordinariatas.

Evangelizacija prasidėjo 1508 m., o dvi pirmosios vyskupijos įsteigtos 1534 m. XVI-XVII a. pasižymėjo misionieriai - pranciškonas Šv. Luisas Bertranas ir jėzuitas Šv. Petras Klaveras.

1819 m. Simonas Bolivaras išvadavo šalį iš Ispanijos priespaudos ir įsteigė Didžiosios Kolumbijos Federacinę Respubliką, į kurią įėjo Kolumbija, Venesuela, Ekvadoras ir Panama, tačiau 1830 m. Venesuela ir Ekvadoras atsiskyrė, o Panama liko iki 1903 m.

1830 m. Švč. Mergelė Marija apsireiškė seselei Katalinai Gontard.

1887 m. pasirašytas pirmasis konkordatas su Šventuoju Sostu, o 1973 m. - antrasis.

1937 m. Bogotoje buvo atidarytas pirmasis katalikiškas universitetas, nors ten nuo 1623 m. jau veikė aukštoji mokykla. 1945 m. atidarytas antrasis katalikiškas universitetas Medeljine. Jie abu dabar yra pontifikaciniai.

1968 m. Bogotoje vyko 39-asis Tarptautinis Eucharistinis Kongresas, kuriame dalyvavo Popiežius Paulius VI.

Šalį, kuri vadinama Kristupo Kolumbo vardu, 1986 m. aplankė ir Popiežius Jonas Paulius II.

Ekvadoras (Ispanijos kolonija 1533-1822)

Globėja - Kito Mergelė Marija, Debesų Dievo Motina, Cisnos Mergelė. Globėjas - Jėzaus Šv. Širdis.

10,01 mln. katalikų, arba **93% gyventojų, daugiausia Pietų Amerikoje.** Vienas kardinolas, 4 arkivyskupai, 26 vyskupai, 3 arkivyskupijos, 10 vyskupijų, 2 prelatūros, 7 apaštališki vikariatai, viena apaštališkoji prefektūra ir vienas karinis ordinariatas.

XV a. Kito karalystę valdė inkai.

Kai 1533 m. ispanai užkariavo šalį, tuoj prasidėjo evangelizacija. Pirmoji vyskupija įkurta 1545 m.

1822-1830 m. Ekvadoras buvo Didžiosios Kolumbijos sudėtyje.

1866 m. pasirašytas pirmasis konkordatas su Šventuoju Sostu, tačiau 1891-1930 m. Bažnyčios veikla buvo varžoma. 1937 m. pasirašytas antrasis konkordatas, kuris normalizavo santykius.

1952 m. buvo kanonizuota Pal. Marijana (mirė 1646), „Kito Ielija“.

1954 m. Kite atidarytas katalikiškas universitetas.

1984 m. kanonizuotas brolis Migelis. 1985 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II, jis paskelbė palaimintuoju Mecedės de Jesus Moliną.

Prancūzų Gajana (Prancūzijos kolonija nuo 1626)

90 000 katalikų, arba 75% gyventojų. Vienas vyskupas vienai vyskupijai. Katalikybę XVII a. įvedė prancūzai. Jie įsteigė vadinamą „Velnio salą“ - atvirą kalėjimą, kurio veikla nutrūko tarp 1938-1951 m.

1956 m. įsteigta sostinės Kajeno vyskupija.

Gajana (D. Britanijos kolonija 1815-1966)

87 000 katalikų, arba 8% gyventojų. Iš viso krikščionių - 46%, induistų - 37%, musulmonų - 9%. Vienas vyskupas ir viena vyskupija.

Anksčiau Gajaną valdė Olandija, o nuo 1815 m. ji tapo D. Britanijos kolonija.

1899 m. suteiktos vienodos teisės visoms religijoms. Daugiausia katalikų - portugalai.

1956 m. įsteigta Džordžtauno vyskupija. 1971 m. įšventintas pirmas vietinis vyskupas.

1978 m. lapkričio 18 d. džiunglėse nusižudė 911 sektantų.

Paragvajus (Ispanijos kolonija 1535-1811)

Globėja - Dangun Paimtoji Dievo Motina (nuo 1951 m. birželio 13 d.) ir Kaakupos Dievo Motina.

Valstybinė šventė: Amžinosios Pagalbos Dievo Motinos diena.

Paminklas: Jėzaus Šv. Širdies statula sostinėje Asunsjone.

3,97 mln. katalikų, arba 92,9% gyventojų, antroji vieta Pietų Amerikoje. Vienas arkivyskupas ir 15 vyskupų, viena arkivyskupija ir 9 vyskupijos, viena pleratūra, 2 apaštališki vikariatai ir vienas karinis ordinariatas.

Ispanų kolonistai atvyko 1535 m., o 1542 m. katalikybę įvedė jų misionieriai. Pirmoji vyskupija įsteigta 1556 m. Po 1609 m. atvyko jėzuitai, jie įvedė „redukcinę sistemą“, kuri buvo panaudota evangelizuoti indėnus. „Redukcijos“ - tai indėnų bendruomenės, kurioms vadovavo misionieriai. Jos gyvavo iki 1768 m., iki jėzuitų išvaymo iš šalies.

1616 m. buvo įsteigtas Šv. Ignato Lojolos vienuolynas.

1811 m. Paragvajus išsikovojo nepriklausomybę, pirma šalis visoje Pietų Amerikoje išsivadavusi nuo Ispanijos. 1865-1870 m. kariavo su Brazilijos, Urugvajaus ir Argentinos sąjunga, pralaimėjo ir neteko apie pusę savo teritorijos. Visa tai palietė ir Bažnyčią.

1898 m. įsteigta Asunsijono arkivyskupija. 1937 m. sostinėje įvyko Pirmasis nacionalinis eucharistinis kongresas.

1954 m. valdžią užgrobė generolas Alfredas Stresneris, vokiečių imigrantas iš Bavarijos. Jo valdymo metu visaip buvo diegiama ir skatinama viskas, kas vokiška.

1965 m. Asunsijono mieste atsiradė katalikiškas Dievo Motinos universitetas.

1988 m. iškėlė Popiežius Jonas Paulius II. Tik 1989 m., po 35 valdymo metų, generolas A. Stresneris buvo nušalintas nuo valdžios ir ištremtas iš šalies.

Peru (Ispanijos kolonija 1533-1824)

Globėja - Karmen Paukatambo, Kusko Dievo Motina, Titikakos Dievo Motina, evangelizacijos Dievo Motina, **Šv. Rožė Limietė (1586-1617), pirma šventoji iš Amerikos.** Globėjas - Šv. Juozapas (nuo 1957 m. kovo 19 d.).

20,55 mln. katalikų, arba 92% gyventojų. Vienas kardinolas, 8 arkivyskupai ir 63 vyskupai, 7 arkivyskupijos, 15 vyskupijų, 11 prelatūrų, 8 apaštališki vikariatai, vienas karinis ordinariatas.

1533 m. Ispanijos generolas Franciskas Pisaro užkariavo legendinę Eldorado šalį, kurioje 800 metų gyvavo Inkų imperija. Jau 1537 m. buvo įkurta pirmoji vyskupija.

1580 m. Limos Salamankos universiteto teisės mokslų profesorius **Šv. Tribijus** (1538-1606), ispanų didikas, buvo paskirtas Limos arkivyskupu. **Netrukus jis įsteigė pirmąją Amerikos kunigų seminariją.**

Šv. Pranciškus Solanas (1549-1610), ispanas pranciškonas, sėkmingai veikė tarp indėnų net 27 metus.

1585 m. jėzuitai išleido pirmąją Pietų Amerikos knygą „Doktrina Christiana“.

1824 m. Simonas Bolivaras ir Antonijus Sukras išvadavo Peru iš ispanų valdžios.

1942 m. Limoje įsteigtas Pontifikacinis katalikiškas Peru universitetas, nors jo veikla prasidėjo dar 1551 m.

1962 m. buvo kanonizuotas pirmasis juodaodis amerikietis Šv. Martynas Poresietis (1576-1639).

1973 m. jėzuitas Gustavas Gutjeresas išleido knygą „Išvadavimo teologija: istorija, politika ir išgelbėjimas“. Taip prasidėjo „Išvadavimo teologijos“ judėjimas, kurio svarbiausi teiginiai yra šie:

1. Neokolonializmo ir imperializmo skriaudos, kurias patiria Lotynų Amerikos gyventojai.

2. Išgelbėjimas - tai išlaisvinimas iš bet kokios pavergimo formos.

3. Dievo Karalystė turi prasidėti šiame pasaulyje.

1975 m. buvo kanonizuotas Šv. Chuanas Macijas.

Nuo 1980 m. pradėjo vis aktyviau reikštis partizanai maoistai.

1985 m. Popiežius Jonas Paulius II pirmą kartą aplankė Peru.

1986 m. sesuo Ana de Los Andžels buvo paskelbta palaimintąja.

1988 m. antrą kartą lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

1991 m. Šv. Antonijaus nacionalinis universitetas atšventė savo 300 metų jubiliejų.

1992 m. Gvadelupos Dievo Motinos kolegija atšventė 150-ąjį jubiliejų.

1993 m. teroristai iš „Švytinčio tako“ organizacijos jau buvo nužudę 5 kuničius, 2 vienuoles ir 20 000 pasauliečių, tačiau italai misionieriai dirba ir toliau.

Surinamas (Olandijos kolonija 1667-1975)

89 000 katalikų, arba 22,1% gyventojų. Vienas vyskupas ir viena vyskupija.

1650 m. šalį užėmė britai, bet 1667 m. olandai jį iškeitė į Naujuosius Nyderlandus, t.y. Niujorką Šiaurės Amerikoje.

Katalikybė įvesta 1683 m., tačiau efektyvi evangelizacija prasidėjo tik 1817 m. Iš viso krikščionys sudaro 47%, induistai - 27%, musulmonai - 19%.

Urugvajus (Ispanijos kolonija 1624-1825)

Globėja - Trento Mergelė (nuo 1963 m. lapkričio 21 d.).

2,41 mln. katalikų, arba 78,2% gyventojų. Du arkivyskupai, 12 vyskupų, viena arkivyskupija, 9 vyskupijos.

Dėl Urugvajaus rungėsi Portugalija ir Ispanija, 1624 m. ispanai laimėjo ir pradėjo evangelizaciją.

1810 m. prasidėjo sukilimas dėl nepriklausomybės, kuris 1825 m. pasibaigė pergale. Prasidėjo imigracija iš įvairių Europos valstybių.

1830-1917 m. katalikybė buvo valstybinė religija.

1878 m. sostinėje Montevidėjuje įsteigta vyskupija, 4 metais anksčiau Šuger Louf mieste pastatytas „Aukščiausias kryžius“.

1885 m. įsteigtas Darbininkų katalikų būrelis.

1891 m. įsteigta Nekaltosios Marijos Širdies kolegija.

1893 m. įsikūrė Brolių saleziečių sekcija.

1917 m. Bažnyčia atskirta nuo valstybės.

1927 m. įsteigta katalikiška sporto, kultūros ir laisvalaikio organizacija „Juventus“.

1985 m. sostinėje Montevidėjuje atidarytas Urugvajaus katalikiškas universitetas.

1987 m. ir 1988 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Venesuela (Ispanijos kolonija 1499-1821)

Globėja - Koromoto Dievo Motina. 1652 m. ji apsireiškė Koromoto indėnams, taip pat Finca Betanijoje (pripažinta Bažnyčios). 18,12 mln. katalikų, arba 91,9% gyventojų. Du kardinolai, 4 arkivyskupai, 34 vyskupai, 6 arkivyskupijos, 20 vyskupijų, 4 apaštališki vikariatai, vienas apaštališkas egzarchatas.

1498 m. Kristupas Kolumbas pirmą kartą išlipo Pietų Amerikoje Venesueloje.

1499 m. kitas tyrinėtojas davė jai dabartinį vardą: Venesuela - „Mažoji Venecija“ (ispaniškai).

1513 m. prasidėjo evangelizacija; pirmoji vyskupija įsteigta 1531 m. Iki 1817 m. kankinių mirtimi mirė net 54 misionieriai.

XVII a. vienas miestas ir jo bažnyčia pavadinti Šv. Kazimiero vardu.

1821 m. Venesuelą išlaisvino iš ispanų jungo Simonas Bolivaras (1783-1830) ir generolas Antonijus Sukras (1795-1830).

1821-1830 m. jis priklausė Didžiosios Kolumbijos Federacijai.

1922 m. prasidėjo misijų, kurių buvo apie 350, atstatymas.

1957 m. Karakaso arkivyskupas Rafaelis Arias Blankas išleido antikomunistišką ganytojišką laišką.

1963 m. sostinėje Karakase įsteigtas katalikiškas „Andres Bello“ Universitetas.

1963 m. sostinėje Karakase įsteigtas katalikiškas „Andres Bello“ universitetas.

1964 m. pasirašytas konkordatas su Šventuoju Sostu.

1968 m. daug venesueliečių dalyvavo 39-ame eucharistiniame kongrese, kuris vyko kaimyninės šalies Kolumbijos sostinėje Bogotoje. Buvo atvykęs ir Popiežius Paulius VI.

1985 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

AZIJA

Palestinoje, kuri yra Vidurinėje Azijoje, atsirado judaizmas ir krikščionybė, o Saudo Arabijoje - islamas.

Iki šiol Azijoje įvyko keturi tarptautiniai eucharistijos kongresai: 1893 m. - Jeruzalėje, 1973 m. - Maniloje, 1984 m. - Bombėjuje ir 1989 m. - Seule.

1964 m. buvo panaikinti Romos patriarchai Konstantinopolyje ir Antiochijoje (dabartinė Turkija) bei Aleksandrijoje (Egipte). Jie ilgai buvo ginčų objektas su Rytų apeigų Bažnyčia.

Arabų pusiasalis (Turkijos kolonija XVIII a.-1913 m.)

Globėja - Arabijos Dievo Motina.

I a. ir II a. Arabų pusiasalis priklausė Romos imperijai, jos šiaurinei daliai. **Du iš Trijų karalių buvo iš Arabijos** - Melchioras iš Šiaurės Arabijos ir Baltazaras iš Pietų Arabijos, Sabos.

34-37 m. Šv. Paulius gyveno Arabijos dykumoje, o 47-50 m. vėl kurį laiką praleido Arabijoje.

Nuo 622 m. Arabija - musulmonų tikėjimo (islamo) lopšys, t.y. Saudo Arabijos miestai Meka ir Medina. 570 m. Mekoje gimė pranašas Mahomedas, kuris 622 m. išdėstė naują tikėjimą, o po mirties (632 m.) buvo palaidotas Medinoje. Taip Saudo Arabija ir likusi pusiasalio dalis VII a. pasidarė musulmoniškos.

Kiekvienais metais į Meką atvyksta per 600 000 maldininkų iš 60 valstybių.

Arabijos apaštališkasis vikariatas su vienu vyskupu yra Abu Dabi mieste Jungtiniuose Arabų Emyratuose. Jam priklauso apie 551 000 katalikų, bet tai daugiausia užsieniečiai darbininkai iš Filipinų, Indijos ir Korėjos. Daugiausia jų yra Saudo Arabijoje (400.000), Jungtiniuose Arabų Emyratuose (100 000), Bachreine (20 000), Omane (19 000), Katare (8 000) ir Jemene (4 000). Kartais jie diskriminuojami, pavyzdžiui, 1992 m. lapkričio mėn. Saudo Arabijoje buvo suimti filipiniečiai katalikai, susirinkę bendrai maldai, ir ištremti.

Bangladešas (D. Britanijos kolonija 1757-1947)

203 000 katalikų, arba 0,18% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas, 5 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija ir 5 vyskupijos. Musulmonai sudaro 85%, induistai - 14%.

Evangelizacija prasidėjo XVI a.

1947 m. gavo iš D. Britanijos savivaldą, bei dominijos statusą ir tapo Pakistano dalimi.

1950 m. buvo sudaryta katalikiška hierarchija.

1956 m. tapo nepriklausoma, tačiau tik kaip Pakistano dalis (Rytų Pakistanas).

1971 m. pasiskelbė nepriklausoma valstybe.

1986 m. iškėlė Popiežius Jonas Paulius II.

1988 m. islamas tapo valstybine religija.

1991 m. Musulmonų Brolija pradėjo smurto kampaniją prieš krikščionis.

Birma (žr. Mianma)

Kinija

Globėja - Švč. Mergelė Marija (pasirinkta Pirmajame plenariniame Kinijos Susirinkime).

Globėjas - Šv. Juozapas.

Šventovė - Zoso (netoli Nankino) Dievo Motina.

Prieš ateinant į valdžią komunistams 1949 m., Kinijoje buvo 6 mln. katalikų iš 7 mln. krikščionių ir 20 arkivyskupijų, 92 vyskupijos, 29 apaštališkos prefektūros.

Po 1990 m. 3,4 mln. katalikų, priklausė vyriausybės remiamai „Patriotinei katalikų bažnyčiai“, ir 8 mln. - „Pogrindžio bažnyčiai“, kuri lojali Popiežiui ir turi 25 vyskopus bei 200 kunigų.

Kiniečių civilizacija seniausia pasaulyje - nuo XX a. pr. Kr.

VII a. pr. Kr. susikūrė taoizmo filosofija.

VI a. pr. Kr. - **konfucijonizmas.**

III a. pr. Kr. buvo pastatyta Didžioji kinų siena, kuri turėjo apsaugoti Kiniją nuo svetimšalių.

Krikščionybę įvedė nestorininkai per VII-IX a. ir XI-XIV a.

1271 m. **Markas Polas** iš Venecijos nukeliavo į Kiniją ir ten išbuvo 17 metų. Popiežius Grigalius X (1271-1276) patikėjo jam laiškus ir dovanas Kinijos valdovui.

1294 m. **Jonas iš Monte Korvino** įkūrė pranciškonų misiją, bet ji užsidarė 1368 m.

Šv. Pranciškus Ksaveras ketino dirbti Kinijoje, bet mirė 1552 m.

1580 m. ten pradėjo dirbti jėzuitas tėvas **Mateo Ričis.**

1648 m. žuvo **Pal. Pranciškus de Kapilas**, tačiau 1650 m. Pekine atsidarė Nekalto Prasidėjimo bažnyčia.

1690 m. įsteigta Pekino-Nankino vyskupija.

1703 m. Pekine pastatyta antra bažnyčia (Išgelbėtojo bažnyčia).

1842 m. Kinija pralaimėjo „Opiumo karą“ ir turėjo atiduoti D. Britanijai Honkongą bei įsileisti britų komersantus.

1900 m. kilo „Boksininkų sukilimas“ prieš svetimšalius, kuris pareikalavo daug aukų. Jį numalšino bendros Vakarų valstybių ir Japonijos karinės pajėgos. Po to labai suintensyvėjo misionierių veikla.

1912 m. pasibaigė imperijos laikai, ir tautos vadas **Sun Jat-Senas** (1866-1925) įkūrė respubliką. Po jo mirties valdė Čang Kai-Šekas (1887-1975).

1923 m. Pekine įsteigtas katalikiškas Fu Jen universitetas.

1926 m. Popiežius Pijus XI įšventino šešis kiniečius vyskopus.

1947-1948 m. komunistai šiaurės Kinijoje panaikino 20 vyskupijų. Jie nužudė 133 kunigus ir tikinčiuosius, užėmė apie 500 bažnyčių. Jiems vadovavo Mao Dze-Dunas.

1949 m. komunistai užėmė visą Kiniją, o Čang Kai-Šeko vyriausybė pabėgo į Taivanį.

1950 m. naujoji komunistų vyriausybė ištrėmė 5 500 užsienio misionierių, uždraudė jų ir kunigų veiklą, uždarė katalikiškąjį universitetą ir mokyklas.

1951 m. turėjo išvažiuoti Popiežiaus nuncijus.

1955 m. buvo įkalintas Šanchajaus vyskupas Kung Pinelis, kuris nuo 1949 m. buvo Sudžou, o nuo 1950 m. - Šanchajaus vyskupas.

1957 m. komunistinė Kinijos vyriausybė įsteigė „Kinijos katalikų patriotinę asociaciją“, kuri buvo opozicinė Šventajam sostui. 1958 m. Pijus XII ją pasmerkė.

1960 m. **vyskupas Džeimsas Volšas** buvo nuteistas 20 metų kalėti. Tai buvo paskutinis Kinijoje misionierius iš Amerikos, kurių buvo apie 500. Jį paleido tik 1970 m., o jo knygą turėtų perskaityti kiekvienas katalikas.

Kai 1966-1976 m. vyko „kultūrinė revoliucija“, krikščionių persekiojimas dar labiau sustiprėjo.

1976 m. buvo suimtas ir įkalintas vyskupas Peteris Džozefas Fan Chuejanas, kuris šventimus buvo gavęs slapta.

1979 m. Šanchajaus vyskupą Kung Pinelį popiežius Jonas Paulius II paskyrė kardinolu „in pectore“.

1980 m. Kinijos vyskupai įsteigė slaptą „Vyskupų konferenciją“.

1983 m. Amerikoje, Tenisio valstijoje, Džonas Deivis įsteigė „Tėvų išlaisvinimo“ organizaciją, kuri siekė išvaduoti Kinijos dvasiškius iš kalėjimų.

1985 m. buvo paleistas iš kalėjimo vyskupas Kung Pinelis. 1988 m. jam buvo leista emigruoti į JAV. Jis jau tada buvo kardinolas „in pectore“, praleidęs kalėjime 30 metų už lojalumą Šventajam Sostui. Tik 1989 m. jis sužinojo apie savo paskyrimą kardinolu.

1989 m. gegužės 4 d. Pekino Tienanmenio aikštėje įvyko didžiulė demonstracija už demokratines reformas. Ji truko visą mėnesį, kol pagaliau buvo žiauriai numalšinta. Tai vadinama „Tienanmenio aikštės žudynėmis“.

Tais pačiais metais įvyko pagrindinė vyskupų konferencija. Po metų ji paskelbė, kad Popiežius yra Bažnyčios galva.

1991 m. kardinolas „in pectore“ vyskupas Kung Pinelis iš JAV persikėlė į Romą, kur Popiežius Jonas Paulius II oficialiai jį įšventino kardinolu.

1992 m. Konektikuto valstijoje, Stamforde, įsikūrė Kardinolo Kungo fondas, kurio tikslas - paremti Kinijos katalikus.

1992 m. balandžio mėn. kalėjime mirė vyskupas Peteris Džozefas Fan Chuejanas. Prieš mirtį jis buvo kankinamas. Šiuo metu dar kalinama apie 200 dvasiškių. 1993 m. pavasarį iš kalėjimo buvo paleista 17 katalikų, tačiau tikinčiųjų persekiojimas tęsiasi.

Tibetas (Kinijos kolonija nuo 1951 m.)

1911 m. Tibetas tapo nepriklausoma valstybe. Ją valdė teokratinė lamais-tų-budistų vyriausybė.

1951 m. aneksavo komunistinė Kinija.

1959 m. įvyko sukilimas, bet jis nepavyko, jo vadas Dalai Lama pabėgo į užsienį. Tibete katalikų nėra, tačiau apie 2 000 katalikų yra kaimyninėje Nepalo valstybėje.

Honkongas (D. Britanijos kolonija 1842-1997)

253 000 katalikų, arba 4,5% gyventojų. Vienas kardinolas, vienas vyskupas, viena vyskupija. D. Britanija užėmė jį po 1840-1842 m. „Opiumo karo“.

Misionieriai iš užsienio atvyko 1858 m.

1888 m. buvo pastatyta katalikų katedra. Vyskupija įsteigta 1946 m.

Ši D. Britanijos kolonija 1997 m. turi būti grąžinta Kinijai.

Makao (Portugalijos kolonija 1557-1999)

Šalis yra apie 40 mylių į vakarus nuo Honkongo, kitame Perl upės krante.

22 000 katalikų, arba 5,5% gyventojų. Vienas vyskupas, viena vyskupija.

Krikščionybę 1557 m. įvedė jėzuitai.

1569 m. įsteigta „Santa Casa de Misericordia“.

1576 m. įkurta vyskupija, kuri **tapo misionierių, vykstančių į Kiniją ar Japoniją, centru.**

Ši Portugalijos kolonija turi būti grąžinta Kinijai 1999 m.

Taivanis (Japonijos Formoza 1895-1945)

294 000 katalikų, arba 1,4% gyventojų. Vienas arkivyskupas, 7 vyskupai, viena arkivyskupija ir 6 vyskupijos.

1895 m. jau buvo 1 300 pakrikštytų žmonių, o 1938 m. - jau apie 9 000 katalikų.

1949 m. Taivanis tapo Kinijos nacionalistinės vyriausybės būstine. Jos vadovas Čang Kai-Šekas buvo krikščionis protestantas ir rėmė misionierius.

1952 m. buvo sudaryta Bažnyčios hierarchija.

1961 m. sostinėje Taipėjuje buvo atidarytas katalikų universitetas, kurį 1949 m. buvo uždraudę Pekine.

Kipras ir Gruzija (žr. Europa)

Indija (D. Britanijos kolonija 1757-1947)

Globėja - Dangun Ėmimo Dievo Motina.

Globėjas - Šv. Tomas Apaštalas.

Šventovės - Šv. Tomo kapo Madrase, Šv. Pranciškaus Ksavero kapas Gojoje.

14,19 mln. katalikų, arba 1,7% gyventojų. 4 kardinolai, 22 arkivyskupai, 120 vyskupų, 19 arkivyskupijų, 104 vyskupijos. **Pagal dydį tai antroji katalikiška valstybė Azijoje**, nors joje vyrauja induistai - 82,6%, musulmonai sudaro 11,4%, o krikščionių tik 2,4%. Indija - tai filosofijos ir religijos šalis. Ji traukia tuos, kurie nusivylė vakarietišku materializmu.

Apie 2300 pr. Kr. Indo upės slėnyje, dabartiniame Pakistane, klestėjo tamsiaodžių žmonių dravidų civilizacija.

1800 pr. Kr. nuo Kaspijos jūros į čia atklydo šviesiaodžiai žmonės arijai, priklausę indoeuropiečių šeimai. Jų kalba sanskritas yra gimininga pagrindinėms Europos kalboms, iš jos kilo 15 Indijos kalbų. Iš gyvųjų Europos kalbų sanskritui artimiausia lietuvių kalba.

Arijai išstūmė dravidus į pietus, tačiau visa dabartinė Indijos kultūra yra šių dviejų tautų mišinys. Indijos kultūra tradiciškai remiasi meditacija, iš jos kilo induizmas ir budizmas.

1500 pr. Kr. induizmas, kuris pripažįsta 4 kastas ir atstumtuosius, jau buvo pagrindinė Indijos religija.

326 pr. Kr. Indiją užkariavo Aleksandras Makedonietis, bet jis ten ilgai neišbuvo.

Misionieriumi Indijoje dirbo **Šv. Tomas Apaštalas**, kuris mirė 73 m. ir yra palaidotas Madrase, ketvirtame pagal dydį Indijos mieste. Ant jo kapo Šv. Tomo kalne stovi akmeninis kryžius.

VIII a. Indiją užkariavo arabai, kurie XIII a. įkūrė Delio sultonatą, bet jis žlugo 1562 m. Nuo tada islamas tapo antrąja Indijos religija.

1498 m. Portugalijos jūrininkas Vasko da Gama pasiekė Kalkutą.

1510 m. Gojos teritoriją užkariavo portugalai ir pradėjo evangelizaciją. Ten 1541-1545 m. dirbo **Šv. Pranciškus Ksaveras**, kur ir palaidotas 1552 m. bei įamžintas savo stebuklinga ranka, statula, paminklu ir kapu.

1558 m. Gojoje įkurta arkivyskupija, kuri yra truputį didesnė už Rod Ailendo valstiją ar Liuksemburgą. Jos žemės yra 250 mylių į pietus nuo Bombėjaus.

1600 m. britai įsteigė East Indijos bendrovę, kuri iki 1757 m. faktiškai kontroliavo vyriausybės veiklą.

Tuo metu kilo konfliktas tarp Portugalijos vyriausybės ir Tikėjimo skelbimo kongregacijos. Dėl to Gojoje įvyko skilimas nuo 1838 iki 1857 m.

1860 m. buvo įsteigta Šv. Ksavero kolegija, o 1881 m. - Šv. Stepono kolegija.

1877 m. Anglijos karalienė Viktorija pasiskelbė Indijos imperatore.

1886 m. buvo atkurta Bažnyčios hierarchija.

Be Gojos katalikų daugiausia Keralos provincijoje ir pietuose.

Po Pirmojo pasaulinio karo Indijoje kilo nacionalinis judėjimas. 1930 m. jų vadas **Mahatma Gandis** (1869-1948) pradėjo nesmurtinio „civilinio nepaklusnumo“ politiką, o **Ali Džina**, musulmonų lygos vadovas, siekė įkurti musulmonišką valstybę - Pakistaną. 1947 m. D. Britanija nusileido. Ji savo koloniją padalijo į Indijos ir Pakistano dominijas. Tarp jų prasidėjo begaliniai konfliktai dėl Kašmiro ir kai kuriais kitais klausimais.

1950 m. Indija tapo demokratine respublika. 1952-1954 m. prancūzai atidavė tą Indijos dalį, kuri buvo jų kolonija.

1961 m. Indija aneksavo Portugalijos Goją.

1964 m. Bombėjuje įvyko 38-asis Tarptautinis Eucharistinis Kongresas, kuriame dalyvavo Popiežius Paulius VI.

1986 m. vasario 1-10 d. Indijoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II. Jis paskelbė palaimintuoju teologą tėvą Eliją Chajarą (1806-1871).

Nuo 1992 m. induizmo fundamentalistai stengiasi, kad krikščionys perimtų jų tikėjimą. Madrase jie sugriovė Šv. Tomo katedrą.

Kai kuriose Indijos valstijose veikia įstatymai, draudžiantys keisti religiją.

Indonezija (Olandijos kolonija 1750-1956)

Globėjas - Šv. Pranciškus Ksaveras.

4,72 mln. katalikų, arba 2,6% gyventojų, tačiau su 7 mln. protestantų sudaro 6,4% gyventojų. Vienas kardinolas, 7 arkivyskupai, 31 vyskupas, 8 arkivyskupijos, 25 vyskupijos ir vienas karinis ordinariatas.

Šalį sudaro 3000 salų. Svarbiausios: didesnė dalis Borneo, Sulavesio, Javos, Sumatros, Timoro ir kt.

XV a. jūrų prekybos keliais plito islamas, todėl XVI a. jis jau buvo vyraujanti religija, nors Javos saloje kurį laiką egzistavo induistų karalystė. **Indonezija dabar didžiausia pasaulio musulmoniška valstybė:** 88% iš 175 mln. jos gyventojų.

1511 m. portugalai pradėjo evangelizaciją, 14 mėn. dirbo Šv. Pranciškus Ksaveras, didžiausias šių šalių misionierius.

1750 m. Javos salą užvaldė olandų East Indijos bendrovė, kuri laikinai uždraudė katalikų misionierių veiklą.

1841 m. Olandijai priklausančioje Rytų Indijoje buvo įsteigtas Batavijos vikariatas.

1945 m. Indonezija pasiskelbė nepriklausoma, bet 1949 m. sudarė sąjungą su Olandija, o 1956 m. vėl pasiskelbė nepriklausoma.

1961 m. buvo sudaryta katalikų Bažnyčios hierarchija.

1965 m. komunistai bandė užimti valdžią, bet jiems nepavyko.

Rytų Timoras (Portugalijos kolonija)

1976 m. Indonezija aneksavo Rytų Timorą, kur 85,4% iš 632 000 gyventojų yra katalikai. Vienas vyskupas ir viena vyskupija.

Buvo išžudyta apie 100.000 žmonių (1/6 dalis), atsikėlė daug musulmonų.

1989 m. Popiežius Jonas Paulius II aplankė Indoneziją, buvo ir Rytų Timore.

1992 m. gruodžio 18 d. studentai nusiaubė Džakartos katalikų katedrą. Per Kalėdas ir kitų metų vasario mėn. buvo organizuoti katalikų ir protestantų užpuolimai.

Iranas (iki 1935 m. Persija)

Globėjas - Šv. Marutas.

12 000 katalikų, arba 0.02% gyventojų, ir 120 000 stačiatikių. Katalikų yra trys šakos: Romos, armėnų ir chaldėjų. 4 arkivyskapai, vienas vyskupas, 4 arkivyskupijos ir 2 vyskupijos. XX a. pradžioje krikščionys sudarė 15% gyventojų.

VI a. pr. Kr. Kiras I įkūrė Persijos imperiją, kuri gyvavo iki 333 pr. Kr., kai Darijų III nugalėjo Aleksandras Makedonietis.

I a. pabaigoje čia kankinio mirtimi mirė **Šv. Judas Tadas**, jo palaikai perkelti į Šv. Petro baziliką Romoje.

IV a. buvo nužudyta 100 kunigų ir 16.000 persų krikščionių.

640 m. arabai užkariavo visą teritoriją ir nuo tada įsigalėjo islamas (98% gyventojų).

1834 m. buvo garantuota tikėjimo laisvė, bet keli katalikai žuvo net 1918 m.

1921-1979 m. Iraną valdė Palavių dinastijos šachai.

1979 m. valdžią užgrobė musulmonai fundamentalistai, jiems vadovavo Ajatola Chomeinis.

1981 m. buvo ištremtas anglikonų vyskupas, o jo sūnus buvo nušautas.

1985 m. buvo kankinamas misionierius lenkas.

1990 m. buvo pakartas iranietčių kilmės katalikų kunigas.

Irakas (Anglijos kolonija 1923-1932)

621.000 katalikų, arba 3,3% gyventojų. Krikščionys sudaro 5%. Katalikų yra keturios šakos: chaldėjų (gausiausia), Romos, armėnų ir sirų. Vienas patriarchas, 9 arkivyskapai, 3 vyskapai, vienas patriarchatas, 9 vyskupijos. XX a. pradžioje krikščionys sudarė 35% gyventojų, tačiau dabar musulmonai sudaro 95%.

Būtent ši vieta pasaulio sutvėrimo metu, (3761 pr. Kr. pagal žydų kalendorių arba 3738 pr. Kr. pagal krikščionių kalendorių) buvo „Edeno sodas“ arba „Žemiškasis Rojus“.

Prie Tigro ir Eufrato upių klestėjo **šumerų civilizacija**, kuri sukūrė **dantiraštį ir ratus**.

Po 2 000 pr. Kr. tai buvo Babilono ir Asirijos imperijų centrai su sostinėmis - Babilonu ir Nineve.

640 m. šalį užkariavo arabai. Bagdado kalifatas tapo islamo centru.

1638 m. ši šalis tapo Osmanų imperijos vasalu, o 1831 m. - jos provincija.

1923 m. ji tapo D. Britanijos kolonija, o 1932 m. atgavo nepriklausomybę.

1973 m. prezidentu tapo Sadamas Huseinas.

1980-1988 m. vyko karas tarp Irano ir Irako.

1990 m. rugpjūčio 2 d. Irakas įsiveržė į Kuveitą ir davė pradžią dar vienam karui. 1991 m. kovo mėn. Irakas pralaimėjo karą su koalicija, kuriai vadovavo JAV.

Izraelis (D. Britanijos Palestina 1917-1948, Šventoji Žemė, Pažadėtoji Žemė, Kanasas)

Globėja - Karmelio kalno Dievo Motina.

Globėjai - Šv. Juozapas Arimatietis (Arimatėja - miestas į šiaurės vakarus nuo Jeruzalės), Šv. Kirilas Jeruzalietis, Jeruzalės vyskupas (350-386).

Šventovės - daugiausiai Jeruzalėje, bet yra Betliejuje, Nazarete ir kitur.

Tai judaizmo, Krikščionybės ir iš dalies islamo lopšys.

77 000 katalikų, arba 1,65% gyventojų. Krikščionys sudaro 3,9%, žydai - 85%, o musulmonai - 13,1%. Du patriarchatai - Romos ir graikų-melkitų. Romos katalikai turi vieną patriarchą, vieną arkivyskupą, vieną vyskupą, vieną patriarchatą, vieną arkivyskupiją. XX a. pradžioje krikščionių buvo 25%.

1790 m. pr. Kr. Ūre, Pietų Babilonijoje, gimė Izraelio patriarchas Abraomas.

1715 pr. Kr. jis persikėlė į Kaaną, kur mirė 1615 pr., Kr. t.y. po 100 metų. Jo sūnus Jokūbas, arba Izraelis, turėjo 12 sūnų, iš jų kilo 12 izraelio genčių, kurios užėmė Palestiną.

1608-1228 pr. Kr. žydai gyveno Egipte, kur buvo pabėgę nuo bado.

1228-1188 pr. Kr. **Mozės** išvesti žydai 40 metų gyveno Sinajaus dykumoje.

1188 pr. Kr. Mozė atvedė izraelitus prie Pažadėtosios žemės ribų ten ir mirė.

1184 pr. Kr. Jošua, Mozės įpėdinis, izraelitų vadas, apgyvendino savo tautą Palestinoje ir 1180 pr. Kr. ten mirė.

1180-1031 pr. Kr. izraelitus valdė teisėjai.

1031-930 pr. Kr. valdė trys karaliai **Saulius, Dovydas ir Saliamonas**.

930 pr. Kr. žydų karalystė suskilo į Judėjos karalystę, kuri gyvavo iki 587 pr. Kr., ir Izraelio karalystę, kuri gyvavo iki 721 pr. Kr.

587 pr. Kr. Judėją užkariavo Babilonija; žydai buvo Babilono nelaisvėje iki 517 pr. Kr.

538-332 pr. Kr. žydus valdė persai.
332-164 pr. Kr. juos valdė graikai, 165 pr. Kr. **Judas Makabėjus** nugalėjo seleukidus ir naujai pašventino Jeruzalės šventyklą. Tą mini Hanukos šventė.
164-142 pr. Kr. žydus valdė Sirija.
142-63 pr. Kr. Judėjos karalystė vėl buvo nepriklausoma.

Romos valdžioje (63 pr. Kr.-324 m.)

21 pr. Kr. Nazarete gimė Švč. Mergelė Marija.

20 pr. Kr. Judėjos valdytojas Erodas Didysis pradėjo atstatinėti antrąją Jeruzalės šventyklą, sugriautą babiloniečių 587 pr. Kr. ir kukliai atstatytą 515 pr. Kr. Jo atstatytoji šventykla vadinama trečiąja, dabar likusi tik vakarinė siena, kuri vadinama Raudų siena.

6 m. pr. Kr. Betliejuje gimė Viešpats.

33 m. Jis mirė ir vėl prisikėlė.

66 m. prasidėjo žydų sukilimas prieš Romos valdžią.

70 m. romėnai sugriovė Jeruzalę.

73 m. pasidavė paskutinioji žydų tvirtovė - Masados tvirtovė.

Bizantijos valdžioje (324-614 m.)

326 m. Šv. Elena Jeruzalėje surado Tikrąjį Kryžį.

Persijos valdžioje (614-637 m.)

Tais laikais, 622 m., atsirado nauja religija - islamas. Prasidėjo sunkumai Šventajai žemei ir krikščionims.

Saracėnų valdžioje (637-1071)

637 m. musulmonai saracėnai, Kairo kalifai iš Egipto, pirmą kartą užėmė Šventąją Žemę.

691 m. jie pastatė Šventyklą ant uolos, arba kalifo Omaro mečetę, ten, kur buvo žydų trečioji Jeruzalės šventykla.

Turkų Seldžiukų valdžioje (1071-1098)

1071 m. Šventąją žemę užėmė turkai seldžiukai, kurie XI-XIII a. valdė Vakarų Aziją.

Kairo kalifų valdžioje (1098-1099)

Tai antrasis Kairo kalifų valdžios laikotarpis, kurio metu Pirmojo kryžiaus žygio dalyviai užėmė Antiochiją ir priartėjo prie Šventosios žemės.

Prancūzų kryžiuočių valdžioje (1099-1187)

1096 m. prasidėjo Pirmasis kryžiaus žygis. Prancūzai 1099 m. užėmė Palestiną ir įsteigė **Jeruzalės Karalystę** ir Romos katalikų patriarchatus Jeruzalėje, Antiochijoje, Aleksandrijoje ir Konstantinopolyje, tačiau greitai iš jų liko tik vardai.

Sultono Salidano valdžioje (1187-1192)

Šis Egipto sultonas, užimdamas Palestiną, panaikino Pirmąją Jeruzalės Karalystę.

Kryžiuočių valdžioje (1199-1200)

1192 m. kryžių žygio vadams pavyko garantuoti priėjimą prie Jafos ir Betliejaus. Tai buvo Trečiasis kryžiaus žygis (1188-1192)

Egipto sultonų valdžioje (1200-1229)

Kryžiuočių valdžioje (1229-1244)

1229 m. Kryžių žygio metu buvo įsteigta **Antroji Jeruzalės karalystė**. Tai buvo Šeštasis kryžiaus žygis (1228-1229) ir paskutinis sėkmingas.

Mameliukų valdžioje (nuo 1270 ar 1291 iki 1517)

Mameliukai - tai baltieji kariai vergai, priėmę islamą. 1250-1517 m. jie turėjo didelę politinę įtaką Egipte.

Septintasis (1248-1254) ir Aštuntasis (1267-1270) kryžiaus žygiai baigėsi pralaimėjimu. Pagal vienus šaltinius Palestiną mameliukai užėmė 1270 m., o pagal kitus - 1291 m.

1342 m. Popiežius Klemensas VI išleido bulę „Gratias agimus“, pavesdamas Palestinos šventąsias vietas globoti pranciškonams.

Otomanų turkų valdžioje (1517-1917)

Otomanų turkai valdė Palestiną 400 metų.

1847 m. Popiežius Pijus IX atkūrė Jeruzalės patriarchatą.

1873 m. prancūzės vienuolės „Siono seserys“ pradėjo statyti Jeruzalėje savo vienuolyną.

1882 m. emigravę iš Rusijos žydai įkūrė savo pirmąją koloniją.

1890 m. prancūzai dominikonai Jeruzalėje įsteigė savo mokyklą „Ecole Biblique“.

1893 m. Jeruzalėje įvyko VIII Tarptautinis Eucharistinis Kongresas.

1897 m. Teodoras Herclis (1860-1904) sušaukė Šveicarijoje, Bazelio mieste, pirmąjį sionistų kongresą. Organizacija pavadinta pagal Siono kalną, ant kurio stovi Jeruzalė, vardą.

Netrukus vis daugiau Lenkijos ir Rusijos žydų pradėjo grįžti į Palestiną, siekdami atkurti žydų valstybę.

1914 m. Osmanų imperija, kuriai priklausė Palestina ir kitos šalys, per Pirmąjį pasaulinį karą prisijungė prie centrinių jėgų prieš sąjungininkus, o tai reiškė šios imperijos žlugimo pradžią.

1917 m. lapkričio 2 d. Anglijos užsienio reikalų ministras Artūras Belforas įteikė D. Britanijos žydų lyderiui lordui Edmundui de Rotšildui labai svarbią deklaraciją, kuria žadėjo savo paramą sionistams atgaunant Palestiną. Ji žinoma kaip **Belforo deklaracija**.

D. Britanijos mandatas (1917-1948)

1917 m. gruodžio 2 d. D. Britanija su arabų pagalba be šūvio nuvertė turkų valdžią Jeruzalėje, ir gavo mandatą valdyti Palestiną, kurį 1923 m. patvirtino Tautų sąjunga.

1925 m. Jeruzalėje atsidarė Universitetas. Tačiau žydų grįžimas į Palestiną buvo stabdomas, nes D. Britanijos vyriausybė skyrė nedideles imigrantų kvotas.

1945 m. baigėsi Antrasis pasaulinis karas. Nacių okupuotoje Europoje vyko masinis žydų naikinimas, žuvo net 6 mln. žydų.

1946 m. dar 1/4 mln. žydų pabėgėlių gyveno specialiose stovyklose Vakarų Vokietijoje. Netrukus žydai suorganizavo savo šiuolaikinį išėjimą į Palestiną iš Vokietijos per Italiją, nes anglai vis dar riboję imigraciją.

1947 m. balandžio 2 d. D. Britanija išskėlė Palestinos klausimą Jungtinių tautų organizacijoje. Lapkričio 29 d. dienos balsavimu nutarta Palestiną padalinti į Izraelį ir Palestiną.

(Tais pačiais metais Palestinoje buvo rasti „Negyvosios jūros rankraščiai“. Jie patvirtino viską, kas parašyta Biblijoje.)

1948 m. baigėsi D. Britanijos mandatas Palestinai. Žydai tuo pasinaudojo ir pradėjo teroristinę kampaniją.

Izraelis - Jordanija (1948-1967)

1948 m. gegužės 14 d. Izraelis paskelbė savo nepriklausomybę. Jau už kelių valandų ją pripažino JAV, bet prasidėjo karas su kaimynais - Jordanija ir Egiptu.

1949 m. Izraelis buvo priimtas į Jungtinių tautų organizaciją.

1949 m. birželio 7 d. Izraelis laimėjo karą prieš kaimynus ir 50% praplėtė savo ribas (**Nepriklausomybės karas**). Pirmasis prezidentas - Chaimas Veismanas (1948-1952), ministras - Dovydas Ben Gurijonas, (gyvendamas Lenkijoje jis vadinosi Dovydu Grinu). Jis pasiryžo atgaivinti hebrajų kalbą.

1950 m. balandžio mėn. Jordanija užėmė Jeruzalės senamiestį, rytinę ir centrinę Palestiną. Tais pačiais metais Izraelis paskelbė Jeruzalę savo sostine, bet nė viena valstybė jos nepripažino.

1956 m. Egiptas nacionalizavo Sueco kanalą ir uždraudė juo plaukioti Izraelio laivams. Tada Izraelis, bendrai su anglų ir prancūzų karinėmis pajėgomis, pradėjo antrąjį karą prieš Egiptą dėl **Sueco Kanalo** ir jį laimėjo.

1964 m. sausio 5 d. Popiežius Paulius VI aplankė Šventąją žemę ir Jeruzalėje susitiko su graikų stačiatikių Bažnyčios patriarchu Atenagoru.

Izraelio valstybė (nuo 1967 m.)

1967 m. Izraelis laimėjo trečiąjį karą su Egiptu, Jordanija ir Sirija, kuris vadinamas **Šešių dienų karu**. Izraelio teritorija padidėjo 200%. **Buvo užimtas vakarinis Jordano upės krantas su Betliejaus miestu ir Rytų Jeruzalė** priklausę Jordanijai, Golano aukštuma, priklausiusi Sirijai, ir Gazos sektorius, priklausęs Egiptui.

1973 m. Izraelis ketvirtą kartą kariavo su kaimynais Egiptu ir Sirija (**Jom Kipuro karas**). Izraelis vėl nugalėjo, bet patyrė didelių nuostolių.

1974 m. Izraelyje buvo įkalintas Palestinos arkivyskupas Hilarionas Kapučis.

1979 m. kovo 14 d. Izraelis pasirašė taikos sutartį su Egiptu.

1982 m. birželio 9 d. po to, kai Palestinos išvadavimo organizacija (PIO) sunkiai sužeidė Izraelio ambasadorių Londone, Izraelis įsiveržė į Libaną.

1991 m. sausio 15 d. kilo Persų įlankos karas. Prieš Iraką kovojo kelios Vakarų ir arabų valstybės. Izraelis liko neutralus, bet nukentėjo nuo Irako raketų.

1993 m. rugsėjo 13 d. Izraelis ir PIO Vašingtone pasirašė sutartį dėl palestiniečių autonomijos.

Ižymūs žydų kilmės katalikai

Šv. Dominykas Guzmanas (1170-1221), ispanų kunigas, bet, sprendžiant iš pavardės, jo protėviai buvo žydai.

Pal. Edita Štain (1891-1942) pasikrikštijo 1922 m. Vokietijos Vienuolė karmelitė, nacių nužudyta Osvencime. Popiežius Jonas Paulius II vizito į Vokietiją metu 1987 m. ją paskelbė palaimintąja.

Dr. Izraelis Colis buvo Romos vyriausias rabinas, tačiau 1945 m. pasikrikštijo.

Kardinolas Žanas Mari Lustigeris (g. 1926 m.) 1940 m. pasikrikštijo ir tapo Paryžiaus arkivyskupu (1981 m.) bei kardinolu (1983 m.).

Tėvas Bruno Hussar, žydas, gimęs Egipte, nuostabiu būdu tapęs kataliku, dabar gyvena Jeruzalėje ir vadovauja daugiadenominacinei inovacinei bendruomenei.

1960 m. San Franciske (JAV) buvo įsteigta organizacija „Žydai Jėzui“.

Pačiame Izraelyje yra žydų, priėmusių katalikybę arba protestantizmą.

Šventosios žemės šventovės:

Hebrone - Abraomo ir jo pirmosios žmonos Saros kapas.

Betliejuje - Kristaus gimimo bazilika.

Nazarete - Švč. Mergelės Marijos gimimo bazilika, Marijos Dangun Ėmimo bazilika, Šv. Juozapo bažnyčia.

Ain Karime - Švč. Mergelės Marijos apsilankymo bazilika.

Jeruzalėje: - (žr. Jeruzalės planą, jos senasis pavadinimas **Salemas**.) XX a. pradžioje Jeruzalėje 20% gyventojų buvo krikščionys, o dabar - tik 3%. Jeruzalės **senamiestis** dabar padalytas pagal Jeruzalės kryžiaus schemą, kurią reikia skaityti prieš laikrodžio rodyklę nuo vakarų.

1. Krikščioniškoji dalis

- **Šv. Kapo bazilika**. Ja dalijasi katalikai, graikų stačiatikiai ir armėnų stačiatikiai. Ten yra Jėzaus kapas, iš kurio jis prisikėlė. 614 m. persai sugriovė koplyčią, kurią čia buvo pastačiusi Šv. Elena, bet ji buvo atstatyta. 1009 m. baziliką vėl sugriovė vienas nesveikas musulmonas. 1059 m. ją ėmėsi atstatyti Bizantijos imperatorius Monomachas, tačiau jam pritrūko lėšų. Baziliką atstatė kryžiuočiai 1149 m., o nuo 1333 m. joje nuolat budi pranciškonai, šalia yra jų **Šv. Išgelbėtojo vienuolynas**.

- **Via Dolorosa**, Kryžiaus kelias į Kalvarijos kalną, pro Damasko vartus.

- **Šv. Kryžiaus bazilika** prie Kalvarijos kalno už Damasko vartų. **Kryžius yra svarbiausias krikščionybės simbolis**. Vakarų bažnyčiose ant kryžiaus būna **Nukryžiuotasis**. Rytų bažnyčiose Nukryžiuotasis taip pat yra, tik jo pavidalas kitoks, o protestantai teikia pirmenybę kryžiui be Nukryžiuotojo.

- **Ecce Homo bazilika**, pastatyta Piloto pretoriumo vietoje.

2. Armėniškoji dalis:

- **Paskutinės Vakarienės namai su Cenakliu**, ar viršutiniu kambariu:

a) Paskutinės vakarienės vieta.

b) Prisikėlusio Kristaus pasirodymo apaštalams vieta.

c) Šv. Dvasios nužengimo ant apaštalų vieta.

d) Manoma, jog čia numirė Dievo Motina.

- **Dievo Motinos Mirties bažnyčia**, arba Šv. Mergelės kapo bažnyčia;

- **Šv. Išgelbėtojo bažnyčia** (priklauso stačiatikiams);

- Kaipo namai.

3. Žydiškoji dalis:

- Dovydo bokštas.

- Vakarų, arba Raudų siena, trečiosios šventyklos liekana, t.y. antrosios šventyklos dalis, kurią išplėtė Erodas Didysis.

4. Musulmoniškoji dalis:

- Bažnyčia ant uolos, arba Omaro mečetė, 691 m. pastatyta trečiosios šventyklos vietoje.
- Betsados tvenkinys, kur Kristus gydė luošius.

5. Į rytus nuo senamiesčio:

a) Getsemanės sode:

- Agonijos bazilika;
- **Dangun Ėmimo šventovė**;
- Visų tautų bažnyčia;

b) Alyvų kalne:

- Dominus Flevit bažnyčia (kur Jėzus apverkė Jeruzalę);
- **Dangun Žengimo šventovė** (kur Jėzus mokė maldos „Tėve mūsų“).

Japonija

Globėja - Akitos Dievo Motina.

Globėjas - Šv. Petras Krikštytojas, Šv. Pranciškus Ksaveras.

433 000 katalikų, arba 0,35% gyventojų, daugiausia Nagasakyje ir kituose Kiusiu salos miestuose. Vienas kardinolas, 3 arkivyskupai, 21 vyskupas, 3 arkivyskupijos, 13 vyskupijų, viena apaštališkoji prefektūra. Dauguma gyventojų išpažįsta sintoizmą ir budizmą.

Japoniją sudaro 4 didelės salos - Hokaido, Honsiu (didžiausia), Sikoku ir Kiusiu, bei dar 3000 mažų salų.

660 pr. Kr. Japonija jau buvo imperija ir turėjo savo religiją sintoizmą, kuris 1868-1912 m. buvo valstybinė religija.

VI a. iš Kinijos atėjo budizmas.

1549-1552 m. Šv. Pranciškus Ksaveras įsteigė Japonijoje jėzuitų provinciją. Evangeliją taip pat skelbė ir jėzuitai iš Portugalijos.

1597 m. prasidėjo katalikų persekiojimas, 26 žmonės žuvo. Tai **Nagaskio kankiniai**.

1614-1651 m. antroji persekiojimo banga pareikalavo 4.000 gyvybių.

1638 m. buvo ištremti visi svetimšaliai, misionierių neįsileido net 200 metų.

1791 m. Tokijuje buvo pastatyta katalikų bažnyčia.

1854 m. JAV laivyno vadas M.C.Peris atvėrė prekybinius kelius su Japonija. Misionieriams buvo leista grįžti, kur jie rado dar tebeveikiančias krikščionių bendruomenes.

1889 m. garantuota tikėjimo laisvė.

1891 m. sudaryta katalikų Bažnyčios hierarchija.

1894-1895 m. įvyko pirmasis karas su Kinija, kuri buvo priversta atiduoti Taivaniai arba Formozos salą.

1904-1905 m. vyko Japonijos-Rusijos karas, kurį rusai pralaimėjo ir turėjo atiduoti pietinę Sachalino salos dalį.

1910 m. Japonija aneksavo Korėją.

1913 m. Tokijuje jėzuitai atidarė katalikišką Sofijos universitetą.

1914 m., per Pirmąjį pasaulinį karą, Japonija užgrobė Ramiojo vandenyno salas, priklausančias Vokietijai.

1931 m. Japonija aneksavo Mandžiūriją ir dalį Mongolijos.

1932 m. Japonija pradėjo antrą karą su Kinija.

1935 m. **lenkų pranciškonas Maksimilijanas Kolbė** atvyko į Japoniją ir pasiliko Nagasakio arkivyskupijoje iki 1938 m.

1937 m. Japonija pradėjo karinę intervenciją Kinijoje.

1941 m. gruodžio 7 d. Japonija užpuolė JAV laivyną Perl Harbore.

1942 m. Japonijos kariuomenė užėmė Malaizijos pusiasalį, Birmą, Olandų Rytų Indiją ir Filipinus. Tuo metu ji **užmezgė diplomatinis santykius su Šventuoju Sostu.**

1945 m. rugpjūčio 6 d. Jungtinės Amerikos Valstijos numetė savo pirmąją atominę bombą ant Hirosimos, o rugpjūčio 9 d. - ant Nagasakio (katalikų tvirtovės). Antskrydžio metu žuvo 8500 katalikų. Vėliau buvo atstatyta Nagasakio Oura katedra.

1945 m. rugpjūčio 14 d. Japonija kapituliavo.

1947 m. gegužės 3 d. buvo paskelbta nauja konstitucija, pagal kurią Japonija visiems laikams atsisakė karu spręsti ginčijamus tarptautinius klausimus, o imperatorius atsisakė teisės pretenduoti į dievybę.

Nuo 1949 m. Japonija tapo atrama prieš komunizmo skverbimąsi į Aziją.

1950-1953 m. prie pat Japonijos vyko Korėjos karas.

1952 m. balandžio 28 d. Japonija atgavo savo suverenitetą.

1968-1972 m. JAV grąžino Japonijai Riukiu ir Daito salynus.

1970 m. Osakos tarptautinėje parodoje buvo pastatytas Vatikano paviljonas.

1973-1981 m. „Akitos Dievo Motina“ vis pasirodydavo su pranešimais šiaurinėje Japonijos dalyje.

1981 m. iškėlė Popiežius Jonas Paulius II.

Jordanija (D. Britanijos kolonija 1921-1946)

51 000 katalikų, arba 1,2% gyventojų. Krikščionys sudaro 8%, nors XX a. pradžioje jų buvo 25%. Vienas arkivyskupas, vienas vyskupas, viena arkivyskupija. Krikščionys daugiausia graikų melkitų ir Romos apeigų. Pastarieji priklauso Jeruzalės Romos patriarchatui.

Valstybinė religija - islamas, jį išpažįsta 92% gyventojų.

Jordaniją buvo užėmę graikai ir romėnai. Krikščionybė atsirado dar apaštalų laikais. Nuo 636 m. ją valdė arabai musulmonai, nuo XI a. iki 1517 m. - turkai ir Egipto mameliukai, o 1517-1918 m. - otomanai turkai. 1921 m. ji tapo D. Britanijos kolonija, o nepriklausomybę atgavo 1946 m.

Kai 1948 m. susikūrė Izraelio valstybė, pusė milijono palestiniečių persikėlė į Jordaniją, kuri iki 1949 m. vadinosi Transjordanija.

1964 m. Jordanijoje lankėsi Popiežius Paulius VI, kuris Jeruzalėje susitiko su graikų stačiatikių patriarchu Atenagoru. Tai buvo dar prieš 1967 m. karą, kai Rytų Jeruzalė ir Vakarinis krantas dar priklausė Jordanijai.

1966 m. Jordanijoje, nors ten vyrauja islamas, buvo išleista 14 pašto ženklų, skirtų Kryžiaus kelio stotims.

1988 m. Jordanija nutraukė visus teisinius ir administracinius santykius su Izraelio užimtu Vakariniu krantu.

Kazachstanas (Sovietų resp. 1922-1991)

500000 katalikų, arba 3,3% gyventojų. Visi jie tremtiniai iš Lenkijos, Vokietijos, Ukrainos, Lietuvos, Latvijos ir Korėjos arba jų palikuonys. Vietiniai gyventojai - musulmonai.

1991 m. latvių-lietuvių kilmės vyskupas Janas Lenga buvo paskirtas apaštališkuoju administratoriumi Karagandoje, nors respublikos sostinė yra Alma Ata.

Korėja (Japonijos kolonija 1910-1945)

Globėja - Marija, Bažnyčios Motina.

Globėjas - Šv. Juozapas

Po Antrojo pasaulinio karo Korėja buvo padalyta į dvi dalis:

Šiaurės Korėja (nuo 1945 m.)

Vieni šaltiniai teigia, kad 1950 m. buvo nužudyta 150 kunigų ir dabar yra tik 4000 katalikų ir 10 000 protestantų.

Kiti šaltiniai rodo, kad 1969 m. buvo apie 100 000 katalikų ir vienas vyskupas tremtyje, 2 vyskupijos ir viena abatija.

Pietų Korėja (nuo 1945 m.)

2,73 mln. katalikų arba 6,3% gyventojų, vienas kardinolas, du arkivyskupai, 15 vyskupų, 3 arkivyskupijos, 11 vyskupijų, vienas karinis ordinariatas.

NaJu vietovėje kelis kartus apsireiškė Švč. Mergelė Marija. Vienu metu tai buvo budizmo centras, vėliau jį išstūmė Kinijos filosofo Konfucijaus doktrinos.

Katalikybė įvesta 1784 m., o protestantizmas 1884 m.

XIX a. įvyko persekiojimo bangos, per paskutiniąją -1866-1869 m. - buvo nukankinti 103 žmonės, kuriuos 1984 m. vizito metu kanonizavo popiežius Jonas Paulius II.

1883 m. buvo garantuota tikėjimo laisvė.

1910 m. Korėją aneksavo Japonija.

1945 m. po Antrojo pasaulinio karo šiaurinę Korėjos dalį okupavo sovietai, o pietinę - amerikiečiai. Taip 1948 m. valstybė buvo padalyta į komunistinę šiaurės Korėją ir į Pietų Korėjos Respubliką, kuri taip pat nėra demokratinė.

1950 m. Šiaurės Korėjos pajėgos buvo įsiveržusios į Pietų Korėją, o 1953 m. buvo susitarta dėl demarkacinės linijos.

1962 m. buvo sudaryta katalikų Bažnyčios hierarchija.

9 m. Seule vyko 44-asis Tarptautinis Eucharistinis Kongresas. Jame dalyvavo Popiežius Jonas Paulius II, kuris tada lankėsi Pietų Korėjoje antrą kartą.

Libanas (Prancūzijos kolonija 1920-1946)

Globėjas - Šv. Maronas.

Apie 1 mln. krikščionių, arba 35% gyventojų, nors XX a. pradžioje jie sudarė 70%. Krikščionys priklauso šešioms skirtingų apeigų Bažnyčioms, bet jos visos pripažįsta Romos Popiežių. Libanas - tai maronitų centras, jų apeigos paremtos Šv. Jokūbo Jeruzaliečio liturgija, kuri savo ruožtu yra Antiochijos apeigų rūšis. Libane yra 4 patriarchai: vienas Romos katalikų, vienas maronitų, vienas sirų ir vienas armėnų, yra 12 arkivyskupų; 7 graikų melkitų, 4 maronitų, vienas armėnų, 12-ai arkivyskupijų, 21 vyskupas, 7 vyskupijoms: 6 maronitų, viena chaldėjų, vienas Romos apaštališkas vikariatas.

4000 pr. Kr. dabartinis Libanas buvo finikiečių tėvynė, be to, iš ten išplito medžiai kedrai. Vėliau šalį valdė Egiptas, Asirija, Babilonija, Persija, Graikija ir Roma.

Krikščionybė, įvesta apaštalų laikais, IV a. jau buvo įsitvirtinusi. Bet VII a. regioną užkariavo arabai ir nuo tada labai didelę įtaką turi musulmonai. Ten dar stovi griuvėsiai pilių, kurias kryžiuočiai pastatė XII-XIII a.

1517-1918 m. Libanas buvo Otomanų imperijos dalis, tačiau nepaisant to, klestėjo krikščionys maronitai. Juos 1860 m. užpuolė musulmonų sekta drūzai, bet padėjo apsiginti prancūzai.

1866 m. Beirute protestantų šventikas Danielius Blisas (1823-1916) įsteigė Amerikiečių universitetą.

1881 m. Beirute įsteigtas Šv. Juozapo universitetas.

1920-1946 m. Libaną valdė prancūzai, jo sostinė Beirutas tapo Viduriniųjų Rytų verslo, finansų ir kultūros centru.

1946 m. Libanas atgavo nepriklausomybę.

1965 m. lankėsi Popiežius Paulius VI.

1975 m. prasidėjo pilietinis karas tarp kairiųjų ir dešiniųjų grupuočių, o iš esmės - tarp krikščionių ir musulmonų.

1978 m. ir 1980 m. Pietų Libaną buvo užpuolęs Izraelis, o 1982-1985 m. Izraelis užėmė visą šalį.

1991 m. dėl pilietinio karo iš Beiruto turėjo išsikelti Pontifikacinė misija. Be to, iš Libano emigravo apie milijonas žmonių, tarp jų - 65% krikščionių.

Malaizija (D. Britanijos kolonija 1867-1957)

542 000 katalikų, arba 3% gyventojų. Krikščionys sudaro 6,2%, du vietiniai arkivyskupai ir 5 vietiniai vyskupai, 2 arkivyskupijos ir 5 vyskupijos. Kiti gyventojai - induistai, musulmonai, budistai, konfucionistai, taoistai.

Krikščionybė 1511 m. įvedė portugalų kolonistai.

1819 m. buvo įkurtas Singapūras, kuris tapo misionierių veiklos centru.

1867 m. šalį užėmė D. Britanija, o 1942-1945 - Japonija.

1957 m. Malaja tapo nepriklausoma, o 1963 m. su Singapūru, Sabahu ir Saravaku sudarė Malaizijos Federaciją.

1965 m. Singapūras išėjo iš federacijos ir tapo nepriklausoma valstybe.

XIX a. pabaigoje Sabahe ir Saravake prasidėjo intensyvi evangelizacija.

1973 m. buvo sudaryta Bažnyčios hierarchija.

Po 1991 m. buvo išstremti trys katalikų kunigai.

Mianma (D. Britanijos Birma 1884-1948)

484 000 katalikų, arba 1,1% gyventojų, du vietiniai arkivyskupai, 12 vietinių vyskupų, 2 arkivyskupijos ir 8 vyskupijos.

XI a. - budistų monarchija. Krikščionybė įvesta apie 1500 m.

1850 m. prasidėjo Bažnyčios organizavimas.

1959 m. sudaryta jos hierarchija.

1961 m. budizmas paskelbtas valstybine religija, nes ji išpažįsta 85% gyventojų, tačiau dabar jau taip nėra.

1965 m. buvo nacionalizuotos visos Bažnyčios, mokyklos ir ligoninės.

1966 m. buvo priversti išvykti visi misionieriai, tačiau tikėjimas vis tiek plinta.

1989 m. Birmos pavadinimas pakeistas į Mianmą.

Pakistanas (D. Britanijos kolonija 1757-1947)

847 000 katalikų, arba 0,75% gyventojų. Vietinis kardinolas, 7 vietiniai vyskupai, viena arkivyskupija, 5 vyskupijos. Krikščionys sudaro 3%.

Valstybinė religija - islamas, jį išpažįsta 97% gyventojų. Tai pagal dydį antra musulmoniška valstybė pasaulyje.

3000 pr. Kr. Indo upės slėnyje klestėjo didi civilizacija. Vėliau pasirodė įvairūs užkariautojai.

1500 pr. Kr. arijai kartu su Indijoje gyvenusiais dravidais sukūrė induistų civilizaciją, kuri gyvavo 2000 metų. 326 pr. Kr. šalį užkariavo Aleksandras Didysis.

712 pr. Kr. arabai atsinešė islamą ir islamizavo šalį.

Evangelizacija prasidėjo tik XIX a. viduryje.

1878 m. didžiausiame mieste Karačyje pastatyta Šv. Patriko katedra.

XX a. pradžioje Musulmonų lygos lyderis Mahomedas Ali Džina (1876-1948) ėmėsi kurti nepriklausomą Pakistano valstybę.

1947 m. Pakistanas gavo savivaldos ir dominijos statusą kaip Vakarų Pakistanas Britanijos tautų sandraugoje.

1950 m. buvo sukurta katalikų Bažnyčios hierarchija.

1956 m. Pakistanas tapo nepriklausoma musulmoniška respublika.

Nuo 1971 m. Vakarų Pakistanas vadinosi Pakistanu, o Rytų Pakistanas - Bangladešu. Tai rezultatas beveik metus trukusio karo, kuriame dalyvavo ir Indija.

1972 m. Pakistanas išėjo iš Britanijos tautų sandraugos.

1981 m. lankėsi popiežius Jonas Paulius II.

Nuo 1991 m. islamas vėl yra valstybinė religija, o tai apsunkina krikščionių mažumos gyvenimą.

Filipinai (JAV kolonija 1898-1946)

Globėjos - Gojos Dievo motina (nuo 1971 m.), Antipolo Mergelė (karūnuota 1926 m.) ir Barangajaus Dievo motina.

Globėjai - Sėbaus Kūdikėlis Jėzus (Santo Nino de Cebu), Leitės Kūdikėlis Jėzus.

51,08 mln. katalikų, arba 83 % gyventojų. Trys kardinolai, 22 arkivyskupai 96 vyskupai, 16 arkivyskupijų, 50 vyskupijų, 6 prelatūros, 7 apaštališki vikariatai, vienas karinis ordinariatas.

Tai didžiausia katalikiška valstybė Azijoje, kuri apima 7000 salų, didžiausios - Lusanos ir Mindanao. Protestantai sudaro 9% gyventojų, musulmonų - 5% .

1521 m. čia žuvo portugalų keliautojas Ferdinandas Magelanas. Po 44 metų, 1565 m., ispanai užvaldė šias salas ir pavadino jas savo karaliaus Pilypo II garbei. Tais pačiais metais buvo pradėta sisteminga evangelizacija, todėl **1565 metai yra Filipinų krikšto metai.**

1645 m. sostinėje Maniloje atsidarė šv. Tomo universitetas.

1898 m. ispanus nurungė JAV, ir atskyrė Bažnyčią nuo valstybės.

1902 m. buvo bandyta įsteigti nacionalinę arba „Aglipajų Bažnyčią“.

1905 m. įsteigtas Kolumbo riterių organizacijos Filipinų filialas.

1911 m. įsteigtas Dela Salle universitetas, kuris iš pradžių buvo Manilos kolegija.

1913 m. įsteigta Šv. Dvasios Kolegija, o 1926 m. - Maryknolio kolegija.

1937 m. Maniloje vyko 33 Tarpautinis Eucharistinis kongresas.

1940 m. įsteigtas Marijos legionas.

1941 m.-1944 m. Filipinus valdė Japonija.

1946 m. šalis tapo nepriklausoma, tačiau liko dvi JAV karinės bazės.

1949 m. paskelbta „Doctrina Christiana“.

1956 m. paminėtos Šventos Jėzaus širdies šventės šimto metų jubiliejus.

Taip pat įvyko Antrasis Nacionalinis eucharistinis kongresas.

1958 m. gruodžio 8 d. baigtas Manilos katedros atstatymas.

1965 m. paminėta krikščionybės įvedimo 400 metų sukaktis.

1970 m. lankėsi Popiežius Paulius VI. (Čia į jį buvo pasikėsinta).

1981 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II, kuris paskelbė Palaimintuoju Loreną Ruicą.

1986 m. dėl žmogaus teisių pažeidimų buvo priverstas atsistatydinti prezidentas Markas.

1987 m. Lorencas Ruicas buvo kanonizuotas (Pirmas Filipinų šventasis).

1991-92 m. JAV panaikino savo karinės bazes, kurios čia buvo nuo 1945 m. ir dėl kurių buvo daug nesutarimų.

1991 m. spalio mėn. Manilos **kardinolas L. Sin**, kuris atstovauja Vatikaną, antrą kartą lankėsi Kinijoje.

Sibiras (žr. Europa, Rusija)

Singapūras (D. Britanijos kolonija 1818-1963)

112 000 katalikų, arba 3,7% gyventojų. Krikščionys sudaro 19%, vienas vietinis arkivyskupas ir viena arkivyskupija.

Krikščionybė 1511 m. įvedė portugalų kolonistai.

1819 m. Tomas Stamfordas Raflas įkūrė Singapūrą, kuris **tapo misio-
nierių veiklos centru.**

Pirmoji katalikų parapijos bažnyčia pastatyta 1846 m.

1963 m. Singapūras įsijungė į Malaizijos Federaciją, bet 1965 m. paskelbė nepriklausomybę dėl dominuojančios kinų gyventojų dalies.

1986 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Šri Lanka (D. Britanijos kolonija 1769-1948)

Globėja - Mataros Dievo Motina, Lankos Dievo Motina (nuo 1948 m.)

Globėjas - Šv. Laurynas.

1,19 mln. katalikų, arba 7 % gyventojų, krikščionys sudaro 8%. Vienas vietinis arkivyskupas, 12 vietinių vyskupų, viena arkivyskupija ir 9 vyskupijos. Kiti gyventojai - 69%, budistų 15% induistų ir 7% musulmonų.

1543 m. prasidėjo sėkminga evangelizacija, tačiau šiek tiek sulėtėjo valdant olandams (1650-1795). D. Britanija 1806 m. atšaukė antikatalikiškus įstatymus. Bažnyčios hierarchija sudaryta 1886 m.

XX a. pradžioje jėzuitas tėvas Ferdinandas Bonelis (1873-1945) įsteigė Šv. Mykolo kolegiją Batikalijoje.

Pirmasis vietinis kardinolas buvo **arkivyskupas Tomas Kurėjus** (1901-1988).

Nuo 1972 m. Ceilono pavadinimas pakeistas į Šri Lanką.

Sirija (Prancūzijos kolonija 1920-1946)

Globėja - Damasko Madona. Globėjai - Šv. Simonas Stilitietis, Šv. Elfraimas Sirijietis, Šv. Jonas Damaskietis. Šventovės — Šv. Simono Stilistiečio vienuolynas (griuvėsiai).

273 000 katalikų, arba 2,2 % gyventojų. Krikščionių - 10%, musulmonų - 90%. XX a. pradžioje krikščionys sudarė 40%.

Trys patriarchai (vienas Romos katalikų), 15 arkivyskupų, 5 vyskupai, 3 patriarchatai, 12 arkivyskupijų (viena armėnų, dvi maronitų, 4 sirų melkitų, 5 graikų melkitų) ir 3 vyskupijos (armėnų, chaldėjų ir maronitų). Maronitų ir sirų patriarchų rezidencijos yra Libane. Melkitai yra bizantiškų apeigų, sirai ir graikai - lojalūs Romai.

Siriją valdė asirai, egiptiečiai, persai, graikai, seleukai ir romėnai. Svarbūs krikščionybės centrai - Damaskas ir Antiochija, kuri dabar pirklauso Turkijai ir vadinasi Antakija. **34 m. Saulius iš Tarsos buvo atverstas į krikščionybę pakeliui į Damaską. 39 m. Šv. Petras Antiochijoje įkūrė Šventąjį Sostą.** Vėliau Sirijoje įsigalėjo eretikai monofizitai ir monoteletai.

636 m. Siriją užvaldė musulmonai arabai, kurie įsteigė Damasko kalifatą. 1050 m. ją okupavo turkai seldžiukai, o vėliau - egiptiečiai mameliukai. 1516-1918 m. Sirija priklausė turkų Otomanų imperijai, 1920 m. pateko į Prancūzijos valdžią.

1939 m. Turkija aneksavo Antiochijos miestą ir jo apylinkes, kuris iki tol buvo pusiau autonominė Sirijos dalis.

1946 m. Sirija atgavo nepriklausomybę, o 1948 m. dalyvavo kare su arabais prieš naują susikūrusią Izraelio valstybę. 1967 m. ji vėl kariavo su Izraeliu ir neteko Golano aukštumų. 1973 m. prisijungė prie Egipto kare prieš Izraelį. 1976 m. Sirijos pajėgos įžengė į Libaną malšinti pilietinio karo.

1990 m. Sirija pasmerkė Iraką, kai šis užpuolė Kuveitą, jos karinės pajėgos dalyvavo kartu su kitomis valstybėmis nugalint Iraką.

Taivanis (žr. Kinija)

Tailandas (arba Siamas)

235 000 katalikų, arba 0,4% gyventojų. Vienas vietinis kardinolas (nuo 1983 m.), 3 vietiniai arkivyskupai, 11 vyskupų (9 vietiniai), 2 arkivyskupijos ir 8 vyskupijos. Tailande nuo seno vyrauja budizmas, kurį išpažįsta 95% gyventojų. Musulmonai sudaro 4% .

Tailandas - vienintelė valstybė Pietryčių Azijoje, kuri niekada nebuvo Europos kolonija.

Evangelizacija truko 1660-1688 m., tačiau ją nutraukė persekiojimai, atsinaujino tik 1824 m. Katalikai tapdavo kankiniais iki 1940 m.

1941 m. Tailandas dalyvavo Antrajame pasauliniame kare kaip Japonijos sąjungininkas. 1965 m. sudaryta Katalikų Bažnyčios hierarchija.

1984 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Turkija

Tik 15 000 katalikų, arba 0,02% gyventojų, 3 arkivyskupai, 2 vyskupai, 3 arkivyskupijos, 2 vyskupijos, 2 apaštališki vikariatai, vienas apaštališkas egzarchas.

chatas, visi Bizantijos apeigų. Krikščionių mažiau negu 1%, kiti - graikų stačiatikiai. Musulmonai sudaro 98% gyventojų. XXa. pradžioje krikščionys sudarė 32%.

Turkijos šiaurės rytuose, kur anksčiau buvo Armėnija, yra 16946 pėdų aukščio Ararato kalnas. Sakoma, kad jo viršūnėje tebėra Nojaus laivo likučiai. Tai hetitų, frygų, lydų ir graikų civilizacijų vieta.

324 m. Konstantinas Didysis pastatė senojo Bizantijos miesto vietoje Konstantinopolį, o kai 330 m. jis iš Romos perkėlė ten sostinę, Konstantinopolis tapo krikščionybės centru. **395 m. jis tapo Rytų Romos Imperijos sostine**, kuri gyvavo daugiau kaip 1000 metų, t.y. iki 1453 m., kai 476 m. žlugo Vakarų Romos Imperija.

VII a. viduryje dabartinėje Turkijoje buvo net 450 vyskupijų, bet XI a. joje įsigalėjo turkai seldžiukai.

1204-1261 m. Konstantinopolis turėjo paklusti kryžiuočių įvestai Romos valdžiai.

1453 m. Mažąją Aziją užkariavo turkai ir įkūrė Otomanų Imperiją, kuri gyvavo iki 1920 m. Išnyko visos krikščionybės tvirtovės, buvo pakeisti net jų vardai. Antiochija tapo Antakija, Konstantinopolis - Stambulu, Smirna - Izmyru ir t.t.

Otomanai turkai puldinėjo ir Europą, buvo net pasiekę Vieną. Paskutinį kartą tai įvyko 1683 m., tačiau tada juos nugalėjo Lenkijos karalius Jonas III Sobeckis.

1882 m. Stambule buvo įkurta Šv.Jurgio kolegija.

1915-1920 m. Turkijoje įvyko vienas iš didžiausių XX a. masinių žudynių, kai turkai išžudė apie 1,5 mln. krikščionių armėnų.

1920 m. turkų nacionalistai nuvertė Sultono vyriausybę. 1923 m. jų vadas **Kemalis Atatürk** įkūrė respubliką ir stengėsi padaryti šalį vakarietišką.

1939 m. Turkija atėmė iš Sirijos Antiochijos miestą.

1967 m. atvyko Popiežius Paulius VI, kuris aplankė ir Dievo Motinos namus Efeze.

1974 m. Turkija įsiveržė į Kiprą, kurį graikai norėjo prisijungti prie Graikijos. Turkams pavyko užimti 40% Kipro salos ir įsteigti Kipro Turkijos Respubliką, bet kitos pasaulio valstybės jos nepripažino.

1979 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II, kuris taip pat pabuvojo Dievo Motinos namuose Efeze.

1993 m. Stambule misionieriai italai bandė suburti krikščionių bendruomenę.

Vietnamas (Prancūzijos kolonijos Indokinijos dalis 1884-1954)

Globėja - Vango Madona.

4,46 mln. katalikų arba 6,7% gyventojų. 2 arkivyskupai, 28 vyskupai, 3 arkivyskupijos, 22 vyskupijos. Šalyje gyvena ir protestantų, tačiau vyrauja budizmas, taip pat yra šiek tiek konfucionistų, taoistų ir musulmonų.

111 pr. Kr.-939 m., daugiau kaip tūkstantį metų, Vietnamą valdė Kinija. Vėliau Vietnamas kartu su Laosu ir Kampučija sudarė Indokiniją.

Katalikybė įvesta 1533 m., bet misionierių veikla buvo nuolat nutraukiama. 1615 m. atvyko jėzuitai, ir 1639 m. jau buvo apie 100 000 katalikų. 1666 m. įsteigta kunigų seminarija, o 1670 m. - vietinių moterų religinė kongregacija.

1698 m. prasidėjo pirmoji persekiojimo banga. Per 1833-1883 m. nuo persekiojimų vienaip ar kitaip nukentėjo iki 300 000 katalikų. Dauguma iš 117 Palaimintųjų Vietnamo kankinių **žuvo tuo laikotarpiu.**

1884 m. Vietnamą užėmė prancūzai, kurie garantavo religinę laisvę katalikams. 1942-1945 m. Vietnamą okupavo Japonija.

1945 m. Vietnamą vėl užėmė prancūzai, tačiau 1954 m. buvo išvaryti ir šalis buvo padalyta į Šiaurės Vietnamą ir Pietų Vietnamą. Šiaurės Vietnamas buvo komunistinis. Jame liko apie milijoną katalikų, o apie 650 000 pabėgo į Pietų Vietnamą, kur iš pradžių jų buvo apie pusę milijono.

1956 m. Šiaurės Vietnamas pradėjo partizaninę kovą prieš Pietų Vietnamą.

1960 m. Pietų Vietname buvo suformuota katalikų Bažnyčios hierarchija.

1961 m., būdamas 34 metų amžiaus, čia mirė žinomas amerikietis misionierius, vargšų ir ligonių globotojas **dr. Tomas Dulis.**

1964 m. suaktyvėjo komunistų puolimai iš šiaurės, o 1965 m. įsikišo ir JAV.

JAV gynė Pietų Vietnamą iki 1975 m. Po to jis buvo jėga prijungtas prie Šiaurės Vietnamo ir 1976 m. birželio 2 diena laikoma oficialia susivienijimo data.

Tais pat metais Apaštališkoji delegacija buvo perkelta iš Pietų į Šiaurės Vietnamą, tačiau dabar ji nebeegzistuoja.

1983 m. vyriausybė Kinijos pavyzdžiu įsteigė „Patriotinę katalikų Bažnyčią“.

1990 m. valstybės ir Bažnyčios santykiai pagerėjo. Buvo vėl atidarytos dvi kunigų seminarijos. Tačiau Hanojuje vis dar nėra arkivyskupo, o valdžia trukdo jaunimui stoti į kunigų seminarias. Pietų Vietnamo Bažnyčios parama Šiaurės Vietnamui taip pat uždrausta.

AUSTRALIJA IR OKEANIJA

Australija (D.Britanijos kolonija 1830-1901)

Globėja - Krikščionių Pagalbos Dievo Motina.

4,64 mln. katalikų, arba 27,2% gyventojų. 2 kardinolai, 12 arkivyskupų, 41 vyskupas, 7 arkivyskupijos, 24 vyskupijos vienas karinis ordinariatas. Anglikonai sudaro 26,1%, kiti protestantai - 25%.

1606 m. Australiją atrado olandų keliautojai, tarp jų Viljamas Jansas.

1770 m. ją vėl iš naujo atrado anglų keliautojas Džeimsas Kukas.

1788 m. Sidnėjuje buvo įsteigta nusikaltėlių tremtinių gyvenvietė, trys pirmieji gyventojai atvyko 1793 m.

Pirmosios Šv. Mišios buvo aukotos 1803 m. gegužės mėn. 15 d.

1820 m. sudaryta Bažnyčios hierarchija.

1830 m. Australija tapo D.Britanijos kolonija.

1901 m. buvo sukurta Australijos valstijų sąjunga, kuri savo ruožtu priklausė D.Britanijos tautų sandraugai.

Nuo 1945 m. į Australiją atvyko 3 mln. europiečių (pusė jų - iš D.Britanijos).

1958 m. D.Britanijos vyriausybė atėmė iš Singapūro **Kalėdų salą** ir prijungė ją prie Australijos valdų. (Kita Kalėdų sala yra Ramiajame vandenyne, į pietus nuo Havajų ir priklauso Jungtinėms Amerikos Valstijoms.)

1970 m. Australijoje lankėsi Popiežius Paulius VI.

1973 m. Melburne vyko 40 Tarptautinis Eucharistinis kongresas. Tais pačiais metais buvo panaikinti visi diskriminaciniai imigracijos įstatymai.

1976 m. Australija išbraukta iš misionierių sąrašų.

1986 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Naujoji Zelandija (D.Britanijos kolonija 1840-1907)

Globėja - Krikščionių Pagalbos Dievo Motina.

471 000 katalikų, arba 14,8% gyventojų. Vienas kardinolas, 7 vyskupai, viena arkivyskupija, 5 vyskupijos, vienas karinis ordinariatas. Anglikonai sudaro 29%, presbiterionai - 18%, kitų krikščionių - 19%.

1642 m. salą atrado olandas A.J.Tasmanas, o vardą davė kiti olandai, nes Nyderlanduose yra Zelandijos provincija.

1769 m. ją iš naujo atrado anglų keliautojas Džeimsas Kukas. Šalį sudaro dvi didelės salos. Pirmieji britų gyventojai atvyko 1839 m.

Evangelizacija prasidėjo XIX a. pradžioje, tačiau pirmieji misionieriai buvo protestantai.

1848 m. Šiaurės Saloje buvo įsteigtos dvi vyskupijos.

1869 m. įsteigta vyskupija Pietų saloje.

1986 m. visos trys vyskupijos sudarė bažnytinę provinciją.

1986 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Papua-Naujoji Gvinėja (Australijos kolonija 1905-1975)

Globėjas - Šv.Mykolas Arkangelas (nuo 1979 m. gegužės 31 d.).

1,23 mln. katalikų, arba 33,4% gyventojų. 5 arkivyskupai, 15 vyskupų, 4 arkivyskupijos, 14 vyskupijų. Protestantai sudaro 63% gyventojų.

Evangelizacija prasidėjo 1844 m., tačiau katalikai ir protestantai buvo pasiskirstę įtakos sferomis.

1966 m. sudaryta Bažnyčios hierarchija.

1975 m. tapo nepriklausoma.

1984 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Naujoji Kaledonija (Prancūzijos kolonija nuo 1834 m.)

97 000 katalikų, arba 59% gyventojų. Vienas arkivyskupas ir viena arkivyskupija.

Evangelizaciją pradėjo 1934 m. protestantai, o katalikybė įvesta 1843 m. Bažnyčios hierarchija sudaryta 1966 m.

Prancūzų Polinezija (Prancūzijos kolonija nuo 1843 m.)

79 000 katalikų, arba 37,6% gyventojų. Vienas vietinis arkivyskupas, 2 vyskupai, viena arkivyskupija, viena vyskupija.

P.Polinezija sudaro Taičio ir Markizo salos.

Evangelizacija prasidėjo XIX a. pradžioje, 1853 m. pasikrikštijo vietiniai vadai, o jais pasekė ir gyventojai.

Fidžis (D.Britanijos kolonija 1874-1970)

69 000 katalikų, arba 9% gyventojų. Krikščionys sudaro 52%, induistai 38%, musulmonai 8%. Vienas vietinis arkivyskupas ir viena arkivyskupija.

I Fidžio salas pirmieji atvyko misionieriai metodistai, o katalikai pasirodė tik 1844 m.

Bažnyčios hierarchija sudaryta 1966 m.

Nepriklausomas nuo 1970 m.

1986 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Saliamono salos (D.Britanijos kolonija 1890-1978)

62.000 katalikų, arba 19,3% gyventojų. 2 arkivyskupai, 2 vyskupai, viena arkivyskupija, viena vyskupija. Anglikonai sudaro 34%, evangelikai - 24%.

1912 m. įsteigtas Apaštališkasis vikariatas pietinėje dalyje. Vakarinėje - tik 1959 m. Salos labai nukentėjo per Antrąjį Pasaulinį karą.

Nuo 1978 m. - nepriklausomos. 1984 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

EUROPA

Vakarų Europos globėjas yra Šv.Benediktas (nuo 1964 m.), o Rytų Europos - Šv.Kirilas ir šv.Metodijus (nuo 1980 m. gruodžio 31 d.).

Krikščionybės plitimas Europoje

I a. - (Šv.Žemė, Libanas, Sirija, Kipras, Mažoji Azija), **Roma**.

III a. - **Armėnija**, Portugalija.

IV a. - Vakarų Romos imperija: **Italija** ir Šveicarija.

Rytų Romos imperija (nuo 395 m.): **Graikija**, Albanija, Makedonija.

V a. - Airija, Frankija (Prancūzija) ir Reino Žemė (Vakarų Vokietija).

VI a. - Škotija, Ispanija, Anglija ir Velsas.

VII a. - Fryzija (N.Nyderlandai), Liuksemburgas ir Bavarija (Pietų Vokietija).

VIII a. - Vokietija (Centrinė ir Šiaurės), Belgija, Austrija, Slovėnija.

IX a. - Moravija, Slovakija, Danija, Kroatija, Serbija, Bulgarija, Rumunija.

X a. - Bohemija, Lenkija, Rusija, Ukraina, Baltarusija, Norvegija, Islandija, Grenlandija, Vengrija.

XI a. - Švedija.

XII a. - Suomija ir Livonija (Latvija ir Estija).

XIV a. - Lietuva.

Svarbiausi XX a. politiniai ir religiniai įvykiai Europoje

1901-1914 m. įvyko 13 tarptautinių eucharistinių kongresų, beveik kasmet ir beveik visi Europoje.

1908 m. iš Otomanų imperijos, kuri nuo 1683 m. valdė Balkanus, Europoje liko tik nedidelė Konstantinopolio sritis.

1914 m. dėl nesutarimų tarp Vokietijos ir Didžiosios Britanijos prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas.

1917 m. gegužės 13 d. Fatimoje (Portugalija) apsireiškė Dievo Motina. Ji išpranašavo, kad Rusijoje įvyks revoliucija, kuri palies visą pasaulį. Pranašavimas išsipildė tų pačių metų lapkričio 7 d.

Baigiantis Pirmajam pasauliniam karui, Otomanų imperija neteko savo žemių Šiaurės Afrikoje ir Viduriniuose Rytuose, įskaitant Palestiną. Musulmonai turkai liko dabartinės Turkijos ribose. Tačiau jų liko ir kitose Europos valstybėse: Albanijoje, Jugoslavijoje, Bulgarijoje, Ukrainoje, Rusijoje ir kitur.

Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, Europoje atsirado penkios valstybės, kuriose vyravo katalikybė. Tai Lenkija, Čekoslovakija, Austrija, Vengrija ir Lietuva. Kartu atsirado trys naujos valstybės, kuriose vyravo protestantizmas. Tai Suomija, Estija ir Latvija. Žemėlapyje atsirado naujas darinys - Jugoslavija, sudaryta iš šešių respublikų, Slovėnijoje ir Kroatijoje vyravo katalikai.

1938 m. kovo 12 d. fašistinė Vokietija aneksavo katalikišką Austriją. Tų pačių metų lapkričio mėn. Vokietijoje įvyko pirmoji žydų persekiojimo akcija - „Kristalnacht“.

1939 m. Vokietija suskaldė Čekoslovakiją, kurioje vyravo katalikai. Čekija išnyko iš žemėlapių, liko tik Slovakija.

1939 m. rugsėjo 1 d. Vokietija pradėjo platų katalikiškosios Lenkijos puolimą, o rugsėjo 17 d. link Lenkijos iš rytų pajudėjo Sovietų Sąjunga. Taip prasidėjo Antrasis pasaulinis karas.

1939 m. lapkričio mėn. Suomiją, kurioje vyravo protestantai, užpuolė ateistinė Sovietų Sąjunga. Tačiau Suomijai pavyko išlikti nepriklausoma.

1940 m. birželio mėn. Sovietų Sąjunga prievarta aneksavo Lietuvą, kurioje vyravo katalikai, bei Latviją ir Estiją, kur dauguma gyventojų buvo protestantai. Nei Šventasis Sostas, nei JAV, nei daugelis Vakarų Europos valstybių niekada nepripažino šio prijungimo.

1941 m. birželio 22 d. fašistinė Vokietija netikėtai užpuolė Sovietų Sąjungą. Katalikai Lietuvoje, Latvijoje, Rytų Lenkijoje, Baltarusijoje ir Ukrainoje lengviau atsiduso. Tačiau nacių režimas taip pat buvo ateistinis, nors gal ne toks agresyvus, nes jam visų pirma rūpėjo karo reikalai.

1941 m. rudenį Lietuvos vyskupas Teofilis Matulionis paprašė Šventojo Sosto leidimo keliauti su 33 lietuviais kunigais į vokiečių okupuotą Rusijos dalį

ir ten pradėti misijų veiklą. Šventasis Sostas davė sutikimą, bet vokiečių vyriausybė šiam planui nepritarė.

1943 m. balandžio mėn. vokiečių kariai rado kelis masinio laidojimo kapus Chatynės miške, 150 mylių į pietvakarius nuo Maskvos. Juose buvo 4 000 iš beveik 15 000 lenkų karininkų, dingusių iš Rytų Lenkijos po to, kai pateko Sovietams į nelaisvę. Visi jie buvo katalikai. Kitų likimas nežinomas.

1944 m. gegužės mėn. vyko stiprūs mūšiai Italijoje prie Monte Kasino vienuolyno, kurį 529 m. įsteigė Šv. Benediktas. Ten žuvo ir liko palaidota labai daug lenkų karių. Taip lenkų katalikai nukentėjo nuo dviejų ateistinių režimų.

1945 m. gegužės 7 d. baigėsi Antrasis pasaulinis karas. Katalikiški Rytų Europos kraštai, Rytų Vokietija ir Rytų Austrija teko Sovietų Sąjungai. (Juos imta vadinti „užgrobtosiomis žemėmis“ arba „žemėmis už geležinės uždangos“.)

1947 m. olandų kunigas **tėvas Verenfridas van Stratenas** įsteigė Engiamų Bažnyčių rėmimo organizaciją. Ji padėdavo ir vokiečių pabėgėliams, ir Rytų Europoje gyvenantiems katalikams.

1948 m. ekumentinis judėjimas privedė prie **Pasaulio bažnyčių tarybos sukūrimo**. Jos būstinė buvo Amsterdame, bet Katalikų Bažnyčia joje buvo tik stebėtoja.

1952 m. Ispanijos mieste **Barselonoje įvyko 35 Tarptautinis eucharistinis kongresas**. (34 kongresas 1938 m. įvyko Vengrijoje, Budapešte.)

Albanija (Turkijos kolonija 1478-1912)

Globėja - Motina Tereza, gimusi 1910 m., labdaros misijų steigėja.

300 000 katalikų, arba 10% gyventojų. Vienas arkivyskupas, 3 vyskupai, viena arkivyskupija, 3 vyskupijos. Visi katalikai yra Bizantijos apeigų. Kiti gyventojai - musulmonai (70%) ir Albanijos stačiatikiai (20%).

Albanija buvo Vakarų Romos imperijos dalis nuo I a. pr. Kr. iki 395 m. Keliaudamas į Romą, Duresio uoste buvo apsistojęs Šv. Paulius. Jis ir pradėjo krikščionybės erą šioje šalyje.

Po to Albanija priklausė Rytų Romos imperijai (395-1478 m.), o dar vėliau ją užkariavo Otomanų turkai.

1628 m. Albanija atstatė santykius su Roma, bet nuo 1650 m. turkai nuolat bando gyventojus jėga padaryti musulmonais.

1700 m., kai popiežiumi tapo Klemensas XI (1700-20) (iš Italijoje apsistosios albanų pabėgėlių šeimos), Bažnyčia buvo vėl sutvirtėjusi.

1912 m. Albanija išsivadavo iš Turkijos, bet po to ją du kartus buvo užėmusi Italija (1918-1920 m. ir 1939-1940 m.) ir vieną kartą Vokietija (1940-1944 m.).

1944-1990 m. valdę komunistai likvidavo 56 kunigus iš 90. 1967 m. vyriausybė paskelbė, jog ji panaikino visas religijas ir Albanija yra pirmoji pasaulio ateistinė valstybė.

**1990 m. lapkričio mėn. 4 d. pirmą kartą po ilgo persekiojimo kapi-
nėse buvo aukotos Šv. Mišios.**

1991 m. rugsėjo mėn. Albanija atnaujino diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu.

1992 m. Šv. Sostas paskelbė, kad ketina įšventinti 4 naujus vyskopus. Ankstesni trys kandidatai buvo nuteisti Albanijos vyriausybės kaip Šv. Sosto šnipai: **Frankas Ilja** praleido kalėjime 20 metų, **Zefas Simonis** - 12 metų, o **Robertas Asta** - 11 metų priverstinai dirbo hidroelektrinės statyboje.

1993 m. balandžio mėn. Popiežius Jonas Paulius II lankėsi Albanijoje. Tai buvo pirmas Popiežiaus vizitas šalies istorijoje. Jis įšventino tuos 4 vyskopus, o vienas jų vėliau tapo Duresio-Tiranos arkivyskupu.

Andora (nuo 1928 m.)

Globėja - Meričelio Madona (nuo VIII a.).

Globėjas - Šv. Jonas Apaštalas, Šventovė - Meričelio Dievo Motinos bažnyčia.

46 000 katalikų, arba 90% gyventojų. Šalis yra ant Ispanijos-Prancūzijos sienos, ją bendrai valdo Ispanijos Urchelio vyskupas ir Prancūzijos prezidentas.

Katalikybė - valstybinė religija.

Armėnija (Sovietų Respublika 1922-1991)

Globėjas - Šv. Jurgis, Šv. Baltramiejaus Apaštalas.

Biblinė vietovė - Ararato kalnas, kur sustojo Nojaus laivas. Jis yra Turkijos teritorijoje, bet ten gyvena armėnai.

Šventovė - Ečmiadzino katedra (IV a.).

286 m. Armėnija tapo pirmąja krikščioniška tauta, tačiau vėliau ji atsiskyrė nuo Romos. 1064 m. ją užėmė turkai seldžiukai. Armėnijos **patriarchas Nersesas Šinoralis** (1102-1173) tapo Šventuoju. XIII a. dalis armėnų katalikų atnaujino santykius su Roma ir tapo armėnų apeigų katalikais. Armėnų apeigos remiasi graikiškąja Šv. Bazilijaus (329-379) liturgija, kuri senesnė už bizantiškas apeigas ir vyksta armėnų kalba. Tačiau dauguma armėnų yra stačiatikiai. Jų globėjas Šv. Baltramiejus mirė kankinio mirtimi Armėnijoje.

1453 m. Armėniją užėmė turkai otomanai.

Pirmojo pasaulinio karo metu, 1915 m. musulmonai turkai išžudė 600 000 krikščionių armėnų, vėliau šis skaičius pasiekė net 1,5 milijono. Tai vienas didžiausių XX a. genocidų.

1920 m. sąjungininkai Prancūzijoje pasirašė Sevro (netoli Paryžiaus) sutartį su turkų sultonu. Joje numatyta, kad Armėnija gyvens kaip krikščioniška respublika. Tačiau turkų tautinio judėjimo vadas Kemalis Ataturkas nuvertė sultoną ir panaikino Armėnijos Respubliką, padalydamas ją tarp Turkijos, Sovietų Sąjungos ir Irano. Sovietams tekusi dalis 1921 m. tapo Sovietų Respublika. Po to 1922 m. buvo prijungta prie Azerbaidžano bei Gruzijos ir sudaryta Užkaukazės Federacija, o nuo 1922 m. gruodžio mėn. - tai Sovietų Sąjungos dalis.

1991 m. Armėnija pasiskelbė nepriklausoma, bet prisijungė prie Nepriklausomų valstybių sandraugos.

Dabar vyksta karas su musulmonišku Azerbaidžanu dėl Kalnų Karabacho. 1992 m. Armėnija užmezgė diplomatinius santykius su Šv. Sostu.

Austrija (Vokietijos dalis 1938-1945)

Globėja - Mariacelio Dievo Motina

Globėjai - Šv. Leopoldas, Šv. Severinas, Šv. Steponas, Šv. Volfgangas, Šv. Gerardas.

Šventovės - Mariacelio (netoli Vienos), Zalcburgo katedra, pastatyta 774 m.

6,3 mln. katalikų, arba 81,7 % gyventojų. 3 kardinolai, 4 arkivyskupai, 16 vyskupų, 2 arkivyskupijos, 7 vyskupijos, viena abatija, vienas ordinariatas, vienas karinis ordinariatas.

15 pr. Kr.-482 m. ji buvo Romos Imperijos dalis „Norikumas“, o Viena vadinosi „Vindobana“.

Krikščionybė įvesta III a. pabaigoje, tačiau įsitvirtino tik VIII a. pabaigoje, kai **Šv. Virgilijus** 774 m. įsteigė Zalcburgo arkivyskupiją, o Austrija 788 m. tapo Karolio Didžiojo imperijos dalimi.

996 m. Austrija tapo nepriklausoma valstybė. 1278 m. įsigalėjo Habsburgų dinastija, kuri valdė Vokietiją, Bohemiją ir Rytų Europą.

XVI-XVII a. turkai musulmonai nuolat grasino Austrijai ir jos sostinei Vienai. Ypač sunki padėtis susidarė 1683 m. Ją išgelbėjo lenkų karalius Janas III Sobieckis ir jo sąjungininkai krikščionys.

Iki 1806 m. Habsburgai valdė ne tik Austriją, bet ir buvo Šventosios Romos imperijos imperatoriai. Šią imperiją, bijodamas varžovų, panaikino Napoleonas.

1866 m. Austrija pripažino Prūsijos hegemoniją Vokietijoje.

1867 m. buvo sukurta Austrijos-Vengrijos monarchija, kuri suteikė Vengrijai autonomiją, bet jai dar priklausė Bohemija, Moravija, Slovakija, Galicija (t.y. Pietų Lenkija ir Vakarų Ukraina). Slovėnija, Kroatija, Bosnija ir Hercegovina, Pietų Tirolis (dabartinė Italija) ir Transilvanija (dabartinė Rumunija).

1912 m. Vienoje vyko XXIII Tarptautinis Eucharistinis kongresas.

1918 m., t.y. pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, Austrijos-Vengrijos imperija suiro, liko tik jos vokiškai kalbantis branduolys.

1934 m. Austrija pasirašė konkordatą su Šv. Sostu.

1938 m. Austriją aneksavo Vokietija, buvo pradėtas katalikų ir žydų persekiojimas. 1943 m. rugpjūčio mėn. 9 d. nacistai nukirto galvą 37 metų austrų fermeriui katalikui Frankui Jėgersteteriui už tai, kad jis atsisakė dalyvauti jų karo mašinoje. Liko 3 mažos dukros ir žmona.

1945 m. pavasarį nacių režimas žlugo. Sovietų armija okupavo Austrijos rytinę dalį, o Vakarų sąjungininkai - vakarinę.

Po 9 metų sovietai dar tebebuvo Austrijoje. Vienas atkaklus kunigas organizavo Rožančiaus kryžiaus žygį, kad sovietai taikiai išeitų. **10% Austrijos gyventojų kasdien ta intencija kalbėjo rožančių.**

1955 m. gegužės 13 d. jie pasiekė savo: Sovietų armija pasitraukė. Tai rodo, kokią galią turi Rožančius.

1983 m. ir 1988 m. Austrijoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Austrija išgarsino jos kompozitoriai: V. A. Mocartas (1756-1791), F. Šubertas (1797-1828), J. Haidnas (1732-1809) ir kiti, vienuolynai ir bažnyčios: Šv. Stepono katedra Vienoje, Vienos naujamiesčio katedra (1279 m.) ir kitos.

Baltarusija (Sovietų respublika 1922-1991)

Globėjai - Šv. Juozapas, Šv. Andriejus Bobola.

Šventovė - Kuropatų giria (skirta stalinizmo aukoms).

Romos apeigų katalikų skaičius svyruoja tarp 600 000 ir 800 000 ar net 2 mln., t.y. 6%, 8 % ar net 20% gyventojų, o stačiatikių 60-70% .

Vienas arkivyskupas ir 2 vyskupai, viena arkivyskupija ir 2 vyskupijos, viena kunigų seminarija.

1596 m. dalis baltarusių ir ukrainiečių Brest-Litovske prisijungė prie Šventojo Sosto, jie tapo unitais.

Po 1800 m., unitų, t.y. graikiškų katalikų, arba rytų apeigų katalikų, buvo 80% ar dar daugiau, tačiau dabar jų beliko 1,2% o ateistų yra 19,4%.

1867 m. buvo kanonizuotas Polocko arkivyskupas **Jozefas Kuncevičius**, ir tapo Šv. Juozapas. Jį užmušė rytų stačiatikiai už unitų tikėjimo platinimą. Kadangi jis gimė Ukrainoje, todėl ir ukrainiečiai jį laiko savo šventuoju.

1938 m. buvo kanonizuotas jėzuitas iš kilmingos lenkų giminės **Andrejus Bobola** (1592-1657), nes jį 1657 m. jėzuitų vienuolyne Pinske nužudė kazokai. Jis taip pat daug žmonių atvertė į unitus, todėl buvo vadinamas „sielų grobiku“.

1989 m. Šventasis sostas paskyrė **vyskupą Tadeušą Kondraševičių** sostinės Minsko arkivyskupijos apaštališkuoju administratoriumi.

1991 m. jį pakeitė **arkivyskupas Kazimieras Sviatekas**, kuris tapo Minsko-Mogiliovo arkivyskupu.

Belgija (Olandijos dalis 1815-1830)

Globėja - Liuvono Mergelė Marija, Boringo Dievo Motina, Vargšų Mergelė Marija.

Globėjai - Šv. Martynas, Šv. Juozapas, Šv. Eligijus, Šv. Piatonas.

Šventovė - Turne katedra, statyta VIII a.

8,49 mln. katalikų, arba 86,3% gyventojų. 3 kardinolai, 19 vyskupų, viena arkivyskupija, 7 vyskupijos, vienas karinis ordinariatas.

57-51 pr. Kr. šį kraštą užkariavo Julijus Cezaris, ir jis priklausė Romos imperijai iki jos žlugimo 482 m.

Krikščionybė įvesta IV a. pradžioje, tačiau įsitvirtino tik VIII a. pradžioje. Nuo 800 m. tapo frankų imperijos dalimi. 1640 m. Ypro vyskupas Kornelijus Jansenas pradėjo skleisti naują ereziją - jansenizmą, kurį 1653 m. pasmerkė Popiežius Inocentas X. Jansenas buvo Liuvono universiteto profesorius, jo knyga „Augustinas“ išėjo po jo mirties. Jansenizmas remiasi Šv. Augustinu, bet

daug kuo panašus į kalvinizmą, nes teigia, jog Dievo malonė nulemta iš anksto, žmogaus nuodėmės ar dorybės niekio nereiškia. Pagal 1713 m. Utrechto taikos sutartį Nyderlandų Belgijos dalį Ispanija perdavė Austrijai.

1815 m. Belgijoje, prie Vaterlo kaimo, britų ir prūsų armijos nugalėjo Napoleoną. Tais pačiais metais Belgija tapo Nyderlandų karalystės dalimi.

1830 m. Belgija gavo nepriklausomybę.

1835 m. užmezgė diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu, kurie buvo trumpam nutraukti 1880-1884 m.

1908 m. Belgija perėmė iš karaliaus Leopoldo II Kongą, kuris buvo Belgijos kolonija iki 1960 m., o dabar vadinasi Zairas.

1932 m. Dievo Motina apsireiškė Boringe.

1933 m. Dievo Motina apsireiškė Bane ir tapo „Vargšų Mergele Marija“.

Katalikai aktyviai dalyvauja Belgijos švietimo, socialinio ir politinio gyvenimo veikloje. Visame pasaulyje žinomas **Katalikiškas Liuvano universitetas**, įsteigtas 1425 m.

1958 m. **tėvas Dominykas Pire** įkūrė „Pasauliui atvertos širdies“ judėjimą, už ką 1978 m. buvo apdovanotas Nobelio Taikos premija.

Kardinolas Leonas Siuenas (g. 1904), Belgijos primas, yra vienas iš II Vatikano reformų autorių, parašęs svarbią knygą „Bendra atsakomybė Bažnyčioje“.

1985 m. Belgijoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Briuselyje savo štabus turi NATO, Europos ekonominė bendrija ir kitos organizacijos. Flamandiškai (olandiškai) kalba 56% gyventojų, prancūziškai 32%, dvikalbių Briuselyje 11%.

Bosnija ir Hercogovina (Jugoslavijos respublika 1918-1992)

Globėja - Medžiugorjės Dievo Motina.

829 000 katalikų, arba 19,7 % gyventojų. 2 arkivyskupai, 3 vyskupai, 2 arkivyskupijos, 2 vyskupijos, katalikai yra kroatai, musulmonai kroatai sudaro 43%, o serbai stačiatikiai - 31 %.

I-V a. tai buvo Romos imperijos provincija Ilyrija, vėliau ją valdė serbai, kroatai ir vengrai.

1200-1391 m. buvo nepriklausomos, kai suskilo į Bosniją ir Hercogovinos kunigaikštystę.

1463-1878 m. daugiau kaip 400 metų valdė turkai, kurie įvedė islamą.

1878-1918 m. Austro-Vengrijos imperijos dalis, 1918-1992 m. Jugoslavijos Federacinė respublika.

1981 m. Medžiugorjėje pirmą kartą apsireiškė Dievo Motina. Ten dabar būna daug maldininkų, net ir protestantų.

1992 m. vasario mėn. įvyko referendumas dėl nepriklausomybės. Jai prieštaravo vietiniai serbai, todėl prasidėjo pilietinis karas. Dabar maldininkų atvyksta labai mažai.

1992 m. rugpjūčio 20 d. Šventasis Sostas užmezgė diplomatinius santykius su nauja nepriklausoma valstybe.

Bulgarija (Turkijos dalis 1396-1878)

Globėjai - Šv. Kirilas ir Šv. Metodijus, Šv. Konstantinas ir Šv. Elena, Šv. Ivanas Rilskis, Šv. Klemensas Ochridietis.

Šventovės - Rilos vienuolynas, Šv. Sofijos katedra Sofijoje.

100 000 katalikų, arba 1% gyventojų, iš jų 17 000 unitų, 3 vyskupai, 2 vyskupijos ir vienas apaštališkas egzarchatas. Dauguma gyventojų - stačiatikiai (85%), musulmonų - 13%.

I a. pr. Kr.-IV a. po Kr. tai buvo Romos imperijos. Mezijos-Trakijos provincija. 395 m. ji tapo Rytų Romos imperijos dalimi.

IX a. bulgarus evangelizavo graikų vienuoliai Šv. Kirilas ir Šv. Metodijus. 865 m. pasikrikštijo Bulgarijos caras Borisas.

1054 m. bulgarai atsiskyrė nuo Romos ir prisijungė prie Konstantinopolio, tapo rytų stačiatikiais.

1140 m. jau egzistavo Bulgarijos karalystė, nors jos plotas buvo nedidelis.

1393 m. užkariavo otomanai turkai.

XVII a. dalis bulgarų perėjo į Romos katalikų tikėjimą.

XIX a. nedidelė dalis tapo unitais, t.y. atnaujino santykius su Roma, bet laikėsi bizantiškų apeigų.

1857 m. buvo pirmą kartą viešai garbinami Šv. Kirilas ir Šv. Metodijus.

1937 m. bulgarai paminėjo 1000 metų nuo Kirilo abėcėlės sudarymo jubiliejų.

1947 m. naujas komunistinis režimas atskyrė Bažnyčią nuo valstybės, o 1948 m. uždarė visas katalikiškas institucijas.

1949 m. buvo ištremtas apaštališkasis pasiuntinys.

1952 m. mirties bausme nuteistas vyskupas Eugenijus Bosilkovas.

1962 m. vyriausybė vis dėlto leido Romos ir Bizantijos apeigų apaštališkiems vikarams dalyvauti II-ame Vatikano susirinkime.

1975 m. santykiai su Šventuoju Sostu dar labiau pagerėjo. 1979 m. buvo sukurta Sofijos-Plovdivo vyskupija, paskirtas vyskupas.

1990 m. Bulgarija atnaujino diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu. Buvo įšventinti dar du vyskupai.

Kroatija (Jugoslavijos respublika 1918-1992)

Globėjai - Šv. Jeronimas, bažnytinio mokslo tėvas, ir Šv. Donatas.

3,7 mln. katalikų, arba 68,3% gyventojų. Vienas kardinolas, 6 arkivyskupai ir 17 vyskupų, 4 arkivyskupijos ir 8 vyskupijos.

I-V a. tai buvo Romos imperijos Panonijos provincijos dalis.

Krikščionybė įvesta VII a., tačiau įsitvirtino tik IX a.

924 m., vadovaujant karaliui Tomislavui, sukurta karalystė.

1102 m. tapo autonomine Vengrijos karalystės dalimi.

1699 m. tapo Austrijos dalimi.

1867-1918 m. Kroatija priklausė Austro-Vengrijos imperijai, kol pagaliau prisijungė prie Jugoslavijos.

1941-1945 m. buvo nominaliai nepriklausoma valdant nacių režimui.

1946 m. nauja komunistų valdžia areštavo Zagrebo **arkivyskupą Alojzą Stepinaką**, kaltindama, kad jis per Antrąjį pasaulinį karą bendradarbiavo su naciais. 1953 m. Šv. sostas paskyrė jį kardinolu. A. Stepinakas mirė 1960 m. tremtyje kaime. 1992 m. Kroatijos parlamentas jį reabilitavo.

Tais pat metais Šventasis Sostas pripažino nepriklausomą Kroatijos valstybę ir užmezgė su ja diplomatinius santykius.

Kipras (Anglijos kolonija 1878-1960)

Globėjas - Šv. Barnabas Kiprietis.

Šventovė - Šv. Barnabo koplyčia.

11 000 katalikų, arba 1,6% gyventojų. Vienas maronitų arkivyskupas, viena arkivyskupija. Stačiatikiai sudaro 78%, turkai musulmonai - 20%. Sala geologiniu požiūriu priskirtina Azijai, tačiau politiškai tai Europos šalis.

Krikščionybę įvedė Šv. Paulius, Šv. Barnabas ir kt.

Po 1054 m. skilimo tarp Romos ir Konstantinopolio, rytų apeigų katalikai pasidarė stačiatikiais.

1191 m. per trečiąjį kryžiaus žygį salą užėmė D. Britanijos karalius Ričardas I.

1195 m. tapo nepriklausoma krikščioniška karalyste. Vėliau apie 100 metų priklausė Venecijai.

1571-1878 m. salą valdė otomanai turkai.

1878-1960 m. ji priklausė D. Britanijai.

1927 m. buvo atrasti Šv. Barnabo palaikai, ant jo kapo pastatyta koplyčia.

1959-1977 m. salą valdė **stačiatikių arkivyskupas Makarijas** (iki pat savo mirties). Nuo 1960 m. tai nepriklausoma valstybė.

1966 m. Kipre paminėtos 1900-osios Šv. Barnabo mirties metinės. Kadangi graikai ketino prisijungti Kiprą prie Graikijos, 1974 m. į salą įsiveržė turkai. Dabar turkai užima 40% salos teritorijos.

1983 m. sala buvo padalyta į graikų ir turkų valstijas. Graikams teko 60% žemių. Tačiau užsienio valstybės nepripažįsta naujai įkurtos Šiaurės Kipro Turkijos Respublikos.

Čekijos Respublika

(Bohemija ir Moravija, Austro-Vengrijos dalis 1867-1918)

Bohemijos globėja - Šv. Liudmila. Globėjai - Prahos Kūdikėlis Jėzus, Šv. Venčeslavas, Šv. Adalbertas Prahietis, Šv. Jonas Nepomukas.

Moravijos globėjai - Šv. Kirilas ir Šv. Metodijus, Šv. Prokopas.

Bohemijos šventovės - Šv. Vito Katedra Prahoje, Šv. Betliejaus koplyčia Prahoje.

4,16 mln. katalikų, arba 50% gyventojų. Vienas kardinolas, vienas arkivyskupas, 10 vyskupų, 2 arkivyskupijos, 5 vyskupijos.

Slavai čia įsikūrė V-VI a. Jie priklausė Avarų karalystei, o IX a. Bohemija, Moravija ir Slovakija sudarė Moravijos imperiją.

863 m. Moravijos kunigaikščio kvietimu į **Moraviją atvyko Šv. Kirilas ir Šv. Metodijus** skelbti evangelijos. **869 m. Metodijus tapo Moravijos arkivyskupu.** Popiežiui pritarus, jis įvedė Šv. Mišias vietine kalba, bet po jo mirties 885 m. vėl buvo įvesta lotynų k. 973 m. Moravija įėjo į naujai sukurta Prahos arkivyskupiją, bet tik XI a. jai buvo priskirtas vyskupas.

Vakarinė šalies dalis, Bohemija, buvo evangelizuota apie 50 metų vėliau, čia dirbo misionieriai iš Moravijos. Kunigaikštį Venčeslavą (apie 903-935), kuris vienoje Kalėdų giesmėje vadinamas „geruoju karalium“ ir kuris tapo šventuoju Bohemijos globėju, 935 m. nužudė jo tikras brolis Boleslovas, kuris ištrėmė visus katalikų kunigus, bet Vokietijos imperatorius Otonas Didysis privertė jį sugrąžinti krikščionybę.

973 m. buvo įsteigta Prahos vyskupija. Ją valdė vienas po kito du Adalbertai (abu dar vadinami Voiceko vardu). Pirmasis valdė neilgai, o antrasis mirė kaip kankinys nuo senųjų prūsų ir tapo **Šv. Adalbertu Prahiečiu.**

Vėliau Bohemija ir Moravija tapo Šventosios Romos imperijos dalimi, o tuo pačiu metu Slovakiją užėmė vengrai. 1348 m. Šv. Romos imperatorius Karolis IV (1316-1378) įsteigė Prahoje universitetą, kuriame buvo dėstoma vokiškai ir čekiškai.

XIV a. pabaigoje Bažnyčiai daug keblumų sukėlė kunigas reformatorius Janas Husas (apie 1369-1415) iš Bohemijos. 1402 m. jis tapo Betliejaus koplyčios Prahoje (1391 m.) klebonu. 1415 m. Konstancos visuotinis susirinkimas paskelbė jį eretiku, ir jis buvo sudegintas ant laužo. 1457 m. jo pasekėjai įsteigė Brolių bažnyčią, arba moravijos Brolių bažnyčią, bet juos visi vadino husitais. Kilo net keli religiniai karai.

1618 m., kai Bohemija pareiškė norą būti nepriklausoma, kilo trisdešimties metų karas, kuriuo ji nieko nepasiekė.

1806 m. Napoleonas panaikino Šv. Romos imperiją, tačiau Bohemija ir Moravija liko Austrijos imperijoje, o nuo 1867 m. Austro-Vengrijos imperijoje (iki 1918 m.).

1918 m. Bohemija ir Moravija kartu su Slovakija atgavo nepriklausomybę ir sudarė Čekoslovakiją.

1920 m. Prahoje įsikūrė dar viena atskalūniška „Čekoslovakijos bažnyčia“.

1939 m. nacistinė Vokietija suskaldė Čekoslovakiją, tik Slovakija buvo nominaliai nepriklausoma iki 1945 m.

1945 m. Čekoslovakija atgavo nepriklausomybę, bet 1948 m. joje įsigalėjo komunistai, kurie žiauriai persekiojo katalikus.

1949 m. Prahos arkivyskupas Jozefas Beranas buvo uždarytas namų arešte.

1950 m. nutraukti diplomatiniai santykiai su Šventuoju Sostu.

1965 m. arkivyskupą Beraną išleido, jis persikėlė į Romą, kur buvo paskirtas kardinolu. Mirė Romoje 1969 m.

1968 m. „Prahos pavasario“ dėka Bažnyčios santykiai su valstybe page-

rėjo. Prie to prisidėjo naujas Dubčekų režimas. Tačiau jį greitai sutriuškino Varšuvos sutarties valstybių karinės pajėgos. Katalikų persekiojimas atsinaujino.

1973 m. vyriausybė leido įšventinti 4 vyskopus, vieną Čekijoje ir tris Slovakijoje.

1969 m. vietoj Jozefo Berano buvo paskirtas **vyskupas Františekas Tomašekas**. 1976 m. jis tapo kardinolu. Mirė 1992 m., jau žlugus komunistiniam režimui (1989 m.).

1988-1990 m. buvo įšventinti net 11 naujų vyskupų ir atnaujinti diplomatiniai santykiai su Šventuoju Sostu.

1990 m. balandžio mėn. pirmą kartą šalyje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

1993 m. sausio 1 d. buvo panaikinta federacija. Čekija ir Slovakija tapo savarankiškomis valstybėmis.

Danija (Vokietijos dalis 1940-1945)

Globėjai - Šv. Ansgaras ir Šv. Kanutas.

30 000 katalikų, arba 0,6% gyventojų, tačiau pusė jų ne danai, o imigrantai iš 69 šalių. Du vyskupai ir viena vyskupija. Apie 95% gyventojų - evangelikai liuteronai.

V a. anglai, jutai ir saksai iš Jutlandijos pusiasalio persikėlė į Britų salas, o danai tada gyveno pusiasalio rytuose ir dabartinės Švedijos pietuose.

826 m. Prancūzijos Karaliaus Liudviko dėka pasikrikštijo Danijos karalius Heroldas su šeima. Vienuoliui **Ansgarui** (801-865) buvo leista skelbti krikščionybę Danijoje ir Švedijoje. **Pirmoji vyskupija buvo įsteigta 831 m. Lunde** (ten dabartinė Švedija). Vėliau ji tapo arkivyskupija, kuriai vienu metu priklausė ir Rėvelio vyskupija Estijoje.

X a. danų vikingai keliavo po jūras, 1017-1042 m. danų karaliai net valdė Angliją.

XII a. **vyskupas Absalonas** (1128-1201) įsteigė Kopenhagos miestą.

1397 m. pagal Kalmaro uniją Danija valdė Švediją (iki 1523 m.) ir Norvegiją (iki 1815 m.).

XVI a. Danijoje, kaip ir visoje Skandinavijoje, įsigalėjo liuteronai, o 1523 m. nuo jos atsiskyrė Švedija, liko tik pietinė dalis ir Lundo miestas. XVII a. Danija neteko ir Lundo srities, nuo tada ji nebeprisiklauso prie didžiųjų Europos valstybių.

Religijos laisvė buvo garantuota tikrai 1849 m.

1940-1945 m. ją okupavo Vokietija.

1989 m. Danijoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II, o 1991 m. jis paskelbė Palaimintuoju **Nilsą Stensena**, tapusį katalikų mokslininku, kuris vienu metu buvo Hanoverio vyskupu Vokietijoje.

Danijai priklauso **Farerų salos** Atlanto vandenyne, kuriose gyvena 48.000 žmonių, iš jų apie 100 katalikų, arba 0,2% gyventojų, jų parapija priklauso Kopenhagos vyskupijai.

Nuo 1721 m. Danijai priklausė ir **Grenlandija**. **Ten krikščionybę 1000 m. įvedė Leifas Eriksonas**, o po 50 metų jau buvo 10.000 katalikų ir buvo pašventintas vyskupas. XI a. tai buvo pirmieji krikščionys Vakarų pusrutulyje, tačiau XVI a. viską panaikino reformacija.

1930 m. įsigalėjo evangelikų liuteronų Bažnyčia. Katalikų liko viena parapija, įeinanti į Kopenhagos vyskupiją.

1979 m. Grenlandijoje gyvenantiems 56 000 eskimų buvo garantuota savivaldybė.

Anglija (dalis Didžiosios Britanijos, arba Jungtinės Karalystės)

Globėja - Volsingamo Dievo Motina (nuo XI a.).

Globėjai - Šv. Augustinas Kenterberietis, Šv. Beda, Šv. Grigalius Didysis, Šv. Jurgis.

Šventovės - Kenterberio katedra (XI a.), Vestminsterio abatija, Šv. Povilo katedra Londone, Solsberio katedra (dabar visos anglikonų).

4,11 mln. katalikų, arba 8,8% gyventojų. Vienas kardinolas, 3 arkivyskupai, 30 vyskupų, 4 arkivyskupijos, 15 vyskupijų, vienas apaštališkas egzarchatas ir vienas karinis ordinariatas.

43-409 m. Angliją valdė Romos Imperija, ją vadino „Britanija“. Šiaurinė dalis, Škotija, sugebėjo apsiginti.

314 m. buvo įsteigta Londono vyskupija (lot. „Londinium“), tačiau dauguma šalies gyventojų tebebuvo pagony.

Romėnams pasitraukus, 409 m. į Angliją iš Jutlandijos pusiasalio atsikėlė jutai, saksai ir anglai. Pastarieji davė vardą visai valstybei. Viena po kitos pasikrikštijo Anglijos kaimynės: 461 m. - Airija, 496 m. - Prancūzija, 563 m. - Škotija.

597 m. pasikrikštijo ir Anglija, kai iš Italijos atvykęs vienuolis Šv. Augustinas (?-605 m.) tapo Kenterberio arkivyskupu.

Greitai pasižymėjo du anglų misionieriai: **Šv. Vilibrordas** (658-739), kuris dabar yra Nyderlandų ir Liuksemburgo globėjas, ir **Šv. Vinfridas, arba Šv. Bonifacas** (675-754), Vokietijos apaštalas.

Garbingasis Šv. Beda (apie 673-735) tapo Anglijos istorijos tėvu.

1017-1042 m. Angliją valdė Danijos karaliai.

XII a. anglas tapo Popiežium Hadrijonu IV (1154-1159), o Anglija užėmė Airiją.

1170 m. Kenterberio arkivyskupas **Šv. Tomas Beketas** (1118-1170) tapo kankiniu, jį nužudė karalius Henrikas II.

1215 m. Anglijos didikai apribojo karaliaus valdžią: buvo paskelbta Didžioji Chartija.

1283 m. Anglija užėmė Velsą.

1300 m. Anglijoje buvo du arkivyskupai - Kenterberio ir Jorko bei daug vyskupijų.

1535 m. karalius Henrikas VIII atsisakė katalikybės, nes Popiežius neleido

jam keisti žmonų. Jis nukirsdino galvą **kardinolui Džonui Fišeriui** ir vyriausybės nariui **Tomui Morui**, kurie nesutiko išsižadėti Popiežiaus. (Abu kano-nizuoti 1935 m.)

1538 m. Popiežius atskyrė nuo Bažnyčios karalių Henriką VIII. 1547 m. karalienė Marija atnaujino santykius su Šventuoju sostu, bet tik vienuolikai me-tų.

1558 m. Anglijoje visam laikui įsiviešpatavo anglikonizmas. 1559 m. buvo sudaryta šios Bažnyčios hierarchija, kurios galva yra karalius ar karalienė. Romos katalikai veikė pogrindyje.

1588 m. Anglijos laivynas nugalėjo Ispanijos armadą. Prasidėjo anglikonų, arba metodistų, veikla užjūryje.

1603 m. Anglija sudarė sąjungą su Škotija ir pasivadino Didžiąja Britanija.

1611 m. D.Britanijoje buvo išleista karaliaus Jokūbo Biblija. Joje yra tik 39 ST knygos, o ne - 46. NT toks pat, kaip ir katalikų.

1664 m. Anglija pradėjo kolonizuoti Ameriką.

1759 m. Anglijoje mirė garsus kompozitorius G.F.Hendelis. Čia jis sukūrė daug kūrinių, tarp jų garsiąją oratoriją „Mesijas“. (Gimė 1685 m. Vokietijoje, Halės mieste.)

1776 m. Amerikos kolonijos pasiskelbė esančios nepriklausomos nuo D.Britanijos, prasidėjo karas, kuris baigėsi tik 1789 m. Nuo tada prasidėjo JAV vystymasis, kol tapo viena iš didžiausių valstybių pasaulyje. Bet D.Britanija tada užėmė Kanadą, Indiją, Ceiloną, Bahamų salas. 1806 m. D. Britanija užėmė Pietų Afriką, 1814 m. - Malta.

1815 m. britų ir prūsų pajėgos Belgijoje prie Vaterlo sumušė Napoleono armiją, o tai reiškė Napoleono galą.

1830 m. D.Britanija prisijungė Australiją, o dar po 10 metų - Naująją Ze-landiją.

1850 m. D.Britanijoje buvo atkurta katalikų Bažnyčios hierarchija, bet tik nedideliu mastu. Per tą šimtmetį du buvę anglikonai, **Džonas Njumenas** (1800-1890) ir **Henrikas Maningas** (1808-1892) tapo žymiais katalikais ir net kar-dinolais.

Per XIX a. D.Britanija vis plėtė savo valdas. Ji užėmė Singapūrą (1819 m.), Honkongą (1842 m.), Nigeriją ir Malaiziją (1861 m.), Kiprą (1878 m.), Egiptą (1882 m.), Birmą (1884 m.) ir t.t., o šimtmečio pabaigoje jau buvo didžiausia pasaulio imperija.

Per XX a. D.Britanija įsigijo ir neteko kai kurių kolonijų: Palestinos (1917-1948), Irako (1920-1932), Jordanijos (1921-1946). Taip pat neteko senų: Aus-tralijos (1901 m.), Naujosios Zelandijos (1907 m.), Airijos ir Egipto (1921 m.), o dar vėliau Indijos ir Pakistano (1947 m.), Birmos ir Ceilono (1948 m.), Sudano (1956 m.), Malaizijos ir Ganos (1957 m.), Nigerijos (1960 m.), Pietų Afrikos ir Tanzanijos (1961 m.), Ugandos, Jamaikos, Trinidado ir Tobago (1962 m.), Sin-gapūro ir Kenijos (1963 m.), Maltos, Malavio ir Šiaurės Rodezijos (1964 m.), Britų Gvianos (1966 m.), Maurikijaus (1968 m.), Bahamų (1973 m.), Grenados (1974 m.), Dominikos (1978 m.), Pietų Rodezijos (1980 m.), Hondūro (1981

m.), Kanados (1982 m.), 1997 m. neteks ir Honkongo. Taip neliko Britų imperijos.

1908 m. **Iordas Badenas Povelis** (1857-1941) įsteigė skautų organizaciją, kurios globėju tapo Šv.Jurgis. Iš pradžių tai buvo tik berniukų organizacija, vėliau ir mergaičių. Jų šūkis: „Dievui, Tėvynei ir Artimui“.

1936 m. garsus anglas, priėmęs katalikybę **Gilbertas Kytas Čestertonas** (1874-1936) iš Popiežiaus Pijaus XI gavo „Katalikybės gynėjo“ titulą už savo indėlį į katalikų literatūrą. (Pirmasis taip pagerbtas 1521 m. buvo Anglijos karalius Henrikas VIII, bet 1538 m. buvo ekskomunikuotas, o antrasis - Škotijos karalius Jokūbas V, taip pat XVI a. pabaigoje.)

1969 m. anglikonas kunigas M.Bordo įsteigė **Kestono kolegiją**, kurioje yra sukaupti išsamiausi duomenys apie religiją buvusioje Sovietų Sąjungoje ir Rytų Europoje. 1990 m. ji buvo perkelta į Oksfordą, bet Oksfordo universitetui nepriklauso.

1969 m. lapkričio 30 d. buvo oficialiai įvestos naujos mišios, tačiau Anglijos katalikams buvo leista aukoti lotyniškas mišias. To prašė kardinolas Hinanas, o Popiežius Paulius VI jam davė indultą.

1982 m. Anglijoje ir Škotijoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

(Atlanto vandenyno pietuose yra **Dangun žengimo sala** ir Šv.Elenos sala, kurios kartu sudaro D.Britanijos koloniją.)

Estija (Sovietų Respublika 1940-1991)

Globėja - Šv.Brigita.

Globėjas - Šv.Olafas.

3 000 katalikų arba mažiau negu 0,3% gyventojų. Dalis jų - lenkai ar lietuviai emigrantai, veikia dvi katalikų parapijos. Dauguma gyventojų liuteronai - 78%, stačiatikių - 19%. Katalikiškąsias parapijas nuo 1992 m. balandžio mėn. valdo apaštališkasis administratorius, kurio rezidencija yra Lietuvoje.

Estai priklauso ugro-finų tautų grupei, jie giminingi suomiams, o latviai giminingi lietuviams. Tačiau istorija labiau sieja estus ir latvius, nes senovėje tai buvo viena valstybė Livonija su sostine Ryga.

1186 m., veikiant misionieriams iš Vokietijos ir Danijos, Livonija tapo krikščioniška, bent jau nominaliai. Procesas truko daugiau kaip šimtą metų.

Po 1202 m. šiaurinė Livonijos dalis priklausė Danijai, o pietuose Rygos vyskupas įsteigė Kalavijuočių ordiną, kuris turėjo platinti krikščionybę.

1237 m. šis ordinas sudarė sąjungą su Teutonų ordinu, kuris nuo 1230 m. buvo senųjų prūsų žemėse ir perėmė jų vardą. Riteriai teutonai puldinėjo ne tik pagonis estus ir latvius, bet ir pagonis lietuvius bei prūsus, taip pat rusus, kurie jau buvo pasikrikštiję.

1300 m. Livonijoje, dabartinės Estijos dalyje, jau buvo dvi vyskupijos: viena Revelyje, kuri priklausė Lundo arkivyskupijai Danijoje, o kita Dorpate, kuri priklausė Rygos arkivyskupijai Latvijoje.

1436 m. Estijoje buvo įkurtas Šv. Brigitos vienuolynas.

1530 m. Teutonų Ordino riteriai tapo liuteronais, ir jų valdoma Livonija priėmė liuteronų tikėjimą.

1584 m. jėzuitai įsteigė savo kolegiją Dorpate (Tartu).

1721 m. šiaurinę Livonijos dalį, t.y. Estiją, aneksavo Rusija.

1918 m. Estija atgavo nepriklausomybę.

1924 m. Šventasis sostas paskyrė į Estiją savo pirmąjį apaštališkąjį administratorių.

1940-1991 m. Estija prievartos būdu tapo Sovietų respublika, todėl su Šventuoju sostu nebuvo jokių diplomatinių santykių.

1992 m. Šventasis sostas paskyrė savo apaštališkąjį administratorių - arkivyskupą visoms trims Baltijos valstybėms, kurio rezidencija yra Lietuvos sostinėje, Vilniuje.

1993 m. rugsėjo mėn. Estijoje pirmą kartą lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Suomija (Rusijos dalis 1809-1917)

Globėjas - Šv. Henrikas.

Šventovės - Turku miesto katedra (nuo 1276 m.)

5000 katalikų, arba 0,1% gyventojų. Vienas vyskupas ir viena vyskupija. Gyventojų daugumą sudaro evangelikai liuteronai - 97%, o stačiatikių yra 1,2%.

1150 m. suomių pakrikštijo švedų vyskupo Henrico vienuoliai, jis tapo šventuoju šalies globėju. Suomija pateko į Švedijos įtaką, o jos pietvakarinė dalis tapo Švedijos karalystės dalimi.

1177 m. rytuose, Karelijoje, buvo įvestas rytų stačiatikių tikėjimas, tačiau XVI a. šalis pasekė Švedijos pavyzdžiui ir tapo liuteroniška.

1595 m. buvo uždrausta katalikybė.

1781 m. katalikai atgavo teises, tačiau buvo uždraustas misionierių darbas.

1809 m. Suomija tapo autonomine Didžiąja Kunigaikštyste Rusijos Imperijos sudėtyje.

1885 m. buvo įsteigtas Šv. Sergijaus ir Šv. Hermano stačiatikių ordinas.

1903 m. Paryžiuje buvo iššventintas pirmasis suomių kunigas.

1917 m. gruodžio mėn. Suomija pasiskelbė nepriklausoma.

1923 m. išėjo įstatymas, draudžiantis steigti vienuolynus.

Per 1939-1940 m. ir 1941-1944 m. karus su Sovietų Sąjunga Suomija neteko 16,173 kv. mylių savo teritorijos rytuose.

1955 m. įsteigta katalikų vyskupija.

1989 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Prancūzija

Globėja - Dangun Ėmimo Dievo Motina, Šv. Genovaitė, Šv. Žana d'Ark, Šv. Klotilda, Šv. Teresė Lizietė, Šv. Bernadeta Subiru.

Globėjai - Šv. Remigijus, Šv. Martynas Tūrietis, Šv. Denisas, Šv. Žanas Mari Viane sielų ganytojas, Šv. Aleksandras Saulius (Korsikos).

Šventovės:

a) Paryžiuje: Šv. koplyčia su Jėzaus karūna nuo XIII a., netoli nuo Notr Dam katedros), Švč. Širdies bazilika Monmartre, Stebuklingojo Medaliono šventykla - Rue du Bac gatvėje, Šv. Deniso bažnyčia (1144 m.) netoli nuo Paryžiaus ir kt.

b) kitur: Šv. Jono Krikštytojo namai Arse, Šv. Teresės bažnyčia ir bazilika Lizje mieste, Šv. Bernadetos kapas Nevere, Dievo Motinos Apsireiškimo bažnyčia La Salette ir kt.

Katedros: Notr Dam Paryžiuje (1164 m.), Reimso (rekonstruota 1938 m.). Šartro (1164 m.), Amjeno (XIII a.), „Aix-la-Chappelle“ (žr. Achenas, Vokietija), Strasbūro (1439 m.) ir kt.

Abatijos: Gito, Klervo, Kluni, Latrapo, Lukselio, Tūro ir kt.

47,5 mln. katalikų arba 84,4 % gyventojų. **Antra pagal dydį katalikiška valstybė Europoje.** 9 kardinolai (vienas jų - **Paryžiaus arkivyskupas Žanas Mari Lustigeras, atsivertęs iš judaizmo**), 33 arkivyskupai, 166 vyskupai, 19 arkivyskupijų, 75 vyskupijos, viena prelatūra, vienas apaštališkas egzarchatas, vienas ordinariatas ir vienas karinis ordinariatas.

58-51 pr. Kr. šalį užkariavo Julijus Cezaris ir ji tapo Romos provincija Galija iki 482 po Kr., t.y. daugiau kaip 500 metų. Pagal legendą, 46 m. žydų persekiojami Lozorius su seserimis Morta ir Marija iš Betanijos persikėlė į Jafą, bet čia juos įsodino į kiaurą valtį. Nepaisant to, jie per stebuklą išliko gyvi ir atplaukė į pietų Prancūziją. **Lozorius tapo pirmuoju Marselio vyskupu** ir išdirbo ten 30 metų, bet 76 m. buvo nukankintas.

II a. viduryje krikščionybė išplito aplink Liono miestą, t.y. į šiaurę nuo Marselio.

III a. Prancūzijoje jau buvo 30 vyskupijų, o IV a. pabaigoje ten jau veikė gerai suorganizuota Bažnyčios hierarchija.

Tačiau visi frankai pasikrikštijo tik 496 m., po to, kai atsivertė Klovis, o krikščionybė visiškai įsigalėjo tik VII a.

800 m. Karolis Didysis (742-814) sukūrė Šventąją Romos imperiją, kartu užimdamas didelę dalį centrinės ir Rytų Europos.

Tik IX a. iš Skandinavijos normandai atsikėlė į dabartinę Prancūzijos provinciją Normandiją.

987 m. Paryžiaus grafas Hiugas Kapetas pradėjo dinastiją, kuri valdė Prancūziją 800 metų.

XII a. buvo įsteigtas Paryžiaus universitetas, kuris greitai tapo pasaulinio masto intelektualiu centru.

XIV a. katalikų Bažnyčia patyrė du skaudžius įvykius: **Popiežių babiloniškąją nelaisvę Avinjone 1309-1377 m. ir Vakarų Bažnyčios skilimą 1378-1417 m.**

Iki 1409 m. buvo du popiežiai: vienas Romoje, kitas - Avinjone, o dar vėliau - trys: Pizoje, Avinjone ir Romoje. 1417 m. Romoje buvo išrinktas naujas

popiežius. 1415 m. popiežiai Pizoje ir Avinjone buvo nuversti, o Romos Popiežius atsistatydino. Taip baigėsi šis gėdingas vakarų skilimų periodas.

1337-1453 m. vyko Šimtametis karas tarp Prancūzijos ir Anglijos. Jo metu, 1431 m. karžygė ir mistikė Žana d'Ark buvo suimta ir sudeginta ant laužo. Bet įsiveržėliai anglai greitai buvo nugalėti. 1920 m. **Žana d'Ark** buvo kanonizuota ir tapo Prancūzijos globėja.

1534 m. Šv. Ignotas Lojola, kuris tuo metu studijavo Paryžiaus universitete, įsteigė Jėzuitų ordiną.

1598 m. Nanto ediktas leido Prancūzijos kalvinistams arba hugenotams įsteigti Prancūzijos ribose savo valstybę, kuri buvo panaikinta tik 1685 m. Dauguma hugenotų emigravo į kitas šalis.

XVII a. kilo neramumų dėl jansenizmo erezijos, po jos susiformavo racionalistinė švietėjų filosofija. Tame šimtmeityje suklestėjo prancūzų literatūra ir menas.

Karalius Liudvikas XIV (1643-1715) padarė Prancūziją galinga Europos valstybe. Politikos, diplomatijos ir mokslo srityse vietoj lotynų kalbos pradėta vartoti prancūzų kalba.

Tačiau 1789 m. įvyko revoliucija, kuri nuvertė monarchiją ir padarė didelę žalą Bažnyčiai.

1804 m. Napoleonas tapo imperatoriumi. Jo imperija buvo dar didesnė negu Karolio Didžiojo laikais, bet Bažnyčiai tai buvo sunkus išbandymas. Ši imperija gyvavo iki 1815 m. Po to liberalizmas ir abejingumas apsunkino Bažnyčios veiklą, tačiau **keturi Dievo Motinos apsireiškimai** tapo šviesuliais: 1830 m. - Rue de Bac, Paryžiuje (tais metais prancūzai užėmė Alžyrą ir pradėjo kurti kolonijas), 1846 m. - La Salette, 1858 m. - Lurde, 1871 m. - Pontmene (tai įvyko po 1870 m. prancūzų-prūsų karo, kuriame prancūzai pralaimėjo).

XIX a. antroje pusėje buvo įsteigti 3 katalikiški universitetai ir 2 institutai. Prancūzija šioje srityje ėmė pirmauti. **1881 m. Lilio mieste vyko I Tarptautinis Eucharistinis kongresas, o 1882 m. - II kongresas Avinjone.** Iš viso vyko 44 tarptautiniai eucharistiniai kongresai ir 14 vyko Prancūzijoje, o Lurde net 3 - 1899, 1914 ir 1981 m.

XX a. Prancūzija dalyvavo I ir II pasauliniuose karuose ir kariavo prieš Vokietiją. Vokiečiai ją buvo užėmę nuo 1940 iki 1944 m. Norint sutaukyti būvusius priešus, **1945 m. buvo sudaryta tarptautinė „Pax Christi“ organizacija.** Prie jos prisijungė Italija, Lenkija, D. Britanija ir kt.

Po 1950 m. pradėjo irti prancūzų kolonijinė imperija: 1954 m. prancūzai išėjo iš Indijos ir Indokinijos, 1956 m. - iš Maroko ir Tuniso, 1958-1962 m. - iš kitų Afrikos kolonijų.

1963 m. sausio 22 d. Prancūzija pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Vokietija. Tuo baigėsi 400 metų priešišcumai.

Įžymūs Prancūzijos teologai ir filosofai:

Dr. Albertas Šveiceris (1875-1965), protestantas teologas, gydytojas ir muzikas iš Elzaso. Jis nuvyko į Afriką ir Gabone įsteigė medicinos centrą.

Pjeras Tejardas de Šardenas (1881-1955), teologas, filosofas ir palentologas, parašė knygas „Žmogaus fenomenas“ (1955 m.) ir „Dieviškasis tūks-

tantmetis" (1957 m.) Jo filosofija - tai religijos ir mokslo sintezė, kurioje bandoma suderinti krikščionybę su šiuolaikiniu mokslu (ji vadinama tejarizmu). Tačiau šioje filosofijoje daug prieštaravimų ir ji turi nemažai oponentų.

Žakas Maritenas (1882-1973), filosofas neotomistas, daugiau už visus XX a. rašęs katalikybės klausimais, pats buvęs protestantas. Jis sėkmingai kovojo už demokratiją ir žmogaus teises.

Kardinolas Anri Liubakas (1897-1992), tikriausiai didžiausias to meto krikščionių mąstytojas. Jis nebuvo vyskupas, bet 1983 m. Popiežius Jonas Paulius II paskyrė jį kardinolu. Jo pirmoji knyga „Katalikybė“ pasirodė 1938 m., vėliau su būsimuoju kardinolu **Žanu Danieliu** jis pradėjo leisti „Sources chretiennes“, kurių dabar jau išėjo 300 tomų. Po to parašė knygą „Le drame de l'humanisme athee“ ir susilaukė daug kritikos, bet vis dėlto buvo pakviestas į II Vatikano susirinkimą kaip teologas ekspertas.

Visame katalikų pasaulyje žinomi Prancūzijos miestai Arsas, Avinjonas, Lasalis, Lasaletas, Lisje, Lurdas, Pontmenas, Tūras (iš jo kilę Šv. Martynas, Šv. Grigalius), Valre nuo 1318 m. Popiežiaus valda.

Popiežius Jonas Paulius II lankėsi Prancūzijoje 1980 m., 1983 m., 1986 m. ir 1988 m.

Gruzija (Sovietų Respublika 1922-1991)

Globėja - Šv. Nina arba Šv. Kristiana.

Globėjas - Šv. Jurgis.

5000 katalikų, arba mažiau kaip 1 % gyventojų. Vieni prisilaiko bizantiškų apeigų, kiti - Romos. Šv. Sostas paskyrė vieną vyskupą vienintelės vyskupijos apaštališkuoju administratoriumi. Gruzijos katalikai yra stačiatikiai ir atskirti nuo Romos.

Gruzija yra ant Europos ir Azijos ribos, bet, kaip Armėnija ir Azerbaidžanas, priskiriama Europai.

Šv. Nina IV a. įsteigė Gruzijos Bažnyčią (belaisvė, kuri karaliaus šeimai aiškino evangeliją ir dabar yra Gruzijos globėja). VIII a. Gruziją valdė musulmonai arabai.

XI-XIII a. Bažnyčia klestėjo, bet vėliau suskilo.

1801 m. Gruziją aneksavo Rusija. Viena jos bažnyčios dalis susijungė su rusų stačiatikių Bažnyčia, o kita dalis 1861 m. atnaujino santykius su Roma.

1922 m. kovo-gruodžio mėn. Gruzija su Armėnija ir Azerbaidžanu sudarė Užkaukazės Federaciją, o vėliau tapo Sovietų Sąjungos Respublika.

1991 m. Gruzija pasiskelbė nepriklausoma ir neįėjo į Nepriklausomų Valsčių Sandraugą. Nuo 1993 m. rytinė jos dalis Abchazija kovoja už atsiskyrimą nuo Gruzijos.

Vokietija

Globėjos - Kevalero Dievo Motina (Reino žemėje), Altetingo Dievo Motina (Bavarijoje), Šv. Elžbieta iš Tiuringijos.

Globėjai - Šv. Bonifacas, Šv. Petras Kanisijus, Šv. Mykolas., Šv. Kilianas (Bavarijoje).

Šventovės - Kevalero (prie Duisburgo), Altetinge (prie Zalcburgo).

Reino žemės katedros - Mainco (975 m.), Špejerio (1061), Kelno (1248 m.), Acheno (Aix-la-Chapelle, VIII a.), Limburgo (1235 m.). Frankfurto prie Maino (1239 m.), Vormso ir kt.

Bavarijos katedros: Viurcburgo (XIII a.), Regensburgo (XIII a.), Ulmo (1337 m.) ir kt.

Taip pat Liubeko (1173 m.), Fraiburgo ir kt.

Bavarijoje, Oberamergau, nuo 1634 m. vyksta Kristaus kančios vaidinimai.

28,89 mln. katalikų, arba 36,3 % gyventojų. Daugiausia Bavarijoje ir Reino žemėje. Centre ir šiaurėje daugiau protestantų, iš viso - 44% . Po 1990 m. susijungimo buvo 5 kardinolai ir 4 arkivyskupai, 62 vyskupai, 5 arkivyskupijos, 18 vyskupijų, vienas apaštališkas egzarchatas, 4 apaštališkos administracijos, vienas karinis ordinariatas.

49-30 pr. Kr. Reino žemė, esanti kairiajame Reino krante, ir Bavarija, esanti dešiniajame Dunojaus krante, pateko į Romos imperijos valdžią ir išbuvo iki 480 m. Tuo metu Reino žemė vadinosi „**Germanija**“, o Bavarija - „**Retija**“.

Senieji Reino žemės miestų vardai: Kelnas - Colonia Agrippina, Maincas - Mangutiacum, Tvyras - Augusta Treverorum (įsteigtas 16 pr. Kr.), senieji Bavarijos miestų vardai. Regensburgas - Regina Castra, nuo I a. - Romėnų Imperijos gynybinis miestas). Augsburgas - Augusta Vindelicorum, (15 pr. Kr. įsteigtas Cezario Augusto).

Kitos Vokietijos dalys niekada nepriklausė Romos imperijai.

Germanų gentys susipažino su krikščionybe III a., pirmieji pasikrikštijo Reino žemės gyventojai, o 400 m. jų mieste Tryre jau buvo vyskupas. Bavariai pasikrikštijo apie 600 m.

VIII a. pradžioje **Šv. Bonifacas** (675-754) sudarė Bažnyčios hierarchiją ir tapo Vokietijos apaštalu. 745 m. buvo įkurtos arkivyskupijos Kelne ir Maince, 774 m. - Zalcburge, 787 m. - Bremene.

962 m. Otonas I Didysis (936-973) buvo karūnuotas Šventosios Romos imperijos valdovu, nuo tada ją valdė Vokietijos ar Austrijos karaliai.

1096 m. prasidėjo Kryžiaus žygiai. Ratisbonoje kryžiuočiai arba ruošdavosi žygiui, arba pro ją keliaudami apsistodavo. Imperatorius Frydrichas Barbarosa dalyvavo trečiajame kryžiaus žygyje.

1190 m. buvo įsteigtas Teutonų ordinas, kurio tikslas - kariauti su turkais dėl Palestinos. Tačiau riteriams ten nepasisėkė, netrukus, 1230 m., jie atsikėlė į šiaurės Lenkiją ir ėmė puldinėti pagonis senuosius prūsus. Jiems tai pavyko, ir 1280 m. buvo jau įkurtos vokiškos Vakarų Prūsijos ir Rytų Prūsijos valstybės.

1430 m. Šv. Romos imperijos karūna perėjo Austrijos Habsburgų dinastijai, o Vokietijoje vis dar nebuvo centralizuotos valdžios.

Apie 1454 m. Johanas Gutenbergas Maince išrado spausdinimą ir atspausdino Bibliją.

1517 m. Martynas Liuteris pradėjo reformaciją, Vokietijoje prasidėjo kova tarp katalikų ir protestantų. 1530 m. buvo paskelbti liuteronų tikėjimo pagrindai - Augsburgo išpažinimas. Po to, 1555 m., abi pusės pasirašė

Augsburgo religinę taiką, bet ji truko neilgai. Beje, apie 70% gyventojų jau buvo liuteronai.

Su tuo XVI a. antroje pusėje bandė kovoti **Šv. Petras Kanisijus** ir kiti jėzuitai, bet jiems nelabai sekėsi, o netrukus pasireiškė kalvinistai.

1618 m. prasidėjo Trisdešimties metų karas tarp katalikiškos austrų Habsburgų dinastijos ir Vokietijos kunigaikščių protestantų. Bohemija, kurioje vyravo kalvinistai, pasiskelbė atsiskirianti nuo Austrijos. Protestantus parėmė protestantiškos valstybės Danija ir Švedija, net katalikiškoji Prancūzija, nes Burbonai nenorėjo, kad Austrija įsigalėtų Europoje. Karas baigėsi 1648 m. Vestfalijos sutartimi. Nyderlandai ir Šveicarija atsiskyrė nuo Šv. Romos imperijos, kuri liko tik formalia. Šio karo metu nuo bado, ligų ir kareivių plėšikavimo Vokietijoje ir Bohemijoje žuvo pusė gyventojų.

1685 m. gimė vienas didžiausių muzikos genijų **Johanas Sebastianas Bachas**, kuris mirė 1750 m., sukūręs per 250 bažnytinių kantatų, „Pasiją pagal Šv. Matą“, „Pasiją pagal Šv. Joną“, „Kalėdų Oratoriją“ ir kt.

1770 m. gimė kitas muzikos genijus - **Liudvigas van Bethovenas**, kuris mirė 1827. Tarp jo kūrinių - oratorija „Kristus Alyvų kalne“, Mišios C-dur, Mišios D-dur (Missa solemnis) ir kt.

1813 m. gimė trečiasis vokiečių muzikos genijus **Richardas Vagneris**, kuris mirė 1883 m. Jo muzika pasaulietinė, bet sukūrė ir „Apaštalų meilės puotą“ bei kt.

1815 m. prūsai ir britai sumušė Napaleoną prie Vaterlo Belgijoje, ir Prūsija tapo pagrindinė Austrijos varžove. Vienos Kongresas sumažino Vokietijos žemių skaičių iki 39.

1848 m. Karlas Marksas ir Frydrichas Engelsas išleido „Komunistų partijos Manifestą“.

1866 m. Prūsija sumušė savo konkurentę Austriją.

1870 m. prancūzų-prūsų karas baigėsi prūsų pergale.

Tais pačiais metais pagal Utrechto deklaraciją buvo sudaryta senųjų katalikų bendruomenė, kuri nepripažino I Vatikano susirinkimo dekretų. 1889 m. ši bendruomenė nutraukė santykius su Roma ir prisijungė prie Utrechto bažnyčios.

1871 m. buvo įkurta Vokietijos imperija, Prūsų karalius Vilhelmas I tapo jos imperatoriumi, o **Bismarkas** - kancleriu.

1872-1886 m. vyko Bažnyčios persekiojimas („Kulturkampf“), bet 1887 m. buvo pasiektas susitarimas su Šventuoju Sostu, ir persekiojimas baigėsi.

XIX a. **Mainco vyskupas V. E. fon Ketleris** (1811-1877) tapo „Krikščioniškos socialinės reformos apaštalu“, o **tėvas A. Kolpingas** (1813-1865) įsteigė „Katalikišką Kolpingo draugiją“.

1914 m. **tėvas Jozefas Kontenichas** (1885-1968) įsteigė „Tarptautinį Šionštato judėjimą“. Tais pačiais metais prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas.

1918 m. lapkričio mėn. Vokietija pasidavė ir neteko visų užjūrio kolonijų, o Europoje - Vakarų Prūsijos, kuri teko Lenkijai, Elzaso - Lorano, kuris teko Prancūzijai, Šiaurės Šlezvigo, kuris teko Danijai, Klaipėdos, kuri teko Lietuvai. Dancingas 1920 m. tapo „laisvuju miestu - valstybe“, pavaldžiu Tautų lygai.

1921 m. Berlyne įsteigta Popiežiaus nunciatūra.

1924 m. Bavarija sudarė kokordatą su Šventuoju Sostu, nors nuo 1918 m. ji nebebuvo savarankiška valstybė.

1926 m. tėvas J. Kontenichas įsteigė Marijos seserų draugiją.

1929 m. Prūsija sudarė tokį patį konkordatą su Šventuoju Sostu, kaip ir Bavarija prieš penkerius metus.

1930 m. įsteigta Berlyno vyskupija.

1932 m. Senieji Vokietijos, Austrijos ir Šveicarijos katalikai atsiskyrė nuo Utrechto Bažnyčios ir prisijungė prie Anglijos Bažnyčios.

1933 m. vokiečių vyskupai padarė rimtą klaidą, sutikdami panaikinti Centro partiją. Tuo jie atvėrė kelią nacizmui. Tais pačiais metais Adolfas Hitleris tapo Vokietijos kancleriu.

1934 m. mirė Erichas Klauseneris, Katalikų akcijos pirmininkas.

1935 m. nacistai pradėjo katalikų persekiojimą.

Atsiliepdamas į tai, Popiežius Pijus XI išleido encikliką „Su skaudžiu rūpesčiu“, kurioje pasmerkė jų ideologiją ir Nyčės filosofiją - jos pagrindą. Aukšti Vokietijos Bažnyčios pareigūnai - **Kelno kardinolas Faulhaberis ir Miunsterio kardinolas von Galenas** - taip pat pasmerkė nukreiptus prieš Bažnyčią ir anti-semitinius nacistų veiksmus, bet tai nepadėjo. Nepadėjo ir protestantų dvasiško teologo Martyno Nymiolerio protestas.

1938 m. lapkričio mėn. 9 d. nacistai įvykdė pirmą žydų naikinimo akciją („die Kristallnacht“). (Apie žydų persekiojimą 1938-1945 m. rašoma Europos skyriaus įžangoje.)

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui 1945 m. balandžio mėn. nusižudė Hitleris. Vokietijoje buvo daug buvusių karių, pabėgėlių, darbams atvežtų užsieniečių. Vokietijos provincijas Sileziją, Pomeraniją, pietryčių Prūsiją ir Dancigo miestą perėmė Lenkija. Šiaurės rytų Prūsiją okupavo Sovietų Sąjunga, kuri ten įkūrė Kaliningrado sritį. Elzaso-Lorano provinciją susigražino Prancūzija. Likusi Vokietijos dalis buvo padalyta į 4 okupacines zonas: Sovietų Sąjungos, Amerikos, D.Britanijos ir Prancūzijos. Berlynas buvo valdomas bendrai.

1946 m. įvyko garsusis Niurnbergo procesas, kuriame buvo teisiami nacistų vadovai. 1947 m. olandų kunigas **tėvas Verenfrydas van Stratenas** įsteigė labdaros organizaciją „Vargstanti Bažnyčia“. Jos štabas buvo Kionigštaine netoli Frankfurto, o tikslas - padėti vokiečių tautai po karo.

1949 m. Vokietija buvo formaliai padalyta į Vokietijos Federacinę Respubliką, t.y. Vakarų Vokietiją, ir Vokietijos Demokratinę Respubliką, t.y. Rytų Vokietiją. Vakarų Vokietijoje katalikai sudarė 45,6% gyventojų, o Rytų Vokietijoje - tik 7,6%. 1953 m. Rytų Berlyno darbininkai sukilo prieš Rytų Vokietijos komunistinį režimą.

1954 m. Vokietijos katalikai minėjo 1200-ąsias kankinio Šv.Bonifaco mirties 754 m. metines.

1956 m. Kelne įvyko 77 Vokietijos katalikų kongresas. (Jis paprastai vyksta kas dveji-ketveri metai.)

1959 m. nuo liepos 19 d. iki rugsėjo 20 d. Tryro katedroje buvo demonstruojamas Kristaus besiūlis rūbas.

Tais pačiais metais Vokietijoje katalikai suorganizavo kampaniją „Misereor“ už vargstančius ir sergančius Trečiajame pasaulyje.

1960 m. Bavarijoje, Miunchene, įvyko XXXVII Tarptautinis Eucharistinis kongresas.

1961 m. rugpjūčio 13 d. buvo pastatyta Berlyno siena. Jos tikslas - su-laikyti pabėgėlių srautą iš Rytų į Vakarų Vokietiją.

Tais pačiais metais Vokietijos katalikai organizavo judėjimą „Adveniat“, siekdami paremti Lotynų Amerikos Bažnyčią.

1962 m. Bavarijoje, Konesreute, mirė **Teresė Neuman** (1898-1962), stig-matė, kurią buvo applankę daugiausiai žmonių Bažnyčios istorijoje iš 300 stig-matikų.

1963 m. Berlyne, Pliotcenzė rajone, buvo pastatyta **Kankinių karalienės bažnyčia** nacių aukų atminimui.

1980 m. Bavarijoje, Eichštete, buvo įsteigtas Pirmasis katalikiškas universitetas. Tai pontifikacinis universitetas, t.y. atitinkantis Bažnyčios ka-nonus ir gavęs Katalikų švietimo kongregacijos pritarimą.

Tais pačiais metais Popiežius Jonas Paulius II pirmą kartą lankėsi Vakarų Vokietijoje.

1987 m. Reino žemėje, Kevalere, į šiaurės vakarus nuo Duisburgo, įvyko 17 marijonų ir 10 marijologijos pasauliniai kongresai.

Tais pačiais metais Popiežius Jonas Paulius II antrą kartą lankėsi Vakarų Vokietijoje. Jis paskelbė palaimintą **seselę Editą Štain** (1891-1942), karme-litų vienuolę ir filosofę, kuri buvo nužudyta Osvencime dėl savo žydiškos kil-mės. Kitas palaimintasis - **tėvas Rupertas Mejeris**, kunigas jėzuitas, kurį 1944 m. nacistai nužudė Flossenburge.

1988 m. Vakarų Vokietijoje, Vigradsbade, įsikūrė Šv.Petro kunigų brolija, o 1989 kovo 11 d. įvyko šios draugijos šventinimo ceremonija Šv.Petro kunigų seminarijoje. Jos istorija tokia:

1988 m. arkivyskupas Lefebbras, Šv.Pijaus X bendrijos vadovas, atsiskyrė nuo Šv.Sosto. Tada 12 kunigų ir keli seminaristai išėjo iš Šv.Pijaus X bendrijos ir, kadangi ne-norėjo apleisti Bažnyčios suorganizavo Šv.Petro kunigų broliją, kurią parėmė ir popiežius. Brolija atidarė kunigų seminariją Vigradsbade ir pradėjo kurti savo filialus Prancūzijoje, Aust-rijoje, Šveicarijoje, Italijoje ir net Jungtinėse Amerikos Valstijose. Jų tikslas - ruošti kunigus toje liturginėje ir dvasinėje aplinkoje, kurią popiežius „motu proprio“, t.y. savo iniciatyva, pa-tvirtino kaip „Ecclesia Dei“. Kitaip sakant, jie siekė atskilusius katalikus, minėto arkivyskupo sekėjus, sutaikyti su Šv. Sostu. Pagal Ecclesia Dei leidžiama Tridento liturgija, tad vyskupai raginami padaryti taip, kad tikintiesiems būtų prieinama ir senoji liturgija, ir siekti susitaikymo su arkivyskupo Lefebro sekėjais.

1989 m. lapkričio 9 d. buvo nugriauta Berlyno siena.

1990 m. kovo 9 d. įvyko bendra vyskupų konferencija, kuri vyksta kas 6 mėnesiai. Joje dalyvavo 68 vyskupai iš Vakarų Vokietijos ir 12 vyskupų iš Rytų Vokietijos.

Tais pačiais metais Berlyne buvo švenčiama 90-oji Vokietijos katalikų die-na, visi dalyviai džiūgavo, kad nebėra baisiosios Berlyno sienos.

1990 m. spalio 3 d. Rytų ir Vakarų Vokietijos susijungė. Tų pačių metų lapkričio mėn. Vokietijos vyskupai suorganizavo vyskupų konferenciją.

Tais pačiais metais vokiečiai paminėjo 800-ąsias Teutonų ordino, įkurto 1190 m., metines.

1993 m. pavasarį Vokietijos vyskupai įkūrė naują organizaciją „Renovabis“, jos tikslas - remti katalikus Rytų Europos valstybėse.

Įžymūs Vokietijos teologai, filosofai ir mokslininkai

Šv. Ambrozijus (apie 340-397), Milano arkivyskupas (374-397), vienas aršiausių arijonizmo priešininkų vakaruose. Jo himnai ir kiti kūriniai buvo ir ganytojiški, ir pasaulietiški. Bažnyčios tėvas ir mokytojas.

Šv. Albertas Didysis (apie 1200-1280), Regensburgo vyskupas (1260-1262), parašė daug darbų iš įvairių sričių: logikos, gamtos mokslų, etikos, metafizikos, Šv.Rašto, sisteminės teologijos. Paryžiaus universitete jo studentu buvo Šv.Tomas Akvinietis. Šv. Albertas yra gamtos mokslų globėjas, vadinamas Doctor Universalis ir Doctor Expertus.

Martynas Liuteris (1483-1546) protestantų reformacijos tėvas (nuo 1517 m.).

Pilypas Melanchtonas (1497-1560), Augsburgio liuteroniškojo išpažinimo (1530 m.) tėvas.

Šv.Petras Kanisijus (1521-1597), jėzuitas iš Olandijos, dirbęs Vokietijoje. Jis parašė kelis katekizmus, dar jam gyvam esant išėjo 20 jų leidimų. Tai vienas iš kovos su reformacija lyderių, nuo 1925 m. Bažnyčios Mokytojas.

Emanuelis Kantas (1724-1804), filosofas deistas, visai nepripažinęs religijos.

Johanas Fichte (1762-1814), filosofas panteistas, puolęs visų religijų pagrindus.

Georgas Hegelis (1770-1831), filosofas, kurio idėjos paskatino ir komunizmo, ir fašizmo bei nacizmo vystymąsi. Jis tikėjo evoliucija, dialektiniu materializmu ir daug reikšmės skyrė valstybei.

Karlas Marksas (1818-1883), politikas ir filosofas, komunizmo tėvas.

Frydrichas Nyčė (1844-1900), filosofas moralistas, nacizmo tėvas. Jis kvietė panaikinti krikščionybės ir judaizmo moralę, skelbdamas, jog jėga visada neša gėrį, o silpnumas - blogį. Jo naujaja pagonybe rėmėsi „Vokiečių tautinė bažnyčia“.

Karlas Jaspersas (1883-1969), krikščioniškojo egzistencializmo skelbėjas.

Kardinolas Jozefas Ratzingeris (g.1927), dogmatiškos teologijos profesorius, Tikėjimo doktrinos kongregacijos vadovas Vatikane nuo 1981 m.

Karlas Raneris (1904-1984), vienas įžymiausių Bažnyčios mąstytojų, teologas, manęs, jog tarp įvairių krikščionių jau pasiektas toks supratimas, kad galima jau dabar sujungti visas Bažnyčias!

Gibraltaras (D.Britanijos valda nuo 1713 m.)

Globėja - Europos Dievo Motina (nuo 1979 m. gegužės mėn.).

24 000 katalikų arba 75% gyventojų. Nuo 1940 m. vienas vyskupas ir viena vyskupija.

Katalikai - tai imigrantai iš Ispanijos ir Italijos.

Pavadinimas „Gibraltaro uola“ - tai stabilumo ir stiprybės simbolis.

Graikija (Turkijos kolonija 1453-1829)

Globėja - Apsireiškimo Dievo Motina (jos stebuklinga ikona rasta 1823 m.).

Globėjai - Šv.Mikalojus, Šv.Andriejus, Šv.Dimitrijus, Šv.Titas (Kretos saloje), Šv.Jonas Dieviškasis (Patmo saloje).

Šventovės - Šv.Jono Dieviškojo bažnyčia Patmo saloje, Atos kalno vienuolynas, Šv. Andrejaus bažnyčia Patruose ir kt.

55 000 katalikų, arba 0,5% gyventojų, 5 arkivyskupai, 2 vyskupai, 4 arkivyskupijos, 4 vyskupijos, vienas apaštališkas vikariatas, vienas apaštališkas egzarchatas, vienas Graikų ar Romos ordinariatas. Dauguma gyventojų - stačiatikiai (97%).

Tai helenizmo civilizacijos lopšys, iš kurio išaugo Vakarų Europos civilizacija. Šalia hebrajų ir lotynų kalbų - svarbi graikų kaip senoji kalba.

1200-800 pr.Kr., t.y. Homero laikais, iš įvairių genčių formavosi graikų tauta, kūrėsi jos socialinis ir politinis pagrindas. IX a. pr.Kr. Homeras sukūrė „Iliadą“ ir „Odiseją“. Tuo metu vyravusi pagoniška religija vadinama politeizmu.

800 pr.Kr. išaugo graikų miestai-valstybės: Atėnai, Sparta, Korintas.

VI-III a. pr.Kr., kurie vadinami Aukso amžiumi, Graikija suklestėjo daugeliu atžvilgiu. Jos miestuose monarchiją pakeitė demokratija. Pastarosios kūrėjas yra Kleistas. Kitose srityse žinomi šie vardai:

Architektūroje - nežinomi,

Dailėje, t.y. skulptūroje, - Fidijas, Mironas, Maksitelis, Praksitelis, Apelis ir kt.,

Astronomijoje - Aristarchas iš Samoso, vadinamas „Helenistiniu Koperniku“, - Hiparchas (II a. pr.Kr.) arba „mokslinės astronomijos“ kūrėjas.

Demokratijos srityje - Kleistas, Atėnų demokratijos tėvas, Aristidas ir Periklis,

Dramaturgijoje - Eschilas, Sofoklis, Euripidas (tragikas), Aristofanas (komikas),

Geografijoje - Eratostenas,

Istorijoje - Herodotas („Istorijos tėvas“), Tusididis - mokslinės istorijos pradininkas,

Literatūroje - poetai Homeras (IX a. pr.Kr.), Pindaras, Eschilas, prozininkas Ezopas,

Matematikoje - Euklidas,

Medicinoje - Hipokratas, garsus savo „Hipokrato priesaika“, Herofilas iš Chalkedono,

Metafizikoje - Pitagoras (žr. filosofija),

Karo mene - Aleksandras Makedonietis, karo genijus (356-323 pr.Kr.),

Oratorijoje ir retorikoje - Demostenas ir Eschinas,

Filosofijoje - Pitagoras (VI a. pr.Kr.), filosofas metafizikas, kuris filosofiją aiškino per religiją, apibrėžęs tris priešingų sąvokų poras: dvasia ir materija, harmonija ir nesantaika, gėris ir blogis.

Diogenas (V-IV a. pr.Kr.), filosofas cinikas.

Protagoras (V a. pr.Kr.), sofistai, teigė, jog „žmogus yra visų dalykų matas“, t.y. tik žmogus gali spręsti, kas yra gėris.

Demokritas (V-IV a. pr.Kr.) filosofas materialistas, neigė dvasinį pasaulio buvimą ir sielos nemirtingumą, vadinamas „besijuokiančiu filosofu“.

Sokratas (V a. pr.Kr.), etikos mokytojas, vienas iš trijų antisofistų (kiti du - Platonas ir Aristotelis). Jie prieštaravo Protagoro filosofijai ir teigė, jog „tiesa reali ir egzistuoja absoliutūs standartai“.

Platonas (V-IV a. pr.Kr.), įžymiausias Sokrato mokinys. Jo „Idėjų doktrina“ pabrėžia gėrio idėją ir dvasinę karalystę, visatos tikslą ar **visatos kūrėją ir valdovą**. Jis neigė materializmą ir mechanizmą, o sielą laikė ne tik nemirtinga, bet ir iš anksto amžinybėje gyva.

Aristotelis (IV a. pr.Kr.), filosofas ir mokslininkas, biologijos pagrindų kūrėjas. Jis vienodą svarbą teikė formai ir materijai dvasiniu požiūriu, o siela jam buvo ne nemirtinga, bet ir svarbiausias žmogaus saviraiškos tikslas bei gyvenimo prasmė, kai „nieko nebūna per daug“.

Fizikoje - Archimedas iš Sirakūzų.

Kūno kultūroje - olimpinės žaidynės, rengiamos nuo 776 pr.Kr.

Religijoje - nuo politeizmo ir antropomorfizmo, kuriuos išpažino 1200-800 pr.Kr., graikai VI-V a. pr.Kr. perėjo prie vieno Dievo-kūrėjo ir moralinių dėsnių rėmėjo. Abu kultai, gyvavę Graikijoje, pripažino svetimos kaltės išpirkimo idėjas, išgelbėjimą pomirtiniame gyvenime, susijungimą su dievybe ekstazėje ir asmeninį nemirtingumą. Tačiau dauguma gyventojų laikėsi žemiško optimistinio mechaninio tikėjimo ir mažai rūpinosi dėl savo nuodėmių ar dėl išvadavimo kitame gyvenime. Apie 660 pr.Kr. graikai įsteigė Bizantijos miestą.

431-401 pr.Kr. trukęs Spartos ir Atėnų karas baigėsi Spartos pergale.

336 pr.Kr. savo karinę karjerą pradėjo **Aleksandras Didysis** (356-323 pr.Kr.), kuris 332 pr.Kr. užkariavo Judėjos karalystę ir valdė ją iki savo mirties, o po jo valdė karo vadai ir jų sekėjai iki 164 pr.Kr., nors jau 167 pr.Kr. Judas Makabėjus sumušė seleukidus, o 165 pr.Kr. atstatė Jeruzalės šventyklą, ką ir dabar žydai mini per Hanukos šventę.

Per kitus 150 metų (250-100 pr.Kr.) 72 rabinai išvertė ST iš hebrajų-aramėjų kalbos į graikų kalbą. Tai įvyko Egipte, Aleksandrijos mieste, pavadintame Aleksandro Didžiojo garbei, o pats vertimas vadinasi „Septuaginta“.

110(?) pr.Kr. Graikija tapo Vakarų Romos imperijos dalimi (iki 395 m.).

18-7 pr.Kr. Švč.Mergelė Marija gyveno ir mokėsi Jeruzalės šventykloje. Tarp kitų dalykų ten buvo mokoma graikų kalbos.

Šv.Paulius, kuris buvo žydas, bet gimė helėnistinėje aplinkoje Mažojoje Azijoje, Tarso mieste, 51-66 m. dažnai lankydavosi Graikijoje, visi jo 14 apaštalų laiškų parašyti graikiškai.

70 m. Šv. Andrejus buvo nukryžiuotas Graikijos mieste Patruose.

78 m. Šv.Lukas, graikas gydytojas iš Antiochijos, parašė graikiškai trečiąją Evangeliją ir Apaštalo darbus.

97-98 m. Šv.Jonas gyveno Graikijos Patmo saloje, ten jis graikiškai parašė „Apreiškimų knygą“.

98 m. visas NT, išskyrus Šv.Evangeliją pagal Matą, kuri buvo užrašyta armėniškai, buvo parašytas graikiškai.

324 m. karalius Konstantinas Bizantijos vietoje įsteigė Konstantinopolį, o 330 m. į ten perkėlė Romos imperijos sostinę.

380 m. imperatorius Teodosijus įsakė, kad jo visi pavaldiniai turi būti tradiciniai krikščionys.

381 m. Konstantinopolyje vyko II Visuotinis Bažnyčios susirinkimas, t.y. I Konstantinopolio Visuotinis Bažnyčios susirinkimas.

382 m. Šv.Jeronimas pradėjo versti ST ir NT iš graikų į lotynų kalbą, o baigė 406 m.

395 m. įsikūrė Graikų Bizantiškoji imperija, kuri gyvavo iki 1453 m.

553 m. įvyko II Konstantinopolio Visuotinis Bažnyčios susirinkimas.

680-681 m. įvyko III Konstantinopolio Visuotinis Bažnyčios susirinkimas.

855 m. Šv.Kirilas modifikavo graikų abėcėlę, pritaikydamas ją slavų kalboms. Tai Kirilo abėcėlė. Jis išvertė Evangeliją ir Liturgiją į senovės slavų kalbą, o kartu su savo broliu Metodijumi pradėjo misijas Rytų Europoje.

809-870 m. įvyko IV Konstantinopolio Visuotinis Bažnyčios susirinkimas, jau paskutinis tame mieste.

963 m. į pietryčius nuo Tesalonikų buvo įkurtas Atos kalno vienuolynas. Po jo įsikūrė ir kiti vienuolynai, išgarsinę Graikiją.

1054 m. graikų Bažnyčia nutraukė ryšius su Roma. Nuo tada ji vadinasi graikų stačiatikių Bažnyčia, o jos centru tapo Konstantinopolis.

1204-1261 m. Kryžių žygių riteriai buvo įsteigę Konstantinopolyje Bažnyčią pavaldžią Romai, bet ji gyvavo tik 57 metus.

1453 m. Otomanų turkai užėmė Konstantinopolį, visą Graikiją ir dalį Pietų Europos.

1571 m. spalio mėn. 7 d. Graikijoje įvyko garsus Lepanto mūšis, kuriame buvo sumuštas turkų laivynas. Tai įvyko Korinto sąsiauryje prie Naupakto miesto, kurį italai vadina Lepantu, priešais Patrų miestą. Mūšį laimėjo jungtinis krikščioniškų valstybių laivynas, ta intencija Popiežius Šv.Pijus V kalbėjo Rožinį, todėl ir ši diena vadinama „Rožinio švente“.

1779 m. Šv.Kosmas Etolietis, gimęs 1714 m., graikų stačiatikių Bažnyčios misionierius, tapo kankiniu.

1829 m. Graikija tapo nepriklausoma, bet tik 1919 m. įgijo dabartines sienas, o Konstantinopolis visiems laikams atiteko Turkijai.

1940 m. įsiveržė italai, bet buvo greitai išvyti.

1941 m. kovo mėn. Graikiją užėmė Vokietija. Okupacija tęsėsi iki 1944 m.

1951 m. graikai minėjo 1900 metų jubiliejų nuo Šv.Pauliaus apsilankymo Atėnuose.

1965 m. Šv.Andriejaus galvą iš Šv.Petro bazilikos Romoje grąžino į Šv. Andriejaus bažnyčią Patruose.

Tais pačiais metais Popiežius Paulius VI ir graikų stačiatikių Konstantinopolio patriarchas Atenagoras I panaikino abipusę šių Bažnyčių ekskomunikaciją, paskelbtą 1054 m.

Iki tol Graikijoje nėra buvęs nė vienas Romos Popiežius, nes Konstantinopolyje, kurį turkai vadina Stambulu, yra graikų stačiatikių patriarcho buveinė. Ši Europos dalelė priklauso Turkijai, todėl ir Popiežius Paulius VI 1967 m., ir Popiežius Jonas Paulius II 1979 m., lankėsi Turkijoje.

Graikijai priklauso apie 2000 salų, bet tik 169 gyvenamos.

Viena iš tokių salų yra **Kreta**, apaštalų laikais ten vyskupu buvo Šv.Titas, jam adresuotas vienas iš Šv.Pauliaus laiškų. Šioje saloje nežinomas dailininkas yra nutapęs garsiąją „Amžinos Pagalbos Dievo Motinos“ ikoną. Čia 1548 m. gimė garsus dailininkas El Grekas, nors mirė Ispanijoje.

Kipro sala vienu metu priklausė Venecijai, paskui 1571-1878 m. Turkijai, nors 80% jos gyventojų graikai. 1878-1960 m. ją valdė D.Britanija, kol 1960 m. sala tapo nepriklausoma (žr. Kipras, Europa).

Patmo saloje Šv.Jonas 97-98 m. matė vizijas, kurias aprašė „Apreiškimo knygoje“. Ten yra Šv.Jono Dieviškojo bažnyčia.

Rodo saloje 1308-1522 m. buvo Maltos ordino buveinė, tačiau po trečiosios turkų apsupties jie turėjo pasitraukti į Maltos salą. Turkai valdė Rodą 1522-1912 m., pirmoji vyskupija čia buvo įsteigta III a., antroji - 1328 m., o arkivyskupija - 1928 m.

Samo saloje gimė keli garsūs graikai: VI a. pr.Kr. - filosofas Pitagoras, III a. pr.Kr. - astronomas Aristarchas.

Apie 1,9 mln. graikų stačiatikių gyvena Vakarų pusrutulyje.

Grenlandija (žr. Danija)

Vengrija (Austro-Vengrijos imperijos dalis 1867-1918)

Globėjos - Didžioji Vengrijos Dievo Motina, Esterhazi Madona, Šv.Elžbieta Vengrė (1207-1231), Šv.Margarita Vengrė (1242-1270).

Globėjai - Šv.Steponas Vengras, Šv.Gerardas Ksanadietis, Pal. Asterikas. Šventovės - Estergomo katedra, Kasos katedra.

6,42 mln. katalikų, arba 60,9% gyventojų, vienas kardinolas, 2 arkivyskupai, 17 vyskupų, 3 arkivyskupijos, 8 vyskupijos, viena abatija, vienas apaštališkas egzarchatas.

Nuo I a. pr.Kr. iki V a. tai buvo Romos imperijos provincija Panonija, tačiau ten gyveno slavų ir germanų gentys.

896 m. čia atsikėlė vengrai, klajokliai nuo Volgos, kurie giminingi suomiams ir estams.

1000 m. Popiežius Silvestras II paskyrė Steponą I (apie 975-1038) Vengrijos karaliumi, ir vengrai tapo krikščionimis. 1300 m. jau buvo 2 arkivyskupijos ir 4 vyskupijos.

XV-XVII a. Vengriją nuolat puldinėjo turkai.

XVI a. paplito reformacija, daug vengrų tapo liuteronais arba kalvinistais, kurie dabar sudaro apie 25% gyventojų.

1699 m. Vengriją užėmė Austrija, valdoma Habsburgų dinastijos.

1848 m. Lajošas Košutas vadovavo revoliucijai prieš austrus, kuri buvo nuslopinta. Nuo 1867 m. gyvavo dviguba austro-vengrų monarchija. Austrijos imperatorius kartu buvo ir Vengrijos karalius.

Po Pirmojo pasaulinio karo dalis Vengrijos žemių teko jos kaimynams: Transilvanija - Rumunijai, Kroatija ir Bosnija - Jugoslavijai, Slovakija ir Karpatų Rudna - Čekoslovakijai.

Po to įvyko komunistinis perversmas, jam vadovavo Bela Kunas, tačiau 1920 m. šalis balsavimu vėl išrinko monarchą.

1938 m. Budapešte įvyko 34 Tarptautinis Eucharistinis kongresas. Per Antrąjį pasaulinį karą Vengrija buvo Vokietijos sąjungininkė.

1943 m. buvo kanonizuota Šv. Margarita Vengrė.

1945 m. komunistai užėmė valdžią. Jie persekiojo katalikų Bažnyčią ir buvo įsteigę sau palankią Nacionalinę progresyviąją katalikų bažnyčią.

1948 m. gruodžio 26 d. buvo suimtas kardinolas Jozefas Mincintis, kuris 1949 m. buvo nuteistas kalėti iki gyvos galvos.

1956 m. Vengrijoje prasidėjo sukilimas prieš komunistinį režimą. Sukilėliai išvadavo kardinolą Mincintį, bet tik kelioms dienoms, nes jų sukilimas buvo numalšintas. Vakarų valstybės savo pažadų netęsėjo, niekas neatėjo į pagalbą sukilėliams. Žuvo apie 20 000 vengrų, apie 200 000 emigravo į Austriją. Kardinolas Mincintis pasislėpė JAV ambasadoje Budapešte.

1958 m. Amerikos katalikai įsteigė Kardinolo Mincenčio fondą, kurio tikslas - kovoti prieš komunistus mokslo ir faktų kalba.

1963 m. visi sukilimo dalyviai buvo amnestuoti.

1969 m. Budapešte buvo iššventinti 4 nauji vyskupai.

1971 m. kardinolui Mincenčiui buvo leista išvažiuoti. Jis nepanoro gyventi Romoje ir pasirinko Austriją, kad būtų arčiau savo mylimos tėvynės. 1975 m. jis mirė Vienoje, palaidotas Mariacelio bažnyčioje.

1978 m. JAV grąžino Vengrijai brangakmenius iš jos karaliaus Šv.Stepono karūnos.

1980 m. Popiežius Jonas Paulius II vienoje iš Šv.Petro bazilikos Romoje kriptų pašventino vengrišką koplyčią.

1989 m. Vengrijoje žlugo komunizmas, jį pakeitė demokratinė valdžia.

1990 m. Vengrija atnaujino diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu.

1991 m. birželio mėn. šalį paliko paskutiniai sovietų armijos daliniai.

1991 m. rugpjūčio mėn. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

1991 m. rudenį Kardinolo Mincenčio palaikai iš Austrijos buvo perkelti į Budapeštą.

Islandija (Danijos kolonija 1380-1941)

Globėjas - Šv.Torlakas (nuo 1984 m. sausio 14 d.).

2000 katalikų, arba 0,4% gyventojų, viena vyskupija ir vienas vyskupas nuo 1968 m. Evangelikai liuteronai sudaro 95% gyventojų.

850 m. Islandiją atrado vikingai, o 874 m. ją kolonizavo vikingai iš Nor-

vegijos, jie ten įsteigė teisinį susirinkimą - Altingą, kuris laikomas seniausiu pasaulio parlamentu iš dabar veikiančių.

930 m. Islandija tapo nepriklausoma respublika.

981 m. pradėjo veikti misijos, o 1000 m. įsigalėjo krikščionybė.

1056 m. buvo paskirtas pirmasis **vyskupas Isleifas**, po mirties tapęs šventuoju.

XII a. jau buvo dvi vyskupijos, o XIII a. Islandija tapo skandinaviškos kultūros centru. Ten jau buvo 220 bažnyčių, 9 vienuolynai, 290 kunigų.

1380 m. Islandiją užėmė danai. 1550 m. mirė kitas įžymus **vyskupas - Jonas Arasonas**.

XVI a. pradžioje iš Danijos pasklido liuteronizmas, kuris pasidarė oficialiaja religija.

1874 m. Islandijoje buvo garantuota tikėjimo laisvė.

1918 m. Islandija jau beveik nepriklausė nuo Danijos, bet visi ryšiai buvo nutraukti tikrai 1941 m.

1929 m. buvo sudaryta Bažnyčios hierarchija, bet pirmoji vyskupija įsteigta tik 1968 m.

1981 m. Islandija paminėjo 1000 metų jubiliejų nuo misijų pradžios.

1989 m. iškėlė Popiežius Jonas Paulius II.

Airija (Didžiosios Britanijos dalis XIV a.-1949 m.)

Globėjos - Noko Dievo Motina, Kildero Šv.Brigitos.

Globėjai - Šv.Patrikas (389-461), Šv. Kolamba (521-597), Šv.Kolumbanas (545-615), Šv.Brendanas.

Šventovės - Dievo Motinos Noke, Dergo ežeras (Šv. Patriko skaistykla), Kilarnio katedra (1855 m.), Šv.Kolmano katedra Kobe.

3,38 mln. katalikų, arba 95% gyventojų. Vienas kardinolas, 5 arkivyskupai, 43 vyskupai, 4 arkivyskupijos, 22 vyskupijos, įskaitant Šiaurės Airiją. Anglikonų - 3%.

IV a. pr.Kr. į salą atsikėlė keltų gentys, o V a. klestėjo galų kultūra. Airija **niekada** nepriklausė Romos imperijai, bet romėnai apie ją žinojo ir vadino ją „Hibernia“.

Airijos apaštalas Šv.Patrikas pradėjo misionieriaus darbą 432 m. ir iki V a. antros pusės evangelizavo salą, nors atsivertimas baigėsi tik VII a. pabaigoje. Šv.Patrikas buvo Velso kilmės misionierius.

VI a. mokyklos, kurios veikė prie Airijos vienuolynų, išleido daug pasišventusių misionierių.

VIII a. į Airiją atsikėlė normanai iš Danijos, kurie įkūrė Dublino miestą. Ju puolimai tęsėsi, kol 1014 m. juos sumušė Airijos karalius Brajanas Boru.

XII a. į Airiją įsiveržė anglai, XVI a. jie jau valdė visą salą. Kova tarp airių ir anglų nesibaigia ligi šiol.

1300 m. Airijoje buvo 4 arkivyskupijos ir 20 vyskupijų.

XVI-XVIII a. Airijos katalikus persekiojo Anglijos monarchai anglikonai, bet

airiai atkakliai laikėsi katalikybės. **1537-1719 m. už tikėjimą žuvo 260 žmonių, tarp jų buvo 4 arkivyskupai, 11 vyskupų, 37 kunigai ir kt.**

1775 m. arkivyskupas Džeimsas Batleris sudarė savo katekizmą.

1801 m. išėjo įstatymas, sustiprinęs Airijos priklausomybę nuo Anglijos.

1828 m. **Danielius Okonelis** buvo išrinktas į Didžiosios Britanijos parlamentą. Kaip ir visi išrinktieji jis privalėjo prisiekti, kad nepripažįsta persikūnijimo doktrinos, mišių ir šventųjų garbinimo. Jis atsisakė prisiekti, konfliktas užsitęsė.

1829 m. buvo patvirtintas katalikų emancipacijos aktas, nuo tada ši priesaika panaikinta.

1838 m. tėvas Teobaldas Matjus pradėjo „Blaivybės kryžiaus karą“.

XIX a. bulvių amaras sunaikino derlių ir dalis Airijos valstiečių išmirė bado, o nemažai emigravo į JAV.

1854 m. Dubline atidarytas katalikiškas universitetas.

1879 m. rugsėjo 21 d. Švč. Mergelė Marija apsireiškė Mėjo grafystės Noko kaime.

1896 m. Kildare buvo įkurta Šv. Patriko kolegija, dabar ji yra pontifikacinė.

1916 m. airiai sukilo prieš Anglijos valdžią, vienas iš vadovų buvo **Emonas de Valera**. Airija pasiskelbė nepriklausoma valstybe. Tačiau Anglija to nepripažino ir 1919 m. tarp jų kilo karas.

1921 m. Dubline buvo įkurtas „Marijos Legionas“. Tai didžiausia pasaulyje katalikų pasauliečių organizacija.

1922 m. Airija pagaliau gavo dominijos statusą.

1932 m. Dubline įvyko 31 Tarptautinis Eucharistinis kongresas.

1937 m. buvo įkurta „Marijos misionierių medikų“ organizacija.

1949 m. Airija tapo nepriklausoma respublika.

1975 m. buvo kanonizuotas Airijos arkivyskupas Oliveris Planketas (1625-1681).

1976 m. Dublino teisininkas **Gerardas Omahonis** ir katalikiškos organizacijos „Krikščionių bendruomenės centro“ aktyvistai nusprendė padovanoti lietuviams katalikams 3 pėdų aukščio Madonos statulą kaip dvasinio bendrumo simbolį. (Tuo metu Lietuvoje katalikus žiauriai persekiojo sovietų režimas.) Teko ilgai kovoti su sovietų vyriausybe, tik 1983 m. sausio mėn. vienas Lietuvos kunigas išvežė statulą iš Londono į Maskvą, bet ten ją sulaikė muitininkai. Šiaip ne taip kunigui pavyko gauti leidimą ir atvežti statulą į Lietuvą.

1979 m. rugsėjo 30 d. Popiežius Jonas Paulius II aplankė Airiją ir garsiąją Dievo Motinos šventyklą Noke, švenčiant 100 metų jos apsireiškimo jubiliejų. Ten kasmet lankosi apie milijoną maldininkų.

Šiaurės Airija (Jungtinės Karalystės dalis nuo 1920 m.)

Šiaurės Airija sudaro 6 grafystės, o Airiją - 26. Šiaurės Airijoje gyvena 0,5 mln. katalikų, arba 31% gyventojų, Presbiterionai sudaro 22,9%, Airijos Bažnyčios atstovai - 19%, metodistai - 4%. Vienas arkivyskupas ir 6 vyskupai, viena arkivyskupija ir 3 vyskupijos.

Nuo 1966 m. vyksta kruvina kova tarp katalikų ir protestantų. 1981 m. netoli sostinės Belfasto mirė net 10 kalinių, airių nacionalistų, kurie buvo pasiskelbę bado streiką.

Italija

Globėja - Šv. Kotryna Senietė.

Globėjas - Šv. Pranciškus Asyžietis, Šv. Antanas Paduvietis, Šv. Bernardas Sienietis.

Šventovės - pontifikacinės šventyklos Lorete, Pompėjoje ir Baryje, Šv. Pranciškaus bazilika Asyžiuje, Šv. Antano kapas Padujoje, Eucharistijos stebuklo Lančiane šventovė, Romos katakombos ir kt.

Katedros - Šv. Morkaus Venecijoje (XII a.), Milano (1386 m.), Florencijos (1424 m.), bent kelios Romoje ir kt.

56,42 mln. katalikų, arba 97,9% gyventojų, 37 kardinolai, 155 arkivyskupai ir 286 vyskupai, vienas patriarchas, 58 arkivyskupijos, 158 vyskupijos, 2 prelatūros, 7 abatijos, vienas karinis ordinariatas.

Tai didžiausia katalikiška Europos valstybė, davusi pasauliui daugiau šventųjų negu bet kuri kita šalis. Romoje yra net 600 bažnyčių.

XII-VIII a. pr.Kr. iš Mažosios Azijos atkeliavo civilizuota etruskų gentis. Jie įsikūrė į šiaurę nuo Romos, dabartinėje Toskanijoje, kurią tada vadino Etrūrija.

Tuo pačiu metu, italikų gentis priklausanti indoeuropiečių genčių grupei, ir kuri buvo mažiau civilizuota, nusileido nuo Alpių Kalnų ir įsikūrė į pietus nuo Romos, jų teritorija vadinosi Latija.

Graikai, kurių civilizacija tada buvo labai aukšta, įkūrė Italijos pietuose savo kolonijas. Žymiausias - Sirakūzai Sicilijos saloje ir Neapolis - žemyno dalyje.

Romos monarchija (753-509 pr.Kr.). 753 pr.Kr. Romos miestą įkūrė italikų gentis, o etruskai įkūrė 12 miestų-valstybių, tarp jų ir Romą. Taigi Romos monarchija buvo pavaldi etruskams. VI a. pr.Kr. etruskai jau pritaikė raštą kaip bendravimo priemonę.

Romos Respublika (509 pr.Kr.-27 pr.Kr.). 509 pr.Kr. romėnai nuvertė karalių, išsivadavo iš etruskų ir įkūrė respubliką. 391 pr.Kr. užkariavo visą Etrūriją.

265 pr.Kr. romėnams jau priklausė visas Italų pusiasalis į pietus nuo Po upės.

264-146 pr.Kr. Roma tris kartus kariavo su Kartagena, esančia Šiaurės Afrikoje, kuri nuo IX a. pr.Kr. buvo Finikijos kolonija. 218 pr.Kr. Kartagenos karo vadas Hanibalas suruošė žygį į Romą, bet pralaimėjo. Roma užėmė Kartageną, taip pat Sicilijos salą, kai kurias Ispanijos ir Šiaurės Afrikos žemes.

II a. pr.Kr. Roma užkariavo Graikiją ir Mažąją Aziją. Romėnai perėmė graikų abėcėlę, kai kurias religijos sąvokas, daug meno ir mitologijos. Taigi romėnai fiziškai nugalėjo graikus, bet graikai juos nugalėjo dvasiškai (savo kultūrinio paveldo dėka).

79-52 pr.Kr. Romos Respubliką valdė karo vadai Pompėjus ir Julijus Cezaris. 56-49 pr.Kr. Julijus Cezaris užkariavo Galiją, t.y. Prancūziją, kartu su Reino žeme, Pompėjus 63 pr.Kr. užkariavo Palestiną ir Siriją, o 52-48 pr.Kr. Romos Respubliką tebevaldė Pompėjus, bet jis susipyko su **Julijumi Cezariu**. Cezaris laimėjo, bet jis valdė tik 4 metus, o 44 pr.Kr. buvo nužudytas.

43-31 pr.Kr. Romos Respubliką valdė Triumviratas.

31 pr.Kr.-14 pr.Kr. valdė **Augustas Cezaris**, Julijaus Cezario įsūnis ir buvęs Triumvirato narys.

Per tą laiką Roma 30 pr.Kr. užkariavo Egiptą, 16 pr.Kr. Bavariją, o **27 pr.Kr. iš Respublikos pavirto imperija**.

Romos Imperija (27 pr.Kr.-476 m.). 43 m. romėnai užkariavo „Britaniją“, t.y. Angliją ir valdė ją iki 409 po Kr.

49 m. krikščionybės centras iš Antiochijos persikėlė į Romą.

61 m. iš Maltos į Romą atvyko Šv.Paulius, čia jis 2 metus kalėjo ir rašė ganytojiškus laiškus.

64 m. Romos imperatorius Neronas apkaltino krikščionis, kad jie padegė Romą. Prasidėjo pirmasis neteisėtas persekiojimas.

67 m. iš Graikijos į Romą atvyko Šv.Petras ir Šv.Paulius, kur jie buvo suimti, o birželio 29 d. nukankinti. Antruojų Popiežiumi tapo Šv.Linas iš Italijos, kuris valdė iki 76 m.

79 m. išsiveržė Vezuvijus, esantis prie Neapolio įlankos. Po jo lava liko Pompėjos ir Herkulanumo miestai.

106 m. Roma užkariavo Dakiją (dabartinė Rumunija ir Moldavija) ir valdė ją iki 271 m. Tai buvo didžiausio Romos imperijos išsiplėtimo metai. Jai priklausė Anglija, Prancūzija, Vakarų ir Pietų Vokietija, Šveicarija, Belgija, Ispanija, Portugalija, Balkanai, Mažoji Azija, Viduriniai Rytai, Egiptas ir šiaurinė Afrikos pakrantė.

261 m. imperatorius Galijenas išleido Tolerancijos ediktą, tuo užbaigdamas krikščionių persekiojimą, trukusį 40 metų.

292 m. imperatorius Diokletianas padalijo valstybę į Rytų Romos imperiją ir Vakarų Romos imperiją, bet šis padalijimas nebuvo pastovus.

313 m. Milano ediktu buvo legalizuota Bažnyčios veikla. Ji išėjo iš pagrindžio ir pradėjo sparčiai vystytis. Tai imperatoriaus Konstantino Didžiojo nuopelnas.

355-363 m. imperatorius Julijonas bandė atgaivinti pagonybę, bet veltui.

374 m. Šv. Ambrozijus buvo paskirtas Milano arkivyskupu, kuriuo išbuvo iki 397 m.

380 m. imperatorius Teodosijus I įsakė, kad visi jo pavaldiniai būtų tradiciniai krikščionys.

Nuo 395 m. Romos imperija visiems laikams suskilo į Rytų ir Vakarų šakas.

450 m. į Romą įsiveržė hunai su jų vadu Atila, bet 452 m. popiežius Leonas I įtikino jį taikiai pasitraukti.

455 m. į Romą įsiveržė vandalai, vedami Genseriko. Popiežius Leonas I ir vėl jį prašė gražiuoju išeiti. Jie buvo apsupę Romą, bet galų gale vis tiek paliko Italiją ramybėje. 476 m. Vakarų Romos imperija suiro galutinai, ją užvaldė germanų gentys, o Rytų Romos imperija dar gyvavo 1000 metų, kol 1453 m. ją užkariavo turkai.

527 m. Rytų Romos imperatoriumi tapo Justinianas Didysis. Jis trumpam laikui vėl buvo prisijungęs Italiją, Afriką ir dalį Ispanijos.

568 m. Italijos šiaurėje įsikūrė germaniška lombardų gentis, kuri pradėjo pildinėti Romą, veržėsi ir toliau į pietus. Popiežius Šv. Grigalius Didysis (apie 590-604) padėjo pagrindus jų atsivertimui, nes jie buvo arijai. Apie 600 m. lombardai valdė beveik pusę Italijos pusiasalio ir dar ilgai grasino Romai. Pagaliau Popiežius Steponas II (752-757) kreipėsi pagalbos į Prancūzijos karalių Pipiną. Šis dviejuose mūšiuose nugalėjo lombardus ir perdavė visas jų žemes popiežiui. Taigi **nuo 752 m. popiežiai buvo ir žemiški valdovai**. Be Romos, popiežiams dar priklausė Ravenos miestas ir jo apylinkės su dar penkiais miestais.

800 m. Prancūzijos karalius Karolis Didysis atvyko į Romą, kur popiežius Leonas II karūnavo jį Šventosios Romos Imperijos valdovu. Šiai naujai imperijai priklausė frankų karalystė, t.y. Prancūzija, Nyderlandai, Šveicarija, Vakarų ir Pietų Vokietija bei Austrija ir Italijos karalystė, t.y. pusiasalio šiaurinė ir centrinė dalys.

846 m. Italijos karalystę užpuolė arabai. Tik 915 m. juos nugalėjo popiežius Jonas X.

962 m. Šv. Romos imperijos valdovu tapo Otonas I Didysis (936-973), Vokietijos karalius. Nuo tada Romą iki 1806 m. valdė arba vokiečių, arba austrų karaliai.

Dėl kai kurių nesutarimų 1054 m. nuo Romos atsiskyrė Rytų stačiatikių Bažnyčia.

1096 m. prasidėjo Kryžiaus žygių periodas, kuris baigėsi 1270 m. ar 1291 m. Tuo metu Roma ir šiaurinė pusiasalio dalis priklausė Šv. Romos imperijai, o pietinę dalį valdė normandų kunigaikščiai. Nuo XIII a. ta dalis vadinosi Dviejų Sicilijų karalyste, arba Neapolio karalyste.

1294 m. Šventasis namelis iš Nazareto persikėlė į Italiją, Loreta ir buvo pavadintas Loreto Šventuoju nameliu.

Apie 1300 m. Popiežius Bonifacas VIII (1294-1303) įsteigė Romos universitetą.

Dėl babiloniškosios nelaisvės Avinjone 1305-1377 m. popiežiaus Romoje nebuvo.

Dėl Vakarų skilimo 1378-1417 m. popiežiai buvo ir Romoje, ir Avinjone, o vienu metu dar ir Pizoje, ir tik 1417 m. vėl liko vienas Romos Popiežius.

1565 m. Maltos salą, kuri yra į pietus nuo Sicilijos, apgulė otomanai turkai, nuo jų apsiginti padėjo Dievo Motina.

1590-1591 m. Romoje siautėjo maras, nuo jo mirė net trys popiežiai. XVI a. Venecijos Respublika tapo svarbiu prekybos su Viduriniais Rytai centru, tuo tarpu likusioje pusiasalio dalyje kariavo Prancūzijos, Ispanijos ir Austrijos kariuomenės.

1773 m. Neapolio karalystėje buvo uždraustas Jėzuitų ordinas, bet 1814 m. jis vėl pradėjo veikti. Tais pačiais metais Romoje atsidarė Pontifikacinis Laterano universitetas.

1799 m. Prancūzijos vyriausybė pasiuntė į Romą generolą Napoleoną Bonapartą, nes Popiežius užtarė karalius, kurie susirūpino savo saugumu po prancūzų revoliucijos. Napoleonas okupavo Romą, paėmė jį į nelaisvę ir išsi-

vežė į Prancūziją, kur Popiežius Pijus VI tais pačiais metais mirė. 1800 m. remiant Vokietijos imperatoriui, popiežiumi buvo išrinktas Pijus VII.

1804 m. Napoleonas buvo karūnuotas Prancūzijos imperatoriumi. Jis užtikrino Popiežiui Pijui VII saugumą Paryžiuje. Tais pačiais metais jis padarė Italijos karalystę savo protektoratu, o 1806 m. panaikino Šventąją Romos imperiją.

1809 m. Popiežius Pijus VII atsisakė skelbti karą visiems Prancūzijos priešams. Tada Napoleonas užėmė Romą ir įkalino popiežių, pirmiausia Italijoje, o vėliau - Prancūzijoje.

1814 m. sąjungininkai išvadavo popiežių ir grąžino į Romą, o 1815 Napoleonas pralaimėjo mūšį prie Vaterlo. Tai buvo jo imperijos galas.

1848 m. popiežiaus valdose prasidėjo revoliucija, kuriai vadovavo Mazinis, norėjęs Romoje įkurti respubliką. Popiežius Pijus IX pabėgo į Neapolio karalystę ir iš ten prašė, kad katalikiškos valstybės jam padėtų. Atsiliepė Austrija ir Prancūzija. Mazinis pabėgo į Angliją, o popiežius grįžo į Romą. Nuo tada prancūzai saugojo popiežiaus valdas Romos miesto viduje, o austrai - už Romos sienų. Bet vėliau sustiprėjo Sardinija, jos karalius susijungė su Prancūzija ir išstūmė austrus iš popiežiaus valdų.

1859 m. prasidėjo Italijos vienijimasis, kuriam vadovavo **Džiuzepė Garibaldis** (1807-1882), Sardinijos karaliaus Viktoro Emanuelio atstovas. Tais pačiais metais jie prisijungė Lombardiją, o 1860 m. - ir kitas kunigaikštystes, respublikas ir karalystes, net ir Dviejų Sicilijų karalystę.

1861 m. susirinko pirmasis Italijos parlamentas ir paskelbė Viktorą Emanuelį II Italijos karaliumi. 1866 m. prisijungė Venecijos Respublika.

1870 m. rugsėjo 20 d. popiežiaus valdos taip pat buvo integruotos į Italijos karalystę. Popiežiui Pijui IX buvo pasiūlyta kompensacija pinigais, bet jis atsisakė.

1903 m. Šv. Marija Goreti tapo kankine.

1905 m. Romoje vyko XVI Tarptautinis Eucharistinis kongresas.

1909 m. Romoje įsteigtas Pontifikacinis Biblijos institutas, o 1911 m. - Bažnytinės muzikos institutas, kuris 1931 m. tapo pontifikaciniu. 1917 m. buvo įsteigtas Pontifikacinis orientalistikos institutas.

1918 m. stigmatu tapo **tėvas Pijus** (Forgione 1887-1968) ir išbuvo juo iki savo mirties 1968 m. Vienu metu jis pranašavo, kad Rusija pereis į tikrąjį tikėjimą, kai prieš kiekvieną komunistą stos vienas Mėlynosios armijos karys. Jis - vienintelis kunigas stigmatas (žr. JAV, Tėvo Pijaus fondas).

1920 m. Milane įsteigtas katalikiškas Švč. Širdies institutas.

1922 m. Romoje vyko 26 tarptautinis eucharistinis kongresas.

1922 m. spalio 28 d. valdžią užgrobė fašistai, kuriems vadovavo Benitas Musolinis. Fašistų ideologijos svarbiausi teiginiai: fašistų Partijos diktatūra, nacionalizmas, militarizmas, jėgos, (ne proto) garbinimas.

1925 m. Romoje įsteigtas Pontifikacinis krikščioniškasis Archeologijos institutas.

1929 m. tarp Italijos ir Šventojo Sosto buvo pasirašytas **Laterano susitarimas**. Jo punktai:

1) Italija užmoka už popiežiaus valdų ekspropriaciją. (Šios valdos priklausė popiežiui nuo 752 iki 1870 m.)

2) Vatikano miestas tampa nepriklausoma valstybe.

3) Romos katalikų tikėjimas tampa Italijos valstybine religija.

4) Mokyklose įvedamos tikybos pamokos.

5) Vyriausybė remia Bažnyčios nuostatas.

1933 m. Romoje įsteigtas Pontifikacinis ateneumas, „Antonianum“.

1935 m. - Pontifikacinis dvasinis institutas (Teresianum).

1935 m. Italija pradėjo Etiopijos užkariavimą, o 1937 m. ten buvo įkurta apaštališkoji delegacija.

1940 m. buvo kanonizuota **Šv. Gema Galgani**, kuri matė regėjimus, o Romoje įkurtas Don Bosko Saleziečių universitetas.

Tais pačiais metais Italija įsijungė į Antrąjį pasaulinį karą kaip nacistinės Vokietijos sąjungininkė.

1943 m. Čiara Lubich įsteigė Marijos darbo organizaciją. (1990 m. jai jau priklausė 2 mln. žmonių iš viso pasaulio, daugiausia iš Italijos, Brazilijos, Vokietijos, Ispanijos ir Belgijos.)

1943 m. sąjungininkų kariuomenė išsilaipino Sicilijoje ir nuvertė fašistų valdžią, o šiaurės Italijoje ji dar laikėsi iki 1945 m.

1944 m. birželio 4 d. sąjungininkų armija įžengė į Romą, o jų vadą 5-osios JAV armijos genrolą Marką V. Klarką priėmė Popiežius Pijus XII.

1946 m. Italija referendumo keliu tapo respublika.

1948 m. italai minėjo 600-ąsias Šv. Kotrynos Senietės, savo globėjos, gimimo metines.

1950 m. Italijoje buvo šventieji metai. Tada buvo įsteigta Tarptautinė katalikų labdaros organizacija (Caritas Internationalis).

1951 m. buvo atstatyta per karą sugriauta Monte Kazino abatija.

1952 m. Italija paminėjo 100 metų jubiliejų, kai kardinolas Guljermas Masaja įkūrė Etiopijoje primąją misiją.

1959 m. paminėtas Nepriklausomybės karo 100 metų jubiliejus.

1961 m. suėjo 1900 metų nuo Šv. Pauliaus atvykimo į Romą.

1962 m. suėjo 500 metų nuo Kotrynos Senietės, Italijos globėjos, kanonizavimo.

1968 m. mirė stigmatas kunigas Pijus, gimęs 1887 m.

1970 m. Romoje buvo atidaryti du nauji Institutai: Pontifikacinis švietimo institutas „Auxilium“ ir Pontifikacinis institutas „Regina Mundi“.

Tais pačiais metais italai paminėjo 100 metų jubiliejų, kai popiežiaus valdos buvo sujungtos su Italija.

1972 m. UNESCO pradėjo gelbėjimo kampaniją, kai vanduo užtvindė Veneciją ir jos Šv. Morkaus baziliką.

1975 m. Italijoje vėl buvo švenčiami Šventieji metai.

1978 m. paminėtos 400-osios metinės nuo Šventosios drobulės perkėlimo iš Savojos į Turiną. Nuo tada ji vadinasi **Turino drobulė**.

1980 m. italai minėjo Šv. Benedikto Nursiečio, Vakarų Europos globėjo, 1500-ąsias gimimo metines.

1983 m. įvyko 20 Italijos eucharistinis kongresas.

1984 m. vasario 18 d. buvo pasirašytas naujas Italijos ir Šv. Sosto konkordatas. Katalikybė nustojo buvusi valstybine religija. Šis konkordatas pakeitė 1929 m. Laterano sutartį ir buvo patvirtintas 1985 m.

1985 m. Romoje vyko Pirmoji pasaulinio jaunimo diena, kurios iniciatorius - popiežius Jonas Paulius II. Ji rengiama kas dveji metai įvairiose šalyse.

Latvija (Sovietų respublika 1940-1991)

Globėja - Agluonos Dievo Motina.

Globėjas - Šv. Meinhardas.

Šventovės - Dangun ėmimo marijonų bazilika Agluonoje, Šv. Jokūbo katedra Rygoje, Šv. Petro katedra Rygoje (statyta 1216 m., dabar protestantiška).

500 000 katalikų, arba 19% gyventojų, vienas arkivyskupas, 3 vyskupai, viena arkivyskupija ir 2 vyskupijos, viena kunigų seminarija Rygoje.

Katalikybę įvedė vokiečių misionieriai XII a. Jau 1180 m. vokiečių misionierius **Meinhardas** buvo paskirtas pirmuoju Livonijos, kurią sudarė Latvija ir Estija, vyskupu.

Oficiali krikščionybės įvedimo data - 1186 metai.

1201 m. trečiasis Livonijos vyskupas **Albertas** (1199-1229) pastatė Rygos tvirtovę ir ėmė vadintis Rygos vyskupu.

1202 m. jis įsteigė „Fratres Militiae Christi“, t.y. Kalavijuočių ordiną. Jų tikslas - pakrikštyti likusius pagonis ir įkurti Pabaltijo bažnytinę valstybę. Jie tai padarė iki 1290 m.

1215 m. Laterano susirinkime Popiežius Inocentas III pavadino Livoniją Marijos žeme („Terra Mariana“).

1216 m. Rygoje pastatyta Šv. Petro katedra.

1236 m. kalavijuočiai pralaimėjo svarbų Saulės mūšį Lietuvos šiaurėje. Dėl to kitais metais jie sudarė sąjungą su Teutonų ordinu, t.y. kryžiuočiais, kurie nuo 1230 m. bandė kardo pagalba pakrikštyti senuosius prūsus. Nuo tada jie vadinosi bendru vardu: „Teutonų riteriai“.

XIII a. viduryje Livonijos sostinė Ryga tapo arkivyskupo ar metropolito buveine.

1253 m. buvo bandoma prie jos prijungti pirmąją Lietuvos vyskupiją, nors lietuviai norėjo, kad ji būtų tiesiogiai pavaldi Šventajam Sostui. Ši vyskupija dėl įvairių priežasčių 1259 m. nustojo egzistavusi.

XVI a. pradžioje Livonijoje be Rygos arkivyskupijos dar buvo 4 vyskupijos, tačiau 1560 m. Livonijos teutonų riteriai ir daugelis katalikų tapo liuteronais, išskyrus katalikišką pietryčių dalį, kuri nuo 1561 m. iki 1772-1795 m. priklausė Lietuvos-Lenkijos valstybei.

1582 m. jėzuitai įsteigė Rygoje savo kolegiją.

1629 m. Livonijos šiaurinę dalį ir sostinę Rygą užėmė švedai, taip pat liuteronai, o pietvakarių dalis perėjo Lietuvos-Lenkijos valdžion.

1721 m. šiaurinę dalį iš švedų perėmė rusai.
1795 m. Rusija užėmė ir likusią Livonijos dalį.
1915 m. per Pirmąjį pasaulinį karą, Latviją okupavo vokiečiai.
1918 m. Latvija ir Estija pasiskelbė atskiromis nepriklausomomis valstybėmis.

1920 m. kovo 20-24 d. Latvijoje lankėsi popiežiaus nuncijus Lenkijoje arkivyskupas Achilas Rati, kuris vėliau tapo Popiežiumi Pijumi XI. Jį sveikino ne tik katalikai, bet ir protestantai.

1922 m. tarp Latvijos ir Šventojo Sosto buvo pasirašytas konkordatas.

1940 m. Latviją aneksavo Sovietų Sąjunga, prasidėjo suėmimai ir masinės deportacijos.

1941-1944 m. Latviją okupavo fašistinė Vokietija.

1944 m. grįžo sovietai, jų geležinis režimas laikėsi ligi 1991 m. **Šiuo periodu Rygos kunigų seminarija ruošė kunigus ne tik Latvijai, bet ir Ukrainai, Baltarusijai, Kazachstanui.**

1983 m. Rygos arkivyskupas Julijans Vaivods buvo paskirtas pirmuoju Latvijos kardinolu. Dar tebebuvo komunistų režimas.

1986 m. Latvija minėjo krikščionybės 800 metų jubiliejų.

1990 m. mirė kardinolas Julijans Vaivods. Šventasis Sostas pavedė jo pareigas arkivyskupui.

1991 m. rugsėjo mėn. Latvija vėl tapo nepriklausoma po 51 metų sovietų valdymo, ir buvo priimta į Jungtinių Tautų Organizaciją.

1993 m. rugsėjo 8-10 d. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Lichtenšteinas (Austrijos valda iki 1866 m.)

Globėja - Lichtenšteino Dievo Motina.

Globėjai - Šv. Liucijus ir Šv. Florinas.

Šventovė - Šv. Mamerto koplyčia.

22 000 katalikų arba 88,4% gyventojų, 10 parapijų priklauso Šveicarijos vyskupijai. **Katalikybė - valstybinė religija.** Protestantai sudaro 8% gyventojų. Tapo krikščioniška IV a., kol dar priklausė Romos Imperijai. Lichtenšteino kunigaikštystė susidarė tik 1342 m., 1866 m. tapo nepriklausoma.

1947 m. buvo kanonizuotas Nikalojus Flu (1417-87). (Jį garbina ir šveicarai.)

1985 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Lietuva (Sovietų respublika 1940-1991)

Globėja - Aušros Vartų Marija, Šiluvos Marija, Pal. Kunigunda.

Globėjai - Šv. Kazimieras, Šv. Jurgis.

Šventovės - Aušros Vartai Vilniuje, Šiluvos koplyčia, Kryžių kalnas.

Katedros - Vilniuje ir Kaune.

2,69 mln. katalikų, arba 79,9% gyventojų (1940 m. jų buvo 85%). Vienas

kardinolas, vienas arkivyskupas, 7 vyskupai, 2 arkivyskupijos, 4 vyskupijos, 3 kunigų seminarijos.

Tai šiauriausia Europoje katalikybės tvirtovė, o 1945-1991 m. Lietuva turėjo daugiausia katalikų iš visų 15 sovietų respublikų.

1190 m. Trečiojo kryžiaus žygio metu Vokiečių didikai įkūrė Palestinoje karinį Teutonų ordiną, kuris XIII a. pradžioje persikėlė į Veneciją.

1226 m. lenkų kunigaikštis Konradas pakvietė juos į šiaurės Lenkiją kovoti su senaisiais prūsais. Tai buvo baltų gentis, gimininga lietuviams. Jie atsikėlė 1230 m., pradėjo kovą ir Vyslos žiotyse bei už jos į rytus kūrė savo valstybę. Jų sostine tapo Marienburgas (dabartinės Lenkijos Malborko miestas).

1251 m. pasikrikštijo būsimasis Lietuvos karalius Mindaugas su šeima. Popiežius Inocentas IV 1253 m. įsteigė pirmą Lietuvos vyskupiją, kuri dėl įvairių priežasčių 1259 m. nustojo egzistavusi.

1280 m. Teutonų riteriai užkariavo senuosius prūsus ir pradėjo pulti lietuvius, bet sutiko stiprų pasipriešinimą.

1387 m. Lietuva, paskutinė valstybė Europoje, buvo pakrikštyta tariai. Lietuvos Didysis kunigaikštis Jogaila vedė Lenkijos princesę Jadvygą. Taip jis tapo krikščioniu ir Lenkijos karaliumi. Po to kartu su savo pusbroliu Didžiuoju Lietuvos Kunigaikščiu Vytautu apkrikštijo rytinę ir centrinę Lietuvos dalį bei įsteigė **Vilniaus vyskupiją**. Nepaisant to, Teutonų riteriai savo puolimų nenutraukė.

Pagaliau 1410 m. jungtinės lietuvių, lenkų, čekų ir totorių pajėgos sumušė juos Rytų Prūsijoje prie Griunvaldo (Tanenbergo). 1422 m. buvo pasirašyta taikos sutartis, kurios nustatytos ribos tarp Lietuvos ir Rytų Prūsijos išliko nepakeistos 500 metų.

1413 m. vakarinė Lietuvos dalis Žemaitija taip pat tapo krikščioniška. Būtent ten 1570 m. buvo įsteigta pirmoji Lietuvos kunigų seminarija.

1525 m. Teutonų ordino, to paties, kuris kardu krikštijo prūsus ir lietuvius, magistras Albrechtas ir dauguma vienuolių riterių tapo liuteronais. Jie išsidalijo žemes ir pasidarė pasauliečiais, tik nedidelė jų dalis liko lojalūs Bažnyčiai ir persikėlė į Vokietiją.

Taip Lietuva liko šiauriausia katalikiška Europos valstybe. Rytų Prūsija ir Latvija tapo liuteroniškomis, o Baltarusijoje ir Rusijoje jau nuo X a. daugiausia buvo stačiatikių. Tiesa, ir Lietuvai vienu metu grėsė aiški liuteronų ir kalvinistų įtaka.

1564 m. į Lietuvą buvo pakviesti jėzuitai kovai su reformacija. 1569 m. jie įsteigė Vilniuje kolegiją, kuri po 10 metų tapo Vilniaus universitetu. Tai seniausia aukštojo mokslo įstaiga Rytų Europoje.

1608 m. pirmą kartą Europoje Šiluvoje apsireiškė Dievo Motina. Ten jau buvo įsigalėję kalvinistai, bet vietiniai katalikai sugebėjo atgauti savo pozicijas. Apsireiškimo vieta dabar yra įžymi Lietuvos šventovė.

Po 1795 m. Lietuvos-Lenkijos padalijimo Lietuvos branduolys teko Rusijai, o ši pradėjo persekioti katalikų Bažnyčią.

1831 m. ir 1863 m. įvyko du sukilimai, kuriuose lietuviai kartu su lenkais bandė nuversti rusų valdžią, tačiau abu buvo nuslopinti.

1915 m., per Pirmąjį pasaulinį karą, Lietuvą okupavo vokiečiai.

1918 m. Lietuva pasiskelbė nepriklausoma.

1920 m. sausio 24-30 d. Lietuvoje lankėsi popiežiaus nuncijus Lenkijai arkivyskupas Achilas Ratis, būsimasis Popiežius Pijus XI.

1926 m. Šv. Sostas įsteigė Lietuvoje Bažnyčios provinciją. Nuo 1798 m. abi Lietuvos vyskupijos priklausė Mogiliovo arkivyskupijai Baltarusijoje, o trečioji nuo 1818 m. - Varšuvos arkivyskupijai.

1939 m. Popiežius Pijus XII pavadino Lietuvą „katalikų tikėjimo tvirtove Šiaurės Europoje“.

1940 m. sovietai jėga užėmė Lietuvą. Buvo persekiojami ir deportuojami visi gyventojai, kurių dauguma buvo katalikai.

1941 m. Lietuvą okupavo fašistinė Vokietija. Vyskupas Teofilis Matulionis pamatė galimybę evangelizuoti rusus vokiečių okupuotoje Rusijos dalyje. Jis gavo leidimą iš Popiežiaus Pijaus XII, bet vokiečių valdininkai atsisakė bendradarbiauti.

1943 m. vasario 8 d. Dievo Motina apsireiškė Girkalnyje ir išprašavo Lietuvai nelaimės netolimoje ateityje. Pasirodė, jog tai reiškia nenkenčiamo sovietų režimo sugrįžimą 1944 m. vasarą, kai vėl prasidėjo persekiojimai ir deportacijos.

Lietuvos pasipriešinimo ateistiniam sovietų režimui simboliu tapo **arkivyskupas Teofilis Matulionis** (1873-1962). Sovietai du kartus jį buvo nuteisę dėl jo įsitikinimų, kol jis dar gyveno Rusijoje 1910-1933 m. 1946 m. pabaigoje Lietuvoje jis buvo suimtas trečią kartą už tikinčiųjų teisių gynimą. Jį išvežė į Rusiją ir įkalino netoli Maskvos.

1945 m. vyskupai ir kunigai, pabėgę iš Lietuvos, Romoje įsteigė Šv.Kazimiero lietuvišką kolegiją kunigams.

1946 m. lapkričio 18 d. **vyskupą Vincentą Borisevičių** sovietai nubaudė mirties bausme, apkaltinę, kad jis padeda kovotojams už laisvę.

1947 m. rugsėjo mėn. Lietuvos katalikai nusiuntė laišką Popiežiui, prašydami jo moralinės ir dvasinės paramos kovoje su ateistiniu sovietų režimu. Laišką popiežius gavo tik už metų per laisvės kovotojus, kurie sugebėjo prasibrauti per „geležinę uždangą“.

1953 m. keturios lietuvaitės, gyvenančios Sibire, tremtyje parašė maldaknygę, pavadintą „**Marija, gelbėk mus**“, kuri patraukė viso pasaulio katalikų dėmesį, nes buvo išversta į 9 kalbas, įskaitant anglų ir kinų. Išėjo 19 leidimų, beveik 3/4 milijono egzempliorių tiražu.

1953 m. lapkričio 8 d. **arkivyskupas Mečislovas Reinys** mirė Vladimiro kalėjime prie Maskvos.

1954 m. Lietuvoje buvo likęs tik vienas **vyskupas, Kazimieras Palta-rokas.** Šioje ypač sunkioje padėtyje jis 1955 m. įšventino dar du vyskopus. Vienas iš jų buvo Julijonas Steponavičius, tapęs Vilniaus arkivyskupu. Laimei, sovietų valdžia tam neprieštaravo.

1956 m. vyskupui T.Matulioniui buvo leista grįžti į Lietuvą, bet uždrausta eiti savo pareigas.

1957 m. jis slaptai įšventino **vyskupą Vincentą Sladkevičių**, kuris vėliau tapo kardinolu.

1961 m. Vilniaus arkivyskupas Julijonas Steponavičius buvo atskirtas nuo savo arkivyskupijos dvidešimt aštuoneriems metams.

1966 m. Vašingtono Nekalto Prasidėjimo bažnyčioje buvo pašventinta memorialinė Šiluvos Dievo Motinos koplyčia. Čia daug pastangų dėjo **vyskupas Vincentas Brizgys**, kuris 1951-84 m. buvo atsakingas už išeivių paramą Lietuvos katalikams.

1970 m. to paties Vincento Brizgio pastangomis Romoje, vienoje iš Šv.Petro bazilikos kriptų, buvo pastatyta Aušros Vartų Dievo Motinos koplyčia.

1972 m. pasirodė pagrindinis leidinys „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“, jis ėjo 16 metų, iš viso yra 81 tomas.

1974 m. laisvės kovotoja **seselė Nijolė Sadūnaitė** buvo suimta ir nuteista 3 metams sunkių darbų kalėjimo ir dar 3 metams Sibiro tremties. Savo vargus ji aprašė knygoje „Gulago šviesa“.

1978 m. žymiausi Lietuvos „tikėjimo kaliniai“ kunigai **tėvas Alfonsas Svarinskas ir Sigitas Tamkevičius** su dar trimis kunigais įsteigė Katalikų kovos už tikėjimo laisvę komitetą.

1981 m. kunigas **Bronislovas Laurinavičius** žuvo eismo avarijoje, kurią organizavo KGB agentai.

1983 m. vasario mėn. Madonos statula, Airijos katalikų dovana, po daugybės trukdymų buvo atvežta iš Maskvos. Ji stovi Šiluvos bažnyčioje (žr. Airija).

1986 m. kunigas **tėvas Jozefas Zdebskis** žuvo panašioje KGB suorganizuotoje eismo avarijoje.

1987 m. dar valdant sovietams, Lietuva minėjo 600 metų krikščionybės jubiliejų. Ta proga Vilniaus arkivyskupas Jurgis Matulaitis (1871-1927) Romoje buvo paskelbtas palaimintuoju.

1988 m. birželio 3 d. Lietuvoje buvo įsteigtas judėjimas už reformas - Sąjūdis. Jo tikslas - išlaisvinti Lietuvą iš Maskvos kontrolės. Rezultatai pasirodė greitai: spalio 18-23 d. vyriausybė nutarė, kad Kalėdos ir Visų Šventųjų diena yra nedarbo dienos ir grąžino Vilniaus katedrą tikintiesiems.

1988 m. birželio 28 d. Šventasis Sostas paskyrė vyskupą Vincentą Sladkevičių kardinolu. Jis yra antrasis Lietuvos kardinolas per beveik 400 metų.

1989 m. vasario 5 d. su Šv.Sosto pagalba pasirodė pirmas po 49 metų legalus katalikiškas leidinys „Katalikų pasaulis“.

1989 m. kovo 4 d. per Šv.Kazimiero šventę jo palaikai buvo perkelti iš kitos bažnyčios atgal į Vilniaus katedrą.

Tais pačiais metais arkivyskupui J.Steponavičiui leista grįžti po 28 metų tremties ir eiti savo Vilniaus arkivyskupo pareigas.

1990 m. kovo 11 d. Lietuva pasiskelbė nepriklausoma nuo Maskvos, tačiau tik Islandija pirmoji pripažino nepriklausomą Lietuvą, o po jos dar kelios šalys. JAV ir dauguma Vakarų Europos valstybių bei Šventasis Sostas Lietuvos nepriklausomybę pripažino tik 1991 m. rugsėjo mėn.

1990 m. lapkričio 17 d. Šv. Sostas kanonizavo karmelitą tėvą **Juožą Kalinauską** (1835-1907), kuris dalyvavo 1863 m. sukilime prieš Rusiją, dėl to buvo ištremtas ir 10 metų praleido Sibire.

1991 m. birželio 18 d. mirė Vilniaus arkivyskupas Julijonas Steponavičius. Jį pakeitė **arkivyskupas Audrys Juozas Bačkis**, prieš tai buvęs popiežiaus legatu Nyderlandams.

Lietuva nebuvo vienintelė, kurios nepriklausomybę pripažino kitos valstybės. 1993 m. rugsėjo 17 d. Lietuva, Latvija ir Estija buvo priimtos į Jungtinių Tautų Organizaciją.

1993 m. rugpjūčio 31 d. iš Lietuvos išėjo paskutiniai rusų kariuomenės daliniai.

1993 m. rugsėjo 4-8 d. Lietuvoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II. Jo pasveikinti atvyko taip pat daug maldininkų iš Baltarusijos, Ukrainos, Lenkijos ir kt.

1993 m. rudenį Vilniuje atidaryta trečioji kunigų seminarija.

Liuksemburgas (Belgijos dalis 1830-1839)

Globėja - Liuksemburgo Dievo Motina (nuo 1678 m.), Šv.Kunigunda, Šv.Irmina.

Globėjas - Šv.Vilibordas (658-739).

Šventovės - Echternacho abatija ir bazilika, Šv.Mykolo bažnyčia (987 m.).

356 000 katalikų, arba 94,9% gyventojų, vienas arkivyskupas ir viena arkivyskupija.

Nuo I a. pr.Kr. iki V a. tai buvo Romos imperijos provincija „Belgica”. **Krikščionybė buvo įvesta V a., bet įsitvirtino tik VII-VIII a.**

689 m. misionierius iš Anglijos Vilibordas pradėjo darbą Fryzijoje (dabartiniai Nyderlandai), o paskui tapo Utrechto vyskupu. Nors vis dar atvykdavo naujų misionierių iš Anglijos ir Airijos, Vilibordas pasirūpino, kad būtų ruošiami ir vietiniai kunigai. Tuo tikslu jis įsteigė Echternache abatiją, kuri dabar priklauso Liuksemburgo kunigaikštystei. Kai fryzai grįžo atgal į pagonybę, Vilibordas su vienuoliais pabėgo į Echternachą.

Tada galinga ir įtakinga Liuksemburgo giminė 963 m. įkūrė Liuksemburgą, kuris 1354 m. tapo kunigaikštyste.

1448-1815 m. ją valdė Burgundija, po to Ispanija, Austrija ir pagaliau Prancūzija.

1815 m. Liuksemburgas tapo Didžiąja kunigaikštyste, bet Nyderlandų sudėtyje, ir tik 1830 m. atsiskyrė kartu su Belgija. 1830-1839 m. Liuksemburgas buvo Belgijos dalis, o paskui iki 1866 m. prisijungė prie Vokietijos konfederacijos.

1870 m. Liuksemburge įsteigta arkivyskupija. Per Antrąjį pasaulinį karą buvo vokiečių okupuotas.

1948 m. Liuksemburgas, Belgija ir Nyderlandai sudarė sąjungą, vadinamą BENELUX, muitų sąjungą.

1953 m. po restauracijos Echternache buvo pašventinta Šv.Vilibrordo bazilika.

1958 m. buvo paminėta 1300 metų jubiliejus nuo Šv.Vilibrordo gimimo.

1985 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Makedonija (Jugoslavijos respublika 1918-1991)

110 000 katalikų, arba 5% gyventojų. Viena vyskupija kartu su Serbija - Skopje-Prizren. Dauguma gyventojų stačiatikiai, yra ir musulmonų.

Nuo I a. pr.Kr. iki 395 m. Makedonija buvo Vakarų Romos imperijos dalis, o vėliau - Rytų Romos imperijos dalis. **IV a. pabaigoje tapo krikščioniška.**

1459 m. Otomanų imperija užėmė visą Balkanų pusiasalį.

1829 m. Graikija išsivadavo iš Turkijos, bet turkams liko šiaurinė jos dalis.

1878 m. Serbija ir Juodkalnija tapo nepriklausomomis, o Makedonija vis dar priklausė Turkijai.

1912 m. spalio mėn. Turkija pradėjo ir pralaimėjo karą su Serbijos, Juodkalnijos, Bulgarijos ir Graikijos sąjunga. Todėl Makedoniją padalijo: šiaurės vakarų dalis teko Serbijai, pietvakarių - Graikijai, rytų - Bulgarijai. Po Pirmojo pasaulinio karo Graikija atėmė iš Bulgarijos ir Rytinę Makedoniją, o ta jos dalis, kuri priklausė Serbijai, prisijungė prie Jugoslavijos ir tapo respublika.

1991 m. Makedonija pasiskelbė nepriklausoma, Graikija pareikalavo, kad ji pakeistų pavadinimą, nes taip vadinasi ir viena Graikijos provincija, tačiau Makedonija nesutiko.

Malta (D.Britanijos kolonija 1814-1964)

Globėjos - Dangun Ėmimo Dievo Motina ir Šv. Agota.

Globėjai - Šv.Paulius ir Šv.Publikus.

351 000 katalikų, arba 98,9% gyventojų, vienas arkivyskupas, vienas vyskupas, viena arkivyskupija ir viena vyskupija.

VIII a. pr.Kr.-146 pr.Kr. priklausė Kartagenai, 146 pr.Kr.-476 m. po Kr. - Vakarų Romos imperijai, o paskui iki 870 m. - Rytų Romos imperijai.

60 m. sudužus laivui, į šią salą pateko Šv.Paulius. Tuo metu ji priklausė Romai.

870-1090 m. salą valdė musulmonai saracėnai. Bažnyčiai tai buvo sunkus laikotarpis. Vėliau ją užėmė normandai, ir tais metais buvo sudaryta Bažnyčios hierarchija.

1200-1530 m. salą valdė Dviejų Sicilijų karalystė.

1530 m. Šv.Jono riteriai iš Rodo salos persikėlė į Malta, įsikūrė ir nuo tada vadinasi Maltos Riterių ordinu.

1565 m. salą apsupo turkai, bet riteriai, padedant Dievo Motinai ir kitiems krikščionims, juos nugalėjo.

1814 m. valdžią perėmė D.Britanija.

1834 m. Maltos ordinas persikėlė į Romą, bet savo pavadinimą išlaikė.

1913 m. Maltoje vyko 24 Tarptautinis Eucharistinis kongresas. Tuo laiku **magistras G.de Piro** (1877-1933) įsteigė Šv.Pauliaus misionierių draugiją.

1921 m. Seglėje buvo karūnuota Pergalės Dievo Motinos statula.

Antrojo pasaulinio karo metu Maltoje buvusią D.Britanijos karinę bazę atakavo ir italų, ir vokečių karinės oro pajėgos.

1964 m. Malta tapo nepriklausoma nuo D.Britanijos. Tais pačiais metais joje įvyko Pirmasis Europos katalikų gydytojų kongresas.

1967 m. Maltoje paminėti 1900 metų nuo Šv.Petro ir Šv.Pauliaus kankinių mirties.

1974 m. ji tapo respublika, o 1979 m. paskutiniai D.Britanijos jūreiviai paliko salą.

1990 m. iškėlėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Maltos ordinas (Šv.Jono Krikštytojo Jeruzalės nepriklausomas hospitalierių ordinas, Rodo ir Maltos ordinas, arba Maltos riteriai).

XI a. tai buvo krikščionių ligoninė Jeruzalėje.

1113 m. formaliai Jeruzalėje buvo įsteigtas ordinas, kurį patvirtino Popiežius Paskalis II. Jis vadinosi Jeruzalės Šv.Jono hospitalierių ordinas. Jeruzalėje jie išbuvo iki 1300 m., po to persikėlė į Kiprą.

1308 m. ordinas įsikūrė Rodo saloje kaip suvereni jėga su savo vėliava, pinigais ir laivynu, užmezgė diplomatinius santykius su daugeliu valstybių.

Kai 1522 m. turkai trečią kartą apsupo Rodo salą, ordinas iš jos išsikėlė.

1530 m. riteriai įsigijo Maltos salą ir nuo tada vadinasi Maltos ordinu. 1565 m. turkai apsupo Maltą. Riteriai tada turėjo prieš save didžiausias pasaulyje karines pajėgas. Vadovaujami **didžiojo meistro magistro La Valetos**, atlaikė 4 mėnesių apsupimą, ir, padedant Dievo Motinai bei visiems krikščionims, laimėjo. Jie buvo laikini Maltos valdovai iki Napoleono įsiveržimo 1798 m.

1834 m. ordinas persikėlė į Romą, bet pavadinimo nepakeitė.

Šiandien Maltos ordinas užsiima darbu ligoninėse ir labdara beveik šimte valstybių, įskaitant JAV, Vokietiją ir kt. Jis tebėra suverenus religinis ordinas, palaikantis diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu ir 53 valstybėmis. Emb-lema - Maltos kryžius.

Moldova (Rytų Moldavija, arba Besarabija)

Globėjai - Šv.Jurgis ir Šv.Mikalojus.

15 000 katalikų, arba 0,37% gyventojų, daugiausia lenkai ir vokiečiai. Šalies gyventojų daugumą sudaro stačiatikiai. Moldavų kalba priklauso romanų kalbų grupei. 106-271 m. Moldova buvo Romos imperijos provincija Dakija.

IX a. kartu su visa Rumunija priėmė krikščionybę.

1352 m. susikūrė Moldavijos kunigaikštystė.

XV a. ji tapo Otomanų imperijos dalimi, o 1812 m. - Rusijos imperijos dalimi.

1918 m. Moldova įėjo į Rumunijos valstybę, bet 1940 m. ją aneksavo Sovietų Sąjunga.

1941 m. Rumunija ją vėl atsiėmė, bet išlaikė tik iki 1944 m.

1991 m. Moldova pasiskelbė nepriklausoma. Šalis garsėja vienuolynais - Moldovita, Voroneta, Arborea ir kt.

Monakas (Prancūzijos kolonija 1297-1512)

Globėja - Šv. Devotė (gimė 283 m. Kvercijoje, mirė kaip kankinė Korsikoje).

Globėjai - Pal. Raineris Vestfalietis, (m. 1237), Šv. Mikalojus, Šv. Karolis Boromejus.

Šventovė - Lageto Dievo Motinos.

Katalikybė yra oficiali religija, bet garantuotos teisės ir kitoms religijoms.

27 000 katalikų, arba 92,6% gyventojų, vienas arkivyskupas ir viena arkivyskupija.

Krikščionybė įvesta V a., kai Monakas dar buvo Prancūzijos dalis.

Nuo 1512 m., sutikus Prancūzijos karaliui Liudvikui XII, tai nepriklausoma valstybė Prancūzijos pietuose.

1639 m. joje įsteigta Dievo Motinos gailestingumo draugija.

1883 m. įsteigta pranciškonų kolegija.

1887 pasirašytas konkordatas su Šventuoju Sostu ir įsteigta Monako vyskupija.

1966 m. Monake įvyko tarptautinis katalikų radijo ir televizijos asociacijos susirinkimas. Stotis vadinasi UNDA, t.y. „Banga“.

1981 m. Monako vyskupija tapo arkivyskupija.

Nyderlandai (Prancūzijos dalis 1795-1813)

Globėja - Hertogenbošo Dievo Motina.

Globėjas - Šv. Vilibrordas (658-739), Šv. Bonifacas (675-754), Šv. Servantijus (m. 384), Šv. Plecheltas.

5,53 mln. katalikų, arba 37% gyventojų, 2 kardinolai, 11 vyskupų, viena arkivyskupija, 6 vyskupijos, vienas karinis ordinariatas. Kiti gyventojai - olandų reformatai.

(Nyderlandai dažnai vadinami Olandija, bet tai neteisinga, Olandija - tik vienas Nyderlandų rajonas.)

55 pr. Kr. Julijus Cezaris užkariavo Fryziją, kuri tapo Romos provincija Batavija iki V a. pabaigos. Vėliau fryzus valdė frankai.

689 m. iš Anglijos atvyko Vilibrordas su savo vienuoliais evangelizuoti Fryzijos. Netrukus tapo Utrechto vyskupu. (Utrechtas vėliau tapo plačiai žinomą miestu.) Kai mirė frankų vadas, fryzai sukilo, todėl Vilibrordui ir kitiems misionieriams teko bėgti į Echternachą (dabartinis Liuksemburgas). Vis dėlto VIII a. pabaigoje Fryzijoje įsigalėjo krikščionybė.

Iki 814 m. ją valdė Karolis Didysis, o vėliau Burgundijos kunigaikščiai.

XVI a. pradžioje Fryziją aneksavo ispanai, po to kalvinistai atvyko iš Žėnevos. Olandijos valdovas Vilhelmas Oranietis 1565 m. sudarė sąjungą su kalvinistais ir pradėjo puolimą prieš katalikus ir jų turtą. Jie nusiaubė 400 bažnyčių,

susidorojo su kunigais ir tikinčiaisiais. 1572 m. Gorkume nukankino 17 kunigų ir 2 broliukus, kurie vadinami „Gorkumo kankiniais“ (kanonizuoti 1865 m.).

1579 m. sudaryta Utrechto sutartis, šiaurėje sukurta Jungtinė Olandijos Respublika. Tai buvo kalvinistų valstybė, kurią rėmė Anglija. 1581 m. ši respublika nutraukė ryšius su Ispanija, bet visai išsivadavo tik 1609 m. Nuo tada Jungtinė Olandų Respublika virto galinga sausumos ir jūrų valstybe.

XVI-XVII a. ir dar anksčiau iš čia kilo daug įžymių dailininkų, vadinamųjų flamandų dailininkų. Tai visų laikų didžiausias dailininkas Rembrantas, Rubensas, Van Deikas ir kt.

Po Trisdešimties metų karo 1648 m. Olandija atsiskyrė nuo Šventosios Romos imperijos. Pagal 1713-14 m. „Utrechto taiką“ Prancūzijos karaliui Liudvikui XIV leista užimti Ispanijos sostą, su sąlyga, kad Prancūzija ir Ispanija niekad nebus sujungtos, o Nyderlandų dalis Belgija perėjo Austrijai.

1724 m. susikūrė „Utrechto bažnyčia“, kuri nutraukė visus santykius su Roma, jos išpažinėjai buvo vadinami „senaisiais katalikais“.

1795 m. prancūzai žemumose įkūrė „Batavijos respubliką“, kuri gyvavo iki 1813 m. Ji pakeitė Jungtinę Olandijos Respubliką, egzistavusią nuo 1579 m.

1815 m. Vienos kongresas įsteigė Nyderlandų Karalystę, į kurią įėjo ir Belgija bei Liuksemburgas.

1830 m. Belgija ir Liuksemburgas paskelbė savo nepriklausomybę. 1853 m. Nyderlanduose buvo atkurta katalikiška hierarchija, kurią buvo suardę kalvinai ir senieji katalikai.

1889 m. kai kurie Vokietijos, Austrijos ir Šveicarijos katalikai pasirašė Utrechto deklaraciją. Jie 1870 m. nutraukė ryšius su Roma, nes nenorėjo pripažinti popiežiaus neklystamumo, todėl prisijungė prie senųjų katalikų. 1932 m. iš Utrechto Bažnyčios jie perėjo į Anglikonų Bažnyčią.

1921 m. **tėvas Žakas Ginekenas įsteigė „Gralio judėjimą“**, tarptautinį katalikų moterų judėjimą. Dabar jo štabas Paryžiuje.

1923 m. Neimegene buvo atidarytas katalikų universitetas.

1924 m. sostinėje Amsterdame įvyko 27 Tarptautinis Eucharistinis kongresas.

1939 m. Nyderlandai minėjo savo globėjo Šv. Vilibrordo 1200 metų mirties metines.

1940 m. nacių Vokietija okupavo šalį ir valdė iki 1945 m. Olandas karmelitas **tėvas Titas Bradsma**, profesorius, mokslininkas ir žurnalistas, pasmerkė žydų persekiojimą. Už tai jį 1942 m. naciai nužudė. 1985 m. paskelbtas palaimintuoju.

1947 m. olandų **kunigas Verefrydas Stratenas** įkūrė „Pagalbos vargstančiai Bažnyčiai organizaciją“, kuri po karo padėdavo katalikams Vokietijoje ir Rytų Europoje, o vėliau ir visame pasaulyje. Ši organizacija kas du mėnesiai leidžia žurnalą „Mirror“ (Veidrodis), spausdinamą Belgijoje (žr. Vokietija).

1954 m. Nyderlandai paminėjo 1200 metų nuo Šv. Bonifaco mirties. Jis vienu metu buvo Šv. Vilibrordo pagalbininku Fryzijoje.

1965 m., po Antrojo Vatikano susirinkimo, prasidėjo nesutarimai tarp Šventojo Sosto ir „labai pažangios“ Nyderlandų Bažnyčios.

1969 m. Nyderlandai paminėjo Erazmo Roterdamiečio (1469-1536) 500 metų gimimo jubiliejų. Jo filosofija padėjo pagrindus reformacijai.

1980 m. Vatikane įvyko specialus Olandijos vyskupų sinodas, bet jis nedavė jokių rezultatų.

1985 m. čia lankėsi Popiežius Jonas Paulius II, kuris paskelbė palaimintuoju tėvą Titą Bradsmą.

Nyderlandams priklauso autonominė salų grupė Karibų jūroje - **Nyderlandų Antilai**. Juose 227 000 katalikų arba 84% gyventojų. Vienas vyskupas ir viena vyskupija. Krikščionybė įvesta XVI a.

1990 m. Popiežius Jonas Paulius II lankėsi Kiuraso saloje.

Norvegija (Švedijos dalis 1815-1905)

Globėjas - Šv. Olafas (Karalius Olafas II 1016-1029). 34 000 katalikų, arba 0,8% gyventojų. 3 vyskupai, viena vyskupija, 2 prelatūros. 94% gyventojų - evangelikai liuteronai.

800-1000 m. norvegai vikingai keliavo po visą Europą, užimdami jos žemes. Vienas jų, **Olafas Trigvasenas (955-1016) atvežė į Norvegiją krikščionybės idėjas ir tapo karalium Olafu I. Taigi norvegai tapo krikščionimis jau 1000 m.**

Oslo vyskupija buvo įsteigta 1071 m., o **Nidaros (dabartinis Trondheim) arkivyskupija - tik 1153 m.**

1397 m. pagal Kalmaro uniją Norvegija susijungė su Danija ši sąjunga tęsėsi ligi 1815 m., kai Danija pralaimėjo kare su D. Britanija.

1537 m. Norvegijoje atsirado liuteronizmas, kuris 1600 m. jau buvo valstybinė religija.

Po trumpo nepriklausomybės periodo 1815 m. Norvegija buvo sujungta su Švedija ir tik nuo 1905 m. tapo nepriklausoma.

1845 m. vyriausybė garantavo religijos laisvę.

1925 m. Svalbardo, t.y. Špicbergeno, sala buvo prijungta prie Norvegijos. Jos gyventojų skaičius svyruoja tarp 2000 ir 3000.

1892-1932 m. Norvegija turėjo vieną apaštališkąjį vikariatą, o 1932 m. buvo padalyta į 3 juridines dalis, priklausančias Tikėjimo platinimo kongregacijai.

1940-1945 m. Norvegiją buvo užėmusi Vokietija.

Iš penkių Nobelio premijų keturias skiria Stokholmo Mokslo akademija, o penktąją, Taikos premiją, skiria 5 Norvegijos piliečiai, kuriuos išrenka parlamentas Osle.

1989 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

Lenkija (Austrijos, Prūsijos, Rusijos dalis 1772-1918)

Globėjos - Dievo Motina Lenkijos karalienė, Čenstochovos, t.y. Jasna Guoros, Dievo Motina, palaimintoji Kunigunda.

Globėjai - Šv. Stanislovas (Krokuvos vyskupas), Šv. Kazimieras, Šv. Hiacintas, Šv. Stanislovas Kostka.

Šventovės - Jasna Gura Čenstochovoje, Šv. Marijos bažnyčia Krokuvoje, Krokuvos katedra ir kt.

36,38 mln. katalikų, arba 95,3 % gyventojų. 4 kardinolai, 14 arkivyskupų, 87 vyskupai, 14 arkivyskupijų, 26 vyskupijos, vienas ordinariatas.

Lenkija tapo krikščioniška šalimi 966 m., kai jos kunigaikštis Mieško (Mečislovas) (962-992) vedė Bohemijos karaliaus Boleslovo I, kuris jau buvo krikščionis, dukterį. Tačiau lenkai savo didvyriu laiko **Boleslovą I Drąsųjį** (992-1025), nes jis išgyvendino pagonybę ir skleidė tikėjimą.

Pirmoji vyskupija įsteigta 968 m. Gnezne, Lenkijos vakaruose, o 1000 m. Vokietijos karalius Otonas III padarė ją arkivyskupija ir taip Lenkijos bažnyčia tapo nepriklausoma nuo Vokietijos.

1024 m. Lenkija tapo nepriklausoma karalyste, o Boleslovas I Drąsusis buvo jos pirmasis karalius.

1079 m. Krokuvos vyskupas Šv. Stanislovas mirė kankinio mirtimi nuo karaliaus Boleslovo II rankos ir tapo Lenkijos globėju.

Apie 1200 metus Dancingas, t.y. Gdanskas, priklausė Šventajai Romos imperijai, o vėliau perėjo Lenkijos žinion.

1300 m. Lenkijoje jau buvo arkivyskupija Gnezne, vyskupija Krokuvoje ir dar 5 vyskupijos.

1382 m. nežinomas kunigaikštis atvežė Juodosios Madonos paveikslą iš Rytų į Centrinę Lenkiją.

1385 m. Didysis Lietuvos Kunigaikštis Jogaila vedė Lenkijos sosto įpėdinę Jadvygą. Ši dinastijų sąjunga atvedė prie Lietuvos krikšto 1387 m. ir prie 1569 m. Lietuvos-Lenkijos unijos.

1410 m. jungtinės lenkų, lietuvių, čekų, totorių karinės pajėgos sumušė Teutonų ordiną Rytų Prūsijoje prie Griunvaldo. Nuo tada kryžiuočiai nebegrasė savo kaimynams. (Šį ordiną lenkų valdovas Kondradas buvo pasikvietęs 1226 m. kovoti su pagonimis senaisiais prūsais. Riteriai įsikūrė Vakarų Prūsijoje. 1280 m. prūsus nugalėjo, prisiėmė jų vardą ir įsteigė dvi valstybes: Vakarų Prūsiją, kurios teisėtumas abejotinas, ir Rytų Prūsiją, kuri yra teisėta.)

1543 m. Mikalojus Kopernikas išleido savo knygą „Apie dangaus sferų sukimąsi“, kurioje išdėstė heliocentrinę teoriją. Ją Bažnyčia iš pradžių pasmerkė, ir tik gerokai vėliau pripažino.

Apie XVI a. vidurį Lenkija pajuto liuteronų, kalvinistų, husitų ir stačiatikių įtaką.

1596 m. Brest-Litovske vyko Rytų stačiatikių derybos su Šventuoju sostu, buvo sudaryta sąjunga. Nuo tada šie stačiatikiai, daugiausia baltarusiai ir ukrainiečiai, vadinami unitais.

1632 m. jėzuitų dėka beveik visi lenkai grįžo į katalikybę.

1655 m. Čenstochovos Dievo Motina išgelbėjo Lenkiją nuo švedų puolimo, todėl 1656 ji buvo pavadinta „Lenkijos karaliene“.

1683 m. karalius Janas III Sobieckis apsaugojo Vieną nuo otomanų turkų puolimo.

XVIII a. pabaigoje Lietuvos-Lenkijos valstybė labai nusilpo dėl vidinių vai-

dų. Tuo pasinaudojo jų kaimynai - Prūsija, Austrija ir Rusija ir 1772 m. įvykdė pirmąjį padalijimą.

1773 m. popiežius uždraudė Jėzuitų ordiną, bet jie išliko ir Prūsijoje, ir Rusijoje, nes šios šalys neprieštaravo jų veiklai.

1793 m. įvyko antras padalijimas, tačiau jame dalyvavo tik Rusija ir Prūsija.

1795 m. įvyko trečias Lietuvos-Lenkijos padalijimas. Šį kartą dalyvavo ir Austrija. Lenkija visiškai išnyko iš Europos žemėlapių, Varšuva teko Prūsijai, o Krokuva - Austrijai.

1807 m. Napoleonas iš dalių, kurios buvo tekusios Prūsijai ir Austrijai, sukūrė Varšuvos Kunigaikštystę. Bet 1812 m. Napoleonas pralaimėjo žygį į Rusiją, Varšuvos Kunigaikštystė virto autonomine Lenkijos karalyste Rusijos imperijos sudėtyje, kaip nusprendė Vienos kongresas 1815 m. Be to, buvo sukurta nedidelė nepriklausoma Krokuvos respublika.

1830 m. įvyko sukilimas prieš Rusiją, bet jis buvo nuslopintas.

1846 m. Krokuvos respubliką aneksavo Austrija.

1863 m. vėl įvyko sukilimas prieš Rusiją, bet ir jis nepavyko.

1918 m. lapkričio 11 d. Lenkija pasiskelbė nepriklausoma. Persitvarkė ir Lenkijos Bažnyčia, jos santykiai su vyriausybe buvo geri, o jos įtaka stipri, nors šalį valdė karinė diktatūra.

1920 m. Liubline atidarytas katalikiškas universitetas, vienintelis viename didžiuliam plote nuo Berlyno iki Vladivostoko. Jis veikė net ir komunistų valdžios metais.

1939 m. rugsėjo 1 d. fašistinė Vokietija užpuolė Lenkiją, tuo pagreitindama Antrąjį pasaulinį karą. Lenkija neteko daug turtų ir daugybės žmonių. Jos teritorijoje buvo kelios nacių koncentracijos stovyklos - Osvencimas, Treblinka, Maidanekas, Belzecas, Sobiboras, Chelmas. Jose naikino ne tik žydus, bet ir kitų tautų žmones.

1941 m. į Osvencimo koncentracijos stovyklą pateko pranciškonas **Šv. Maksiljanas Kolbė** (1894 m.). Jis vienos akcijos metu pasiaukėjo vietoj kito žmogaus, turinčio šeimą. Kanonizuotas 1982 m.

1943 m. sukilo Varšuvos geto žydai, tačiau sukilimas nepavyko.

Tuo pačiu metu vokiečiai rado masinio laidojimo kapus Chatynės miške Rusijoje. Ten buvo užkasti lenkų karininkai.

1944 m. kovo mėn. labai daug lenkų karių žuvo, kai bandė atkariauti iš vokiečių Monte Kasino Italijoje.

1944 m. rugpjūčio mėn. Varšuvoje įvyko sukilimas, tačiau buvo nuslopintas, nes Sovietų armijai iš Kremliaus buvo įsakyta nepadėti sukilėliams.

Kai 1945 m. gegužės 7 d. Vokietija kapituliavo, Lenkijos sienos buvo revizuotos. Ji neteko 69 860 kv. mylių rytuose, bet atgavo 40 000 kv. mylių vakaruose, t.y. Vokietijos provincijas Pomeraniją, Sileziją, Rytų Prūsijos pietinę dalį ir buvusį laisvą miestą Dancingą (Gdanskas). Vakarų siena buvo išvesta per Oderio ir Neisės upes.

1945-1989 m. naujas komunistinis režimas visaip varžė Bažnyčios veiklą, nes ateistinė vyriausybė valdė giliai katalikišką šalį. Lenkų kunigai sakė, jog Lenkijai komunizmas tinka, „kaip karvei balnas“.

Jau 1948 m. buvo įkalinti 700 kunigų ir daugybė tikinčiųjų.

1953 m. buvo suimtas **kardinolas Stefanas Višinskis** ir kalinamas iki 1956 m.

1954 m. Popiežius Pijus XII taip kreipėsi į lenkus: „Savo švelnia meile Dievo Motinai jūs išsiskirate iš kitų tautų ir nė viena jums neprilygsta“.

1956 m. birželio mėn. įvyko darbininkų sukilimas prieš komunistų režimą, po jo sekė kiti.

1966 m. Lenkija minėjo krikščionybės įvedimo 1000 metų jubiliejų. Ši data buvo paminėta ir kitur, o JAV ir Brazilija išleido proginčius pašto ženklus.

1969 m. gegužės mėn. Lenkijos vyskupai išdėstė vyriausybei savo skundus.

1971 m. valstybės ir Bažnyčios santykiai šiek tiek pagerėjo.

1973 m. Lenkijos vyskupai išplatino ganytojišką laišką, kuriame ragino katalikus priešintis oficialiai valstybės ateizmo ideologijai.

1978 m. pirmą kartą Lenkijos kardinolas Karolis Voityla buvo išrinktas Popiežiumi.

1979 m. Popiežius Jonas Paulius II pirmą kartą lankėsi gimtinėje. Susirinko didžiulės minios, o kartu buvo padėtas pamatas profsajungų susivienijimui „Solidarumas“. Jis pradėjo veikti 1980 m., o 1981 m. pabaigoje buvo uždraustas. Lechas Valensa ir kiti „Solidarumo“ lyderiai buvo suimti.

1981 m. Krokuvoje buvo įsteigta Pontifikacinė dvasinė akademija.

1982 m. lenkai minėjo Juodosios Madonos, esančios Čenstochovoje (Jasna Guroje), 600 metų jubiliejų.

Lenkijos Juodoji Madona yra bizantiškos kilmės labai seniai tapytas paveikslas. Rytuose ji jau buvo labai ilgai garbinama, o 1382 m. vienas kunigaikštis ją išgelbėjo per totorių puolimą ir atvežė į Centrinę Lenkiją. Ją patikėjo Šv. Pauliaus vienuolynui Čenstochovoje, apie 65 mylios į šiaurės vakarus nuo Krokuvos. Ant Marijos veido yra du randai, ar tai nuo totorių strėlių, ar nuo švedų kardo, ir dar vienas skersinis pjūvis.

1655 m. Čenstochovos Dievo Motina išgelbėjo lenkus nuo švedų karaliaus Karolio Gustavo puolimo. Kritišku momentu įvyko stebuklas, Čenstochova apsigynė, nors ji turėjo 300 žmonių, o ją apgulė 40 dienų laikė 12 000 prityrusių karių.

1656 m. Lenkijos karalius tautos vardu pašventė savo karalystę Palaimintajai Mergelei Marijai ir paskelbė ją Lenkijos karaliene. Čenstochovoje Marijos atlaidai būna gegužės 3 dieną.

1983 m. Popiežius Jonas Paulius II antrą kartą lankėsi tėvynėje.

1984 m. Lenkijos slaptoji policija nužudė kunigą Ježį Popielušką. Šis žiaurus nusikaltimas sukėlė viso pasaulio katalikų pasipiktinimą.

1987 m. Popiežius Jonas Paulius II trečią kartą lankėsi tėvynėje.

1988 m. po kelis metus trukusių neramumų „Solidarumas“ buvo legalizuotas.

1989 m. vyriausybė susitarė su opozicija ir surengė laisvus rinkimus. „Solidarumo“ delegatai laimėjo didelę balsų persvara. Ministru Pirmininku tapo nekomunistas Tadeušas Mazoveckis. Tais pačiais metais Lenkija užmezgė normalius diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu, o Varšuvoje atsidarė Katalikų dvasinė akademija.

1990 m. Lenkija minėjo 50 metų nuo sovietų nusikaltimo Chatynėje metines. Buvo priimta nauja demokratinė konstitucija.

1991 m. Popiežius Jonas Paulius II lankėsi Lenkijoje du kartus - birželio ir rugpjūčio mėnesiais, paskutinį kartą, kai buvo minima Pasaulinė jaunimo diena.

1992 m. jis pertvarkė Lenkijos Bažnyčią, įsteigė 8 naujas provincijas ir 13 naujų vyskupijų.

Portugalija (Ispanijos dalis 1580-1640)

Globėjos - Nekalto Prasidėjimo Marija, Palaimintoji Mergelė Marija (nuo 1646 m.), Šv. Elžbieta Portugalė (1271-1336).

Globėjai - Šv. Antanas Paduvietis (g. Lisabonoje), Šv. Pranciškus Bordžija, Šv. Jurgis, Šv. Vincentas Saragosietis, Šv. Jonas nuo Dievo, Šv. Jonas Britietis (gimęs 1648 m.), Šv. Pranciškus Ksaveras.

Šventovės - Fatimos Dievo Motinos bazilika, Apsireiškimų koplytėlė (75 mylias į šiaurę nuo Lisabonos), Bragos katedra (statyta 1089 m.), Šv. Antano gimimo vieta Lisabonoje, Sameiro kalno Dievo Motina Bragoje (nuo 1864 m.)

9,82 mln. katalikų, arba 93,3 % gyventojų. Vienas kardinolas, 3 arkivyskupai, 33 vyskupai, vienas patriarchatas, 2 arkivyskupijos, 17 vyskupijų, vienas karinis ordinariumas.

Maždaug II a. pr. Kr. šalis tapo Romos imperijos provincija „Luzitanija“, **III a. ji jau buvo krikščioniška, nes dar tebe priklausė Romos imperijai.**

V a. romėnus išstūmė barbarai, kurie įkūrė Vakarų Gotų karalystę, gyvavusią iki VIII a. Jie atsinešė arijonizmą ir kitas erezijas.

711-1249 m. valdė arabai ir maurai, po to šalis tapo nepriklausoma. Tuo metu buvo **Bragos arkivyskupija**, Lisabonos vyskupija ir dar 4 vyskupijos.

1276 m. portugalas buvo išrinktas Popiežiumi Jonu XXI, bet jis valdė tik metus.

XV a. pradžioje princas Henrikas Jūrininkas (1394-1460) įsteigė pirmąją pasaulyje jūreivystės mokyklą. Portugalija tapo keliautojų ir atradėjų valstybe.

1488 m. Bartolomejus Diasas atrado Afrikoje Gerosios Vilties iškyšulį.

1498 m. Vaskas da Gama pasiekė Indiją.

1500 m. Pedras Kabralas atrado Braziliją.

1520-1521 m. Ferdinandas Magelanas atrado Ugnies Žemę tarp Čilės ir Argentinos bei Filipinų salas.

1580-1640 m. Portugaliją valdė Ispanai.

1759 m. Portugalijos vyriausybė ištrėmė jėzuitus ne tik iš savo valstybės, bet ir iš jos kolonijų, visų pirma iš Brazilijos.

XIX-XX a. vyko kelios liberalų revoliucijos, kurios sudarė Bažnyčiai sunkumų.

1910 m. įvyko revoliucija, Portugalijos monarchija pavirto respublika.

Nuo 1917 m. gegužės 13 d. iki spalio 13 d. Fatimoje 6 kartus ap-sireiškė Švč. Mergelė Marija. Ją vadina Fatimos Dievo Motina. Apsireiš-kimai vyko kas mėnesį, juos matė trys vaikai: pal. Jacinta, pal. Franciškas ir

seselė Liucija, dabartinė vienuolė. Per Vaikus Fatimos Dievo Motina perdavė visai žmonijai: „**Melskitės ir atgailaukite, nes Dievo teisingumas nubaūs pasaulį už jo dabartines nuodėmes karu**”. (Buvo kalbama apie Antrąjį pasaulinį karą.) „**Rusijoje iškils baisus Dievo priešas, jo nuodėmės pasklis po visą pasaulį, sukeldamos karus, revoliucijas ir Bažnyčios persekiojimą. Jei mano prašymus išpildysite, Rusija atsivers ir ateis taika**”.

Spalio 13 d. šiuos apsireiškimus patvirtino ir saulės stebuklas.

1930 m. Bažnyčia paskelbė, jog Švč. Mergelės Marijos apsireiškimai Fatimoje tikrai įvyko.

1938 m. sausio 25-26 d. pasirodė ypatinga šviesa - Aurora Borealis. Sese-
lė Liucija patvirtino, jog tai neišvengiamo karo (Antrojo pasaulinio karo) ženklas.

1940 m. Portugalija sudarė konkordatą su Šventuoju Sostu.

1942 m. spalio 13 d., per Fatimos apsireiškimo 25-ąsias metines, Popiežius Pijus XII pašventė visą pasaulį Marijos Nekaltajai Širdžiai.

1951 m. Lisabonoje vyko Šventųjų misijų dailės paroda.

**1952 m. liepos 7 d., per Fatimos apsireiškimo 35-ąsias metines, Po-
piežius Pijus XII savo apaštališkuoju laišku kreipėsi į rusų tautą ir pa-
šventė ją Marijos Nekaltajai Širdžiai.**

1967 m. paminėtos Dievo Motinos apsireiškimo Fatimoje 50-osios meti-
nės. Buvo atidengtas Švč. Jėzaus Širdies paminklas ir Fatimos Dievo Motinos
apsireiškimo koplyčia. Iškilnėse dalyvavo Popiežius Paulius VI.

Tais pačiais metais Lisabonoje buvo atidarytas Portugalijos katalikiškas
universitetas.

1975 m. komunistai bandė užimti valdžią, tačiau per rinkimus jie gavo tik
18% balsų.

1982 m. ir 1991 m. Portugalijoje lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

**1991 m. spalio 13 d. 74-ąsias Dievo Motinos 2 Fatimoje apsireiškimo
metinių iškilmes parodė Maskvos televizija. Iki komunistų režimo pa-
baigos buvo likę 2 mėnesiai.**

Portugalijai priklauso **Madeiros salos**. Jų gyventojai tapo krikščionys nuo
XV a. pradžios, Funšalo vyskupija įsteigta 1514 m.

Azorų salos, kurios taip pat priklauso Portugalijai, tapo krikščioniškos nuo
XV a. pabaigos, Agros vyskupija įsteigta 1534 m.

Portugalijos kolonija **Makao** yra Perl upės žiotyse priešais Honkongą. Į
Makao 1557 m. atvyko jėzuitai iš Portugalijos ir ten įsteigė savo misijų bazę
darbui Kinijoje ir Japonijoje. 1576 m. įkurta vyskupija. Ten 22 000 katalikų, arba
4,5% gyventojų. Vienas vyskupas. Makao turi būti grąžintas Kinijai 1999 m.

Buvusios Portugalijos kolonijos:

**Brazilija (1500-1822) - dabar didžiausia pasaulyje katalikiška valsty-
bė.**

Goja (1510-1961), portugalų miestas Indijoje, misionierių veiklos centras.
Čia 1541 m. atvyko jėzuitas Šv. Pranciškus Ksaveras. Per 4 metus jis pakrikš-
tijo daugybę žmonių, mirė 1552 m. ir ten palaidotas. Indija prisijungė Goją 1961 m.,
o portugalai turėjo išvykti.

Angola nebeprisiklauso Portugalijai nuo 1974 m.

Mozambikas išsivadavo 1975 m. (žr. Afrika).

Žaliasis iškyšulys - tai grupė salų 300 mylių į vakarus nuo Senegalo Atlanto vandenyne. Nepriklausomos nuo 1975 m. Pirmoji vyskupija buvo įkurta 1532 m. 351 000 katalikų, vienas vyskupas. Katalikai sudaro 94,9% gyventojų, daugiau negu bet kur Afrikoje.

Rumunija (Turkijos dalis 1453-1878)

Globėjai - Šv.Nicetas Remesėnietis, Šv. Nikolajus, Šv.Jurgis.

Šventovės - Putnos vienuolynas (nuo 1466 m.).

3,28 mln. katalikų (Romos 6%, unitų - 8%, iš viso 14% gyventojų). Vienas kardinolas, 3 arkivyskapai, 10 vyskupų, 3 arkivyskupijos, 8 vyskupijos ir vienas ordinariatas. Rumunai stačiatikiai sudaro 80% gyventojų.

106-271 m. tai buvo Romos imperijos valdoma „Dakijos ir Scintijos Pontikos karalystė“. Tuo metu čia ir įsigalėjo krikščionybė, romėnų kalba bei kultūra. Išskyrus vengrus, juos supo vien slaviškos gentys. Vėliau jie patys pasivadino Rumunija (Romania).

IX a. iš Bulgarijos atėjo stačiatikiai, kurie vėliau arba susivienijo su Roma, arba pavirto Rumunijos stačiatikiais.

Rumuniją sudaro 3 regionai, kurių istorija skirtinga.

1247 m. **Valakija**, o 1352 m. **Moldavija** tapo galingomis kunigaikštystėmis, o trečioji dalis - **Transilvanija** buvo Vengrijos karalystės dalimi. Visas jas XV a. okupavo otomanai turkai.

1713 m. Transilvanija buvo prijungta prie Austro-Vengrijos (iki 1918 m.).

1812 m. **Rytų Moldaviją, t.y.Besarabiją**, užėmė rusai, taip pat iki 1918 m.

1861 m. Valakija ir Vakarų Moldavija sudarė Rumuniją, nors jas dar valdė turkai. 1878 m. jos atgavo nepriklausomybę, o 1881 m. tapo karalyste.

1918 m. Rumunija atgavo Transilvaniją iš Austro-Vengrijos ir Rytų Moldaviją iš Rusijos.

1929 m. sudarė konkordatą su Šventuoju Sostu.

1940 m. Rusija vėl užėmė Rytų Moldaviją, bet Rumunija vėl ją prisijungė, kai 1941 m. užpuolė Sovietų Sąjungą kartu su Vokietija. 1944 m. sovietai vėl atsiėmė Rytų Moldaviją ir įvedė joje komunistinį režimą.

1948 m. komunistinis Rumunijos režimas nutraukė santykius su Šventuoju Sostu. Rumunijos bizantiškų apeigų bažnyčia su 1,5 mln. tikinčiųjų buvo sujungta su Rumunijos stačiatikių bažnyčia. Visi 6 Romos katalikų vyskapai buvo pašalinti, per 50 kunigų nužudyti, apie 200 mirė kalėjimuose. **Kardinolas Aro-nas buvo persekiojamas.**

Rumunų baptistų pastorių **Ričardą Vurmbrandą** komunistai kalino 14 metų ir visaip kankino. Galiausiai jis buvo paleistas ir išvyko į JAV, kur parašė knygą „Kankintas dėl Kristaus“.

1964 m. sąlygos pagerėjo, bet 1967 m. prezidentu tapo liūdnei pagarsėjęs Nikolajus Čaušesku.

1989 m. gruodžio 22 d. komunistų režimas buvo nuverstas, o Čaušesku ir jo žmona nužudyti.

1990 m. kovo mėn. buvo atkurta katalikų Bažnyčios hierarchija su 12 vyskupijų, atnaujinti santykiai su Šventuoju Sostu, įšventinti 5 katalikų vyskapai.

1991 m. birželio 28 d. **vyskupas Aleksandras Todea**, kalintas 10 metų, tapo kardinolu.

1991 m. rugpjūčio 27 d. Moldova pasiskelbė nepriklausoma. Ji buvo Rumunijos dalimi 1918-1940 ir 1941-1944.

Rusija (Totorių valdoma 1237-1481)

Globėjos - Kazanės Dievo Motina, Šventosios Rusijos gynėja ir vaduotoja, Šv.Teresė, Fatimos Dievo motina.

Globėjai - Šv. Andriejus, Šv.Mikalojus Mirietis, Šv.Kirilas ir Šv.Metodijus, Šv.Vladimiras Kijevietis, Šv.Borisas ir Šv.Glebas.

Maskvos globėjai - Šv.Sergijus, Šiaurės Rusijos vienuolynų Zagorske steigėjas.

Šventovės ir istoriniai paminklai - Zagorsko vienuolynas, Smolnio vienuolynas Sankt Peterburge, Suzdalės soboras XIII a., Šv. Vasilijaus soboras XVI a., Šv. Mikalojaus soboras Maskvoje, Kazanės Dievo Motinos bazilika Maskvoje ir kt.

Rusų tautos sąžinės atstovai - Andrejus Sacharovas (1921-1989), Aleksandras Solženyčinas, Sergejus Kovaliovas ir kt. Europinėje Rusijos dalyje gali būti apie 2 mln. katalikų ir 1,5 mln. Rusijos Azijoje (Sibire ir kitur), iš viso apie 3,5 mln. galimų katalikų, arba 2,3% gyventojų. Tai daugiausia tremtiniai iš Lenkijos, Ukrainos, Lietuvos, Latvijos, Baltarusijos, Pavolgio vokiečiai ir jų įpėdiniai.

Du apaštališki administratoriai - vienas arkivyskupas Maskvoje Europinei Rusijos daliai ir vienas vyskupas Sibirui Novosibirske, taip pat viena arkivyskupija ir vienas apaštališkas egzarchatas.

Rusų stačiatikiai sudaro 25%, arba 37 mln. gyventojų. Apie 1 mln. gyvena Vakarų pusrutulyje, kiti 60% yra ateistai arba sektantai.

Pirmąją rusų valstybę įkūrė švedų karvedžiai IX a.: Novgorode - 859 m. ir Kijevo - 862 m.

988 m. Kijevo Rusios valdovas Vladimiras vedė Rytų Romos imperijos graikų imperatoriaus Bazilijaus II dukterį ir tapo krikščioniu. Tais pačiais metais buvo pakrikštyti gyventojai. Buvo paskirtas arkivyskupas, pavaldus Konstantinopolio patriarchui. Per pirmuosius 200 metų visi Kijevo arkivyskapai paskirti Konstantinopolio patriarcho buvo graikai.

1054 m. graikai atsiskyrė nuo Romos Bažnyčios, o rusai bei ukrainiečiai dar kurį laiką buvo lojalūs Šventajam Sostui. Tik vėliau jie prisijungė prie Konstantinopolio patriarcho.

1174 m. buvo įkurta Maskva.

1237 m. susijungė Livonijos Kalavijuočių ordinas ir Kryžiuočių ordinas, o Maskvos sritį užpuolė mongolai totoriai.

1242 m. Aleksandras Nevskis sumušė Teutonų riterius šiaurės Rusijoje.

1328 m. Maskva tapo Maskvos didžiosios kunigaikštystės sostine, būsimosios Rusijos branduoliu, iš kur pradėjo plėstis į visas puses.

1462 m. valdžią į savo rankas paėmė pirmasis Rusijos caras Ivanas III Didysis (1462-1505).

1481 m. jis išvadavo šalį iš totorių jungo. Tuo metu Bizantijos imperija nustojo egzistuoti, nes 1453 m. ją užėmė turkai, todėl Ivanas Didysis pasiskelbė Bizantijos imperatoriaus įpėdiniu. Taip prasidėjo rusų stačiatikių Bažnyčios vadovaujamas caro ir Maskvos patriarcho, valstybinės religijos gyvavimas. Caras tapo ne tik valstybės, bet ir Bažnyčios galva.

1596 m. pagal Brest-Litovsko sutartį dalis Ukrainos ir Baltarusijos stačiatikių prisijungė prie Šventojo Sosto. Nuo tada jie vadinami unitais.

1646 m. Užgorode, kuris yra prie Slovakijos sienos, buvo susitarta, kad prie Šventojo Sosto vėl prisijungia Karpatų ukrainiečiai.

Apie 1665 m. Maskvos patriarchas Nikonas (1605-1681) įvedė kai kurias liturgijos reformas, siekdamas sumažinti korupciją ir suderinti rusų apeigas su graikų. Dalis tikinčiųjų su šiomis reformomis nesutiko. Nuo 1667 m. sentikiai, t.y. starovierai, buvo persekiojami. Tik viena jų sekta - „popovcai“ - 1881 m. buvo pripažinta valstybės.

Petras Didysis (1682-1725) suteikė Rusijai Europos bruožų. 1707 m. jis prie Suomijos įlankos įsteigė Sankt Peterburgo miestą ir perkėlė į ten iš Maskvos sostinę, o 1721 m. išvijo švedus iš Šiaurės Livonijos ir prisijungė ją prie tais pačiais metais įkurtos Rusijos imperijos. Taip į Rusiją pateko dvi katalikiškos vyskupijos - Revelio (Talino) ir Dorpat (Tartu) - bei Rygos arkivyskupija. Petras Didysis panaikino Maskvos patriarcho teises ir visus religinius reikalus pavedė Šventajam sinodui, kuriam jis pats vadovavo.

1795 m. įvyko ir paskutinis Lietuvos-Lenkijos padalijimas. Rusija gavo didesnę dalį Lietuvos, likusią dalį Latvijos ir Rytų Lenkiją. (Varšuva ir centrinė Lenkijos dalis teko Prūsijai.)

1798 m. rusai įsteigė Mogiliovo arkivyskupiją, kuriai priklausė 75% europinės Rusijos dalies ir visa azijinė dalis, iš viso 6 vyskupijos: dvi baltarusių, dvi lietuvių ir dvi latvių.

1801 m. sostinėje Sankt Peterburge buvo įsteigta Romos katalikų kolegija, kurios struktūra neatitiko Bažnyčios kanonų.

1807 m. Napoleonas sukūrė Varšuvos kunigaikštystę iš Lenkijos teritorijos, kuri buvo tekusi Prūsijai ir Austrijai. Kai rusai sumušė Napoleoną, 1813 m. jie užėmė Varšuvos kunigaikštystę ir sukūrė Lenkijos karalystę, kuri tapo Rusijos imperijos dalimi. Šį aktą 1815 m. patvirtino Vienos kongresas.

Lenkijos karalystėje buvo 10 vyskupijų, tarp jų - Lietuvos vyskupija ir Varšuvos arkivyskupija. **Taigi dabar dvi Romos katalikų arkivyskupijos - Mogiliovo ir Varšuvos - priklausė Rusijai.**

1839 m. rusų stačiatikių Bažnyčia, nepaisydama jokių prašymų, oficialiai prisijungė Unitų Bažnyčiai.

Dėl to Popiežius Grigalius XVI 1842 m. kreipėsi į carą. Tais pačiais metais

Rusijos vyriausybė perkėlė Dvasinę akademiją iš Vilniaus į Sankt Peterburgą, kad galėtų geriau kontroliuoti jos veiklą. Po to ji aptarnavo visos Rusijos katalikus.

1845 m. gruodžio mėn. Rusijos caras Nikolajus I aplankė Vatikane Popiežių Grigalių XVI, kuris išdėstė carui pretenzijas dėl katalikų persekiojimo Rusijoje.

1847 m. rugpjūčio mėn. buvo pasirašytas konkordatas tarp Rusijos ir Šventojo Sosto, bet reikalai nepagerėjo.

1866 m. Rusija šį konkordatą atšaukė.

1905 m. Rusija pralaimėjo karą su Japonija ir atnaujino diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu. Tuo metu europinėje Rusijos dalyje buvo 150 katalikiškų parapijų ir beveik 500.000 katalikų, viena kunigų seminarija buvo Sankt Peterburge, kita - Saratove. Be to, Sankt Peterburge buvo 72 katalikiškos mokyklos ir vienintelė Rytų Europoje Dvasinė akademija, 1842 m. atkelta iš Vilniaus, taip pat daug religinių ordinų. **Tais pačiais metais dalis rusų stačiatikių prisijungė prie Romos, tačiau prisilaikė bizantiškų apeigų, t.y. tapo naujaisiais unitais.** (Dabar viso pasaulio rusų katalikų apaštališkasis egzarchatas yra Prancūzijoje.)

1917 m. dėl Japonijos karo ir Pirmojo pasaulinio karo pralaimėjimo Rusijos caras turėjo atsisakyti sosto.

1917 m. lapkričio 7 d. įvyko kruvina revoliucija ir valdžią užgrobė karingas ateistinis režimas, kaip buvo išpranašavusi Fatimos Dievo Motina. Naujasis komunistinis režimas rėmėsi Karlo Markso doktrinomis. Jis paskelbė karą trimis institucijoms: religijai, kurią vadino „liaudies opiumu“, šeimai ir privačiai nuosavybei. Bažnyčiai buvo uždrausta užsiimti labdara ar švietimu, visi komunistų partijos nariai privalėjo būti ateistais.

1920 m. naujoji vyriausybė vėl perkėlė sostinę į Maskvą.

1922 m. ji pradėjo uždarinėti bažnyčias ir kitus maldos namus.

1922 m. gruodžio 31 d. Sovietų Rusija buvo pavadinta Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga, kuriai priklausė šios respublikos: Rusija (su Sibiru), Ukraina, Baltarusija, Azerbaidžanas, Gruzija ir Armėnija.

1925-1936 m. buvo prijungtos Pietvakarių Azijos respublikos: Uzbekistanas, Turkmėnistanas, Tadžikistanas, Kirgistanas, Kazachstanas (visos musulmoniškos).

1940 m. prijungtos dar 5 respublikos: Karelių-Suomių (panaikinta 1956 m.), Moldavija, Estija, Latvija ir Lietuva.

1923 m. Sovietų Sąjunga nutraukė diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu.

Tais metais įvyko konfrontacija tarp Rusijoje dirbančių katalikų kunigų ir naujojo ateistinio režimo. Maskvoje buvo patraukti į teismą 16 katalikų lenkų bei lietuvių kunigų, kurie dėl sufabrikuotų kaltinimų nuteisti kalėti nevienodiems periodams. Tarp jų buvo ir tėvas Teofilis Matulionis, lietuvis kunigas, vėliau išgarsėjęs visame pasaulyje. Lenkų kunigas Konstantinas Butkevičius buvo nuteistas mirti, ir bausmė įvykdyta tų pačių metų Didįjį penktadienį. Toks teismas papiktino visą pasaulį, Popiežius Pijus XI pasmerkė jį kaip neteisėtą. Neteisingai apkaltintųjų kančias jis palygino su tuo, ką patyrė pirmieji krikščionys Romos imperijoje.

1929 m. Popiežius Pijus XI Romoje įsteigė Pontifikacinę rusų kolegiją rusams unitams, kurioje nuo 1968 m. mokosi ir rusai stačiatikiai.

1930 m. kovo 19 d. Šv. Juozapo dieną Popiežius Pijus XI pakvietė visą pasaulį kartu melstis, kad būtų atitaisyti įžeidimai, kuriuos patyrė Dievas Rusijoje ir būtų padėta tiems, kuriuos Sovietų vyriausybė persekioja už tikėjimą.

1936 m. buvo nugriautas Kazanės soboras, stovėjęs Maskvoje, Raudonosios aikštės šiaurės vakarų kampe. Kaip tik jame buvo **Kazanės Dievo Motinos ikona**. Ją pavyko slapta išvežti į užsienį, pirma į Fatimą, o paskui į JAV. (1991 m. prasidėjo Kazanės Dievo Motinos Soboro atstatymas.)

1939 m. iš JAV atvyko misionierius **tėvas Valteris Cižekas**. Jis ieškojo galimybių atversti rusus į tikrąjį tikėjimą, bet pats pateko į Sibiro Gulagą. 1962 m. jam kaip JAV piliečiui buvo leista grįžti į tėvynę. Savo vargus aprašė knygose „Su Dievu Rusijoje“ ir „Jis vedė mane“.

Prieš Antrojo pasaulinio karo pradžią, 1939 m. nepaisant represijų ir suvaržymų, Maskvoje buvo 3 katalikų bažnyčios, įskaitant Šv. Liudviko bažnyčią diplomatams ir jų šeimoms, 9 bažnyčios Leningrade ir 38 kituose Rusijos miestuose, iš viso 50. Katalikų 1905 m. buvo 500 000, o dabar - tik 200 000, neįskaitant Pavolgio, Vokiečių autonominės respublikos.

1941 m., kai fašistinė Vokietija netikėtai užpuolė Sovietų Sąjungą, Stalinas kreipėsi paramos į rusų stačiatikių Bažnyčią prieš okupantus.

1944-1945 m. sovietai ne tik atgavo savo ankstesnę teritoriją, jie prasišverbė toli į Rytų ir Centrinę Europą ir visur įvedė komunistinius režimus. Katalikai, kaip ir kiti tikintieji, buvo persekiojami ir represuojami.

1966 m. Popiežius Paulius VI pradėjo savo vadinamą „Rytų politiką“, kurios iniciatorius Popiežius Jonas XXIII bandė palengvinti tikinčiųjų dalį komunistinėse valstybėse diplomatiniais keliais.

1970 m. gegužės 18 d. Maskvos patriarchas suteikė nepriklausomą statusą rusų stačiatikių Bažnyčiai Vakaruose, kur jai priklausė apie milijoną žmonių. Tais metais Sovietų Sąjungoje išėjo pirmieji pašto ženklai religine tematika. Tai buvo įžymių dailininkų Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Petro bei Šv. Povilo paveikslų reprodukcijos (!). Vėliau buvo ir daugiau tokių pašto ženklų.

1971 m. Popiežius Paulius VI pašventino Odesos maldininkų Mergelės Marijos statulą, kurią nuvežė į Odesą, o po to į Maskvą.

1988 m. rusų stačiatikių Bažnyčia paminėjo 1000 metų krikščionybės jubiliejų. Iškilmėse dalyvavo Vatikano atstovai, Vatikane buvo išleisti 3 proginiai pašto ženklai.

Faktiškai nuo 988 m. krikščionybės įvedimo iki 1054 m. ir dar vėliau rusai bei ukrainiečiai buvo lojalūs Romos popiežiui nors ir laikėsi bizantiškų apeigų. Vėliau jie tapo graikų stačiatikiais ir tapo priklausomi nuo Konstantinopolio patriarcho. Dar 1188 m. ir vėliau Kijevo arkivyskupas būdavo graikai, ir tik vėliau atsirado vietiniai arkivyskupas, kurie iki 1453 m. priklausė Konstantinopolio patriarchatui, kol suiro Bizantijos imperija.

1481 m., kai rusai išsivadavo iš totorių jungo, Ivanas III Didysis (1462-1505), pirmasis Rusijos caras, 1462 m. įkūrė rusų stačiatikių Bažnyčią ir pasiskelbė jos galva. Bažnyčios centras buvo Maskvoje, su savo Rusijos patriarchu. 1481-1917 m. valdė visa eilė carų, o kai Nikolajų II nužudė komunistai, 1918 m. Bažnyčios galva tapo Maskvos patriarchas.

1989 m. gruodžio 1 d. Popiežius Jonas Paulius II Vatikane priėmė Sovietų Sąjungos prezidentą M.Gorbačiovą. Po to buvo užmegzti normalūs diplomatiniai santykiai. Sovietų Sąjungoje buvo patvirtintas tikėjimo laisvės įstatymas.

1991 m. pavasarį Popiežius sudarė Rusijos Federacijos katalikų Bažnyčios hierarchiją, o Baltarusijoje ji buvo sudaryta jau 1989 m. Tadeušas Kondraševičius (nuo 1989 m. Minsko vyskupas) buvo paskirtas Maskvos arkivyskupijos valdytoju visai europinei daliai, o **vyskupas Jozefas Vertas** Novosibirsko vyskupijos administratorium visam Sibirui. Popiežius taip pat paskyrė apaštališkuosius administratorius Kazachstanui (žr. Azija) ir Baltarusijai (žr. Europa).

1991 m. rugpjūčio 19 d. buvo surengtas pučas prieš prezidentą M.Gorbačiovą. Jis nepavyko, bet sukėlė dramatiškus pokyčius: Komunistų partija iširo, Baltijos šalys atgavo nepriklausomybę, o kitos respublikos gavo teisę pasirinkti ir taip pat panoro būti nepriklausomomis.

1991 m. spalio 13 d., kai buvo minimos Fatimos Dievo Motinos apsireiškimo 1917 m. 74-osios metinės, iškilmes Fatimoje rodė Maskvos televizija.

1991 m. lapkričio 29 d. Maskvos arkivyskupas T. Kondraševičius kalbėjo Europos vyskupų sinode Romoje. Jis pasakė, kad Maskvos arkivyskupija užima per milijoną kvadratinį mylių ir joje reikia užregistruoti apie 40 parapijų su 250 000 tikinčiųjų ir apie 20 kunigų.

1991 m. gruodžio 3 d. Rusija, Ukraina ir Baltarusija sudarė Nepriklausomų valstybių sandraugą (NVS). **Gruodžio 8 d., t.y. Nekalto Prasidėjimo diena,** prie jų prisijungė dar kelios kitos buvusios respublikos. **Sovietų Sąjunga nuostojo egzistavusi.**

Gruodžio 25 d., per Šv.Kalėdas, atsistatydino prezidentas M.Gorbačiovas. Jo vietą užėmė Borisas Jelcinas, kuris jau buvo susitikęs su popiežiumi. Buvo nuleista senoji vėliava su pjautuvu ir kūju, o vietoj jos pakelta balta-mėlyna-raudona Rusijos vėliava.

Taip išsipildė Fatimos Dievo Motinos ir tėvo Pijaus pranašystės apie Rusijos atsivertimą. Galbūt tai tik pirmieji žingsniai, bet jie labai svarbūs.

1992 m. tėvas Stanislovas Opiela įsteigė Rusijoje jėzuitų provinciją. Maskvos Šv.Liudviko bažnyčioje pasikrikštijo daugiau kaip 500 suaugusiųjų žmonių, 70-80% sudarė studentai. Tikinčiųjų skaičius išaugo nuo 250 000 iki 300 000, kunigų nuo 20 iki 33, buvo įsteigta Teologijos mokykla su 3 metų kursais pasauliečiams. Deja, santykiai tarp stačiatikių ir katalikų ne visada geri.

Sibiras

Nuo XVI a., kai Rusija pradėjo ekspansiją į Rytus, Sibiras tapo Rusijos dalimi. Po 1917 m. revoliucijos Sibiras tapo nepriklausomu, bet tik trumpam. Sibiro katalikai - tai tremtiniai ir jų palikuonys lenkai, lietuviai, latviai, ukrainiečiai, baltarusiai, pavolgio vokiečiai ir kt.

1991 m. popiežius paskyrė **vyskupą Jozefą Vertą**, vokiečių kilmės jėzui-

ta, Sibiro apaštališkuoju administratorium. Jo centras yra Novosibirskas, visos azijinės Rusijos dalies sostinė. Vyskupo darbą sunkina tai, kad yra tik 20 kunigų, o atstumai labai dideli. Manoma, kad katalikų yra apie 1,5 milijono.

Kaliningrado sritis

Nuo I a. iki 1280 m. čia gyveno baltų gentis, pagonyms senieji prūsai.

1280-1525 m. valdė Teutonų ordinas, kurio nariai tapo pasauliečiais liuteronais.

1525-1945 m. tai buvo vokiečių protestantų Rytų Prūsija tarp Lietuvos ir Lenkijos.

1945 m. jos šiaurinė dalis teko Rusijai ir buvo pavadinta Kaliningrado sritimi, o pietinė dalis - Lenkijai. Čia gyvena atsikėlę rusai, yra lietuvių ir lenkų.

Maskvos arkivyskupas gavo leidimą pastatyti dvi katalikų bažnyčias. Jau yra du kunigai ir apie 20 000 katalikų, kurie sudaro 2,1% gyventojų.

San Marinas

Globėjas - Šv. Marinas.

23 000 katalikų arba 100% gyventojų. Tai Italijos vyskupijos Montefeltro, kurią sudaro 12 parapijų, dalis. San Marinas - tai mažytė valstybė Italijos šiaurės rytuose.

Vyskupija įsteigta III a. pabaigoje, o San Marino valstybės įkūrėjas yra akmenaskaldys Marinas, gyvenęs IV a. Sakoma, jog tai seniausia respublika Europoje.

1982 m. iškėlė Popiežius Jonas Paulius II.

Škotija (Jungtinės Karalystės dalis nuo 1603 m.)

Globėja - Šv. Margarita Karalienė.

Globėjas - Šv. Andriejus, Šv. Kolamba, Šv. Paladijus.

Šventovė - Šv. Andriejaus katedra sostinėje Edinburge.

769 381 katalikas, arba 15% gyventojų. Vienas kardinolas, 2 arkivyskupai, 8 vyskupai, 2 arkivyskupijos ir 6 vyskupijos.

I-IV a. Škotijos pietinę dalį valdė romėnai, kurie ją vadino „Kaledonija“, tačiau šiaurinės dalies jiems taip ir nepavyko užimti.

563 m. Šv. Kolamba (521-597), vienuolis iš Airijos, atvyko į Škotiją ir įsteigė žinomą vienuolyną mažoje Jonos salelėje. Tai viena iš Vidurinių Hebridų salų. **Prasidėjo evangelizacija**, o kai Šv. Kolamba mirė, škotai jau visi buvo krikščionys.

1018 m. įsikūrė Škotijos karalystė.

XI a. **Šv. Margarita** (1050-1093) gimusi Vengrijoje tapo Škotijos karaliene, o vėliau ir Šventąja.

1300 m. Škotijoje jau buvo Šv. Andriejaus arkivyskupija ir 6 vyskupijos, tačiau Jonos salos vyskupija priklausė Norvegijos arkivyskupijai Tronheime.

XVI a. **Škotijos karalių Jokūbą V** Popiežius Paulius III pavadino „Tikėjimo gynėju“.

Tuo metu Škotija susipažino su kalvinizmu, kurio skelbėjas buvo kunigas Džonas Noksas.

1560 m. Škotijos parlamentas paneigė popiežiaus viršenybę, o 1567 m. nutarė, kad valstybinės religijos bus kalvinizmas ir presbiterionizmas. Katalikų Bažnyčia buvo pasmerkta, jos hierarchija išardyta.

1603 m. kai Škotijos princas tapo Anglijos karaliumi, Škotija susijungė su Anglija. 1653 m. kunigai įkūrė Škotijos misiją, kuri slapta aptarnaudavo tikinčiuosius.

1781 m. Edinburge Džordžas Hėjus išleido katekizmą „Nuoširdusis krikščionis“, o 1878 m. buvo atkurta Katalikų Bažnyčios hierarchija.

1982 m. Popiežius Jonas Paulius II lankėsi Anglijoje ir Škotijoje.

Sibiras (žr. Rusija)

Slovakija (Čekoslovakijos dalis 1918-1993 m. sausio 1 d.)

Globėjos - Gailestingoji Dievo Motina, Levočos Dievo Motina.

Globėjai - Šv.Kirilas ir Šv.Metodijus

Šventovė - Nitros katedra (833 m.)

3,75 mln. katalikų, arba 75% gyventojų. Vienas kardinolas, vienas arkivyskupas, 10 vyskupų, viena arkivyskupija ir 5 vyskupijos. Apie 250 000 stačiatikių.

Krikščionybę VIII a. įvedė misionieriai iš Airijos ir Vokietijos.

IX a. Slovakija tapo Didžiosios Moravijos imperijos dalimi.

833 m. princas Pribina pastatė Nitroje pirmą krikščionišką bažnyčią.

863 m. slovakų valdovas Rastislavas pakvietė Šv.Kirilą ir Šv. Metodijų ganytojiškam darbui ir misijoms. Šie įvedė liturgiją senąja slavų kalba. Popiežius tam pritarė, bet vėliau vėl buvo įvesta lotynų kalba. Šv.Kirilas ir Šv.Metodijus labai garbinami kaip Slovakijos apaštalai.

880 m. Nitroje buvo įsteigta pirmoji vyskupija. Vėliau Slovakiją užėmė vengrai.

XV-XVII a. juos puldinėjo turkai.

1867 m. Slovakija įėjo į Austro-Vengrijos imperijos sudėtį.

1918 m. tapo Čekoslovakijos Respublikos dalimi.

Kai 1939 m. fašistinė Vokietija išardė Čekoslovakiją, Slovakija tapo Vokietijos protektoratu, o jos prezidentu - Jozefas Tisas.

1944 m. grįžo kerštingas sovietų remiamas komunistų režimas. J.Tisas buvo kaltinamas „tėvynės išdavimu“ ir 1946 m. gruodžio mėn. nuteistas mirties bausme, kuri įvykdyta 1947 m. balandžio mėn.

1945-1949 m. buvo labai persekiojami katalikai. Apie 10% šalies gyventojų pabuvojo kalėjimuose.

1950 m. Prahos režimas nutraukė diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu. Katalikų persekiojimas susilpnėjo tik 1968 m.

1973 m. Slovakijai buvo paskirti trys nauji vyskupai, o 1988-1989 dar keli. 1989 m. sužlugo komunistinis režimas.

1990 m. vasario mėn. buvo įšventinti dar keli vyskupai, o naujoji Prahos vyriausybė atkūrė diplomatinius santykius su Šventuoju sostu.

1990 m. Popiežius Jonas Paulius II lankėsi Čekijoje.

1991 m. **Nitros arkivyskupą Joną Korecą**, kurį komunistai pralaidė kailėjime 8 metus, Vatikane Popiežius Jonas Paulius II įšventino kardinolu. 1993 m. sausio 1 d. Slovakija tapo nepriklausoma valstybe.

Slovėnija (Jugoslavijos respublika 1918-1991)

Globėja - Šv.Sava.

Globėjas - Šv.Metodijus.

Šventovė - Šv.Petro kapinės Liublianoje.

Yra 1,65 mln. katalikų, arba 83,2% gyventojų. Vienas arkivyskupas Liublianoje, 4 vyskupai, viena arkivyskupija ir 2 vyskupijos.

Iki V a. Slovėnija buvo Romos Imperijos provincija „Panonija“.

VIII a. pabaigoje, padedant Zalcburgo arkivyskupui tapo krikščioniška.

869 m. Šv.Metodijus tapo Moravijos ir Panonijos arkivyskupu ir dirbo čia iki savo mirties 885 m. Panoniją sudarė Slovėnija, Kroatija ir Vakarų Vengrija.

Po 1054 m. skilimo, Slovėnija ir Kroatija liko lojalios Romai ir priklausė Šventajai Romos imperijai.

1102 m. jos abi prisijungė prie Vengrijos karalystės, bet 1140 m. vėl grįžo į Šventąją Romos imperiją kaip Austrijos provincijos Karniolos dalis.

Nuo XV a. iki 1683 m. kaimyninę Vengriją puldinėjo turkai, bet Slovėnijos jie beveik nelietė.

1683 m. Lenkijos karalius Jonas III Sobeckis išgelbėjo ne tik Vieną, bet ir likusią krikščionišką Europą nuo turkų invazijos.

Nuo XII a. Slovėnija buvo Austrijos dalis, išskyrus trumpą laikotarpį, kai ji buvo Illyrijos provincijos dalis Napoleono valdomoje Prancūzijos imperijoje.

1867-1918 m. Slovėnija priklausė Austro-Vengrijos imperijai.

1918 m. ji prisijungė prie Jugoslavijos karalystės.

Kai 1941 m. Jugoslaviją okupavo Vokietija, Slovėnija teko Vokietijai ir Italijai.

1945 m. ji vėl tapo viena iš komunistinės Jugoslavijos respublikų.

1991 m. Slovėnija pasiskelbė nepriklausoma, o 1992 m. užmezgė diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu.

Ispanija

Globėjos - Šv.Pilaro Mergelė, Šv.Teresė Avilietė, La Makarena (Vilties Mergelė).

Globėjai - Šv.Jokūbas iš Kompostelos, Šv.Eufrazijus ir Šv. Feliksas.

Šventovės - Kompostelos Santjago katedra, Saragosos katedra su Mergele Pilar; Toledo, Taragono, Sevilijos, Žeronos, Burgo miestuose, La Palmos Majorkos saloje ir kt. katedros.

36,98 mln. katalikų, arba 94,9% gyventojų. 6 kardinolai, 13 arkivyskupų, 70 vyskupų, 13 arkivyskupijų, 54 vyskupijos ir vienas karinis ordinariatas. Kas penkeri šešeri metai Ispanijoje minimi Šventieji Šv. Jokūbo de Kompostelos metai.

Nuo III a. pr. Kr. iki V a. Iberijos pusiasalis buvo Romos imperijos provincija „Hispania“.

44 m. apaštalas Jokūbas Vyresnysis tapo pirmuoju apaštalu-kankiniu. Pagal legendą prieš tai jis lankėsi Ispanijoje ir ten jį prisimena kaip **Kompostelos Šv.Jokūbą**. Kita legenda sako, kad jį nukankino Jeruzalėje, bet jo mokiniai atgabeno mokytojo kūną į Ispaniją ir palaidojo nuošalioje Atlanto pakrantėje. Kapą surado tik 812 m. ir šalia jo pastatė katedrą bei miestą - **Kompostelos Santjagas**. Viduramžiais tai buvo plačiai žinoma šventovė.

64 m. Ispanijoje lankėsi Šv.Paulius.

200 m. ten jau buvo krikščionių.

306 m. Elvyros mieste įvyko susirinkimas, kur pirmą kartą buvo įteisintas kunigų celibatas.

384 m. sesuo Egerija keliavo ant asilo iš Ispanijos į Šventąją Žemę per Šiaurės Afriką.

Kai 476 m. žlugo Romos imperija, į Ispaniją įsiveržė barbarai vestgotai. Jie įkūrė Toledo karalystę ir išplatino arijonizmo ereziją.

589 m. Popiežiaus Grigaliaus Didžiojo pastangų dėka apsikrikštijo arijas vestgotų karalius Rekaredas. Juo pasekė ir gyventojai. Taip Ispanija pasidarė lojali popiežiui.

Apie 600 m. Sevilijos vyskupu tapo tėvas Izidorius, labai apsišvietęs žmogus. Jis parašė „Etimologiją“, t.y. enciklopediją, ir straipsnius teologijos bei istorijos klausimais. 1722 m. buvo kanonizuotas ir paskelbtas Bažnyčios mokytoju.

VII a. Toledo miestas tapo Bažnyčios buveine.

694 m. įvyko pirmosios antisemitinės akcijos.

711 m. musulmonai maurai pradėjo puldinėti Iberijos pusiasalį ir įsteigė jo pietuose Kordobos kalifatą.

1000 m. pusiasalio šiaurėje katalikai įkūrė 4 katalikiškas karalystes: Leoną, Navarą, Kastiliją ir Aragoną, kuri vėliau prisijungė Siciliją, Sardiniją ir Neapolio karalystę.

1215 m. **tėvas Dominykas Guzmanas (1170-1221)** įsteigė Dominikonų arba Pamokslininkų ordiną ir sukūrė Rožinį.

XIII a. viduryje Kastilijos ir Leono karalius **Ferdinandas III (1198-1252)** įkūrė Salamankos universitetą. Jis sėkmingai kovėsi su maurais ir 1248 m. nuo jų išvadavo beveik visą kraštą. Kanonizuotas 1671 m.

XIV-XV a. aktyviai veikė dominikonas **Šv.Vincentas Fereras (1350-1419)**, jis atvertė į katalikybę beveik visus Valensijos žydus, buvo misionieriumi ir kitose Europos valstybėse.

1469 m. Aragono karalius Ferdinandas Katalikas vedė Kastilijos karalienę Izabelę I. Su šiom vedybom daug kas pasikeitė:

1) 1478 m. jie įsteigė Ispanijos inkviziciją, kuri turėjo saugoti tikinčiųjų vienybę,

2) 1479 m. sujungė savo valdas ir sudarė Ispanijos karalystę, 3) 1492 m. parėmė jūreivio Kristupo Kolumbo kelionę. Taip buvo atrasta Amerika, o Ispanija tapo didžiausia misionieriška valstybe pasaulyje, turėjusi tokius įžymius misionierius kaip Šv.Pranciškų Ksaverą, Šv.Pranciškų Bordžiją, Pal.Chuniperą Serą ir kt. Tais pačiais metais jie likvidavo Granados kalifatą - paskutinę musulmonų valdą Ispanijos pietuose.

4) 1501 m. pradėjo vežti vergus iš Afrikos į naujai atrastas žemes.

5) 1502 m. pradėjo masiškai krikštyti žydus ir musulmonus, o tuos, kurie atsisakydavo - ištremdavo. (Tuo metu Ispanijoje buvo apie 165 000 žydų.)

Prie katalikybės plitimo labai prisidėjo **kardinolas Pranciškus Chimenezas** (1436-1517).

1539 m. **Šv. Ignotas Lojola** (1491-1556) Paryžiuje įsteigė Jėzaus broliją.

1541 m. **Šv. Pranciškus Ksaveras** (1506-552) išvyko misionieriumi į Indiją ir kitas šalis.

1565 m. **Šv. Pranciškus Bordžija** (1510-1572) įsteigė misijas Šiaurės ir Pietų Amerikoje, kolegijas Prancūzijoje ir Jėzuitų brolijas įvairiuose kraštuose.

XVI a. **Šv. Teresė Avilietė** (1515-1582) įsteigė 17 karmeličių vienuolynų ir 15 karmelitų vienuolynų. **Ji - pirmoji moteris Bažnyčios Mokytoja.**

Šv. Jonas nuo Kryžiaus (1542-1591) įsteigė Basujų karmelitų ordiną ir tapo mistinės teologijos mokytoju.

XVI a. dinastijų paveldėjimo ir karų užjūryje dėka Ispanija tapo viena galinčiausių valstybių Europoje, kuriai priklausė Nyderlandai, Milano kunigaikštystė, Dviejų Sicilijų karalystė, Sardinija, o nuo 1580 m. - Portugalija. Užjūryje buvo užkariautos Meksika (1521 m.), Centrinė Amerika (1502-1524 m.), Karibų salos (1492-1511 m.), Pietų Amerika (1499-1624 m.), Filipinai (1565 m.).

Karalius Pilypas II (1556-1598) buvo ne tik gabus šios didelės imperijos valdovas. Atkurdamas Ispanijos inkviziciją, jis apsaugojo Ispaniją nuo reformacijos ir kruvinų karų.

Tačiau staiga išplitusi imperija pradėjo pamažu smukti. 1588 m. garsiąją Ispanijos armadą sumušė Anglijos laivynas. 1609 m. nuo Nyderlandų atsiskyrė Olandija, 1630 m. išsivadavo Portugalija, o 1713 m. Belgija ir visos valdos Italijoje. 1811 m. iš Ispanijos valdžios ištrūko pirmoji užjūrio kolonija - Paragvajus Pietų Amerikoje, o po jos sekė ir kitos kolonijos. 1898 m. Ispanija neteko paskutiniųjų valdų - Kubos, Puerto Riko ir Filipinų.

Ispanų pranciškonas **tėvas Chuniperas Sera** (1713-1784) 1749 m. atvyko į Meksiką ir išdirbo ten 20 metų. Vėliau jis persikėlė į Aukštutinę Kaliforniją, ten įsteigė 9 iš 21 pranciškonų misijų, pakrikštijo apie 6000 indėnų ir t.t. 1988 m. paskelbtas palaimintuoju.

1812 m. naujoje Ispanijos konstitucijoje buvo įstatymų, nukreiptų prieš Bažnyčią, kurie pristabdė jos veiklą.

1904 m. Madride buvo įsteigtas Pontifikacinis universitetas „Comillas”.

1928 m. **Chosemaria Eskriba de Balageras** (1902-1975) įsteigė organizaciją „Opus Dei”. Jos šūkis: „Su šv. Petru per Mariją prie Jėzaus”. Šią organizaciją Šventasis Sostas patvirtino 1950 m., o jos kūrėją 1992 m. paskelbė palaimintuoju.

1931 m. įvyko kruvinas perversmas, kuris panaikino monarchiją ir paskelbė respubliką. Bažnyčia, jos privilegijos ir švietimo sistema buvo panaikintos. Nuo 1933 m. prasidėjo konservatyvi reakcija, o 1936 m. karininkai surengė perversmą, ir prasidėjo pilietinis karas. Katalikai buvo žiauriai naikinami, žuvo apie 2 mln. žmonių, įskaitant 13 vyskupų, 6632 kunigus ir tikinčiuosius. Net garsioji Saragosos katedra buvo subombarduota. Sukilėliams vadovavo **generolas Franciskas Frankas**, kurį rėmė Vokietija ir Italija, o kairiuosius respublikonus - Sovietų Sąjunga, Meksika ir Prancūzija. Alkazaro tvirtovės įgula Toledo išbuvo apsuptyje nuo pat konflikto pradžios 1936 m. liepos mėn. iki rugsėjo mėn., bet nepasidavė. Ši didvyriška gynyba aprašyta knygoje „Alkazaro didvyriai”:

1936 m. vasario mėn. Ispanijos parlamente viršų paėmė Liaudies frontas, t.y. penkių partijų koalicija, kurioje buvo ir komunistų, nors jie rinkimuose ir negavo daugumos. Juos imta vadinti respublikonais.

Per kitus 5 mėnesius jie uždarė Ispanijoje visas katalikiškas mokyklas ir sugriovė 160 bažnyčių. Vyresnieji karininkai ir daugelis katalikų stojo į kovą prieš naująją vyriausybę, kuri skatino tokias baisybes. Taip Ispanijoje prasidėjo pilietinis karas.

Toledo mieste, buvusioje Ispanijos sostinėje, kuris yra į pietvakarius nuo Madrido, per 10 paskutiniųjų liepos mėn. dienų žuvo 107 kunigai. Tuo metu istorinėje Alkazaro tvirtovėje, Karo akademijoje, kuri yra miesto aukščiausioje vietoje, pulkininkas Chose Moskardas laikėsi respublikonų apsuptas su 1000 žmonių įgula. Ten slėpėsi ir apie 200 moterų su vaikais. Respublikonai suėmė jo sūnų Luisą ir liepė telefonu pasakyti tėvui, kad jį nužudys, jei nepasiduos Alkazaro tvirtovė.

„Jei taip, sūnau”, - pasakė pulkininkas Moskardas, - „pašvęsk savo sielą Dievui, sušuk „Tegyvuoją Ispaniją” ir mirk kaip didvyris... Alkazaras niekada nepasiduos”.

Luisą užmušė po mėnesio, kai pulkininko Moskardo antro sūnaus Pepės jau nebebuvo gyvųjų tarpe. Pepė buvo persirengęs sanitaru, bet, lipdamas į traukinį, pametė Švč. Mergelės Marijos medalioną. Jį suėmė, įkalino, o vėliau sušaudė.

Tuo metu apgulėjai iškasė po tvirtovė tunelį, kad galėtų ją susprogdinti. Sprogimas sugriovė bokštą, tačiau dauguma gynėjų liko sveiki ir toliau gynėsi.

Rugsėjo mėn. pabaigoje generolas Frankas pasiuntė daugiau pajėgų, kad pagaliau išlaisvintų apsuptuosius. Tai buvo Ispanijos pilietinio karo posūkio momentas.

Pulkininką Moskardą už didvyriškumą garbino visa katalikiškoji Ispanija. Kitais metais jis kreipėsi į šiaurėje esančio miesto Sorijos gyventojus, prašydamas to miesto Šv. Dominyko bažnyčioje pastatyti Dievo Motinos altorių, kad pažymėtų jos ir tikinčiųjų pergalę šiame baisiame mūšyje su Kristaus priešais.

1939 m. kairieji pralaimėjo, o generolas Franciskas Frankas valdė šalį iki 1975 m.

1940 m. buvo atidarytas Pontifikacinis Salamankos universitetas, nors jo ištakos siekia XIII a., karaliaus Ferdinando III laikus.

1949 m. Majorkoje, vienoje iš Balearų salų, vienuolyne buvo įsteigtas „Cursillo” judėjimas.

1952 m. Barselonoje vyko 35 Tarptautinis eucharistinis kongresas, pirmasis po Antrojo pasaulinio karo.

1953 m. Ispanija pasirašė konkordatą su Šventuoju Sostu.

1957 m. Kompostelos Santjage lankėsi kardinolas Andželas Ronkalis, kuris 1958 m. tapo Popiežium Jonu XXIII.

1960 m. Pamplonos mieste įsteigtas Katalikiškas Navaros universitetas. Tais metais buvo kanonizuotas **Chuanas de Ribera**.

1962 m. Ispanijoje išėjo pašto ženklų serija, vaizduojanti 15 Rožančiaus paslapčių.

1963 m. Bilbao mieste įkurtas Pontifikacinis Deusto universitetas.

1964 m. gegužės 31 d. Sevilijos Šv. Gilo bažnyčioje buvo karūnuota La Makarena (Vilties mergelė).

1975 m. mirė generolas Frankas, Ispanija vėl tapo monarchija.

1976 m. buvo visiems garantuota tikėjimo laisvė.

1979 m. Saragosoje įvyko 15 Tarptautinis marijonų kongresas ir 8 marijologijos Kongresas.

1982 m. Ispanijoje pirmą kartą lankėsi Popiežius Jonas Paulius II, po to jis dar buvo 1984 m., 1989 m. ir 1993 m.

1989 m. vizito metu popiežius dalyvavo Pasaulio jaunimo dienos minėjime Kompostelos Santjage ir susitiko su 400 000 katalikų jaunuolių iš viso pasaulio.

1992 m. rudenį Popiežius Jonas Paulius II paskelbė palaimintaisiais didelę grupę kankinių, žuvusių per pilietinį karą.

1993 m. birželio mėn. 7-13 d. **Sevilijoje įvyko 45 Tarptautinis Eucharistinis kongresas**, jame taip pat dalyvavo Popiežius Jonas Paulius II.

Kanarų salos, 7 salų grupė Atlanto vandenyne į vakarus nuo Maroko, sudaro dvi Ispanijos provincijas. Čia evangelizacija prasidėjo 1400 m., gyvena apie vienas milijonas žmonių, beveik visi yra katalikai.

Balearų salos, 5 salų grupė Viduržemio jūros vakaruose, viena Ispanijos provincija, kurią sudaro Majorka, Minorka ir kt. 400 000 gyventojų, beveik visi katalikai.

Švedija (Danijos dalis 1397-1523)

Globėja - Šv. Brigita Švedė.

Globėjas - Šv. Erikas, Šv. Ansgaras, Šv. Zygfridas (Gotlande).

Šventovė - Upsalos katedra (1140 m.).

146 000 katalikų, arba 1,7% gyventojų. Daugumą sudaro imigrantai: 28 000 lenkų, 26 000 čiliečių, 12 000 arabų ir kt. Du vyskupai, viena vyskupija. 95% gyventojų sudaro liuteronai.

VII-X a. Švedija, Norvegija ir Danija sudarė vikingų šalį, kuri atliko du svarbius Europos istorijoje dalykus, V a. vikingai labai prisidėjo prie Romos imperijos žlugimo, o IX a. - prie dviejų rusiškų valstybių, Novgorodo - šiaurėje ir Kijevo - pietuose, kur dabar Ukraina, sukūrimo. Šią nepriklausomą valstybę sukūrė švedų-suomių vikingų genties vadas Rurikas, o kadangi ši gentis vadinosi Rus, tai ir jų valstybė pavadinta Kijevo Rusia.

829 m. frankų vienuolis **Ansgaras**, vėliau pavadintas Danijos apaštalu, įvedė krikščionybę Švedijoje, bet po jo mirties 865 m. visos jo sukurtos bažnyčios iširo.

1000 m. anglų vyskupas Zygfridas pakrikštijo Švedų karalių Olafą III, kuris įvedė krikščionybę žemutinėje šalies dalyje ir įsteigė Lundo arkivyskupiją. Tačiau aukštutinėje šalies dalyje, Upsaloje, į šiaurę nuo Stokholmo, tebestovėjo pagonių šventykla ir stabmeldystė išsilaikė iki 1078 m. Krikščionybė įsitvirtino tik 1164 m., kai Upsala tapo arkivyskupija ir Švedijos metropolito rezidencija. 1200 m. Švedija jau turėjo Suomijos pietvakarių dalį.

1300 m. Lundo arkivyskupiją valdė Danija. Jai priklausė Revelio (dabartinio Talino) vyskupija. Tuo metu Švedijoje buvo dar 4 vyskupijos.

XIV a. iš Švedijos kilo du įžymūs šventieji: **Šv. Brigita Švedė** (1304-1373) ir jos dukra **Šv. Kotryna Švedė** (1331-1381).

1397-1523 m. Švediją ir Norvegiją valdė danai. Kai tik Švedija išsivadavo, joje išplito liuteronizmas, o 1560 m. jis tapo valstybinė religija. Kankiniais žuvo du vyskupai, katalikybė išnyko, o 1617-1791 m. ji buvo net uždrausta.

XVII a. pradžioje Švedija tapo viena iš stipriausių valstybių Europoje. 1617 m. ji užgrobė dar dalį Suomijos - Rytų Kariją, taip pat dabartinio Sankt Peterburgo sritį. 1629 m. ji užėmė šiaurės Livoniją ir jos sostinę Rygą.

1709-1711 m. švedų karalius Karolis XII surengė pirmąjį žygį į Rusiją ir nuėjo net iki Ukrainos, kur buvo sumuštas. (Antrąjį Rusijos puolimą 1812 m. surengė Napoleonas, trečiąjį - 1915-1917 m. Vokietija, o ketvirtąjį - 1941-1944 m. fašistinė Vokietija.)

1721 m. baigėsi Didysis šiaurės karas; rusų, lenkų ir danų jungtinės pajėgos nugalėjo švedus. Rusijai teko Šiaurės Livonija, Rytų Karija ir kitos Suomijos dalys.

1781 m. vėl buvo leista katalikybė, tačiau pirma katalikų bažnyčia buvo pašventinta tik 1837 m. Ji buvo pirmoji visoje Skandinavijoje po reformacijos.

1809 m. likusi Suomijos dalis iš Švedijos perėjo Rusijai.

1815 m. Švedija užėmė Norvegiją ir išlaikė ją savo valdžioje iki 1905 m.

1873 m. Švedijoje buvo leista pereiti iš liuteronų į kitas tikybas, bet tuo pasinaudojo nedaugelis.

1930 m. Natanas Soderblomas, (1866-1931) protestantų teologas, gavo Nobelio taikos premiją už pastangas suvienyti visas krikščionių bažnyčias.

(1901 m. Švedijos mokslininkas, dinamito išradėjas Alfredas Nobelis, įsteigė chemijos, fizikos, medicinos, literatūros ir taikos premijas; ekonomikos premija skiriama nuo 1969 m. Tačiau taikos premija skiriama ne Švedijoje, o Norvegijoje.)

Nuo 1952 m. katalikai Švedijoje naudojami visomis teisėmis.

1953 m. buvo atkurta Bažnyčios hierarchija su viena vyskupija.

1989 m. Švediją ir kitas Skandinavijos valstybes aplankė Popiežius Jonas Paulius II.

Šveicarija

Globėja - Einsydelno Dievo Motina.

Globėjai - Šv. Meinradas, Šv. Bernardas Mentonietis (?-1081), alpinistų globėjas, (Jo vardu pavadintos dvi kalnų perėjos ir šunų veislė), Šv. Andeolas.

Šventovės - Šveicarijos abatija Einzydelne, Lozanos katedra.

Yra 3,16 mln. katalikų, arba 47,2% gyventojų. Vienas kardinolas, 15 vyskupų, 6 vyskupijos, visos pavaldžios Šventajam Sostui, dvi abatijos. Protestantai sudaro 48% gyventojų.

49 m. pr. Kr. ši šalis buvo Romos imperijos provincija „Helvetia“. **Krikščionybė joje atsirado IV a. ar dar anksčiau.**

Kai 476 m. žlugo Romos imperija, ji tapo Frankų karalystės dalimi. VI-IX a. daug didelių vienuolynų įsteigė airiai misionieriai: **Šv. Kolumbanas** (545-615) Bregense, **Šv. Galis** (546-641) - Sankt Galene. Pastaroji tapo Europos masto mokymo ir švietimo centru. VI a. prasidėjo barbarų įsiveržimai.

VII a. įsikūrė Konstanco vyskupija, ją ypač puldinėjo barbarai alamanai.

IX a. alamanai priėmė krikščionybę, ir Helvecija tapo 800 m. Karolio Didžiojo įkurtos Šventosios Romos imperijos dalimi.

861 m. du plėšikai nužudė atsiskyrėlį **Meinradą**, vėliau tapusį šventuoju. 1001 m. toje vietoje buvo pastatyta Šveicarijos abatija su Einzydelno šventove.

1291 m. susidarė Šveicarijos Konfederacija, iš pradžių tik iš 3 kantonų. Taip šalis stengėsi apsiginti nuo Austrijos valdovų Habsburgų.

1300 m. Šveicarijos Konfederacijoje jau buvo 4 vyskupijos: Ženevos, Lozanos, Bazelio ir Konstanco.

1414-1417 m. Konstanco susirinkimas užbaigė Vakarų skilimą. (Dabar šis miestas priklauso Vokietijai.)

1499 m. Šveicarija privertė Austrijos imperatorių pripažinti jos nepriklausomybę.

Nuo 1515 m. Šveicarija visai nedalyvavo karuose, tapo neutralumo pavyzdžiu.

1519 m. Cvinglis pradėjo Šveicarijoje reformaciją, o 1529 m. kilo pilietinis karas su katalikais, bet 1531 m. Cvinglis žuvo, jo šalininkai pralaimėjo.

1539 m. reformaciją pradėjo prancūzų kilmės pilietis **Kalvinas**. 1541 m. jis veikė Ženevoje, kuri tapo pasaulio kalvinistų centru iki 1564 m.

1570 m. katalikai pradėjo kontrreformaciją.

Pagal 1648 m. Vestfalijos sutartį Šveicarija tapo nepriklausoma nuo Šventosios Romos imperijos, tačiau kova tarp protestantų ir katalikų kantonų tęsėsi dar du šimtmečius.

Prasidedant XIX a. buvo priimta nauja Helvecijos konstitucija, nukreipta prieš katalikus. Buvo uždaryta 130 vienuolynų, prasidėjo kova prieš Bažnyčią („Kulturkampf“). 1847 m. katalikiškiems kantonams pavyko sudaryti atskirą sąjungą („Sonderbund“), tačiau jau kitais metais jie vėl buvo priversti stoti į konfederaciją, kaip reikalavo federalinė konstitucija.

1863 m. Šveicarijos filantropas Anri Dunanas įsteigė Tarptautinį Raudonąjį kryžių su štabu Ženevoje, o 1919 m. buvo sudaryta Raudonojo kryžiaus lyga, į kurią įėjo ir nekrikščioniškos Raudonojo pusmėnulio, Liūto ir Saulės organizacijos. Tais pačiais metais Ženevoje įsikūrė Tautų lyga ir gyvavo iki panaikinimo 1940 m.

1921 m. Fryburge buvo įsteigta „Pax Romana“. 1947 m. ji suskilo į Tarp-

tautinį katalikų studentų judėjimą su centru Paryžiuje ir Tarptautinį katalikų mokslo ir kultūros judėjimą su centru Ženevoje. 1933 m. Ženevoje įsikūrė ir Tarptautinė katalikiškosios spaudos sąjunga.

1948 m. Ženevoje buvo įsteigta Pasaulio Bažnyčių sąjunga, kuriai priklausė 147 protestantų ir stačiatikių bažnyčios, bet nėra katalikų.

Po Antrojo pasaulinio karo Ženevoje veikia Jungtinių Tautų Europos centras, Tarptautinė darbo organizacija, Pasaulio sveikatos organizacija ir kitos.

1967 m. mirė **Adriena von Sper**, gimusi 1902 m. Ši katalikė buvo gydytoja, žmona, mistikė, 70 knygų apie teologiją ir dvasingumą autorė.

1968 m. **arkivyskupiui Marseliui Lefebriui** nepatiko Vatikano II susirinkimo reformos ir jis Einzydelne įsteigė Šv. Pijaus X broliją, o Ekonos mieste - tradicinę kunigų seminariją. Brolijoje vienu metu buvo 80% prancūzų, 10% amerikiečių ir 10% vokiečių, bet ji dar buvo lojali Šventajam Sostui.

1969 m. Šveicarijoje lankėsi Popiežius Paulius VI.

1973 m. vyriausybė įteisino jėzuitų veiklą ir vienuolynus.

1982 m. ir 1984 m. lankėsi Popiežius Jonas Paulius II.

1988 m. Šv.Pijaus brolija atsiskyrė nuo Šventojo Sosto, arkivyskupas Lefebbras išventino keturis vyskopus be Šventojo Sosto leidimo. Tai buvo pirmas Bažnyčios skilimas per daugiau kaip 100 metų.

Tais metais mirė vienas žymesnių teologų **Hansas Ursas Baltazaras**, gimęs 1905. Buvo ketinama paskirti jį kardinolu.

1991 m. mirė arkivyskupas Marselis Lefebbras, palikdamas visame pasaulyje apie milijoną Šv.Pijaus brolijos narių.

1991 m. paminėtas Šveicarijos konfederacijos 700 metų jubiliejus. Ją dabar sudaro 20 pilnų kantonų ir 6 puskantonai.

Turkija (žr. Azija)

Ukraina (Sovietų respublika 1922-91)

Globėjos - Šv. Sofija, Hrušivo Dievo Motina (nuo 1987 m.).

Globėjai - Šv.Vladimiras Didysis, Šv.Juozapas.

Šventovės - Šv.Sofijos katedra (XI a.), Šv.Vasilijaus bažnyčia, „Lavros“ stačiatikių vienuolynas (apie 900 m.), visi Kijeve.

6,5 mln. katalikų: 5 mln. bizantiškų apeigų ukrainiečių arba 10% gyventojų ir 1,5 mln. Romos apeigų arba 3% gyventojų, iš viso 13% gyventojų. Stačiatikiai sudaro 77% gyventojų: Ukrainos stačiatikiai - 60%, rusų stačiatikiai - 17%, be to, yra 8,2% musulmonų, o Armėnijos bažnyčios nariai sudaro 0,2%.

Apie 600 m. dabartinėje Ukrainoje gyveno rytų slavų gentys.

862 m. Rurikas, vienas švedų-suomių genties vadų, ant Dniepro upės krantų įkūrė Kijevo miestą. Ta gentis vadinosi Ros ar Rus, todėl ir valstybė buvo Kijevo Rusia.

988 m. kunigaikščio Vladimiro pakviesti graikų kunigai ir vyskupai pakrikštijo gyventojus. Konstantinopolio patriarchas paskyrė Kijevui sau pa-

valdų arkivyskupą graiką. **1054 m. Graikijos Bažnyčia atsiskyrė nuo Romos, o po kurio laiko tai padarė Ukraina ir Rusija.** Kunigaikštis Vladimiras (apie 957-1015) ir jo sūnūs **Borisas bei Glebas** buvo paskelbti šventaisiais.

Apie 1350 m. Kijevo Rusiją užkariavo Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Jos kunigaikščiai dar buvo pagonys, bet jie nesikišo į užkariauto krašto religinius reikalus.

1569 m. Lietuvos valdymas pasibaigė, dabartinė Ukraina teko Lenkijai, nors jos pietinę dalį jau valdė turkai, o kitą - Krymo totoriai.

Pagal 1648 m. Vestfalijos taiką Turkijai teko ir Krymo totorių valdyta dalis (iki 1783 m.).

1654 m. Rusija pradėjo užiminėti Ukrainą. Laikoma, jog 1654 m. abi valstybės susijungė, nors iš tikrųjų aneksija truko ilgai.

1709-1711 m. Rusiją ir Ukrainą užpuolė švedų karaliaus Karolis, bet buvo sumuštas prie Poltavos.

1772 m. Austrija iš Lenkijos atėmė Vakarų Ukrainą ir Lvovo miestą.

1783 m. Turkija atidavė Rusijai Krymą ir kitas Ukrainos žemes.

1793 m. Rusija užėmė visą Ukrainą, tik vakarinė jos dalis priklausė Austrijai.

1918 m. sausio 22 d. Ukraina paskelbė nepriklausomybę, bet jos neišlaikė. Dėl šios teritorijos varžėsi Lenkija ir Rusija.

1920 m. šalis buvo padalyta. Lenkijai teko ta dalis, kurią valdė Austrija, ir Lvovo meistas, apie 20% Ukrainos žemių, o Rusija paėmė likusius 80%.

1922 m. gruodžio 31 d. Ukraina tapo Sovietų Sąjungos respublika.

1932-1933 m. Sovietų režimas Ukrainoje sukėlė badą, nuo kurio mirė 7-10 mln. žmonių.

1939 m. rugsėjo 17 d., kai Lenkiją užėmė Vokietija, Sovietų Sąjunga prisijungė ir Vakarų Ukrainą.

1941-1944 m. Ukraina buvo okupuota Vokietijos, o 1944 m. vėl teko Sovietų Sąjungai.

1945 m. sovietai aneksavo Ukrainos Karpatus, kurie 1939-1945 m. priklausė Vengrijai.

1946 m. sovietai uždraudė Ukrainos bizantiškų apeigų katalikų bažnyčios veiklą.

1954 m. paminėtas 300 metų nuo Ukrainos ir Rusijos susijungimo jubiliejus.

1971 m. Popiežius Paulius VI palaimino Odesos piligrimų Švč. Mergelės statulą. Ją nuvežė pirma į Odesą, o vėliau į Maskvą.

1986 m. balandžio mėn įvyko didžiausia atominė avarija Černobylyje, kuri nusinešė daug gyvybių.

1988 m. Ukraina kartu su Rusija paminėjo 1000-ąsias krikščionybės įvedimo metines. Šventasis Sostas į iškilmes pasiuntė atstovus ir išleido tris pašto ženklus su užrašu: „Millennio Battesimo Della Rus' Di Kiev”.

1990 m. rugsėjo 8 d. Lvove vyko šventė „Jaunimas Kristui”, kurioje dalyvavo apie 40 000 jaunuolių.

1991 m. rugpjūčio 24 d. Ukraina pasiskelbė nepriklausoma nuo Maskvos.

1991 m. gruodžio 1 d. referendume 90% ukrainiečių balsavo už nepriklausomybę.

1991 m. gruodžio 3 d. Ukraina, Baltarusija ir Rusija sudarė Nepriklausomų Valstybių sandraugą (NVS).

1992 m. vasario 8 d. Ukraina užmezgė diplomatinius santykius su Šventuoju Sostu.

Ukrainoje veikia penkios krikščioniškos bažnyčios:

1) **Rytų apeigų Ukrainos bažnyčia, arba Bizantiškoji katalikų Bažnyčia, arba unitai.** Jų yra 5 mln., vienas kardinolas, 6 vyskupai, viena arkivyskupija, 2 vyskupijos. Daugiausia jų gyvena vakarinėje šalies dalyje ir priklauso Romai pagal 1596 m. Brest-Litovsko sutartį. 1946 m. sovietai šią Bažnyčią uždraudė, ir prijungė prie Rusų stačiatikių bažnyčios, o **kardinolas Josifas Slipijus** buvo suimtas. Pagaliau įsikišo Popiežius Jonas XXIII, tada kardinolą paleido ir leido išvykti į Romą, kur jis 1984 m. mirė. 1992 m. jo palaikai grąžinti į Ukrainą. 1989 m. gruodžio 19 d. 100 rusų stačiatikių kunigų prisijungė prie unitų. Šventasis Sostas iš naujo sudarė šios Bažnyčios hierarchiją 1991 m., o **kardinolas Miroslavas Lubačevskis**, Lvovo arkivyskupas, grįžo iš Romos.

2) **Ukrainos Romos Katalikų bažnyčia**, 3% gyventojų arba 1,5 mln. katalikų, vienas arkivyskupas, 8 vyskupai, viena arkivyskupija ir 3 vyskupijos.

3) **Ukrainiečių stačiatikių bažnyčia** sudaro apie 60% gyventojų. Dauguma priklauso Maskvos patriarchui, bet 1990 m. rudenį jiems paskirtas vietinis Kijevo patriarchas. Visi jie priklauso Ukrainos autocefalinei stačiatikių bažnyčiai.

4) **Rusų stačiatikių bažnyčiai** priklauso 17% gyventojų, daugiausia rytinėje šalies dalyje.

5) **Armėniškoji Bažnyčia** turi vieną arkivyskupiją su 100 000 tikinčiųjų, arba 0,2% gyventojų. Be to, Ukrainoje yra 4,1 mln. musulmonų, arba 8,2% gyventojų. Tai totoriai, turkai ir kiti ateiviai iš sovietų Centrinės Azijos respublikų.

Ukrainos **Karpatai** (Rutenija) priklauso Vakarų Ukrainai. Jos globėjas - Šv. Brunonas. Apie 1 mln. katalikų (unitų). Nuo 1966 m. jie priklauso Slovakijos Presovo apaštališkajam administratoriui.

863 m. Šv. Kirilas ir Šv. Metodijus evangelizavo Ukrainą, o 1054 m. ukrainiečiai tapo stačiatikiais. Nuo 1200 m. Ukrainos Karpatai tarpais priklausė Vengrijos karalystei.

1646 m. jie vėl prisijungė prie Šventojo Sosto, susijungimas įvyko sostinėje Užgorode. (**Užgorodo unija**.)

1919 m. Ukrainos Karpatai teko Čekoslovakijai, o kai 1939 m. Čekoslovakijos neliko, ji vėl teko Vengrijai ir priklausė jai iki 1945 m. Po to ją aneksavo Sovietų Ukraina. 1949 m. Ukrainos Karpatų unitai buvo prijungti prie rusų stačiatikių.

1966 m. daugelis jų Bažnyčių atnaujino ryšius su Šventuoju Sostu.

Jungtinės tautos (žr. JAV)

Velsas (Jungtinės Karalystės dalis nuo 1283 m.).

Globėjas - Šv. Dovydas (airis, III a.).

152 394 katalikų, arba 5,4 % gyventojų. Vienas arkivyskupas ir du vyskupai, viena arkivyskupija, dvi vyskupijos.

Velsiečiai - ne anglosaksai, o keltai. Apie 20% kalba angliškai ir velsietišškai, o 32000 - tik velsietišškai. Iš Velso kilo **Šv. Patrikas** (389-461), kuris evangelizavo Airiją.

Velsas buvo misionierių keltų evangelizuotas tik VI a.

1283 m. jį užėmė anglai. Nuo 1301 m. Anglijos karalius yra ir Velso princas.

Kai Anglijoje įsikūrė anglikonų Bažnyčia, velsiečiai katalikai buvo persekiojami, 91 žmogus žuvo už tikėjimą.

1729 m. Džonas ir Čarlis Vezliai Oksfordo universitete sukūrė naują protestantizmo formą - metodizmą.

1750 m. metodizmas jau įsigalėjo visame Velse.

1829 m. buvo garantuota laisvė katalikams, kurie sutvirtėjo dėl imigracijos bangos iš Airijos.

1850 m. atkurta Katalikų Bažnyčios hierarchija.

1979 m. referendume gyventojai atsisakė rinkti Velso Asamblėją. Anglija ir Velsas yra vienas administracinis vienetas.

1982 m. iškviestas Popiežius Jonas Paulius II.

Jugoslavija (1918-1991)

Globėjai - Šv. Sebastijonas, Šv. Nikita.

6,7 mln. katalikų, arba 28,5% gyventojų. Beveik visi katalikai gyvena dviejose iš šešių respublikų: 3,7 mln. Kroatijoje ir 1,65 mln. Slovėnijoje. Likusieji 1,37 mln. buvo pasklidę po Serbiją, Bosniją ir Hercegoviną, Makedoniją, Juodkalniją. Vienas kardinolas, 7 arkivyskupai ir 25 vyskupai.

Krikščionybė į Slovėniją atėjo VIII a., į Kroatiją ir Serbiją - IX a., į Makedoniją, kuri tada buvo Graikijos dalis, - apaštalų laikais, per Šv. Pauliaus antrą ir trečią apaštališkas keliones po Graikiją. Bosnija ir Hercegovina bei Juodkalnija tada priklausė kaimyninėms valstybėms.

Po Bažnyčios skilimo 1054 m., tik Slovėnija ir Kroatija liko ištikimos Šventajam Sostui.

1389 m. Serbiją užėmė Osmanų turkai, bet Juodkalnija liko nepriklausoma.

1463 m. turkai užkariavo Bosniją ir Hercegoviną ir joje išplatino islamą.

Tuo tarpu Slovėnija ir Kroatija vystėsi vakarietiškai, nes jos 1102 m. prisijungė prie Vengrijos, o nuo 1140 m. Slovėnija prisijungė prie Austrijos. Kroatija su Vengrija kentė turkų puldinėjimus, kurie nuo XV a. tęsėsi iki 1683 m. Veng-

rijos dalis Kroatija 1699 m. pateko Austrijos valdžion, o 1867-1918 m. Slovėnija ir Kroatija buvo Austro-Vengrijos imperijos dalimi.

1878 m. Serbija išsivadavo iš Turkijos, Juodkalnija gavo tarpautinį nepriklausomybės pripažinimą, o Bosnija ir Hercegovina 1908 m. buvo integruota į Austro-Vengrijos imperiją. Turkijos valdžioje liko tik Makedonija ir Albanija.

1912 m. Turkija pralaimėjo kovoje prieš jungtines Serbijos, Juodkalnijos, Bulgarijos ir Graikijos pajėgas. Serbija prisijungė Vakarų Makedoniją, o Bulgarija - Rytų Makedoniją. Bet Serbija norėjo prisijungti ir Albaniją, kad prieitų prie Adrijos jūros. Čia įsiterpė Austro-Vengrija, kuri nenorėjo, kad Serbija pasidarytų per daug įtakinga. Taip Albanija tapo nepriklausoma.

Dėl viso to 1914 m. birželio 28 d. serbų nacionalistai užmušė Austrijos sosto įpėdinį prinčą Fransą Ferdinandą. Taip prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas, kuriame Austro-Vengrija kovojo Vokietijos pusėje ir pralaimėjo. Po karo, 1918 m., ji buvo išdalyta, susidarė naujos valstybės.

Prie Serbijos ir Makedonijos prisijungė Kroatija, Slovėnija, Bosnija ir Hercegovina, kurios iki tol priklausė Austro-Vengrijos imperijai, ir Juodkalnija, kuri iki tol buvo nepriklausoma. Ši naujoji valstybė vėliau pasivadino Jugoslavija.

1941 m. ją okupavo fašistinė Vokietija, ir tik viena Kroatija liko nominaliai nepriklausoma, bet tik iki 1945 m., kai karas baigėsi Vokietijos pralaimėjimu.

Kitose respublikose vyko stiprus partizanų pasipriešinimas okupantams.

1945 m. valdžią užėmė komunistinis Tito režimas, prasidėjo religijos represijos. Iki 1950 m. iš 22 vyskupijų 14 liko be vyskupų, žuvo 348 kunigai, iki 200 kunigų buvo suimti, uždarytos 12 iš 18 kunigų seminarijų. 1946 m. **net Kroatijos kardinolas Zagrebe Aloyzas Stepaničius** buvo uždarytas namų arešte.

1966 m. Jugoslavijos vyriausybė pripažino, kad Šventasis sostas yra teisinis Bažnyčios vadovas.

1981 m. Medžjugorjėje pirmą kartą apsireiškė Šv. Marija (žr. Bosnija ir Hercegovina).

1991 m. įvyko svarbios permainos: Jugoslavijos respublikos viena po kitos pasiskelbė nepriklausomomis.

1992 m. Šventasis Sostas pripažino Slovėnijos bei Kroatijos nepriklausomybę ir užmezgė su jomis diplomatinius santykius. Bosnija ir Hercegovina bei Makedonija taip pat paskelbė apie savo nepriklausomybę.

Jugoslavija (po 1992 m.)

Nuo 1992 m. balandžio 17 d. Jugoslaviją sudaro tik Serbija ir Juodkalnija. Šioje naujoje valstybėje yra 556 835 katalikai, kurie sudaro 4,5% gyventojų, 2 arkivyskupai ir 2 vyskupai, 2 arkivyskupijos ir 3 vyskupijos. Gyventojų daugumą sudaro serbai stačiatikiai, mažumą - unitai ar Romos katalikai.

1992 m. balandžio 5 d. prasidėjo pilietinis karas tarp Serbijos bei Bosnijos ir Hercegovinos, nes serbai nenori pripažinti Bosnijos nepriklausomybės. Čia labai svarbus veiksnys yra religija: serbai stačiatikiai pasiryžę visiškai sunaikinti Bosnijos ir Hercegovinos gyventojus musulmonus. Toks genocidinis etninis va-

lymas jau tęsiasi daugiau kaip metus. Žuvo daugybė žmonių, sunaikinta daug turto.

Vatikanas - Šventasis Sostas

Globėjas - Pilypas Neri.

Vėliava - baltai geltona su popiežiaus herbu.

Šis religijos centras vadinamas simboliškai „Petro laivu“, nes juk šv. Petras buvo žvejys. Ši metafora sutinkama poezijoje ir religiniuose himnuose.

Plotas nuo 1870 m. sudaro 1/6 kv. mylios, arba 108,7 akro. 752-1870 m. popiežiaus valdos sudarė 16 000 kv. mylių. Vėliau 1870-1929 m. jas sudarė tik Vatikano rūmai, Lateranas ir Kastel Gondolfo vila.

778 gyventojai ir visi katalikai. Ankstesnėse popiežiaus valdose gyveno 3 milijonai. Dabar gyvena popiežius, kuris turi visus vykdomosios valdžios, įstatymų ir teisės įgaliojimus, dvasininkai, Bažnyčios tarnai ir vos keli pasauliečiai. Vatikane dirba 4000 žmonių.

Kalbos - italų ar lotynų.

Pastatai - 13 iš jų yra už Vatikano ribų su eksteritorinėmis teisėmis.

Bazilikos: Šv. Petro su aikšte (statyta 1506-1626 m.),

Šv. Jono Laterane (nuo maždaug 324 m.),

Šv. Onos parapijinė bažnyčia,

Šv. Pauliaus už sienų,

Šv. Laurentijaus už sienų,

Šv. Sebastijono.

Koplyčia - Siksto.

Salės - audiencijų salė su 6800 sėdimų vietų, iš viso 12 000 vietų.

Rūmai - Vatikane, Laterane, Kastel Gandolfe (už 15 mylių į pietryčius nuo Romos, vasaros rezidencija).

Kiti muziejai, meno galerijos, astronomijos observatorija, Vatikano sodai.

Bibliotekos - Vatikano biblioteka (įsteigta 1475 m.), Vatikano slaptieji archyvai.

Spauda: Vatikano spaustuvė (nuo 1626 m.).

Vatikano svarbiausi periodiniai leidiniai:

- 1) "Annuario Pontifiko" (nuo 1860 m.),
- 2) "L'Osservatore Romano" (nuo 1861 m.),
- 3) "Acta Apostolica Sedis" (nuo 1908 m.),
- 4) "Bažnyčios statistinis metraštis" (nuo 1972 m.),
- 5) "Šventojo sosto veikla",
- 6) "Vatikano informacijos tarnyba" (nuo 1991 m.).

Paštas ir filatelistų- numizmatų centras (nuo 1929 m.), muziejus (nuo 1987 m.), bankas.

VIII a. buvo pradėta Šventojo Sosto rinkliava „Petro pensas“. Nuo 1860 m. ji pakeitė laisvanoriški kasmetiniai katalikų įnašai.

Ryšiai: Vatikano radijo stotis (nuo 1931 m.),

Vatikano televizijos centras (nuo 1983 m.).

Romos kurija - Bažnyčios administracija:

1. Valstybės sekretoriatas. Jis atstovauja Šventąjį Sostą diplomatinuose santykiuose, turi savo stebėtojus ar atstovus daugelyje tarptautinių valstybinių ir nevalstybinių organizacijų.

2. Dešimt specialių kongregacijų:

- a) Tikėjimo doktrinų,
- b) Rytų bažnyčių,
- c) Vyskupų,
- d) Dievo garbinimo,
- e) Sakramentų,
- f) Šventųjų,
- g) Kunigų,
- h) Švento gyvenimo institucijų ir apaštališko gyvenimo bendrijų,
- i) Katalikiško švietimo,
- j) Tautų evangelizavimo.

3. Trys tribunolai:

- a) Apaštališka signatūra (panašus į Aukščiausiąjį teismą),
- b) Apaštališkas penitenciarijus (vidaus ir cenzūros reikalų),
- c) Roman Rota (aukščiausia instancija, į kurią gali kreiptis tikintieji. Dažniausios bylos - santuokos panaikinimas).

4. Dvylika tarybų:

- a) Šeimos,
- b) Pasauliečių,
- c) Krikščionių vienybės rėmimo,
- d) Teisingumo ir taikos,
- e) Migrantų ir keliautojų,
- f) Pagalbos sveikatos apsaugos darbuotojams,
- g) Teisinių tekstų aiškinimo,
- h) „Cor Unum“,
- i) Dialogo su kitomis religijomis,
- j) Visuomeninio bendravimo,
- k) Kultūros,
- l) Dialogo su ateistais.

5. Trys specialios įstaigos:

- a) Apaštalių rūmai,
- b) Šventojo Sosto ekonomikos prefektūra,
- c) Apaštalių sosto nuosavybės administracija.

6. Komisijos ir komitetai:

- Tarptautinė teologų komisija,
Pontifikacinė Biblijos komisija,
Pontifikacinis tarptautinis eucharistinių kongresų komitetas,
Pontifikacinė Šventosios archeologijos komisija ir kt.

Už Popiežiaus saugumą atsako šveicarų gvardija, kurią 1505 m. įkūrė Popiežius Julijus II.

XX amžiuje valdė 7 popiežiai, visi įžymūs ir visi italai, išskyrus popiežių Joną Paulių II. Tai pirmas lenkų popiežius Bažnyčios istorijoje ir pirmas ne italas per 456 metus. Vienas jų, Popiežius Pijus X, tapo šventuoju.

Popiežius Leonas XIII (1878-1903) (žr. XIX a.)

Popiežius Šv.Pijus X (1903-1914)

Jo siekis buvo „viską atstatyti Kristuje“. Jis:

1. Skatino Pirmąją komunią sąmoningame amžiuje arba 7 metų, ragino dažnai ją priimti.

2. Rėmė Bažnyčios apeigose grigališkąjį giedojimą.

3. 1906 m. paskelbė palaimintosiomis 16 karmeličių, kurios po mirties 1794 m. Prancūzijoje buvo vadinamos „Kompjeno kankinėmis“.

4. Parašė 16 enciklikų, 1907 m. enciklika „Pascendi dominici gregis“ nukreipta prieš modernizmą ir skatina visus kunigus prisiekti, kad jie neskleis jokių modernistinių teorijų.

5. 1905 m. liepė visose pasaulio parapijose įsteigti Krikščioniškosios Doktrinos pamokas, kurie jų neturėjo mokyklose.

6. 1909 m. Kanonizavo 4 šventuosius, tarp jų tėvą Klemensą Hofbauerį, Vienos apaštalą.

7. Protestavo, kai 1905 m. Prancūzijos vyriausybė nutraukė sutartį ir atskyrė Bažnyčią nuo valstybės.

8. Redagavo Vulgatą, (1592 m. ją jau buvo redagavęs Popiežius Klemensas VIII).

9. 1908 m. įsteigė oficialų Šventojo Sosto žurnalą „Acta Apostolicae Sedis“.

10. 1909 m. įsteigė Biblijos institutą.

11. Daug padarė, kad būtų kodifikuotas kanono įstatymas.

12. Tapo pirmu šventuoju popiežiumi po Šv.Pijaus V, gyvenusio XVI a. (Buvo paskelbtas palaimintuoju 1951 m., o šventuoju - 1954 m.).

Popiežius Benediktas XV (1914-1922)

Buvo popiežiumi, kai vyko Pirmasis pasaulinis karas, o Fatimoje apsireiškė Dievo Motina.

1. Jis parėmė visuose kraštuose karo belaisvius ir pabėgėlius iš Lietuvos, Lenkijos, Rusijos ir skurstančius vaikus.

2. Parašė 12 enciklikų, iš jų 3 skirtas taikai.

3. 1917 m. įsteigė Orientalistikos institutą.

4. 1919 m. išleido dekretą, skatinantį misijas bei vietinių kunigų ruošimą.

5. 1920 m. paskelbė palaimintosiomis dar 15 vienuolių, 1794 m. nukankintų Prancūzijoje.

6. Įsakė 1921 m. pastatyti Berlyne popiežiaus nunciatūrą.

Popiežius Pijus XI (1922-1939)

Jo šūkis buvo: „Kristaus taika Kristaus karalystėje.“

Žinomas lingvistas, 1900-1907 m. gyveno Vokietijoje ir studijavo vokiečių kalbą, o 1918-22 m. buvo nuncijus Lenkijoje ir išmoko lenkų kalbą, lankėsi Lietuvoje ir Latvijoje.

1925-ius metus paskelbė Šventaisiais metais, o paskutinį spalio mėnesio sekmadienį - Kristaus Karaliaus šventę. (Dabar ji minima prieš-paskutinį arba paskutinį lapkričio mėnesio sekmadienį.) Tais metais Popiežius Pijus XI kanonizavo **Kūdikėlio Jėzaus Šv. Teresę iš Prancūzijos** ir padarė ją Rusijos ir misionierių globėja.

1926 m. jis paskelbė palaimintaisiais 191 Karmo kankinį ir 32 moteris - vienuoles. Jie 1792 m. ir 1794 m. buvo giljotinuoti.

Popiežius Pijus XI parašė 30 enciklikų: apie krikščionių santuoką, apie krikščionių švietimą ir t.t.

Tais pačiais metais įsteigė Katalikišką Artimųjų Rytų asociaciją, į kurią įėjo ir Rusija.

1927 m. liepė minėti **Misijų sekmadienį.**

1929 m. pasirašė **Laterano sutartį** su Italijos vyriausybe. Taip buvo įkurta Vatikano valstybė, kurioje yra Šv.Petro bazilika, Vatikano rūmai, Vatikano sodai ir trys bažnyčios: Šv.Jono Lateraniečio, Šv.Marijos Didžioji ir Šv.Pauliaus už sienų, taip pat vasaros rūmai Kastel Gandole. Nuo tada Vatikanas leidžia savo pašto ženklus.

1930 m. jis kreipėsi į visą pasaulį, kviesdamas Šv.Juozapo dieną melstis, kad Dievas atleistų už įžeidinėjimus, kuriuos Jam daro Sovietų Sąjunga, ir už tenai gyvenančius tikinčiuosius.

1931 m. jis išleido svarbią encikliką „Quadragesimo Anno“. Joje minima, kad praėjo 40 metų nuo Leono XIII enciklikos „Rerum Novarum“ ir aiškinamas Bažnyčios požiūris į kapitalą ir darbą. Smerkė komunizmą ir šiuolaikinį kapitalizmą. (Tuo metu komunizmas vyravo ne tik Rusijoje, bet jau kėlė galvą ir Meksikoje, o vėliau per 1936-1939 m. pilietinį karą Ispanijoje.)

1931 m. vasario 12 d. pradėjo veikti Vatikano radijas, arba HVJ, kur H reiškia Šventasis Sostas, V - Vatikanas ir J - Jėzus, kurį įsteigė Guljermas Markonis ir per jį pirmą kartą kalbėjo popiežius.

1932 m. gruodžio 24 d. Popiežius Pijus XI paskelbė ypatingais jubiliejiniais metais - devyniolika šimtmečių nuo Kristaus mirties. Jis atidarė šiuos metus 1933 m. balandžio 2 d. Tais pačiais metais jis palaimino Tarptautinę katalikų žurnalistų sąjungą, kurios centras yra Ženevoje. Tais pat metais Vokietijoje valdžią užėmė naciai ir pradėjo trukdyti Bažnyčios veiklai.

1934 m. popiežius kanonizavo **Šv. Joną Bosko** (1815-1888), o Romoje įvyko Tarptautinis juristų kongresas.

1936 m. Ispanijoje valdžią užėmė radikalūs lojalistai, kurie padarė Bažnyčiai daug žalos.

1937 m. Popiežius Pijus XI enciklikoje „Mit brennender Sorge“ kreipėsi į Vokietijos vyskopus, kviesdamas saugoti ištikimybę Dievui ir Bažnyčiai. Kitame kreipime jis kvietė ginti socialinį teisingumą, smerkė komunizmą ir antisemitizmą.

Tais pat metais Romoje įsteigta Pontifikacinė mokslų akademija.

1938 m. Romoje vyko Tarptautinis krikščionių archeologų kongresas.

Popiežius Pijus XII (1939-1958)

Jo šūkis: „Opus Justitiae Pax“, t.y. taika per teisingumą. Jis sakė: „Gyvendami taikiai neprarandame nieko, o per karą galime prarasti viską.“

Per savo 19 pontifikavimo metų, jis parašė 41 encikliką ir beveik 1000 kartų kreipėsi viešai, todėl tai vienas didžiausių pamokslininkų tarp popiežių. Jis kanonizavo 34 šventuosius, tarp jų ir **motiną Prancišką Kabrinį**, pirmąją iš Jungtinių Amerikos Valstijų. Jis įšventino pirmą juodaodį Afrikos vyskupą, o vyskupijų skaičių padidino iki 352.

1939 m. spalio 20 d. išleido pirmąją encikliką „Sumi Pontificatus“ apie žmonių vienybę, kurioje pasisakė prieš diktatūrą ir karą.

1942 m. rugpjūčio 22 d. per Marijos Karalienės dieną ir 25-ąsias Dievo Motinos Fatimoje apsireiškimo metines jis pašventė visą pasaulį Nekaltajai Marijos Širdžiai.

1943 m. kanonizavo Šv.Margaritą Vengrę ir atvėrė Bažnyčios duris Šv.Rašto tyrinėtojams.

1948 m. jis nusprendė, kad Katalikų Bažnyčia **neturi** jungtis prie Pasaulio bažnyčių tarybos, kurią buvo įsteigusios 147 protestantų ir stačiatikių bažnyčios Ženevoje.

1949 m. dekretu jis pagrasino atskirti nuo Bažnyčios visus katalikus, kurie palaikys Komunistų partiją.

1950 m. lapkričio 1 d. jis paskelbė Švč. Mergelės Marijos Dangun Ėmimo dogmą ir Šventuosius metus pratęsė iki 1951 m.

1951 m. per dideles iškilmes Romoje, kai buvo minimas 700 metų Rudojo Škaplieriaus, kurią Švč. Mergelė Marija įteikė Šv.Simonui Stulpininkui, jubiliejus, **popiežius kvietė visus nešioti škaplierius kaip pasišventimo Nekaltosios Mergelės Marijos širdžiai ženklą.**

(Škaplieriai, rožančius, medalionai, šventas vanduo, pašventintos žvakės, kryželiai, Švč. Mergelės Marijos ir šventųjų atvaizdai, - tai Bažnyčios **sakramentalijos**, per kurias gaunama Dievo malonė. **Sakramentus** įsteigė Jėzus ir jie patys savaime yra Dievo malonė.)

1952 m. liepos 7 d. popiežius Pijus XII pašventė Rusiją Nekaltajai Marijos širdžiai.

1953 m. modifikavo eucharistinį pasninką ir leido laikyti mišias po pietų ir vakare.

1954 m. gegužės 20 d. kanonizavo Pijų X. Tais pačiais metais gegužės 31 d. jis suteikė Švč.Mergelei Marijai Karalienės titulą, jos diena yra rugpjūčio 22 d.

1955 m. perkėlė Šv. Juozapo Darbininko dieną į gegužės 1 d. (Nuo 1969 m. ši šventė nebeprivaloma.)

1956 m. revizavo Šventosios savaitės apeigas, kurios privalomos visur.

Tais pačiais metais paskelbė palaimintaisiais 19 Lavalio kankinių, kurie 1794 m. buvo giljotinuoti Prancūzijoje.

1957 m. atidarė Popiežiaus Radijo stotį - **St. Maria de Galeria.**

1958 m. Popiežius Pijus XII įvedė dialogines mišias, t.y. tokias mišias, kuriose tikintieji dalyvauja aktyviai ir sąmoningai. Jau nuo Popiežiaus Šv.Pijaus X (1903-1914) Šventasis sostas platino įvairias instrukcijas, kuriomis buvo siekiama kongregacinio dalyvavimo. Po Vatikano II susirinkimo, kai buvo įvestos naujosios mišios, dialoginės mišios nebebuvo daugiau reikalingos.

1958 m. Vatikanas turėjo savo paviljoną Briuselio pasaulinėje parodoje.

Popiežius Jonas XXIII (1958-1963)

1959 m. sausio 25 d. jis paskelbė, jog ketina sušaukti 21 ekumeninį pasitarimą, t.y. **Vatikano II susirinkimą**, siekdamas atnaujinti Bažnyčios gyvenimą, reformuoti jos struktūrą ir jos įstaigas, skatinti krikščionių vienybę.

Jis kanonizavo 10 šventųjų ir paskelbė **Šv.Lauryną Brindizi** Bažnyčios Mokytoju.

1960 m. birželio 5 d. įsteigė Vatikano krikščionių vienybės sekretariatą.

1961 m. pareikalavo, kad visi kardinolai praeitų vyskupystės ordinatūrą. Jo dėka Kardinolų kolegija pasidarė tarptautinė. Jis paskyrė pirmuosius kardinolus į Filipinus, Japoniją ir Afriką.

1961 m. sausio 1 d. įgyvendino reformą, kuri liečia kalendorių, mišias ir brevijorių.

Popiežius Jonas XXIII sudarė vietines Bažnyčios hierarchijas Indonezijoje, Vietname, Korėjoje, išėmė iš Didžiojo penktadienio liturgijos neigiamus atsiliepimus apie žydus, įteisino vietinių kalbų vartojimą, suteikiant sakramentus. Parašė 8 enciklikas, žymiausios - „Mater e Magistra“ apie krikščionybę ir socialinę pažangą (1961 m.) ir „Pacem in Terris“ apie taiką žemėje (1963 m.).

1962 m. jis kvietė saugoti taiką, kai kilo neramumai Alžyre ir raketų karo krizė prie Kubos. **1962 m. spalio 11 d. atidarė 21 ekumeninį bažnyčios susirinkimą.** 1963 m. gegužės 8 d. leido mirusiųjų kremaciją, jeigu neprieštaraujama tikėjimui.

Vatikano II susirinkimas (1962-1965)

Ištisus šimtmečius Bažnyčia buvo nukreipta į save, ji kvietė nusigręžti nuo pasaulio į saugų dvasios gyvenimo dangų. Bažnyčia buvo tvirtovė ir šventovė, kuri kvietė visus įeiti. Bet Vatikano II susirinkimas sugriovė tvirtovės įvaizdį ir parodė, kad Bažnyčia dalyvauja žmonių gyvenime.

Jis prasidėjo kaip 21 ekumeninis bažnyčios susirinkimas 1962 m. spalio 11 d. Romoje. Vyko 4 sesijos - 1962 m., 1963 m., 1964 m., 1965 m. Pirmajai sesijai vadovavo Popiežius Jonas XXIII, o kitoms - jau Popiežius Paulius VI. Iš viso dalyvavo 2860 dvasininkų. Dalyvavo nuo 2000 iki 2500. 274 tėvai negalėjo dalyvauti dėl įvairių priežasčių. Susirinkimas sudarė ir paskelbė 16 dokumentų, atnaujinančių Bažnyčią ir ją reformuojančių. Svarbiausi yra šie:

1. Liturgija,
2. Bažnyčia ir pasaulis,

3. Ekumenizmas,
4. Religinio gyvenimo atnaujinimas,
5. Kunigų gyvenimas ir tarnyba,
6. Pasauliečių apaštališkoji veikla,
7. Kalendoriaus peržiūrėjimas (galutinis peržiūrėjimas buvo padarytas

1970 m.).

Tarp svarstytų klausimų buvo popiežiaus ir vyskupų santykiai, dialogas su pasauliu, istorijos ir kritikos metodai ir t.t. Trys svarbiausios darbo kryptys - tai **atsinaujinimas, modernizavimas, ekumenizmas.**

Kai kuriems dvasiškiams ir pasauliečiams buvo sunku pripažinti šias svarbias permainas. Dalis jų visai atsiskyrė nuo Bažnyčios, kiti įstojo į arkivyskupo Marselio Lefebro vadovaujamą Pijaus X broliją ar kitas grupes, kurios laikėsi tradicinių Romos apeigų.

Per tą laiką buvo ir skaudžių Bažnyčios įžeidimų. Garabandale (Ispanija) keturiems žmonėms net 2000 kartų apsireiškė Švč. Mergelė Marija ir Mykolas Arkangelas, pranašaudami Bažnyčios laukiančias išdavystes, abejingumą ir įžeidinėjimus. Naujovių šalininkai sutinka, kad jas nelengva pripažinti, bet Bažnyčia privalo vystytis. Priešininkai mano, kad jei tiesa yra amžina, tai Bažnyčia negali keistis.

Popiežius Paulius VI (1963-1978)

Jis vadovavo trims Vatikano II susirinkimo sesijoms: 1963 m., 1964 m. ir 1965 m.

Kanonizavo 84 šventuosius - 22 Ugandoje, 40 Anglijoje bei Velse ir kt. Vietoj buvusių 72 kardinolų, jis padidino jų skaičių iki 144, tačiau popiežių dabar renka 120 kardinolų, būtinai jaunesnių negu 80 metų.

1964 m. Popiežius Paulius VI pirmą kartą keliavo į užsienį - į Šventąją Žemę ir Indiją, o lapkričio 21 d. iš naujo pašventė pasaulį Nekaltajai Marijos Širdžiai.

1965 m. įsteigė Vyskupų sinodą, **kartu su Konstantinopolio Graikų stačiatikių patriarchu Atenogoru I panaikino aktą, kuriuo 1054 m. tos dvi Bažnyčios buvo viena kitą ekskomunikavusios.** Liepos 2 d. paskelbė Šv. Benediktą Europos globėju, o spalio 4 d., kai Vatikano II susirinkimas balsavo už religijų laisvę, kreipėsi į Jungtinių Tautų Organizaciją, kad nebebūtų daugiau karo.

Savo valdymo metu jis sukūrė „Rytų politiką“ - santykius su Rytų Europos šalimis, kad padėtų išlikti jose katalikams.

Reorganizavo Bažnyčios centrinę administraciją ir net pardavė popiežiaus tiarą, o pinigų atidavė vargšams. (Tiara dabar saugoma Vašingtono Nekalto Prasidėjimo bažnyčioje.)

1967 m. Popiežius Paulius VI atstatė diakono laipsnį. Per 50 metų Dievo Motinos apsireiškimo jubiliejų, jis nukeliavo į Fatimą, kur kartu su milijonais maldininkų meldėsi už taiką.

1968 m. birželio 30 d. išleido Dievo žmonių kredo, nes tais metais buvo švenčiami Tikėjimo metai.

Jis taip pat yra oficialių konsultacijų ir neoficialių dialogų su kitų religijų atstovais ir su ateistais iniciatorius.

Popiežius Paulius VI atliko svarbiausias Bažnyčios istorijoje liturgijos reformas. Vietoj Tridento, arba Šv.Pijaus V (1566-72) mišių, jis įvedė Novus Ordo Mass, t.y. Naujasis mišias, kurios galioja nuo 1969 m. lapkričio 30 d. Štai jų palyginimas:

Novus Ordo Mass (Naujosios mišios):

- a) gimtąja kalba,
- b) kunigas veidu į žmones ir į altorių,
- c) komunija duodama ant liežuvio ar į rankas,
- d) leidžiama gitaros ir fortepijono muzika,
- e) tikintieji sveikina vienas kitą.

Naujosios Mišios:

a) **Ižanginės apeigos**

Iėjimo giesmė,
Altoriaus garbinimas ir sveikinimas,
Atgailos apeigos,
Kyrie Eleison,
Glorija (Garbinimas),
Pradžios malda.

b) **Žodžio liturgija**

Skaitymai iš Šv. Rašto,
Giesmės tarp skaitymų,
Evangelija ir pamokslas,
Tikėjimo išpažinimas (Nikėjos variantas),
Tikinčiųjų malda.

c) **Eucharistinė liturgija**

Pasiruošimas aukojimui,
Eucharistinė malda,
Ižanga,
Šventas, Šventas, Šventas (Sanctus).

Kanonas:

Konsekracija,
Eucharistinė malda-garbinimas

Komunijos apeigos:

Tėve mūsų,
Malda už apsaugojimą nuo pikto, už taiką,
Dievo Avinėlis,
Šv.Komunija,
Komunijos giesmė,
Šv.Komunijos malda.

d) **Užbaigimo apeigos**

Pranešimai,
Paleidimas.

Tridentine Mass (Pijaus V mišios)

- a) lotynų kalba,
- b) altorius ir kunigas nugara į žmones,
- c) komunija duodama tik ant liežuviu,
- d) tik vargonai,
- e) kunigas sveikina patarnautoją.

Pijaus V mišios

Introibo,
Introit, Kyrie,
Glorija,
Collecta,
Lectio,
Graduale et Tractus,
Pasiruošimas Evangelijai,
Evangelija ir pamokslas,
Credo
Sanctus
Offertorium
Tyli malda,
Ižanga (Prefacija).
Kanonas:
Konsekracija,
Memento mori,
Pater Noster,
Benedictus,
Agnus Dei,
Šv.Komunija,
Komunijos giesmė,
Benedictio.

Naujųjų mišių privalumai:

- 1) Suprantama kalba,
- 2) Aktyvus žmonių dalyvavimas,
- 3) Kunigas mato žmones,
- 4) Masiškas Šv.Komunijos priėmimas.

Kiti skirtumai:

- 1) Seniau skaitymai kartodavosi kasmet, o dabar kas 3 metai, reiškia daugiau perskaitoma skirtingų Šventojo rašto vietų.
- 2) Ižangoje buvo 12 tekstų, o dabar 70.
- 3) Buvo skaitoma prie altoriaus, o dabar - iš sakyklos.
- 4) Panaikintas Introibo, nes įvestas ne ankstyvųjų krikščionių, o viduramžiais.
- 5) Pakeistas aukojimo tekstas.
- 6) Daugiausia ginčų sukėlė pašventinimo teksto vertimas. Kunigas pasi-

lenkia virš taurės ir sako lotyniškai, jog tai Kristaus kraujas, pralietas už mus ir už daugelį („pro nobis et pro multis“). Į daugelį kalbų išversta „Už jus ir už visus“, o tai yra netikslu. Tačiau jei Bažnyčia šiam vertimui pritarė, reiškia tai ir yra Viešpaties žodžiai.

Svarbiausi Vatikano II susirinkimo reformų rengėjai: Belgijos kardinolas Suenas, Miuncheno kardinolas Depfneris, Utrechto kardinolas Alfrinkas, Vienos kardinolas Kenigas, Tokijo kardinolas Doi, Monrealio kardinolas Ležeras, Sent Lujo kardinolas Riteris, Čikagos kardinolas Mejeris, Antiochijos kardinolas Maksimas II ir Afrikos vyskupai. Konservatorių buvo mažuma. Tai Italijos kardinolai Otavianas, Stafa, Bačis, Airijos kardinolas Braunas, Amerikos kardinolai Spelmanas ir Makintairas. Kardinolas Otavianas šią reformą pavadino revoliucine.

1970 m. popiežius Paulius V peržiūrėjo bažnytinį kalendorių, peržiūrėjo ir išvertė į vietines kalbas visas Sakramentų apeigas, paruošė 3 metų sekmadieninių skaitymų ciklą, po 2 ar 3 tekstus.

Tais pačiais metais buvo paminėta 100 metų nuo Vatikano I susirinkimo jubiliejus.

1971 m. popiežius Paulius VI lankėsi Ženevoje Pasaulio bažnyčių sąjungoje ir su jos dalyviais kalbėjo Viešpaties malda.

1972 m. sausio mėn. 6 d. pradėjo suaugusių krikšto programą.

1973 m. įvedė bandomąsias Vaikų mišias, kurios įsitvirtino 1980 m.

1974 m. įvedė Švč. Mergelės Marijos garbinimą - „Marialis Cultus“.

1975-ius paskelbė Šventaisiais metais.

Popiežius Paulius VI parašė 7 enciklikas. Žymiausios: 1) „Populorum Progressio“ (apie tautų vystymąsi).

2) „Sacerdotalis Caelibatus“ (apie kunigų celibatą).

3) „Humanae Vitae“ (apie žmogaus gyvybę ir kontraceptines priemones).

Popiežius Paulius VI sukūrė tikėjimo maldą „Viešpatie, tikiu, noriu Tavim tikėti...“

Jis užmezgė diplomatinius santykius su daugiau negu 40 naujų valstybių.

Paulius VI žinomas kaip popiežius-piligrimas, nes aplankė daug šalių:

1) 1964 m. Šventąją Žemę ir Indiją,

2) 1964 m. Jungtines Tautas ir Niujorką,

3) 1967 m. Portugaliją ir Turkiją,

4) 1968 m. Kolumbiją, kur vyko XXXIX Tarptautinis eucharistinis kongresas,

5) 1969 m. Šveicariją ir Ugandą,

6) 1970 m. Filipinus, kur į jį buvo pasikėsinta, Australiją ir kt.

Popiežius Jonas Paulius I (1978 m. rugpjūčio 26 d.-rugsėjo 28 d.)

Išbuvo popiežium tik 34 dienas, pasakė 19 prakalbų.

Popiežius Jonas Paulius II (1978 m.)

Pirmasis popiežius lenkas Bažnyčios istorijoje, kuris keliauja daugiau negu bet kuris ankstesnis popiežius. Dabar jau yra aplankęs per 100 užsienio valstybių.

1979 m.

Tais metais popiežius keliavo 4 kartus: į Dominikos Respubliką ir jos sostinę Santo Domingą, kur buvo laikytos pirmosios mišios Naujojoje Žemėje*, ir į Meksiką; pirmą kartą į tėvynę Lenkiją, kur paskatino „Solidarumo“ susikūrimą ir taip pasėjo sėklas Rytų Europoje komunizmo sužlugimui; į Airiją ir į JAV bei Jungtines Tautas; taip pat į Turkiją.

* Yra ir kita versija, kad pirmosios mišios Amerikoje įvyko vienoje iš Bahamų salų.

1980 m.

Tais metais popiežius parašė pirmąją encikliką „Dives in Misericordia“ (apie Dievo gailestingumą).

Tėvą Hansą Kiungą paskelbė nekatalikų teologu.

Keliavo taip pat 4 kartus: į Afriką, Prancūziją, Braziliją ir į Vakarų Vokietiją.

1981 m.

Vasario mėn. keliavo į Filipinus, Guamą ir Japoniją, sustodamas Pakistane ir Aliaskoje.

Gegužės mėn. 13 d. Šv.Petro aikštėje Romoje į jį šovė turkas teroristas. Popiežius pasveiko tik po 3 mėnesių.

1982 m.

Tais metais Popiežius keliavo 7 kartus: į Afriką, Portugaliją, D.Britaniją, Argentina, Šveicariją, San Mariną ir Ispaniją.

Būdamas Portugalijoje, jis aplankė Fatimą, kur pašventė pasaulį Švč. Mergelei Marijai, meldė išvaduoti iš bado, nusikaltimų prieš gyvybę, ne-teisybės ir atominio karo.

Būdamas D.Britanijoje, jis Kenterberio katedroje aukojo Šv.Mišias kartu su anglikonų arkivyskupu Robertu Ransu. Tais metais Didžioji Britanija užmezgė diplomatinčius santykius su Šventuoju Sostu.

Paskelbė palaimintuoju Fra Andželiko (1387-1455), dominikoną ir garsų dailininką, dabar menininkų globėją.

1983 m.

Popiežius keliavo 4 kartus: į Centrinę Ameriką, Lenkiją, Prancūziją ir Austriją.

Sausio mėn. 25 d. jis pasirašė Naująjį katalikų kodeksą, tuo patvirtindamas Vatikano II susirinkimo reformas.

Paskelbė 1950-ąsias Išganymo metines.

Tais pačiais metais jis paneigė tėvo E.Šilenbeko neteisingas pažiūras ir visus nustebino, aplankydamas Romoje esančią liuteronų bažnyčią.

1984 m.

Popiežius vėl keliavo 4 kartus, aplankydamas:

- 1) Pietų Korėją, Papua Naująją Gvinėją, Saliamono salas ir Tailandą,
- 2) Šveicariją,
- 3) Kanadą,
- 4) Ispaniją, Dominikos Respubliką ir Puerto Riką.

Kovo mėn. 25 d. kartu su vyskupais iš viso pasaulio jis pašventino Rusiją, kaip to prašė Fatimos Dievo Motina.

Birželio mėn. 12 d. kalbėjo Ženevoje Pasaulio bažnyčių taryboje ir pareiškė, kad religijų vienybė yra neišvengiama.

1984 m. indultu kvietė vyskopus leisti aukoti Tridento mišias, jei to pageidauja pakankamas skaičius žmonių.

Tais metais Šventasis Sostas užmezgė diplomatinius santykius su JAV.

1985 m.

Popiežius vėl keliavo 4 kartus, aplankydamas:

- 1) Venesuela, Ekvadorą, Peru, Trinidadą ir Tobagą,
- 2) Belgiją, Nyderlandus ir Liuksemburgą,
- 3) Afriką,
- 4) Lichtenšteiną.

Parašė encikliką „Slavorum Apostoli“, skirtą Šv.Kirilui ir Šv.Metodijui.

Tais metais popiežius pasirašė naują konkordatą su Italija vietoj senosios 1929 m. Laterano sutarties. Pagal naująjį konkordatą Romos katalikybė nebėra Italijos valstybinė religija, o Roma daugiau ne šventas miestas.

Šventasis Sostas sėkmingai tarpininkavo pasirašant Byglio kanalo sutartį taro Čilės ir Argentinos. Popiežius Romoje dalyvavo pirmame Pasauliniame jaunimo dienos paminėjime. Jis buvo šio renginio, kurį numatoma rengti kas dveji metai, iniciatorius.

Lankydamasis Afrikoje, kreipėsi Maroke į stadione susirinkusius jaunuosius musulmonus, o Toge meldėsi kartu su animistais.

1986 m.

Tais metais vėl buvo surengtos 4 kelionės. Popiežius aplankė:

- 1) Indiją,
- 2) Kolumbiją ir Santa Lučiją,

- 3) Prancūzija,
- 4) Australiją, Naująją Zelandiją, Bangladešą, Fidžį, Singapūrą, Seišelių salas.

Būdamas Indijoje, jis stadione susitiko su induistais, musulmonais, sikhais, budistais, jainistais bei parijais ir į visus kreipėsi atskirai.

Balandžio mėn. 13 d. popiežius atliko istorinį vizitą į Didžiąją Romos sinagogą, kur meldėsi kartu su vyriausiuoju rabinu. Tarp kitko jis pasakė, kad Dievo sąjunga su žydu tauta nenutraukiama, o katalikus su judaizmu sieja tokie ryšiai, kokių jie neturi nė su viena kita pasaulio religija.

Būdamas Australijoje, popiežius susitiko su žydu bendruomene. Jis sakė, jog XX a. - tai masinių žudynių amžius.

Svarbiausias popiežiaus susitikimas su kitų religijų atstovais įvyko 1986 m. spalio mėn. Asyžiuje. Ten pasaulio maldos už taiką dieną kartu su juo meldėsi apie 150 daugelio religijų atstovų ir žymių krikščionių, tarp kurių buvo ir Kijevo metropolitas. Šį renginį labai kritikavo arkivyskupas Marselis Lefebbras.

1987 m.

Popiežius vėl keliavo 4 kartus ir aplankė:

- 1) Urugvajų, Čilę ir Argentina,
- 2) Vakarų Vokietiją (antrą kartą),
- 3) Lenkiją (trečią kartą),
- 4) JAV ir Kanadą (JAV antrą kartą).

Būdamas Argentinoje, dalyvavo Buenos Airėse Pasaulio jaunimo dienos minėjime. Būdamas Vokietijoje, pripažino, kad reformacija turėjo teigiamą poveikį atnaujinant Bažnyčią ir popiežiaus statusą.

Lankydamasis Lenkijoje, dalyvavo Lenkijos eucharistijos kongrese ir procesijoje per Varšuvą, kurioje dalyvavo apie milijoną žmonių. Jis ten paruošė dirvą „Solidarumo“ legalizavimui.

Vizito Jungtinėse Amerikos Valstijose metu popiežius dalyvavo pirmuosiose ekumeniniuose susitikimuose su įvairių krikščionybės šakų ir su kitų religijų atstovais Pietų Karolinos valstijoje, Kolumbijos mieste, jis kreipėsi į kiekvieną iš 24 denominacijų, kurių atstovai susirinko bendrai maldai, kalbėdamas apie jų dvasinį ryšį su katalikų Bažnyčia.

1987-sius popiežius paskelbė Marijos metais, parašė encikliką „Mater Redemptoris“, skirtą Išganytojo Motinai, kurioje ragina visus krikščionis priimti ją kaip vienybės šaltinį, nes ji - „visų mūsų Motina“.

Metų pabaigoje popiežius išleido encikliką „Sollicitudo rei socialis“ apie Kėtvirtojo pasaulio problemas - skurdą, benamius ir bedarbius.

1988 m.

Popiežius aplankė:

- 1) Urugvajų, Boliviją, Peru, Paragvajų,
- 2) Austriją,
- 3) Afriką,

4) Prancūzija.

Parašė du apaštališkus laiškus Ukrainos ir Rusijos krikščionybės 1000-ųjų metinių proga.

Popiežius pareiškė, jog ji labai apvylė arkivyskupas M.Lefebbras, be jo leidimo įšventinęs 4 naujus vyskopus. Tai reiškė Bažnyčios skilimą po beveik 100 metų.

1989 m.

Popiežius vėl keliavo 4 kartus ir aplankė:

- 1) Madagaskarą, Rejunoną, Zambiją ir Malavį,
- 2) Skandinaviją,
- 3) Ispaniją,
- 4) Pietų Korėją, Indoneziją, Rytų Timorą ir Maurikijų.

Liepos mėn. buvo atkurti Šventojo Sosto diplomatiniai santykiai su Lenkija. Lankydamasis Ispanijoje, popiežius rugpjūčio mėn. 19-20 d. susitiko su 400 000 jaunų katalikų per Pasaulio jaunimo dieną Kompostelos Santjage.

Rugpjūčio mėn. 27 d. parašė apaštališkąjį laišką, skirtą Antrojo pasaulinio karo 50-osioms metinėms.

Spalio mėn. 20 d. įšventino Tada Kondraševičių Baltarusijos vyskupu, pirmuoju po daugiau nei 60 metų.

Gruodžio mėn. 1 d. priėmė Sovietų Sąjungos prezidentą M.Gorbačiovą. Po to įvyko svarbūs pasikeitimai: 1) 1990 m. kovo mėn. 15 d. pirmą kartą po 1923 m. buvo užmegzti diplomatiniai santykiai tarp Šventojo Sosto ir Sovietų Sąjungos. 2) Sovietų parlamentas priėmė tikėjimo laisvės įstatymą. Gruodžio mėnesį popiežius pareiškė, kad Lotynų Amerikos fundamentalistai kelia grėsmę pačiai katalikų tapatybei. Tuo metu stiprėjo fundamentalistų sektos Gvatemaloje, Hondūre ir Nikaragvoje.

1990 m.

Popiežius keliavo 4 kartus ir aplankė:

- 1) Afriką,
- 2) Čekoslovakiją,
- 3) Meksiką ir Kurakao,
- 4) Afriką (dar kartą).

Kovo mėn. 11 d. katalikiškoji Lietuva paskelbė nepriklausanti nuo Maskvos. Šventasis Sostas nebuvo pripažinęs jos aneksijos, tačiau diplomatinis santykius atkūrė tik kitais metais. Taip prasidėjo Sovietų Sąjungos irimas.

Popiežius paminėjo 75-ąsias metines, kai turkai 1915 m. masiškai išžudė armėnus.

Tais metais buvo paskelbta svarbi popiežiaus enciklika „Redemptoris Missio“ apie misijas ir apie tai, kad visi pasauliečiai yra misionieriai, nes jie krikštyti. Tikėjimo platinimui jau buvo įsteigtos 4 Pontifikacinės misijų draugijos: Tikėjimo

platinimo, Šv. Petro Apaštalo, Kūdikėlio Jėzaus ir Misionierių sąjunga, kurios šūkis: „Visos bažnyčios jungiasi, kad atvestų pasaulį į tikėjimą“.

Spalio mėn. 3 d. oficialiai buvo suvienyta Vokietija, o lapkričio mėnesį susijungė ir jų vyskupų konferencijos. Šią žinią su didžiu pasitenkinimu sutiko Šventasis Sostas.

1991 m.

Popiežius keliaudamas aplankė:

- 1) Portugaliją (antrą kartą),
- 2) Lenkiją (birželio mėn. ketvirtą kartą),
- 3) Vengriją ir Lenkiją (rugpjūčio mėn., Lenkiją - penktą kartą),
- 4) Braziliją (antrą kartą).

Būdamas Lenkijoje ketvirtą kartą, popiežius šiaurinėje jos srityje susitiko su 6000 maldininkų iš Lietuvos.

Būdamas Lenkijoje penktą kartą, popiežius lankėsi Pasaulio jaunimo dienos minėjime, kuris vyko Čenstochovoje.

Rugsėjo mėn. Šventasis Sostas atkūrė diplomatinius santykius su Lietuva, Latvija ir Estija.

Popiežius lankėsi Brazilijoje, didžiausioje pasaulio katalikiškoje valstybėje. Nuo jo pirmojo vizito 1980 m. buvo praėję 11 metų. Jis pabrėžė du svarbiausius dalykus - misijas ir evangelizaciją, bet neužmiršo ir Brazilijos problemų: turto nelygybės, korupcijos, nusikalstamumo ir kt.

Pirmą kartą Brazilijoje įvyko paskelbimo palaimintąją ceremoniją. Buvo pagerbta motina Paulina. Pirmasis palaimintasis iš Brazilijos buvo Chose de Anhieta, jėzuitas iš Kanarų salų, XVI a. priklaususių Ispanijai.

Gruodžio mėn. 4 d. Ukrainos gyventojai balsavo už nepriklausomybę.

Gruodžio mėn. 20 d. įvyko istorinis popiežiaus ir būsimojo demokratinės Rusijos lyderio Boriso Jelcino susitikimas. Jelcinas tapo prezidentu gruodžio mėn. 25 d.

Tais metais popiežius paruošė encikliką „Centesimus Annus“, skirtą popiežiaus Leono XIII enciklikos „Rerum Novarum“ 50-mečiui.

1992 m.

Popiežius aplankė:

- 1) Senegalą, Gambiją, Gvinėją,
- 2) Angolą, San Tomė ir Prinsipę,
- 3) Dominikos Respubliką.

Vasario mėn. 22 dieną popiežius Senegale aplankė Gore salą, iš kur XV a. viduryje buvo išvežta apie 60 000 vergų. Prekybos vergais aukomis tapo 12 mln. afrikiečių. Dar 1462 m. popiežius Pijus III ją pavadino „milžinišku nusi-kaltimu“.

Taip pat vasario mėn. Šventasis Sostas užmezgė diplomatinius santykius su Ukraina, Kroatija ir Slovėnija.

Birželio mėn. 25 dieną popiežius patvirtino „Katalikų Bažnyčios katekizmą“, kuriame atsispindi Vatikano II susirinkimo reformos (Jis pakeitė Romos katekizmą, išleistą Trente 1566 m.).

Liepos mėn. 12-28 d. popiežiui buvo padaryta žarnyno ir tulžies pūslės operacija.

Vasario mėn. 29 dieną Bosnijoje ir Hercegovinoje įvyko referendumas dėl atsisakymo nuo Jugoslavijos. Etniniai serbai nubalsavo prieš, ir nuo balandžio mėn. 4 dienos prasidėjo pilietinis karas, nors jų respubliką balandžio mėn. 7 dieną pripažino JAV ir Europos Taryba.

Rugsėjo mėn. 6 d. popiežius išreiškė apgailestavimą, kad vyksta toks smurtas ir tokios baisybės.

Rugsėjo mėn. jis paskelbė palaimintaisiais 17 Airijos kankinių, gyvenusių 1579-1654 m., vieną ispaną vienuolį trapistą ir tris moteris - ordinų steigėjas.

Spalio mėn. 12 d., minint 500-ąsias Kristupo Kolumbo Amerikos atradimo metines, popiežius Jonas Paulius II aplankė Santo Domingą Dominikos respublikoje ir aukojo Šv. Mišias toje vietoje, kur jos buvo pirmą kartą aukotos prieš 500 metų. Pagal kitą versiją, tai įvyko vienoje iš Bahamų salų.

Spalio mėn. popiežius Jonas Paulius II pasakė kalbą, reabilituojančią Galileo Galilėjų, kurioje norėjo atstatyti jo kaip gero krikščionio reputaciją. Popiežius teigė, jog Šventasis raštas neklaidingas, tik ne visada teisingai suprantamas. Tuo atveju mokslininkas būna dar geresnis teologas negu jo kaltintojai. Juk dvi Galilėjo dukterys buvo vienuolės.

1993 m.

Vasario mėn. 3-10 d. popiežius aplankė Ugandą, Beniną, išbuvo 10 valandų Sudano sostinėje Chartume. Jis nusiskundė, kad dabartinė musulmonų valdžia persekioja krikščionis.

Balandžio mėn. 25 d. jis pirmą kartą lankėsi Albanijoje. Čia jį pasitiko Motina Tereza. Jos tėvai buvo albanai, bet ji gimė Skopjės mieste Makedonijoje.

Gegužės mėn. 30 d. katalikų Bažnyčia minėjo 1960 metų jubiliejų nuo tada, kai ją 33 m. įsteigė Jėzus. Faktiškai sekminės 33 m. buvo gegužės mėn. 25 dieną.

Birželio mėn. 12-17 d. popiežius lankėsi Ispanijoje ir dalyvavo Sevilijoje vykstančiame XXXV Tarptautiniame eucharistiniame kongrese.

Rugpjūčio mėn. 10 dieną jis lankėsi Jamaikoje.

Rugpjūčio mėn. 11 d. - Meksikoje.

Rugpjūčio mėn. 12-15 d. - Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur dalyvavo Denverio mieste vykstančioje Pasaulio jaunimo dienos šventėje.

Rugsėjo mėn. 4-8 d. jis pirmą kartą lankėsi Lietuvoje, rugsėjo mėn. 8-10 d. - Latvijoje, o 10-11 d. - Estijoje.

Svarbiausios kalendorinės katalikų šventės **(Privalomos šventės pažymėtos *)**

Sausio mėn.

- 1 d. Marijos, Dievo Motinos
- 6 d. Trijų Karalių *
- 13 d. Viešpaties krikšto
- 18 d. Krikščionių vienybės oktava (iki 25 d.)
- 25 d. Šv. Pauliaus atsivertimo

Vasario mėn.

- 2 d. Grabnyčios, Viešpaties pristatymo, Marijos apsivalymo
- 13 d. Pelenų Trečiadienis (privalomas pasnikas)
- 22 d. Šv. Petro sosto

Kovo mėn.

- 4 d. Šv. Kazimiero
- 17 d. Šv. Patriko
- 19 d. Šv. Juozapo
- 24 d. Verbų Sekmadienis, Šventoji savaitė, Didysis Penktadienis (privalomas pasnikas)
- 31 d. Velykos

Balandžio mėn.

- 8 d. Viešpaties
- 23 d. Šv. Jurgio Kankinio
- 25 d. Šv. Morkaus Evangelisto

Gegužės mėn.

- 1 d. Šv. Juozapo Darbininko
- 9 d. Dangun Žengimo *
- 19 d. Sekminės *
- 26 d. Šv. Trejybės
- 31 d. Švč. Mergelės Marijos apsilankymo (kai ji 3 mėnesius gyveno Ain Karime, nuo 33 m. balandžio mėn. 2 d. iki liepos mėn. 2 d.)

Birželio mėn.

- 2 d. Kristaus Kūno ir Kraujo šventė (Devintinės) *
- 7 d. Šv. Jėzaus Širdies
- 8 d. Nekaltosios Marijos Širdies

13 d. Šv. Antano Paduviečio
24 d. Šv. Jono Krikštytojo
27 d. Nuolatinės Pagalbos Dievo Motinos
29 d. Apaštalų Šv. Petro ir Šv. Povilo

Liepos mėn.

11 d. Šv. Benedikto, Europos globėjo
16 d. Karmelio Dievo Motinos
26 d. Šv. Joachimo ir Šv. Onos
31 d. Šv. Ignato Lojolos

Rugpjūčio mėn.

5 d. Šv. Marijos Snieginės
6 d. Viešpaties Persimainymo
15 d. Švč. Mergelės Marijos ėmimas į dangų *
21 d. Šv. Popiežiaus Pijaus *
22 d. Šv. Marijos Karalienės

Rugsėjo mėn.

8 d. Švč. Mergelės Marijos gimimo
14 d. Šv. Kryžiaus (vietoje Šv. Kryžiaus atradimo gegužės 3 d.)
21 d. Šv. Mato Evangelisto

Spalio mėn.

1 d. Šv. Teresės Lisietės, misijų globėjos
2 d. Angelų Sargų
4 d. Šv. Pranciškaus Asyžiečio
7 d. Rožančiaus Mergelės Marijos (įsteigė Pijus V po Lepato pergalės)
18 d. Šv. Luko Evangelisto
28 d. Šv. Simono ir Šv. Judo Tado

Lapkričio mėn.

1 d. Visų Šventųjų *
2 d. Vėlinės
21 d. Šv. Mergelės Marijos pristatymo (kai ji buvo 3 metų)
24 d. Kristaus Karaliaus (įvedė Pijus XI)
30 d. Šv. Andriejaus Apaštalo

Gruodžio mėn.

1 d. Pirmasis Advento sekmadienis

7 d. Švč. Mergelės Marijos Nekalto prasidėjimo *
12 d. Gvadalupos Dievo Motinos
25 d. Kalėdos *
26 d. Šv. Stepono, pirmojo kankinio
27 d. Šv. Jono Evangelisto
29 d. Šventosios Šeimos

1990 metų statistika

Pasaulio gyventojų - 5 624 mln.
Krikščionių - 1735,45 mln.
Katalikų - 972,72 mln.

Krikščionys

I. 6 skirtingų apeigų Romos katalikai

- A) Romos apeigų katalikų - 955,19 mln.
- B) 5 rytų apeigų katalikų - 15,83 mln.
  - 1. Aleksandrijos - koptai, etiopai 0,26 mln.
  - 2. Antiochijos - maronitai, sirai 2,5 mln.
  - 3. Armėnijos 0,15 mln.
  - 4. Bizantijos:
    - a) Ukrainoje, Rutenijoje, Karpatuose 4,3 mln.
    - b) Slovakijoje, Vengrijoje ir kt. 1,0 mln.
    - c) Baltarusijoje 0,1 mln.
    - d) Graikijos melkitų 1,0 mln.
  - 5. Chaldėjos:
    - a) Siro-malabarai Indijoje 2,8 mln.
    - b) Chaldėjai 0,46 mln.

II. Katalikai, atsiskyrę nuo Romos 1,7 mln.

- A) Tridento apeigų
  - 1. Šv. Pijaus X brolija 1,0 mln.
  - 2. Kiti 0,1 mln.
- B) Lenkų Nacionalinė Bažnyčia Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Kana-
doje 0,3 mln.

C) Senieji katalikai 2,3 mln.

III. Nekatalikai 602,95 mln.

Rytų stačiatikiai 166,86 mln.

Graikijoje, Rusijoje, Serbijoje, Bulgarijoje, Gruzijoje, Baltarusijoje, Ukrai-
noje ir kt.

Protestantai 363,2 mln.

Liuteronai, evangelikai (kalvinistai), baptistai, metodistai ir kt.

Anglikonai 72,89 mln.

Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Lotynų Amerikoje 2,5 mln. sudaro
episkopai, kurie nuo 1789 m. nepriklauso nuo Anglijos Bažnyčios.

Kiti krikščionys 159,78 mln.

Žemynas	Katalikų	Protestantų	Anglikonų	Stačiatikių	Kitų
Afrika	116,6 mln.	82,9 mln.	25,5 mln.	27,1 mln.	
Amerika:	446,93 mln.	111,5 mln.	8,45 mln.	7,6 mln.	
a)Šiaurės	68,93 mln.	94,9 mln.	7,2 mln.	5,9 mln.	
b)Centrinė	123,9 mln.	16,6 mln.	1,25 mln.	1,7 mln.	
c)Pietų	254,1 mln.				
Azija	118,9 mln.	78,3 mln.	0,68 mln.	3,5 mln.	
Okeanija	7,89 mln.	7,3 mln.	5,56 mln.	0,56 mln.	
Europa	282,4 mln.	83,2 mln.	32,7 mln.	128,1 mln.	
Iš viso:	972,72 mln.	353,2 mln.	72,89 mln.	166,89 mln.	159,78mln.

Kitos religijos

Musulmonai - 935 mln.

Indonezijoje - 158 mln., Pakistane - 105 mln., Bangladeše - 104,5 mln., Turkijoje - 52,5 mln., Irane - 52,5 mln., Egipte - 52 mln., Alžyre - 23,8 mln., Sudane - 23,8 mln., Afganistane - 16,5 mln. ir t.t.

Induistai - 705 mln.

Daugiausia Indijoje.

Budistai - 303 mln.

Kinijoje, Japonijoje, Birmoje, Tailande, Vietname, Kampučijoje ir kt.

Konfucionistai - 300 mln.

Daugiausia Kinijoje.

Kiniečių vietinės religijos - 180 mln.

Kinijoje.

Naujoji religija - 138 mln.

Amerikoje, Azijoje, Afrikoje.

Animistai ir kiti - 92 mln.

Afrikoje, Azijoje.

Sintoistai - 79 mln.

Japonijoje, 1868-1912 m. tai buvo valstybinė Japonijos religija.

Taoistai - 50 mln.

Daugiausia Kinijoje, yra daug sektų.

Sikai - 18,1 mln.

Indijoje.

Judaistai - 17,4 mln.

Izraelyje ir išeivijoje.

Šamanistai - 10,1 mln.

Indijoje ir kitur.

Bahaistai - 5,3 mln.

Indijoje ir kitur.

Neišpažįstantys jokios religijos - 686 mln.

Visame pasaulyje.

Ateistai - 233 mln.

Visame pasaulyje.

Pabaiga

PAVARDŽIŲ RODYKLĖ

- Aaronas, Mozės brolis, vyriausias kunigas 7
Abdijas, pranašas 5
Abelardas A., teologas 70
Abraomas 1, 3, 5, 6, 13, 166, 171
Absalonas, vyskupas 193
Adomas 3, 5, 16
Adrijanas VI, popiežius 90
Agėjus, pranašas 5, 10
Aielendas Dž., arkivyskupas 140
Alachas, musulmonų Dievas 55
Albertas, vyskupas 74, 85, 218
Albrechtas, magistras 91, 220
Aleksandras Didysis, imperatorius 2, 10, 176, 207
Aleksandras III, popiežius 71, 73
Aleksandras Makedonietis, karvedys 127, 163, 165, 206
Aleksandras Nevskis, karžygys 236
Aleksandras V, popiežius 84
Aleksandras VI, popiežius 86, 87
Aleksandras VII, popiežius 153
Alfrinkas, kardinolas 263
Aliarichas, karvedys 49
Aljendė S., prezidentas 154
Aminas I., generolas - majoras 135
Amosas, pranašas 5, 9
Anakletas I, antipopiežius 72
Anas, kunigas 23
Andželika, vienuolė 143
Andželiko F., palaimintasis 264
Anhietas Ch., palaimintasis 268
Antiochas III, karalius 11
Antiochas IV, karalius 11
Apelis, skulptorius 206
Arasonas J., vyskupas 211
Archimedas, išradėjas 207
Arijus, kunigas 43
Aristarchas, astronomas 206, 209
Aristidas 206
Aristidas Ž.B., prezidentas 148
Aristofanas, komikas 206
Aristotelis 207
Aronas, kardinolas 234
Asta R., kunigas 186
Asterikas, palaimintasis 209
Atenagoras I, patriarchas 170, 174, 208, 260
Atila, karvedė 51, 214
Augustinas I (Iturbidė), imperatorius 138
Bačis, kardinolas 263
Bačkis A. J., arkivyskupas 223
Bachas J. S., kompozitorius 17, 202
Balageras Ch.E., palaimintasis 245
Baltazaras H. U., teologas 249
Baltazaras, žynys 18, 159
Barbarosa F., imperatorius 73, 74, 201
Baris Dž., komandoras 108
Baruchas, pranašas 4, 10
Batleris A., kunigas 109
Batleris Dž., arkivyskupas 212
Bazilijus II, imperatorius 65, 235
Belforas A., ministras 169
Benediktas VIII, popiežius 67
Benediktas XII, antipopiežius 84
Benediktas XIV, popiežius 106
Benediktas XV, popiežius 256
Beranas J., arkivyskupas 192

- Beringas V., jūrininkas 143
 Berninis Dž., architektas 91, 104
 Betankuras P., palaimintasis 150
 Bethovenas L., kompozitorius 202
 Bismarkas, kancleris 113, 114, 202
 Blankas R.A., arkivyskupas 158
 Blisas D., šventikas 175
 Boazas 8
 Bofas L., sukilėlis 151
 Bolandas Dž., vienuolis 106
 Boldvinas, imperatorius 81
 Boleslovas I Drąsusis, Lenkijos karalius 64, 229
 Boleslovas I, Bohemijos karalius 63, 64, 192
 Boleslovas II, karalius 63, 64, 229
 Bolivaras S., sukilėlis 152, 155, 158, 157
 Bondonis Dž., dailininkas 81
 Bonelis F., vienuolis 178
 Bonifacas VIII, popiežius 75, 82, 83, 215
 Bordo M., kunigas 169
 Bordžija R., kardinolas 86
 Borisas I, princas 62
 Borisas, caras 190
 Borisevičius V., vyskupas 221
 Boru B., karalius 211
 Bosilkovas E., vyskupas 190
 Boskas J., kunigas 106
 Bradsma T., palaimintasis 227, 228
 Bramante D., architektas 91
 Braunas, kardinolas 263
 Brizgys V., vyskupas 222
 Būtai K. ir V. 114
 Butilje de Rans, vienuolis 105
 Butkevičius K., kunigas 237
 Celestinas, popiežius 50
 Cezaris Augustas (Oktavianas), imperatorius 15, 18, 19, 214
 Cezaris Julijus, imperatorius 14, 99, 188, 198, 213, 214, 226
 Cezaris Tiberijus, imperatorius 19, 23
 Chajaras E., palaimintasis 164
 Chimensas P., kardinolas - žr. Sisnero Ch.P.
 Chlodvigas, karalius 51
 Chomeinis A., šachas 165
 Chose, palaimintasis 152
 Chosrojus, karalius 43
 Chuanas Diego, indėnas 101, 138
 Chuejanas P. Dž., vyskupas 161, 162
 Cižekas V., misionierius 238
 Cvinglis U., kunigas 93, 248
 Čaloneris R., vyskupas 3
 Čang Kai-Šekas 161, 162
 Čaušesku N., prezidentas 234
 Čestertonas G. K. 196
 Čestertonas G. K., rašytojas 98
 Čidimbas, arkivyskupas 129
 Dačesna F. 141
 Dalila 8
 Damazas I, popiežius 46
 Damjenas Dž., kunigas 115, 144
 Danielius Ž., kardinolas 200
 Danielius, pranašas 4, 5, 10
 Dantė A., poetas 81
 Darijus III 165
 Darvinas Č., mokslininkas 114
 Debora, pranašė 8
 Deikas A., dailininkas 104
 Deivis Dž. 161
 Delingeris I., profesorius 113
 Demetrijus II, karalius 11
 Demokritas, filosofas 207
 Demostenas 46, 206
 Depfneris, kardinolas 263
 Diasas B., jūrininkas 232
 Dievo Motina - žr. Švč. Mergelė Marija
 Diogenas, filosofas 206
 Diokletianas, imperatorius 214
 Diokletijonas, imperatorius 40
 Dionizas Egzigijus, vienuolis 18
 Diunamo Ž.H. 115
 Diureris A., dailininkas 90

- Doi, kardinolas 263
- Dolingeris A. 113
- Don Chuanas, karalius, 98
- Dostojevskis F., rašytojas 117
- Doulas S., vadovas 144
- Dovydas, karalius 4, 8, 9, 13, 15, 18, 22, 166
- Droste -Fišering, vienuolė 120
- Droste-Fišeringas, arkivyskupas 112
- Džentilis, kunigas 114
- Dubčekas 193
- Dulis T.,medikas 142, 181
- Dunanas A., filantropas 248
- Eikas H., dailininkas, 90
- Eikas J., dailininkas 90
- El Grekas (Domeniko Teotokopulis), dailininkas 91, 209
- Eleazaras, Mozės sūnus, vyriausias kunigas 7
- Elijas, pranašas 5, 10, 13, 27
- Eliziejus, pranašas 5
- Elzbieta 17
- Emerich O. K., stigmatė 107
- Engelsas F. 113, 202
- Eratostenas, geografas 206
- Erazmas Roterdamietis, filosofas 88, 228
- Eriksonas L., vyskupas 136, 194
- Erodas Agripa, valdovas 29
- Erodas Antipas, valdovas 20, 23
- Erodas Didysis, valdovas 15, 18, 19, 167, 171
- Erodijada, valdovė 20
- Eschilas, dramaturgas 206
- Eschinas 206
- Esdras 4, 8
- Esterė 4, 8
- Euklidas, matematikas 206
- Euripidas, tragikas 206
- Euzebijus Cerazietis, vyskupas 40, 47
- Ezopas, prozininkas 206
- Fatima, Mohamedo dukra 55
- Ferdinandas II Katalikas, karalius 89, 244
- Ferdinandas III, karalius 243, 245
- Fichte J., filosofas 205
- Fidijas, skulptorius 206
- Fišeris Dž., kardinolas 195
- Filemonas, vergvaldys 17, 31, 34
- Flagetas J., vyskupas 121
- Flanaganas E., kunigas 141
- Flu N. 219
- Foksas Dž., karo kapelionas 141
- Foksas Dž., sektantas 102
- Fotijus, apsišaukėlis 60, 63
- Franciškas, palaimintasis 232
- Frankas F., generolas 245, 246
- Fransas Ferdinandas, princas 253
- Frydrichas II, karalius 78, 107
- Fukas Š., misionierius 124
- Fulhaberis, kardinolas 203
- Gabrielius, arkangelas 17, 19
- Galenas, kardinolas 203
- Galicinas D, kunigaikštis 120
- Galijenas, imperatorius 40, 214
- Galijotas 9
- Galilėjus G., astronomas 105, 269
- Gama V., jūrininkas 163, 232
- Gandis M., vadovas 164
- Garibaldis Dž, sukilėlis 118, 216
- Gedeonas 8
- Genserikas, vandalų vadas 51
- Gibo P., kunigas 108
- Gibonsas Dž., kardinolas 140, 121
- Ginekenas Ž., kunigas 227
- Gioras J., profesorius 112
- Glenonas Dž., kardinolas 142
- Gontard K., vienuolė 155
- Gorbačiovas M., prezidentas 239, 267
- Grėjus, baronas 80
- Gratianas P., profesorius 72
- Grigalius Didysis, popiežius 51-54, 243
- Grigalius II, popiežius 58
- Grigalius III, popiežius 58, 59
- Grigalius IX, popiežius 75, 78, 85

- Grigalius V, popiežius 63
- Grigalius XI, popiežius 83, 84
- Grigalius XIII, popiežius 53, 98
- Grigalius XIV, popiežius 91
- Grigalius XV, popiežius 102
- Grigalius XVI, popiežius 109, 111, 116-118, 237
- Gruberis F., kompozitorius 110
- Gudas A., karo kapelionas 141
- Guno Š., kompozitorius 17
- Gurijonas D. (Dovydas Grinus), ministras 169
- Gutenbergas J., išradėjas 3, 88, 201
- Gutjeresas G., sukilėlis 151, 157
- Guzmanas D., kunigas 243
- Hėjus Dž. 241
- Habakukas, pranašas 5, 9
- Hadrijonas IV, popiežius 71, 194
- Haidnas J., kompozitorius 24, 188
- Hanibalas, karvedys 135, 213
- Hegelis G., filosofas 205
- Hekeris I. 140
- Hendelis G. F., kompozitorius 195
- Henrikas II, karalius 74, 92, 194
- Henrikas IV, karalius 102
- Henrikas Jūrininkas, princas 232
- Henrikas V, imperatorius 66, 71
- Henrikas VIII, karalius 93, 94, 194-196
- Henrikas, lordas 105
- Henrikas, vyskupas 73
- Heraklijus, imperatorius 43, 55
- Hercelis T., 169
- Herodotas, istorikas 206
- Herofilas, medikas 206
- Heroldas, karalius 61, 193
- Hilas R., seras 114
- Hinanas, kardinolas 196
- Hiparchas, astronomas 206
- Hipokratas, medikas 206
- Hitleris A., kancleris 73, 203
- Hiugas Dž., arkivyskupas 121
- Holbeinas H., dailininkas 90
- Homeras, istorikas 206
- Honorijus I, popiežius 57
- Hūveris H. 141
- Husas J., kunigas 192
- Husas J., profesorius 83, 86
- Huseinas S., prezidentas 166
- Hussar B. 170
- Idalgas M., kunigas 138
- Ieva 3, 5, 16, 42
- Ignotas, patriarchas 63
- Ilija F., kunigas 186
- Inocentas III, popiežius 75, 218
- Inocentas IV, popiežius 79, 80, 85, 220
- Inocentas X, popiežius 102, 104, 188
- Inocentas XII, popiežius 104
- Iturbidė Augustinas - žr. Augustinas I
- Ivanas III Didysis, caras 88, 236, 238
- Izabelė I, karalienė 89, 244
- Izabelė, princesė 122
- Izaijas, pranašas 4, 9
- Izaokas 3, 5, 6
- Izraelis Colis I., daktaras 170
- Jėgerstėteris F., fermeris 187
- Jėzus Kristus 2, 9, 13-15, 17-27, 34, 36-38, 41, 43, 44, 46, 47, 55, 56, 60, 69, 77, 81, 138, 167, 172, 191
- Jacinta, palaimintoji 232
- Jadvyga, princesė 220, 229
- Jansas V., keliautojas 181
- Jansenas K., vyskupas 103, 188
- Jaspersas K., filosofas 205
- Jelcinas B., prezidentas 239, 268
- Jeremijas, pranašas 5, 10
- Joachimas 15, 16
- Jobas 4
- Joelis, pranašas 5, 9
- Jošuė 4, 7, 13, 166
- Jogaila, karalius 85, 220, 229
- Jokūbas (Izraelis) 3, 5, 6, 16, 17, 166
- Jokūbas I, karalius 3, 103

- Jokūbas V, karalius 196, 241
- Jonas (930-980 pr. Kr.), pranašas 1
- Jonas Bežemis, karalius 75
- Jonas Britietis, misionierius 99
- Jonas iš Monte Korvino 160
- Jonas III Sobockis, karalius 104, 180, 187, 229, 242
- Jonas Paulius I, popiežius 263
- Jonas Paulius II (Karolis Voityla), popiežius 29, 56, 124-139, 143-145, 147-161, 173-175, 177-180, 182, 183, 186, 188, 189, 193, 196, 197, 200, 204, 209-212, 218, 219, 223-225, 228, 246, 247, 249, 252, 255, 264, 269
- Jonas Tecelis, dominikonas 91
- Jonas VI, popiežius 52
- Jonas X, popiežius 60, 215
- Jonas XV, popiežius 63
- Jonas XXI, popiežius 232
- Jonas XXI, popiežius 75
- Jonas XXII, popiežius 82-84
- Jonas XXIII (Andželas Ronkelis), popiežius 29, 238, 246, 251, 259
- Judas Iskariotas, apaštalas 17, 23, 26, 37,
- Judas Makabėjus 9, 11, 12, 167, 207
- Judita 4, 8
- Julijona, vienuolė 79
- Julijonas Apostatas, imperatorius 48, 214
- Julijus II, popiežius 90, 91, 255
- Justinianas Didysis, imperatorius 49, 52, 214
- Juvilė M. M., pralaimintoji 138
- Kabotas Dž., jūrininkas 137
- Kabralis P., jūrininkas 137, 153, 232
- Kabrini F., palaimintoji 141
- Kajifas, vyriausias kunigas 23
- Kalinauskas J., kunigas 223
- Kaljeras Ch., kardinolas 152
- Kaljo P.E, prezidentas 139
- Kalvinas J., teologas 93, 248
- Kamara H., sukilėlis 151
- Kandancija, karalienė 27
- Kantas E., filosofas 205
- Kapetas H., grafas 198
- Kapilas P., palaimintasis 160
- Kapučis H., arkivyskupas 170
- Karolis Didysis, imperatorius 60, 61, 63, 73, 109, 187, 198, 199, 215, 226
- Karolis Gustavas, karalius 231
- Karolis IV, imperatorius 192
- Karolis Martelis, karalius 57, 58
- Karolis XII, karalius 247, 250
- Kasas B., vyskupas 146
- Kasparas, žynys 18
- Kasparas, žynys 18
- Kastro F., diktatorius 146
- Kaza B., misionierius 99
- Kazimieras IV, karalius 88
- Kazimieras, karalius 64
- Kemalis Atatorkas, vadovas 180, 186
- Kenedis Dž., prezidentas 142
- Kenigas, kardinolas 263
- Kerolas Dž., vyskupas 109, 120, 121, 143
- Ketleris V., vyskupas 113, 202
- Kiplingas A., palaimintasis 154
- Kiras I Didysis, valdovas 1, 8, 10, 12, 165
- Kiungas H., teologas 264
- Klarkas M. V., generolas 217
- Klaudijus, imperatorius 30
- Klauseneris E. 203
- Kleistas, demokratas 206
- Klemensas Aleksandrietis, scholastas 40
- Klemensas II, popiežius 66
- Klemensas V, popiežius 83
- Klemensas VI, popiežius 168
- Klemensas VII, antipopiežius 84
- Klemensas VIII, popiežius 340, 46, 17, 256
- Klemensas XI, popiežius 106, 185
- Klemensas XII, popiežius 107
- Klemensas XIII, popiežius 106
- Klotilda, karalienė 51
- Klovis 198
- Košutas L., revoliucionierius 210
- Kolbė M., misionierius 173

- Kolganas H., monsinjoras 142
- Kolomberas K., palaimintasis 105
- Kolpingas A., kunigas 113, 202
- Kolumbas K., jūrininkas 89, 136, 144-147, 158, 244, 269
- Komtua P., leitenantas 138
- Kondraševičius T., vyskupas 188, 239, 267
- Konfucijus, filosofas 174
- Konradas, kunigaikštis 79, 85, 220, 229
- Konsilijus J.V., kunigas 121
- Konstantinas Didysis, imperatorius 40, 42-44, 180, 208, 214
- Kontenichas J., kunigas 202
- Kopernikas M., astronomas 96, 94, 147, 229
- Koresas J., arkivyskupas 242
- Kornelijus, centurionas 28
- Kortesas H., užkariautojas 101, 137, 138
- Kostila M. H., kunigas 120
- Kovaliovas S. 235
- Kristijonas, vyskupas 79, 80
- Kristus - žr. Jėzus Kristus
- Kukas Dž., jūrininkas 144, 181
- Kunas B., komunistas 210
- Kuncevičius J., arkivyskupas - žr. Šv. Juozapas
- Kung P., vyskupas 161
- Kunigunda, palaimintoji 219, 228
- Kurėjus T., kardinolas 178
- Kynas, vyskupas 140
- Lakordaras H., kunigas 111
- Lamenė, kunigas 111
- Laurinavičius B., kunigas 222
- Lavalis F.M., vyskupas 137
- Lavižeras Š., kardinolas 120, 124
- Lefebbras M., arkivyskupas 204, 249, 260, 266, 267
- Leifas E., 65
- Lenga J., vyskupas 174
- Leonas I, popiežius 214
- Leonas II, popiežius 215
- Leonas IX, popiežius 66, 69
- Leonas X, popiežius 91
- Leonas XIII, popiežius 56, 68, 105, 109, 114, 115, 169-122, 140, 256, 257, 268
- Leopoldas II, karalius 136, 189
- Leopoldas, princas 73
- Lepidas, valdovas 14
- Ležė P. E., kardinolas 126
- Ležeras, kardinolas 263
- Levis 7
- Licinijus, karys 42
- Lija 5
- Linkolnas A., prezidentas 140
- Lionginas, karys 24
- Liubakas A., kardinolas 200
- Liucija, seselė 233
- Liudvikas Bavarietis, imperatorius 83
- Liudvikas XII, karalius 226
- Liudvikas XIV, karalius 104, 199, 227
- Liudvikas XVI, karalius 108
- Liudvikas, karalius 60, 61, 193
- Liuteris M., vienuolis 91-94, 201, 205
- Liutprandas, karalius 52
- Livingstonas D., tyrinėtojas 131, 136
- Lokas Dž., racionalistas 105
- Los Andes T., palaimintoji 154
- Los Andžels A., palaimintoji 157
- Lubačevskis M., kardinolas 251
- Lubich Č. 217
- Lustigeris Ž.M., kardinolas 170, 198
- Magelanas F., jūrininkas 101
- Magelanas F., jūrininkas 101, 232
- Mahomedas Ali Džina 164, 176
- Mahomedas, pranašas 55, 159
- Mainhardas, misionierius 74
- Makgvinis M.J., kunigas 121
- Makintairas, kardinolas 263
- Makscencijus, karys 42
- Maksimas II, kardinolas 263
- Maksimilianas I, imperatorius 120, 138
- Maksitelis, skulptorius 206
- Malachijas, pranašas 5

- Maningas H., kardinolas 195
- Mao Dze-Dunas 161
- Marcelinas I, popiežius 42
- Marija Agredietė 103
- Marija Magdalena 25
- Marija, Anglijos karalienė 94
- Marija, Henriko VIII žmona 195
- Marijana (Kito lelija), palaimintoji 155
- Maritenas Ž., filosofas 200
- Markas Antonijus, valdovas 14
- Markas Aurelijus, imperatorius 38
- Markas, prezidentas 178
- Marketas Ž., jėzuitas 102
- Markonis G. 257
- Marksas K. 113, 202, 205, 237
- Martinas Ch., generolas 152, 154
- Martynas V, popiežius 86, 87
- Martynas Valensietis 138
- Masaja G., kardinolas 217
- Maselis M., kunigas 139
- Mata J. 74
- Matatijus 11
- Matje M., mergaitė 112
- Matjus T., kunigas 212
- Matulaitis J., palaimintasis 222
- Matulionis T., arkivyskupas 185, 221, 237
- Mazinis 118, 216
- Mazoveckis T., ministras 231
- Mejeris R., palaimintasis 204
- Mejeris, kardinolas 263
- Melanchtonas 94, 205
- Melanchtonas P., mokytojas 92
- Melchioras, žynys 18, 259
- Memlingas H., dailininkas 90
- Mendoza, vyskupas 101
- Meningas H.E., kardinolas 114
- Mersjė Ž., kardinolas 119
- Mertonas T., rašytojas 142
- Mieško (Mečislovas, Meška), kunigaikštis 64, 229
- Migelis, vienuolis 155
- Mikalojus Didysis, popiežius 69
- Mikalojus II, popiežius 66
- Mikalojus V, popiežius 86
- Mikas, pranašas 5
- Mikelandželas B., dailininkas 25, 90, 91
- Mincentis J., kardinolas 142, 210
- Mincentis J., kardinolas 73
- Mindaugas, karalius 80, 85, 220
- Mironas, skulptorius 206
- Mocartas V. A., kompozitorius 188
- Mošė Maimonidas, filosofas 33
- Molina M.J., palaimintasis 155
- Monamachas, imperatorius 171
- Monlembertas, grafas 111
- Moralis L., dailininkas 91
- Moras J., kunigas 110
- Moras T., mokslininkas 93
- Moras T., mokslininkas 93, 195
- Morelas Ch.M., kunigas 138
- Morta, Lozorius sesuo 29, 198
- Moskardas Ch., pulkininkas 245
- Moskardas L. 245
- Mozė, pranašas 2, 3, 4, 6, 7, 12, 21, 30, 127, 166
- Muchonas A., kunigas 115
- Munas E., kardinolas 142
- Murilijas B., dailininkas 104
- Musolinis B., fašistas 216
- Nabuchodonosaras, valdovas 1, 10, 15
- Napoelonas B., imperatorius 73, 92, 116, 187, 189, 192, 195, 202, 216, 225, 230, 236, 247
- Naumas, pranašas 5
- Nehemijas 4, 8
- Neronas, imperatorius 31, 32, 214
- Nestorijus, patriarchas 50
- Neugapeta, vienuolė 136
- Neuman T., stigmatė 204
- Ngema M., prezidentas 128
- Nikatoras Seleukas, vadas 2
- Nikodemas, fariziejus 20, 24
- Nikolajus I, caras 117, 118, 237

- Nikolajus II, caras 238
 Nikonas, patriarchas 236
 Njumenas Dž.H., kardinolas 114, 195
 Nobelis A., mokslininkas 247
 Nobrega M. 153
 Nojus 3, 5, 41
 Noksas Dž., kalvinistas 93
 Noksas Dž., kunigas 241
 Noriega M.A., generolas 151
 Nuelis, arkivyskupas 147
 Nyčė F., filosofas 203, 205
 Nymioleris M., teologas 203
 O'Higginsas B. 154
 Odoakras, karvedys 51
 Okampas Ch., kardinolas 139
 Okonelis D., parlamentaras 110, 212
 Oktavianas - žr. Cezaris Augustas
 Olafas Haraldsonas - žr. Šv. Olafas
 Olafas I (Trigvasenas), karalius 65, 228
 Olafas III, karalius 68, 247
 Olga, valdovė 65
 Omahonis G., teisininkas 212
 Ona, Marijos motina 15, 16
 Onesimas, vergas 31
 Opiela S., kunigas 239
 Origenas, scholastas 40
 Osas E. 96
 Otavianas, kardinolas 263
 Otonas I Didysis, imperatorius 63, 64, 71, 73, 109, 192, 215
 Otonas III, imperatorius 64, 66, 229
 Otonas, princas 59
 Ožėjas, pranašas 5, 9
 Ozanamas F. 111
 Paitonas M., kunigas 120
 Paladijus, vyskupas 50
 Palestrina Dž., kompozitorius 96
 Paltarokas K., vyskupas 221
 Paskalis II, popiežius 71, 225
 Paulina, palaimintoji 268
 Paulius III, popiežius 92, 94, 241
 Paulius V, popiežius 263
 Paulius VI 70
 Pazmanis P., kardinolas 105
 Pedras I, imperatorius 153
 Pedras II, imperatorius 122, 153
 Peitonas P., kunigas 141, 143
 Pergolezi Dž., kompozitorius 24
 Periklis 206
 Peris M.C., admirolas 172
 Petrarka, poetas 83
 Petras Didysis, caras 236
 Petras Lombardietis, vyskupas 72, 94
 Pijus (Forgione), stigmatas 216, 217
 Pijus II, popiežius 86
 Pijus III, popiežius 268
 Pijus IV, popiežius 38, 94, 97
 Pijus IX, popiežius 109, 111, 118, 119, 122, 168, 216
 Pijus VI, popiežius 107-109, 216
 Pijus VII, popiežius 108-110, 216
 Pijus XI (Achilas Rati), popiežius 78, 93, 94, 102, 112, 154, 161, 196, 203, 219, 221, 238, 256, 257
 Pijus XII (Eugenijus Pačelis), popiežius 88, 153, 161, 217, 221, 231, 233, 258, 259
 Pilypas II, karalius 97, 177, 244
 Pilypas Neri 254
 Pilypas, karalius 75, 82
 Pindaras, poetas 206
 Pinočetas A., generolas 154
 Pipinas, karalius 58, 59, 215
 Pire D., kunigas 189
 Piro G., magistras 225
 Pisaro F., generolas 157
 Pitagoras, metafizikas 206, 209
 Planketas O., arkivyskupas 212
 Platonas 207
 Polas M., keliautojas 160
 Poliksena, princesė 103
 Polingas K., karo kapelionas 141

- Pompėjus, imperatorius 14
- Pompėjus, karvedys 213
- Pontijus Pilotas 23, 38, 44
- Popieluška J., kunigas 231
- Povelis B., lordas 196
- Praisas T. 140
- Praksitelis, skulptorius 206
- Pribina, princas 241
- Pro M., kunigas 138
- Protagoras, sofistai 207
- Ptolemėjai, karvedys 11
- Rabanas Mauras, arkivyskupas 59
- Rachelė 5, 13
- Rafaelis S., dailininkas 90, 91
- Raflas T.S. 178
- Raineris Vestfaliėtis, palaimintasis 226
- Raitas Dž., kardinolas 143
- Raneris K., teologas 205
- Ransas R., arkivyskupas 264
- Rapolas, arkangelas 10
- Rastislavas, valdovas 61, 241
- Ratzingeris J., kardinolas 205
- Rebeka 5
- Reinys M., arkivyskupas 221
- Rekaredas, karalius 54, 243
- Remas 10
- Rembrantas R., dailininkas 104, 227
- Ričardas I Liūtaširdis, karalius 74, 191
- Ričis M., misionierius 96, 99, 160
- Ribera Ch. 246
- Rišelje, kardinolas 105
- Riteris, kardinolas 263
- Robertas Nobilietis, misijonierius 99
- Robertas, abatas 71
- Romeras O., arkivyskupas 149
- Romulas Augustas, imperatorius 51
- Romulas, karalius 10
- Rosinis Dž., kompozitorius 24
- Rotšildas E., lordas 169
- Rubensas P., dailininkas 104
- Rubensas, dailininkas 227
- Rurikas, karvedys 65, 249
- Ruso Ž.Ž. 107
- Ruta 4, 8, 13
- Ruzveltas F.D., prezidentas 141
- Saba, karalienė 128
- Sacharovas A., mokslininkas 235
- Sadūnaitė N. 222
- Saliamonas, karalius 2, 4, 8-10, 15, 32, 128, 166
- Salidanas, sultonas 168
- Salomėja 20
- Samosa A., generolas 151
- Samsonas, valdovas 8
- Samuelis 4, 8
- Saporas II, valdovas 45
- Sara 5, 13, 171
- Saulius - žr. Šv. Paulius
- Savonarola Dž., vienuolis 87
- Selasjė H., imperatorius 129
- Seleukas Nikatorius, valdovas 2
- Sera Ch., palaimintasis 108, 138, 143, 244
- Sergijus II, patriarchas 69
- Sergijus IV, popiežius 69
- Sikstas IV, popiežius 86, 89
- Sikstas V, popiežius 82, 90, 99
- Silvestras II, popiežius 66, 209
- Simeonas 19
- Simonas Kirenietis 24
- Simonas Petras 22
- Simonis Z., kunigas 186
- Sin L., kardinolas 178
- Sinkievičius H., rašytojas 32
- Sirachas 4
- Sisneros Ch. P., kardinolas 89, 244
- Siuenas L., kardinolas 189
- Sladkevičius V., kardinolas 221, 222
- Slipijus J., kardinolas 251
- Smetas P.Ž., kunigas 121
- Smitas A.E, gubernatorius 141
- Soderblomas N., teologas 247

- Sofoklis 206
- Sofonijas, pranašas 5
- Sokratas, etikas 207
- Solženycinas A., rašytojas 235
- Sorinas E.F., kunigas 121
- Spaldingas Dž. L., vyskupas 121
- Spelmanas F., kardinolas 142, 151, 263
- Sper A., gydytoja 249
- Staša, kardinolas 263
- Stensenas N., vyskupas 193
- Stepaničius A., kardinolas 253
- Stepinakas A., arkivyskupas 191
- Steponas Šventasis - žr. Šv. Steponas Vengras
- Steponas I - žr. Šv. Steponas Vengras
- Steponas II, popiežius 59, 215
- Steponavičius J., vyskupas 221, 222
- Stratenas V., kunigas 70, 185, 203, 227
- Stresneris A., generolas 156
- Stričas S., kardinolas 142
- Subiranas Ch., misionierius 150
- Subiru B., mergaitė 112
- Suenas, kardinolas 263
- Sukras A., generolas 157, 158
- Sun Jat-Senas 161
- Svarinskas A., kunigas 222
- Sviatekas K., arkivyskupas 188
- Šalas Dž., misijonierius 99
- Šampenetas M., palaimintasis 111, 150
- Šamplenas S. 137
- Šardenas P. T., teologas 199
- Šatobrianas F. R., grafas 111
- Šilenbekas E., kunigas 265
- Šinoralis N., patriarchas 186
- Škotas J. D., teologas 80
- Šmicas P., vyskupas 151
- Štain E., palaimintoji 170, 204
- Šubertas F., kompozitorius 17, 188
- Šv. Achatijus 68
- Šv. Adalbertas (Voicekas, Vaitiekus), vyskupas 63, 64
- Šv. Adalbertas II Prahietis, misionierius 67, 191, 192
- Šv. Agnietė 39
- Šv. Agota 39
- Šv. Aimardas, vienuolis 63
- Šv. Albertas Didysis, vyskupas 77, 205
- Šv. Aleksandras Saulius, vyskupas 99, 198
- Šv. Alfonsas Ligurietis 106
- Šv. Aloyzas Gonzaga 98
- Šv. Ambrozijus Milanietis, arkivyskupas 44, 46, 205, 214
- Šv. Anakletas, popiežius 33
- Šv. Andeolas 247
- Šv. Andriejus Bobola 188
- Šv. Andriejus, apaštalas 13, 20, 35, 37, 206, 208, 235, 240
- Šv. Angelė Meriči 100
- Šv. Ansgaras, arkivyskupas 60, 61, 68, 193, 246
- Šv. Antanas Atsiskyrėlis 127
- Šv. Antanas Paduvietis, teologas 77, 104, 213, 232
- Šv. Antonijus Klaretas, vyskupas 115, 146
- Šv. Antoninas, vyskupas 87
- Šv. Anzelmas Kenterberietis, arkivyskupas 69, 88
- Šv. Apolinaras, vyskupas 38
- Šv. Atanazas 64
- Šv. Atanazas, patriarchas 38, 44
- Šv. Augustinas 103
- Šv. Augustinas Hiponietis, vyskupas 47, 124, 188
- Šv. Augustinas Kenterberietis, arkivyskupas 54, 194
- Šv. Baltramiejus Natanietis (Šv. Baltramiejus Apaštalas) 37, 186
- Šv. Barbora 68
- Šv. Barnabas, apaštalas 28, 29, 35, 37, 191
- Šv. Bazilijus Didysis, vyskupas 45, 52, 186
- Šv. Beda, kunigas 56, 194
- Šv. Benediktas Nursietis (Šv. Benediktas) 45, 52, 61, 183, 185, 217, 260
- Šv. Bernadeta Subiru 197

- Šv. Bernardas Klervietis, teologas 70
- Šv. Bernardas Mentonietis 247
- Šv. Bernardas Sienietis 86, 213
- Šv. Bernas, abatas 63
- Šv. Blažiejus 68
- Šv. Bonaventūra, kardinolas 77, 78
- Šv. Bonifacas (Vinfridas), arkivyskupas 57-59, 194, 201, 226, 227
- Šv. Borisas 65, 235, 250
- Šv. Brendanas 211
- Šv. Brigita 196
- Šv. Brigita Švedė, karalienė 83, 256, 247
- Šv. Brigita Kilderietė 211
- Šv. Brindizi L. 259
- Šv. Brunonas (Šv. Bonifacas Kerfurtietis), misionierius 67, 251
- Šv. Brunonas Kartuzietis 69
- Šv. Cecilija 39
- Šv. Chosė 149, 151
- Šv. Chose Kalasantietis 100
- Šv. Chuanas 144
- Šv. Denisas 68, 198
- Šv. Devotė 226
- Šv. Dimitrijus 62, 206
- Šv. Dionizijus 52
- Šv. Dismas, vagis 24
- Šv. Domijonas, gydytojas 39
- Šv. Dominykas 147
- Šv. Dominykas Guzmanas 76, 170
- Šv. Dominykas Savio 118
- Šv. Donatas 190
- Šv. Dovydas (III a., airis) 9, 252
- Šv. Elena, imperatorienė 43, 62, 167, 171, 190
- Šv. Elfraimas Sirijietis 42, 178
- Šv. Eligijus 188
- Šv. Elžbieta iš Tiuringijos 200
- Šv. Elžbieta Portugalė 232
- Šv. Elžbieta Vengrė 209
- Šv. Erazmas 68
- Šv. Erikas, karalius 73, 246
- Šv. Eufrazijus 243
- Šv. Eustachas 68
- Šv. Evaristas, popiežius 34, 38
- Šv. Felicija 39
- Šv. Feliksas 243
- Šv. Ferdinandas III, karalius 77
- Šv. Fidelis Sigmaringenietis 100
- Šv. Florinas 219
- Šv. Fortunatas, vyskupas 53
- Šv. Frumencijus, vyskupas 45
- Šv. Galas, kilmingas airis 53
- Šv. Galis 248
- Šv. Gema Galgani 217
- Šv. Genovaitė 197
- Šv. Gerardas 187
- Šv. Gerardas Ksanadietis 209
- Šv. Gilas 68
- Šv. Glebas 65, 235, 250
- Šv. Grigalius Didysis, popiežius 51-54, 194, 200, 215, 243
- Šv. Grigalius Švietėjas, Armėnijos apaštalas 40
- Šv. Grigalius Nisietis, vyskupas 46
- Šv. Grigalius VII Hildebrandas, popiežius 66
- Šv. Grigalius, Konstantinopolio vyskupas 46
- Šv. Henrikas, vyskupas 197
- Šv. Hermanas 197
- Šv. Hiacintas 228
- Šv. Hildegarda Bingenietė, mokslininkė 67
- Šv. Hofbaueris K., kunigas 110
- Šv. Hugas Didysis, abatas 63
- Šv. Ignotas Lojola 94, 95, 199, 244
- Šv. Ignotas, patriarchas 60
- Šv. Ignotas, vyskupas 38
- Šv. Inocentas I, popiežius 49
- Šv. Irenijus, vyskupas 38
- Šv. Irmina 223
- Šv. Isleifas, vyskupas 211
- Šv. Ivanas Rilskis 62, 190
- Šv. Izidorius Artojas 53
- Šv. Izidorius Sevilietis, vyskupas 53, 243

- Šv. Januarijus, vyskupas 41
- Šv. Jeronimas 3, 17, 46, 190, 208
- Šv. Jilarijus Puantjietis, vyskupas 45
- Šv. Joana Arkietė (Žana d'Ark), karžygė 87
- Šv. Jokūbas Didysis 154
- Šv. Jokūbas Jaunesnysis, Jeruzalės vyskupas 30, 32, 36, 38
- Šv. Jokūbas Vyresnysis, apaštalas 29, 36, 243
- Šv. Jonas Apaštalas - žr. Jonas Evengelistas
- Šv. Jonas Auksaburnis (Krizostomas) 46
- Šv. Jonas Avilietis, kunigas 96
- Šv. Jonas Berchmanas 100
- Šv. Jonas Boskas 118, 257
- Šv. Jonas Britietis 232
- Šv. Jonas Damaskietis 2, 57, 178
- Šv. Jonas Dieviškasis 206
- Šv. Jonas Evengelistas 17, 25, 32, 34, 36, 39, 47, 56, 92, 186, 207
- Šv. Jonas Fišeris, vyskupas 93
- Šv. Jonas Judas 105
- Šv. Jonas Kapistranas, misionierius 87
- Šv. Jonas Krikštytojas 5, 13, 15, 17-20, 271
- Šv. Jonas Krikštytojas Salezietis, kunigas 98, 106
- Šv. Jonas Nepomukas Noimanas, vyskupas 84, 110, 121
- Šv. Jonas Nepomukas, kanauninkas 84, 110, 121, 191
- Šv. Jonas nuo Dievo 100, 232
- Šv. Jonas nuo Kryžiaus, teologas 97, 244
- Šv. Judas Tadas, apaštalas 36, 165
- Šv. Juozapas Arimatietis 166
- Šv. Juozapas, apaštalas 2, 24, 27, 102, 118, 137, 156, 160, 174, 188
- Šv. Juozapotas (Kuncevičius J.), arkivyskupas 100, 188
- Šv. Juozapotas 249
- Šv. Jurgis (XI a.) 68
- Šv. Jurgis, apaštalas 41, 80, 186, 194, 196, 200, 219, 225, 232, 234
- Šv. Justinas, rašytojas 39
- Šv. Kabrini P. 258
- Šv. Kamilis de Lélis 100
- Šv. Kanutas 193
- Šv. Karolis Boromiejus, kardinolas 97, 226
- Šv. Katerina Labur 111
- Šv. Kazimieras 69, 88, 219, 222, 228
- Šv. Kilianas 57, 201
- Šv. Kiprijonas Kartagenietis, vyskupas 39, 123, 124
- Šv. Kirijakas 68
- Šv. Kirilas 61, 62, 65, 183, 190-192, 208, 235, 241, 251, 265
- Šv. Kirilas Aleksandrietis, patriarchas 48, 50, 127
- Šv. Kirilas Jeruzalietis, patriarchas 45, 166
- Šv. Kizitas 135
- Šv. Klara Asyzietė 76
- Šv. Klemensas - žr. Šv. Vilibordas
- Šv. Klemensas Hofbaneris 256
- Šv. Klemensas, popiežius 27, 34
- Šv. Klementijus Ochridietis 62, 190
- Šv. Klotilda 197
- Šv. Kolamba 53, 54, 211, 240
- Šv. Kolmanas 57
- Šv. Kolmanas 57
- Šv. Kolumbanas 54, 211, 248
- Šv. Konstantinas 62, 190
- Šv. Kosmas Etolietis 208
- Šv. Kosmas, gydytojas 39
- Šv. Kotryna 68, 104
- Šv. Kotryna Aleksandrietė 127
- Šv. Kotryna Švedė 83, 247
- Šv. Kotryna Riči, vienuolė 96
- Šv. Kotryna Sienietė 76, 83, 84, 86, 213, 217
- Šv. Kotryna Tekakvita 102
- Šv. Kristina - žr. Šv. Nina
- Šv. Kristoforas (XI a.) 68
- Šv. Kristoforas 41
- Šv. Kunigunda, imperatorienė 67, 223
- Šv. Laurentijus Brindizietis, kapucinas 97
- Šv. Laurynas, diakonas 39, 178
- Šv. Leandras 54

- Šv. Leonardas iš Porto Maurico, rašytojas 106
- Šv. Leonas I Didysis, popiežius 51
- Šv. Leonas III, popiežius 60
- Šv. Leopoldas 187
- Šv. Linas, popiežius 32, 214
- Šv. Lioba 58
- Šv. Liucija 39, 148
- Šv. Liucijus 219
- Šv. Liudmila 191
- Šv. Liudvikas Bertrandas, misionierius 99
- Šv. Liudvikas IX, karalius 81, 79
- Šv. Lozorius, vyskupas 22, 27, 29, 33, 198
- Šv. Luisa de Marilak 100
- Šv. Luisas Bertranas 100, 154, 155
- Šv. Lukas, apaštalas 17, 21, 29, 33, 35, 36, 68, 115, 207
- Šv. Majolis 63
- Šv. Maksiljanas Kolbè 230
- Šv. Margarita 68, 240
- Šv. Margarita Karalienė 240
- Šv. Margarita Marija Alakok 105
- Šv. Margarita Vengrè 209, 210, 258
- Šv. Marija Goreti 216
- Šv. Marinas 240
- Šv. Maronas 175
- Šv. Martynas I, popiežius 55, 188
- Šv. Martynas Poresietis 100, 157
- Šv. Martynas Tūrietis, vyskupas 45, 198
- Šv. Marutas 165
- Šv. Matas, apaštalas 3, 17, 20, 26, 33, 34, 36, 37, 208
- Šv. Matas-Levis, apaštalas 35
- Šv. Meinhardas, misionierius 218
- Šv. Meinradas, atsiskyrėlis 62, 247, 248
- Šv. Metodijus, misionierius 61, 62, 65, 183, 190-192, 235, 241, 242, 251, 265
- Šv. Mikalojus I Didysis, popiežius 60
- Šv. Mikalojus Mirietis 235
- Šv. Mikalojus, vyskupas 41, 206, 225, 226
- Šv. Monika 47
- Šv. Morkus, apaštalas 17, 32, 35-37, 127, 128
- Šv. Mykolas 201
- Šv. Mykolas Arkangelas 51, 260, 282
- Šv. Nicetas Remesėnietis 234
- Šv. Nikita 252
- Šv. Nikolajus 234
- Šv. Nina (Kristiana) 200
- Šv. Norbertas Ksantenietis 70
- Šv. Odas 63
- Šv. Odilas, abatas 63
- Šv. Olafas (karalius Olafas II) 65, 196, 228
- Šv. Ona 137
- Šv. Ona de Boprè 137
- Šv. Otas Bambergietis, misionierius 67, 71
- Šv. Pachomijus 45
- Šv. Paladijus 240
- Šv. Pantaleonas 68
- Šv. Patrikas, vyskupas 50, 211, 252
- Šv. Paulius (Saulius) 2, 9, 17, 19, 28-32, 34-37, 56, 95, 153, 159, 166, 179, 185, 191, 207, 208, 214, 217, 224, 225, 243, 252
- Šv. Paulius nuo Kryžiaus 106
- Šv. Paulius VI, popiežius 52, 56, 124, 135, 142, 145, 152, 155, 159, 164, 170, 174, 175, 177, 180, 196, 208, 233, 238, 249, 250, 259-261
- Šv. Perpetua 39
- Šv. Petras Alkantarietis 100, 152
- Šv. Petras Auksažodis, vyskupas 49
- Šv. Petras Damijonas, kardinolas 67
- Šv. Petras Garbingasis, vienuolis 63
- Šv. Petras Kanisijus, misionierius 96, 99, 201, 202, 205
- Šv. Petras Klaveras, misionierius 99-101, 154, 155
- Šv. Petras Krikštytojas 172
- Šv. Petras, apaštalas 2, 13, 17, 20, 25, 27-30, 32, 34-37, 179, 214, 225
- Šv. Piatonas 188
- Šv. Pijus V, popiežius 98, 208, 256, 262
- Šv. Pijus X, popiežius 17, 46, 98, 105, 140, 204, 255, 256, 259
- Šv. Pilaro Mergelė 242
- Šv. Pilypas Neri 100

- Šv. Pilypas, apaštalas 13, 27, 28, 37
- Šv. Plechelmąs 226
- Šv. Polikarpas, vyskupas 39
- Šv. Povilas, apaštalas 32
- Šv. Pranciškus Asyžietis 76-78, 213
- Šv. Pranciškus Bordžija, misionierius 96, 99, 232, 244
- Šv. Pranciškus Ksaveras 95, 101, 160, 163, 164, 172, 232, 233, 244
- Šv. Pranciškus Paola 87
- Šv. Pranciškus Salezietis, vyskupas 98
- Šv. Pranciškus Solanas, misionierius 99, 100, 157
- Šv. Prokopas 191
- Šv. Publijus 224
- Šv. Remigijus, arkivyskupas 51, 198
- Šv. Rita Kaskietė 85
- Šv. Robertas Belarminas, arkivyskupas 90, 97
- Šv. Rožė Limietė 76, 100, 151, 156
- Šv. Ruicas L., 178
- Šv. Sava 242
- Šv. Sebastijonas, karys 39, 252
- Šv. Sergijus 197, 235
- Šv. Servantijus 226
- Šv. Seton E.A. 121
- Šv. Severinas 187
- Šv. Simonas Stilitietis 178
- Šv. Simonas Stulpininkas 27, 80, 258
- Šv. Simonas, apaštalas 37, 38
- Šv. Sofija 52, 62, 249
- Šv. Stanislovas Kostka 99, 228
- Šv. Stanislovas, vyskupas 68, 99, 228
- Šv. Steponas 28, 187
- Šv. Steponas Vengras (karalius Steponas I) 65, 66, 209, 210
- Šv. Steponas, popiežius 124
- Šv. Tarcisijus 39
- Šv. Teresė Avilietė, vienuolė 84, 96, 97, 242, 244
- Šv. Terezė 235
- Šv. Terezė Lizietė (Mažoji Gėlėlė) 112, 197, 157
- Šv. Titas 206, 209
- Šv. Tomas Akvinietis 78, 79, 119, 205
- Šv. Tomas Beketas, arkivyskupas 74, 194
- Šv. Tomas Didimas 37
- Šv. Tomas Kempietis, kunigas 86
- Šv. Tomas, apaštalas 25, 30, 128, 163
- Šv. Torlakas 210
- Šv. Totmanas 57
- Šv. Turibijus, misionierius 99, 100, 157
- Šv. Žana d'Ark 197, 199
- Šv. Ulrichas, vyskupas 63
- Šv. Uršulė 145
- Šv. Uršulė, vienuolė 48
- Šv. Vaclovas, valdovas 63
- Šv. Valentinas 39
- Šv. Venčeslavas 191
- Šv. Viane Ž.M., klebonas 111
- Šv. Vilibrordas (Šv. Klemensas), vienuolis 54, 57, 58, 194, 223, 224, 226, 227
- Šv. Vincentas Fereras 84, 243
- Šv. Vincentas Paulietis 100, 111
- Šv. Vincentas Saragosietis 232
- Šv. Virgilijus, arkivyskupas 59, 187
- Šv. Vitas 68
- Šv. Vladimiras Didysis (Kijevietis) 235, 249, 250
- Šv. Volfgangas 187
- Šv. Zygfidas, vyskupas 246, 247
- Švč. Mergelė Marija, Dievo Motina 2, 9, 13, 15-20, 24, 25, 27, 29, 30, 36, 38, 39, 42, 44, 48, 50, 55-57, 65, 69-71, 76, 80, 103, 111, 112, 118, 132-134, 136, 138-139, 144, 146-152, 154-156, 158, 160, 167, 171, 172, 174, 177, 188, 189, 198, 212, 232, 233, 253, 258, 260
- Šveiceris A., daktaras 129, 199
- Šynas F., arkivyskupas 143
- Tašeras E.A., arkivyskupas 120, 137
- Taigietė O. M., palaimintoji 106
- Tamkevičius S. 222
- Tasmanas A.J., keliautojas 182
- Teiloras M., ambasadorius 141
- Tekavita K., indėnė 137

- Teodorikas Didysis, karvedys 51
 Teodosijus I, imperatorius 48, 49, 214
 Tereza, vienuolė 185, 269
 Tertulijonas, apologetas 39, 40
 Timotiejus, vyskupas 17, 32, 34, 56
 Tiridatas III, karalius 40
 Tisas J., prezidentas 241
 Titas, karvedys 33
 Titas, vyskupas 17, 32, 34
 Tobijas 4, 8, 10
 Tobijas Jaunesnysis 10
 Todea A., vyskupas 235
 Tolstojus L., rašytojas 117
 Tomašekas F., kardinolas 193
 Tomislavas, karalius 190
 Trajanas, imperatorius 38
 Tūrė S., politikas 129
 Tusididis, istorikas 206
 Urbonas II, popiežius 41, 67, 70
 Urbonas IV, popiežius 79
 Urbonas VI, popiežius 84
 Urbonas VII, popiežius 90
 Vašingtonas Dž., karo kapelionas 141
 Vašingtonas Dž., prezidentas 140
 Vagneris R., kompozitorius 202
 Vaismanas N., kardinolas 114
 Vaivods J., kardinolas 219
 Valadaresas A., antikomunistas 146
 Valensa L., prezidentas 231
 Valera E., sukilėlis 212
 Valeta, magistras 225
 Valetė Ž., magistras 97
 Van Deikas, dailininkas 225
 Veidenas R., dailininkas 90
 Veismanas Ch., prezidentas 169
 Velaskesas D., dailininkas 104
 Velhauzenas J., mokslininkas 6
 Verfelis F. 112
 Veronika 24
 Vertas J., vyskupas 239
 Vespučis A., jūrininkas 137
 Vezliai Č. ir Dž., metodistai 252
 Viane Ž.M., klebonas 111, 198
 Višinskis S., kardinolas 231
 Viklifas J., profesorius 83, 86
 Viktoras Emanuelis, karalius 118, 216
 Viktorija, karalienė 164
 Vikuna L., palaimintoji 154
 Vilhelmas I, imperatorius 202
 Vilhelmas Oranietis, valdovas 226
 Viljamas Oranžietis, gubernatorius 93
 Viljamas, kunigaikštis 63
 Vinčis L., dailininkas 90
 Vinfridas - žr. Šv. Bonifacas
 Vivaldis A., kompozitorius 24
 Vizintainer L., palaimintoji 154
 Vladimiras, kunigaikštis 65, 235
 Vladislovas I Šventasis, karalius 66
 Volšas Dž., vyskupas 140, 161
 Volteras 107
 Vurmbrandas R., pastorius 234
 Vytautas Didysis, kunigaikštis 85, 220
 Zacharijas, pranašas 5
 Zacharijus, Jono Krikštytojo tėvas 5, 17, 18
 Zdebskis J., kunigas 222
 Zigmantas, imperatorius 86
 Žariko P. 111
 Žiro M., berniukas 112
 Žokas I., kunigas 102
 Žoljetas 102

Tadas Navickas

KATALIKŲ BAŽNYČIOS ISTORIJOS PAGRINDAI

SL 166. Tir. 1000 egz. Formatas 70x100/16.

Ofsetinė spauda. 19 sp. lank. Užsak. Nr.

Leidykla "Krikščionis", J. Gruodžio 10, 3000 Kaunas
Spaustuvė "Raidė", Spaustuvininkų 11, 3000 Kaunas